

**Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta
Oddelek za slovenistiko**

Marjeta Klinar

Sodobna slovensko-francoska književna izmenjava

Magistrsko delo

Mentor: red. prof. dr. Miran Hladnik

Ljubljana, septembra 2008

KAZALO

UVODNA OPREDELITEV RAZISKAVE	6
1. POSREDOVANJE SLOVENSKE KNJIŽEVNOSTI V FRANCIJI	7
1. 1. Kronološki pregled prevodov	7
1. 2. Dejavniki posredovanja slovenske književnosti v Franciji.....	8
1. 3. Kriteriji za izbiro dela za prevod	9
1. 4. Ciljni bralec.....	12
1. 5. Kdo so prevajalci	13
2. 5. 1. Lucien Tesnière	14
2. 5. 2. Ferdinand Kolednik	15
2. 5. 3. Sidonie Jeras.....	17
1. 5. 4. Sodobne prevajalke	18
1. 6. Položaj slovenske književnosti v Franciji danes	18
2. SEZNAMI KNJIŽNIH PREVODOV	19
2. 1. Seznam knjižnih prevodov slovenske književnosti v francoščini – kronološko	20
2. 1. 1. Opombe h kronološkemu pregledu	26
2. 2. Seznam knjižnih prevodov slovenske književnosti v francoščini po avtorjih in zvrsteh	28
2. 2. 1. Opombe k razporeditvi po zvrsteh	38
2. 2. 2. O prevodih Prešernovih pesmi	39
2. 2. 3. Prevodi Cankarjevih del	42
2. 3. Razno	43
2. 4. Slovenska književnost, napisana v francoščini	43
2. 4. 1. Razno – samo v francoščini.....	44
2. 5. Ponatisi slovenske književnosti v francoščini.....	44
2. 6. Antologije jugoslovanske književnosti	44
2. 7. Še neobjavljeni prevodi.....	45
3. REVIALNE OBJAVE PREVODOV	46
3. 1. V slovenskih revijah.....	46
3. 2. Objave v nekaterih francoskih revijah	48
3. 3. Opombe k francoskim revijam.....	49
4. SLOVENSKA KNJIŽEVNOST V FRANCOŠČINI NA MEDMREŽJU	51
5. TEORETIČNO O PREVAJANJU.....	53
5. 1. Opredelitev prevoda	53
5. 2. Zgodovinski pogled	54
5. 3. Sociolingvistični pogled.....	55
5. 4. Jezikovni pogled	56
5. 5. Književni prevod.....	57
5. 6. Vloga prevajalca	59
6. JEZIKOVNO-SLOGOVNA ANALIZA NEKATERIH PREVODOV IZ SLOVENŠČINE V FRANCOŠČINO	61
6. 1. Merila za primerjanje prevodov	63
6. 2. Vladimir Bartol: Alamut, 1988. Prevajalec v francoščino: Claude Vincenot, jezikovna priredba: Jean-Pierre Sicre.....	64
6. 3. Brina Svit: l'été où Marine avait un corps, 2001. Prevajalka v slovenščino: Mojca Medvedšek	70
6. 4. Ivan Tavčar: La cronique de Vissoko, La publication Orientalistes de France, 1975. Prevajalca Jean Durand-Monti et Viktor Jesenik	74

6. 5. Štirje slovenski pesniki/Quatre poètes slovènes (Dane Zajc, Niko Grafenauer, Vera Pejovič in Peter Semolič), Preved. Zdenka Štimac in Vladimir Pogačnik, Nova Revija, Ljubljana, 1997	77
7. PREVODI ALI POVZETKI ČLANKOV V TISKANIH MEDIJAH IN NA MEDMREŽJU O KNJIŽNIH OBJAVAH SLOVENSKE KNJIŽEVNOSTI V FRANCIJI	83
7. 1. Vladimir Bartol: Alamut (Alamut) Paris, Phébus, 1988, 1989, 1998.	84
Prevajalec: Claude Vincenot, jezikovni pregled: Jean-Pierre Sicre	84
7. 1. 1. Predstavitev prevoda.....	84
7. 1. 2. Francoski odzivi	85
7. 1. 3. Slovenski odmevi.....	89
7. 1. 4. Pripombe	93
7. 2. France Bevk: La langue intime (Kaplan Martin Čedermac), Editions du Cerf, 1993 Prevajalka: Zdenka Štimac	95
7. 2. 1. Pripombe	96
7. 3. Aleš Debeljak: Minutes de la peur (Minute strahu), éditions Domens, 2001 Prevajalki: Andrée Lück-Gaye in Polona Tavčar	97
7. 3. 1. Pripombe	98
7. 4. Branko Hofman: La nuit jusqu'au matin (Noč do jutra), Phébus, 1998.....	98
Prev. iz srbohrvaščine Alain Nippon.....	98
7. 5. DRAGO JANČAR	98
7. 5. 1. Drago Jančar: Elève de Joyce (Joyceov učenec), Esprit des Péninsules, 2003..	99
Prevajalka: Andrée Lück-Gaye	99
7. 5. 2. Drago Jančar: Aurore boréale (Severni Sij), Esprit des péninsules, 2005. Prevajalka: Andrée Lück-Gaye	101
7. 5. 3. Drago Jančar: La Grande valse brillante (Veliki briljantni valček), Editions l'espace d'un instant, 2005. Prevajalki: Andrée Lück-Gaye in Zdenka Štimac.....	102
7. 5. 4. Pripombe	102
7. 6. Dušan Jovanovič: La libération de Skopje (Osvoboditev Skopja), 2003	103
Prevajalca: Mireille Robin in Dušan Jovanovič	103
7. 7. Ciril Kosmač: Ballade de la trompette et du nuage (Balada o trobenti in oblaku), POF, 1977, Serpent à Plumes 1999/2000. Prevajalec: Jean Durand Monti.....	104
7. 7. 1. Francoski odzivi	104
7. 7. 2. Slovenski odzivi	104
7. 8. Florjan Lipuš: L' élève Tjaž (Zmote dijaka Tjaža), Gallimard, 1987.....	105
Prevajalka iz nemščine: Anne Gaudu.....	105
7. 8. 1. Pripombe	107
7. 9. Karel Mauser: Le fils du défunt (Sin mrtvega), La pensée universelle, 1974. Prevajalec: Ferdinand Kolednik	107
7. 10. Nouvelles slovènes (Antologija slovenske kratke proze), Seghers, 1969. Prevajalci: Viktor Jesenik, Zorica Hadji-Vidojković, Vida Šturm, Elza Jereb, Radojka Vrančič, Vera Naumov	107
7. 10. 1 Slovenski odzivi	108
7. 10. 2. Pripombe	108
7. 11. BORIS PAHOR – predstavitev pisatelja.....	108
7. 11. 1. Boris Pahor: Pélerin parmi les ombres (Nekropola), La Table Ronde, 1990, 1996. Prevajalka: Andrée Lück-Gaye.....	110
7. 11. 1. 1. Francoski odzivi	110
7. 11. 2. Boris Pahor: Printemps difficile (Spopad s pomladjo), 1995.....	112
Prevajalka: Andrée Lück-Gaye	112

7. 11. 2. 1. Francoski odzivi	112
7. 11. 2. 2. Slovenski odzivi	115
7. 11. 3. Boris Pahor: La villa sur le lac (Vila ob jezeru), Bartillat, 1998	115
Prevajalec iz italijanščine: Benito Merlino	115
7. 11. 3. 1. Slovenski odzivi	115
7. 11. 3. 2. Francoski odzivi	116
7. 11. 4. Boris Pahor: Arrêt sur le Ponte Vecchio, Editions des Syrtes, 1999.	117
Prevajalka: Andrée Lück-Gaye	117
7. 11. 4. 1. Francoski odzivi	117
7. 11. 5. Boris Pahor: Jours obscurs (Zatemnitve), Phébus, 2001	118
Prevajalka: Antonia Bernard	118
7. 11. 6. Boris Pahor: La porte dorée (Zibelka sveta), Editions du Rocher, 2002	122
Prevajalka: Andrée Lück-Gaye	122
7. 11. 6. 1 Francoski odzivi	122
7. 11. 7. Boris Pahor: Jardin de plantes (Zgodba o reki, kriпти in dvorljivem golobu), Editions du Rocher, 2007. Prevajalka: Antonia Bernard	122
7. 11. 8. Boris Pahor: L' appel de navire (Parnik trobi nji), Phébus, 2007.....	123
Prevajalka: Antonia Bernard	123
7. 11. 8. 1. Francoski odzivi	123
7. 11. 9. Povzetek časopisnih odzivov na vse Pahorjevo delo	126
7. 11. 10 O prevodih Pahorjevih del.....	127
7. 11. 11 Pahor v Italiji.....	128
7. 12. Alojz Rebula: Demain, le Jourdain (Jutri čez Jordan), Editions du Cerf, 1998. Prevajalka: Zdenka Štimac	129
7. 13. Franček Rudolf: Les cartes brouillées (Zapiram mlin, odpiram mlin), Cosmopolite Stock, 1996. Prevajalka: Liza Japelj-Eliad	130
7. 13. 1. Francoski odzivi	130
7. 13. 2 Slovenski odzivi	131
7. 14. BRINA SVIT – predstavitev pisateljice.....	132
7. 14. 1. Brina Svit: Con brio (Con brio), Gallimard, 1999. Prevajalka: Zdenka Štimac	132
7. 14. 1. 1. Slovenski odzivi	132
7. 14. 2. Brina Svit: Mort d'une prima donna slovène (Smrt slovenske primadone), Gallimard, 2001. Prevajalka: Zdenka Štimac	134
7. 14. 2. 1. Francoski odzivi	134
7. 14. 2. 2. Slovenski odzivi	135
7. 14. 3. Brina Svit: Moreno (Moreno), Gallimard, 2003. Prevajalka: pisateljica.....	137
7. 14. 3. 1. Slovenski odzivi	137
7. 14. 4. Brina Svit: Un coeur de trop (Odveč srce), Gallimard, 2005. Priredba v slovenščino: pisateljica.....	139
7. 14. 4 .1. Slovenski odzivi	139
7. 14. 4. 2. Francoski odzivi	141
7. 14. 5. Coco Dias ou La Porte dorée (Coco Dias ali Zlata vrata), Gallimard, 2007. Priredba v slovenščino: pisateljica	141
7. 14. 5. 1. Francoski odzivi	142
7. 14. 5. 2. Slovenski odzivi	143
7. 14. 6. Izbira jezika za književno ustvarjanje Brine Svit.....	143
7. 15. TOMAŽ ŠALAMUN	146
7. 15. 1. Tomaž Šalamun: Poèmes choisis (Izbrane pesmi), MEET, 1995, 2001. Prevajalki: Mireille Robin in Zdenka Štimac.....	146

7. 15. 1. 1. Slovenski odmevi	146
7. 15. 2. Tomaž Šalamun: Livre pour mon frère (Knjiga za mojega brata), MEET, 1998	147
Prevajalka: Zdenka Štimac	147
7. 16. Ivan Tavčar: La chronique de Vissoko (Visoška kronika), POF, 1975.....	148
Prevajalca Jean Durand-Monti et Viktor Jesenik.....	148
7. 16. PRIMERJAVA ODZIVOV FRANCOSESKIH IN SLOVENSKEK MEDIJEV ...	148
8. ZAKLJUČEK	149
8. 1. O vplivih na uspeh prevodov	149
8. 2. Kako izbrati delo za prevod.....	151
8. 3. Zamisli o načinih promoviranja slovenske književnosti v Franciji.....	154
9. VIRI IN LITERATURA.....	161
Povzetek	164
Résumé	166

UVODNA OPREDELITEV RAZISKAVE

Namen tega magistrskega dela je narediti in sistematizirati seznam knjižnih prevodov slovenske književnosti v francoščini. Prevode primerjamo po več merilih (zvrsteh, letih objave, odmevnosti) in skušamo ugotoviti, katera dela slovenske književnosti so bila najbolj zanimiva za francoske bralce in ali bi se dalo na podlagi tega védenja predvideti, kateri del slovenske književnosti bi bil najprimernejši za nadaljnje prevode in predstavitve v Franciji.

Raziskava je omejena na knjižno obliko in na izdaje v Franciji, za popolnejši pregled pa so omenjene tudi nekatere izdaje v Sloveniji, Italiji, Švici in Kanadi. Navedene so tudi nekatere revijalne objave in spletne strani, na katerih je mogoče prebirati prevode slovenske književnosti v različnih jezikih. Kljub naslovu, ki obeta obojestransko literarno izmenjavo, so v delu obravnavani samo književni prevodi iz slovenščine v francoščino. Gre za raziskavo položaja slovenske književnosti v tujini, ki kljub drugi geografski umeščenosti spada na področje slovenistike. Če bi se posvetili raziskavi položaja francoske književnosti v Sloveniji, pa bi bilo to vprašanje za romaniste.

Delo je sestavljeno iz več delov: v prvem je podan kronološki pregled prevajanja v francoščino, sledi opis položaja slovenske književnosti v Franciji: koliko knjižnih prevodov obstaja, pri katerih založbah so izšli, kdo so najbolj plodni prevajalci, katera dela so bila za francosko bralsko občinstvo najbolj zanimiva in katera dela so bila ponatisnjena.

V osrednjem delu je naveden seznam književnih prevodov od leta 1926, ko je izšel prvi prevod črtice našega največjega pisatelja, do februarja 2008, objave sedmega Pahorjevega romana v francoščini. Nato je podana primerjava prevodov po različnih merilih (glede na čas, zgodovinsko obdobje izdaje, zvrst, založbe, ponatise, državo objave). Sledijo prevodi člankov, ki so izšli v zvezi z objavami prevodov v francoskih literarnih revijah in časopisih. Povzete so tudi vsebine slovenskih časopisnih člankov, ki so izšli v zvezi z istimi knjižnimi izdajami. V naslednjem delu primerjamo pristope, vsebine in poudarke slovenskih in francoskih tiskanih medijev na objave prevodov.

V naslednjem poglavju je predstavljena percepcija prevajanja v sodobni prevajalski vedi ter prevajanje s sociolingvističnega in jezikovnega vidika. Sledi jezikovno-slogovna analiza

oziroma primerjava odlomkov prevodov izbranih del: romana Alamut, novele Poletje, ko je imela Marina telo, romana Visoška kronika in pesniške zbirke Štirje slovenski pesniki.

V zaključnem delu je navedenih nekaj idej, kako bi lahko slovensko književnost predstavljali v Franciji v prihodnosti, skupaj z mnenji nekaterih književnih prevajalk iz slovenščine v francoščino in drugih promotorjev slovenske književnosti v tujini. To lahko beremo kot okvirni program za promocijo slovenske književnosti v Franciji.

1. POSREDOVANJE SLOVENSKE KNJIŽEVNOSTI V FRANCIJI

Rekli so mi, naj napišem nekaj o tem, zakaj naj bi Francozi brali slovensko literaturo. – Francozom res ni treba vedeti za deželo, kjer imajo, razen francoskih spomenikov in knjig, svojo pravo domovino melanholični hudiči. Doma so v alpskih kotlinah in se spreletavajo dol do morja, živijo v krošnjah dreves in v skalnatih pogorjih, v vaških gostilnah in na nedeljskih ulicah praznih mest /.../ Koga bi zanimala pokrajina, kjer ljudje tako radi trpijo, trpinčeni od svojih melanholičnih hudičev in od samega sebe, kjer trpijo od zgodnjega otroštva do poslednjih dni, in to tiho in s privoščljivo zlobo do lastnega in tujega trpljenja? (Drago Jančar: „Zakaj naj bi Francozi brali slovensko literaturo“ (1999), članek v zbirki „Privlačnost praznine“, Ljubljana: Študentska založba, zbirka Beletrina, 2002, str. 83-86).

1. 1. Kronološki pregled prevodov

Prvi zabeleženi objavljeni prevod slovenske književnosti v francoščini je Cankarjeva črtica *Hlapec Jernej in njegova pravica (Le valet Barthélemy et son droit)*, ki je leta 1926 izšla pri pariški založbi Arthème Fayard. Naslednji prevod – delo istega pisatelja in istega prevajalca Jerasa – je izšlo pet let kasneje v Učiteljski tiskarni v Ljubljani: *Izbrano delo (Pages choisies)*. Istega leta je Lucien Tesnière v Parizu izdal izbrana dela in predstavitev v tistem obdobju vodilnega slovenskega pesnika Otona Župančiča (*Oton Joupantchitch, poète slovène, l'homme et l'oeuvre*). Nato se do leta 1953 – razen štirikrat ponatisnjene *Jurija Kozjaka* – ni pojavil noben nov prevod. Cankar in Župančič sta torej dobila prevode svojih del v francoščini še za časa svojega življenja.

Večja količina prevodov je v Francijo prvič prišla leta 1965 (štirje izidi), nato so do leta 1992 relativno kontinuirano izhajali prevodi posameznih pesnikov, pisateljev in antologij. Do povečanja števila prevodov je prišlo po uspehu, ki ga je prinesel Bartolov Alamut, predvsem pa po osamosvojitvi Slovenije in s tem novim načinom posredovanja slovenske književnosti: leta 1999 je zaživel Center za slovensko književnost, ki je začel načrtno promovirati slovensko književnost v tujini; leta 1996 pa je bil v okviru Društva slovenskih pisateljev

ustanovljen Trubarjev sklad, ki finančno podpira prevajalce književnosti v tuje jezike. Predvsem se je splošno prizadevanje glede posredovanja slovenske književnosti po letu 1992 osredotočilo na predstavljanje književnosti samostojnega slovenskega naroda, ne le „ene od jugoslovanskih književnosti“. Vsa ta med seboj povezana delovanja so pripeljala do občutno večjega števila knjižnih prevodov v tujini. V Franciji je med letoma 1992 in 2008 (16-letno obdobje) izšlo 45 samostojnih publikacij slovenske književnosti, medtem ko jih je od leta 1926 do 1992 (66-letno obdobje) izšlo 31.

1. 2. Dejavniki posredovanja slovenske književnosti v Franciji

Posredovanje slovenske književnosti v tujini je pomembno, ker se prek tega delovanja uveljavlja del celotne slovenske kulture na mednarodni ravni in tako vstopa v prostor svetovne prepoznavnosti. Recepcijo leposlovnega dela določa več dejavnikov, med njimi najprej zunajbesedilne informacije, na podlagi katerih se bralec odloči, katero književno delo bo vzel v roke, in družbeno okolje, v katerem se bralec oblikuje in kjer se prevod književnega dela pojavi.

Medsebojna vplivanja in odnosi med narodi se tvorijo s pomočjo različnih posrednikov, ki v tujini predstavljajo svoj narod, hkrati pa le-temu odpirajo pogled na tuje stvaritve. Posredniško delovanje za objave prevodov v tujini je pomembno za povezovanje med evropskimi narodi, saj je prevod glavno besedilno sredstvo spoznavanja posameznega naroda. Izidejo lahko v knjižni obliki ali se pojavljajo v literarnih revijah ali priložnostnih publikacijah. S slovensko književnostjo se francoski bralci lahko seznanijo tudi na prireditvah, kot so branja, organizirana na raznih festivalih (na primer Printemps des poètes, Etonnant voyageur) ali v okviru promocijskih dogodkov posameznih založb (zlasti večjih, kot sta Phébus in Gallimard) ali na knjižnih sejmih: najpomembnejši je verjetno Pariški knjižni sejem (Salon du livre), ki se odvija vsako pomlad. Odmevne so tudi posamezne predstavitve pisateljev na bralnih večerih v Maison d' Europe et d' Orient (ustanova, specializirana za predstavljanje vzhodnih književnosti od Balkana do Kavkaza), v salonu slovenskega veleposlaništva ali na Institutu INALCO. Tudi Center za slovensko književnost v okviru DSP je organiziral nekaj bralnih turnej po večjih mestih Francije in frankofonem delu Belgije (leta 1994 in 1996).

V Franciji so se prvi prevodi slovenske književnosti pojavili v obdobju med obema vojnoma. V letih 1928-1938 so v Parizu izmed znanih Slovencev živeli Josip Vidmar, Vladimir Bartol in Ciril Kosmač. V naslednjem intenzivnem obdobju knjižnega objavljanja prevodov – okrog leta 1965 – so bili za uveljavljanje slovenske književnosti v Franciji poleg omenjenih zaslužni predvsem: duhovnik Franc Kolednik (deloval je tudi v Kanadi, prevajalec dveh Jurčičevih del), v Ljubljani živeči Francoz George Castellan, francoski lektor Claude Vincenot, prevajalca Viktor Jesenik in Marc Alyn ter drugi slovenski pesniki in pisatelji, ki so se v tistem obdobju lahko predstavljali v Parizu: Prežihov Voranc, Jože Javoršek, Mira Mihelič ...

Od leta 1992 si za poznavanje slovenske književnosti prizadevajo zlasti prevajalke Antonia Bernard (do leta 2007 tudi profesorica slovenskega jezika na inštitutu INALCO v Parizu), Andrée Lück-Gaye, Zdenka Štimac, kulturni ataše na slovenskem veleposlaništvu v Parizu in prevajalka Liza Japelj, slovenski fotograf v Parizu in raziskovalec na inštitutu Centre National de la Recherche Scientifique Evgen Bavčar, profesor in prevajalec Vladimir Pogačnik (nekaj let profesor na pariškem Inalcu) ter slovenski pesniki in pisatelji, ki živijo ali se redno predstavljajo v Franciji (Brina Svit, Boris Pahor, Tomaž Šalamun, Drago Jančar). Od ustanov je za promocijo slovenske literature najbolj zaslužen Center za slovensko književnost v okviru Društva slovenskih pisateljev in Beletrina študentske založbe Univerze v Ljubljani.

Večina posredovanj slovenske književnosti je rezultat dela posameznikov. V skupnem prizadevanju so bile verjetno objavljene le pesniške zbirke Bora, Gradnika, Kosovela, Župančiča in Vipotnika v zbirki Poètes actuels (Sodobni pesniki) založbe iz Uzès-a Formes et languages v 70. letih. Drugi sklop objav, kjer je za pripravo knjige sodelovala ekipa Centra za slovensko književnost, pa tudi več prevajalcev, sta objavili antologiji sodobne poezije in proze v letih 1994 in 1996. Rezultat tretjega skupinskega delovanja so prevodi pravljic, ki so v slikanicah izhajale v 70. letih pri pariških založbah Hachette, Hatier in Farandole.

1. 3. Kriteriji za izbiro dela za prevod

Z vidika recepcijske estetike ni važno, ali je tekst, ki ga ima bralec pred sabo, izviren ali preveden; važno je le to, da je tak, da se ob njem lahko sproži ustrezen odziv kot literarno estetsko doživetje. Pri mednarodnem posredovanju leposlovja moramo torej težiti k takemu doživetju. Resda lahko določeno književno delo iz nacionalne književnosti prevedemo in natisnemo, ne moremo pa mu priskrbeti odziva bralcev in mesta v drugi ciljni kulturi. Pri

iskanju poti do pozitivnih odzivov bi nam med drugim pomagalo tudi, če bi vedeli, kako prevode umetniških besedil iz malih književnosti razumejo bralci velikih književnih sistemov.

Literarni sistemi so med seboj v hierarhičnih odnosih; nekateri so centralni oziroma nadrejeni drugim, drugi pa periferni oziroma podrejeni. To je odvisno od vplivnosti kultur in jezikov, ki jim posamezne književnosti pripadajo, ta vplivnost pa je odvisna od števila govorcev ali bralcev tega jezika. V skupino prvih spada francoski literarni sistem, v skupino drugih pa slovenski. Lahko pa centralnost sistema opredelimo drugače, in sicer s številom bralcev tega jezika, kar predstavlja število ljudi, za katere je določen jezik prvi tuji jezik. V tem primeru kitajščina prvo mesto (po številu govorcev) prepusti angleščini, francoščina pa pridobi na veljavi z bralci iz frankofonih držav (po mednarodni organizaciji Francophonie Internationale je frankofonih ljudi na svetu 200 milijonov, medtem ko je prebivalcev Francije le 60 milijonov.). Posledica hierarhičnosti literarnih sistemov se kaže tudi v zaprtosti ali odprtosti do prevodov iz drugih književnosti. Centralni literarni sistemi so zaradi večje samozadostnosti bolj zaprti in homogeni in zato se prevedena besedila v njih težje uveljavljajo. V primerjavi s perifernimi sistemi sprejemajo manj prevodov, medtem ko predstavlja pomemben del vsakega perifernega literarnega sistema prevodna književnost.

Posledično se po sistemih razlikujejo tudi strategije prevajanja. Pri knjižnem prevodu ne gre zgolj za prenos besedila iz enega jezikovnega koda v drugega, marveč za postopke umeščanja prevoda v bolj ali manj različne okoliščine drugačnega literarnega sistema in za prilagajanje bralcem, katerim izvirnik prvotno sploh ni bil namenjen. Tako prevajalec želi v ciljnem besedilu ohraniti prvine tujega besedila (potujitvena strategija) ali pa ga prilagoditi potrebam in pričakovanjem ciljnega bralca (podomačitvena strategija). V centralnem, bolj zaprtem sistemu, je pogostejša podomačitvena strategija, ki z različnimi sredstvi skuša prevod ciljnemu bralcem približati, v perifernem pa potujitvena, ki skuša elemente tujosti za ciljno občinstvo poudariti in izpostaviti.

Besedila, ki veljajo za pomembna ali zanimiva v kulturi, iz katere izhajajo, niso nujno uspešna v prevodu, ko postanejo dosegljiva in razumljiva za tujo bralsko publiko (če ta sploh opazi, da prevod obstaja). Če je izhodiščna kultura pri ciljni komaj poznana, kar velja za večino književnosti, pisanih v majhnih jezikih, obstaja precejšnja možnost, da bo pri branju za ciljnega bralca preveč nerazumevanja, zaradi česar književno delo ne bo sprejeto s posebnim zanimanjem. Če originalno besedilo pripada majhnemu narodu z majhnim številom govorcev

jezika in je prevedeno v jezik velikega naroda, se možnost, da se bo ciljna publika za to delo zanimala brez temeljite reklame, še zmanjša. To je razumljivo ob upoštevanju dejstva, da se majhnim književnostim navadno ni uspelo dejavno vključiti v oblikovanje mednarodnega literarnega kanona in so ostale v sistemu svetovne literature na obrobju, od koder je težko aktivno vplivati na spremembo svojega položaja.

Ko razmišljamo o načinih posredovanja književnosti, moramo upoštevati besedilne in nebesedilne dejavnike, ki vplivajo na sprejetost literarnega dela v novem okolju. Med prve spada: sama izbira določenega dela, njegove slogovno-jezikovne značilnosti in s tem povezane možnosti prevoda, običajno so pomembne zabavnost, berljivost in popularnost. Nebesedilni dejavniki pa so: okolje, v katerem želimo predstaviti neko književno delo, mesto pomembnosti literature v tem okolju, obdobje objave, splošno zanimanje širše javnosti, zunajjezikovni dogodki v tistem času, okus potencialnega bralca, izbira založbe in njen način oglaševanja, konkurenca, knjižna zbirka, interes medijev, pojavljanje na knjižnih sejmih, predhodna nagrajenost avtorja v nacionalnem ali mednarodnem merilu ... Neliterarna merila za prevajanje so za uspeh posameznega dela vse pogostejše ključnega pomena. V težko pregledni ponudbi čtiva, ki je bralcu neprestano na voljo, ta ne zmore pregledati vsega in večinoma izbere tisto, kar mu ni popolna neznanka – bodisi je že slišal za delo ali avtorja bodisi je videl oglas.

Treba je vedeti, po kakšnih merilih prevajalci, uredniki in založniki izberejo književno besedilo za prevod in čemu dajejo pri izbiri prednost. Večkrat se zgodi, da odločitev za objavo ne temelji na nadpovprečni kakovosti izbranega dela ali prizadevanju, da bi s prevodi zgoščeno predstavili slovensko književnost in njene značilnosti, temveč do objave pride predvsem po srečnem naključju, poznanstvih ali po predhodni priljubljenosti v drugih državah. Večji del tega prizadevanja za objavo prevoda se osredotoči na prizadevanje po priznanju prevedenih del kot literarnih umetnin, saj je literatura za Slovence pomembna nacionalna vrednota, ki želi dobiti potrditev selekcijskih in vrednostnih kriterijev na mednarodni ravni. Na izbor besedil vplivajo tudi: urednikov literarni kanon, statusa ciljne in izhodiščne kulture in jezika, zakonitosti trga, okus publike. Pomembno vprašanje je, ali pobuda za prevod prihaja iz ciljne ali izhodiščne kulture. Pri uvajanju slovenske književnosti v Francijo večina pobud prihaja iz Slovenije. Pri izboru besedil je treba upoštevati ciljno usmerjenost in specifično lastnost ciljne, francoske kulture, zato naj izbira ne temelji na istih kriterijih, kot veljajo za objavo v izhodiščni, slovenski kulturi. Literarni interesi, vrednote,

okus, pričakovanja ciljnih bralcev se običajno močno razlikujejo od tistih, ki jih ima izhodiščno občinstvo. Zavedati se je treba tudi različnih ravni pomembnosti literature pri enem ali drugem narodu.

O posredovanju slovenske književnosti v Franciji si moramo zastaviti več vprašanj: najprej kako in kje je slovenska literatura dostopna? Skoraj vsa dela s seznama prevodov so shranjena v Francoski narodni knjižnici, večina novejših slovenskih romanov je dosegljiva tudi v mestnih knjižnicah. Nadalje, ali so posredovana dela primeren izbor za predstavitev? Na seznamu več kot 100 knjižnih in okrog 20 revijalnih objav so zelo raznolika dela, tako slovenskih klasikov kot sodobnih ustvarjalcev poezije, proze, mladinske literature in potopisov. Bogat izbor spodbuja k misli, da je ustrezen za najširšo bralsko publiko, saj vsak lahko najde kaj za svoj okus. Tehtno vprašanje pa je, kaj prevajati v prihodnje. Osrednje zanimanje naj ne bo usmerjeno toliko v to, česa v sedanjem izboru primanjkuje (dramatika, denimo, je šibko predstavljena), ampak v raziskave, po kakšni literaturi je v francoskem bralskem okolju največ povpraševanja; šlo bi torej za nekakšno analizo sodobnega francoskega bralskega okusa in s tem v zvezi za odločitev za prevod.

1. 4. Ciljni bralec

Slovenska književnost vzbuja pri tujih bralcih zanimanje, ki je proporcionalno z njenim pomenom in prispevkom v svetovno književnost. Ker se je v tujini dolgo pojavljala kot del jugoslovanske književnosti, je to zmanjševalo njeno prepoznavnost v francoskem prostoru, kjer se – kot pri drugih številčno močnih nacijah – narod pogosto enači z državnimi mejami.

Bralec dojema umetnostno delo pod zornim kotom svoje dobe, posebno intenziteto dobijo zanj vrednote, ki so mu idejno ali estetsko blizu. Prek zgodovinske pogojenosti prevajalčevega koncepta je prevod povezan s celotno kulturno situacijo prevajalčevega naroda.

Težko je oceniti, kolikšna je ciljna publika, gotovo pa je večja kot število prebivalcev Francije. Potencialni bralci so najprej prebivalci držav, kjer je francoščina uradni jezik, pozabiti ne smemo tudi bralcev, ki iz zanimanja za neznane kulture berejo književne prevode v raznih nematernih jezikih, ne da bi pripadali tem jezikovnim sistemom.

Ne moremo pričakovati, da bo prevod bralcu omogočal tvorjenje enakih predstav kot izvirnik. Dejanski bralci prevoda so običajno pripadniki drugačnih kultur in imajo zato pri branju drugačna obzorja pričakovanj, ki vplivajo na njihove pomenotvorne procese in razumevanje besedila. Literarni interesi, vrednote, okus, pričakovanja ciljnih bralcev se lahko močno razlikujejo od tistih, ki jih ima izhodiščno občinstvo. Prevajalec mora upoštevati, kdo je ciljni bralec in kakšen je namen prevoda. Vsak prevod samodejno predpostavlja drugačne bralce in zato odpira vprašanje, kaj jim je treba posredovati in katera njihova predznanja se razlikujejo od znanja bralcev izvirnega besedila. Gre za poznavanje družbene in kulturne scene ter za drugačno obzorje pričakovanj. Zaželen je, da se prevodi približajo ciljnemu bralcu, kolikor je to v konkretnih okoliščinah mogoče, in prikažejo kot zanimivo novo, še neznano književnost. Pri tem gre po eni strani za jezikovno prilagajanje, po drugi pa za upoštevanje potreb in pričakovanj ciljnega bralca. Na ta način se vzpostavi dialog med izhodiščno in ciljno kulturo.

Zaenkrat je v francoščini edina predstavitev celotne slovenske literature Slokanov *Panorama de la littérature slovène* (Pregled slovenske književnosti), ki je izšel leta 1972 pri Društvu slovenskih pisateljev. Sicer je največ informacij o zgodovini slovenske literature mogoče najti v spremnih besedah prevodov, predvsem tistih, ki so izšli pred letom 1980. V tistem obdobju je bilo običajno, da se je pisec spremne besede bolj posvečal predstavitvi same dežele, od koder je prihajal avtor prevedenega dela (geografska, zgodovinska in kulturna umestitev Slovenije kot dela Jugoslavije), nato pa je predstavil tudi zgodovino slovenske književnosti z začetkom pri Brižinskih spomenikih. Kasneje so se pisci spremnega besedila osredotočali le na predstavitev konkretnega dela ali pisatelja. Leposlovna dela, ki so bila prevedena zadnja leta, pa so večinoma predstavljena izven konteksta in brez kulturnega ali zgodovinskega ozadja, zato jih bralec težko umesti v svoje predhodno poznavanje evropske književnosti. Spremno besedilo je še vedno izrednega pomena. Lahko je na začetku, besedilu na zadnji strani ali na zavihku, v opombah in v predstavitvenem besedilu na internetu ali v reviji: v njem je mogoče geografsko, zgodovinsko in kulturno predstaviti Slovenijo, opisati razvoj slovenske književnosti in spregovoriti o delu ali avtorju. Spremna beseda pa je tudi prostor za umetniško izražanje samega pisca; v ta namen jo je odlično uporabil Jacques Roubaud, avtor predgovora pesniške zbirke, v kateri opiše Tomaža Šalamuna v 101 verzu.

1. 5. Kdo so prevajalci

Prvi prevajalci so za predstavitev slovenske književnosti v Franciji izbrali današnje klasike: **Sidonija in Joseph Jeras** sta prevedla nekaj črtic Ivana Cankarja, **Ferdinand Kolednik** pa dve povesti Josipa Jurčiča. Pri Cankarjevem delu velja omeniti, da je prevod izbranih črtic iz zbirke Podobe iz Sanj izšel le 11 let po izidu izvirnika v Sloveniji, pri Jurčiču pa, da je bil prevod Jurija Kozjaka ponatisnjena štirikrat, kar ni uspelo nobeni kasnejši slovenski objavi v francoščini. Plodovit prevajalec pesništva je bil **Marc Alyn**, ki je skupaj z **Viktorjem Jesenikom** prevedel pesmi Kosovela, Gradnika, Prešerna, Župančiča, Vipotnika, Kocbeka in Bora, sodeloval pa je tudi pri prvih pesniških antologijah v francoščini v 70. letih. Jesenik je soavtor slovensko-francoskega slovarja, prevedel je Pregled slovenske književnosti Franceta Slokana, poleg prej omenjenih pesnikov pa še Novaka, Messnerja in Oblaka, od proze Visoško kroniko (soprevajalec **Durand-Monti**) in sodeloval pri več antologijah. Pomemben prevajalec poezije je tudi **Claude Vincenot**, jezikoslovec in nekdanji francoski lektor v Ljubljani. Napisal je osnutek slovenske slovnice v francoščini in prevedel najbolj uspešen slovenski roman v Franciji, Alamut (kasneje ga je jezikovno predelal urednik založbe, Jean-Pierre Sicre). Večji del otroške književnosti (pravljice) je prevedla **Zlata Cognard**.

S prevajanjem slovenske književnosti v francoščino (30. leta 20. stoletja) so začeli Lucien Tesnière, Sidonie Jeras (s soprogom) in Ferdinand Kolednik, zato jih tu podrobneje predstavljamo.

2. 5. 1. Lucien Tesnière

Lucien Tesnière (1893–1954), prvi francoski lektor na ljubljanski univerzi (1921–1924) in ustanovitelj francoskega kulturnega centra v Ljubljani še danes velja za enega najpomembnejših slovenistov tujega rodu. Po službi v Ljubljani je deloval kot profesor in raziskovalec v Strasbourgju in Montpellieru. Na univerzi v Strasbourgju je v letu 1927/28 predaval o slovenski književnosti. V svojih jezikoslovnih raziskavah se je posvečal predvsem teoriji skladnje, izdelal je atlas slovenske dvojine in raziskoval slovenska narečja. Žal se prof. Fran Ramovš ni strinjal z njegovo metodo dela, zato je Tesnière slednjič te raziskave opustil in odšel na novo delovno mesto v Strasbourg, vendar je tudi tam ohranil svojo naklonjenost do slovenske kulture in slovenščine, ki je jasno izražena v njegovem opisu slovenskega jezika: „une des plus belles parmi les langues slaves qui toutes sont belles“. Danes se po njem imenuje francoski jezikovni raziskovalni center Centre de Recherche Lucien Tesnière, Linguistique et Traitement Automatique des Langues (TAL) v Besançonu.

Ob jezikoslovnih raziskavah se je posvečal tudi prevajanju in v francoščino prevedel več slovenskih pesmi, o Otonu Župančiču pa l. 1931 izdal knjigo, ki je izšla kot sedmi zvezek druge serije literarno-zgodovinske publikacije „Publications des lettres de Strasbourg“: 400

strani obsežno delo združuje monografijo in antologijo v enem. Gre za prvo celotno študijo o Župančiču, njegovem evropskem pomenu in umetniški vrednosti njegove lirike. Tesnière je v Župančiču videl najboljšega slovenskega pesnika in izrazito evropskega lirika. V monografiji je prikazal njegov pesniški razvoj, dramo Veronika Deseniška, nedokončano epsko pesnitev Jeralo, otroške pesmi, prevode in Župančičev slog, spregovoril je tudi o percepciji pesnika v tujini. Obenem je evropskemu bralcu pokazal slovenski kulturnozgodovinski in literarni razvoj, s čimer je povezal slovensko književno ustvarjalnost s svetom. Kot zanimivost naj navedemo, da je ob izidu tega dela kljub denarni stiski zavrnil dotacijo jugoslovanske ambasade v Parizu, ker se mu je zdel pogoj zanjo neizpolnljiv; naslov dela naj bi se namreč glasil „*Oton Joupantchich, poète yougoslave*“. Tesnière pa je tako globoko spoštoval in cenil slovensko samobitnost in njeno evropskost, da je vztrajal pri naslovu „*Oton Joupantchich, poète slovène*“. Časopisni odzivi na monografijo (v Ljubljanskem zvonu, Času, Domu in svetu, L'Alsace française, Les Dernières nouvelles de Strasbourg, La Victoire, Les Nouvelles littéraires, L'Europa orientale, Voroždenije idr.) so povzeti v diplomski nalogi Saše Prevolšek¹.

V letih 1924–27 je načrtoval antologijo slovenske poezije, vendar do izdaje ni prišlo. Gradivo zanj je danes shranjeno v Francoski nacionalni knjižnici. Leta 1993 je prevode odkril prof. Vladimir Pogačnik, jih prepisal in izbor objavil (skupaj z izvirnimi besedili) v zborniku ob 100-letnici Tesnièrejevega rojstva². V predgovoru je razčlenil nekaj osnovnih dejstev Tesnièrejevega prevajanja: slovensko liriko je prevajal interlinearno, tematsko je izbral večino pesmi, ki se nanašajo na Francijo, jim dodal Jenkovo in Gregorčičevo domoljubno liriko, Prešernove zbadljivke, precej Aškerčevih pesmi in Cankarjeve Dunajske večere ter del Trubarjevih in Funtkovih besedil.

2. 5. 2. Ferdinand Kolednik

Duhovnik, profesor, misijonar in prevajalec Ferdinand Kolednik (1907–1981) je prevedel 44 knjižnih del, od tega največ pisateljev Jurčiča in Finžgarja. Tekoče je obvladal enajst jezikov, bil član društva kanadskih pisateljev, dvakratni laureat francoske akademije, član akademije Tiburine v Rimu in častni član Društva slovenskih književnih prevajalcev.

¹ Saša Prevolšek: Lucien Tesnière, raziskovalec slovenskega jezika in književnosti. Diplomsko delo. Oddelek za slovenistiko in Oddelek za romanistiko. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, 2004, str. 61–64.

² Pièces choisies de la poésie slovène, traduites par Lucien Tesnière. Lj., Filozofska fakulteta, 1993.

Po končanem študiju je bil najprej župnik v Dalmaciji, nato izseljenski duhovnik v Franciji. Del druge svetovne vojne je preživel v gestapovskih zaporih in koncentracijskem taborišču, po vojni pa je bil profesor v Montrealu v Kanadi, dokler ni odšel misijonarit na Ekvador. Zaradi slabega zdravja, uničenega med vojno, se je slednjič ustalil na avstrijskem Koroškem, kjer je zgradil dom za upokojene duhovnike.

Značilno za njegovo prevajalsko delovanje je bilo njegovo celostno prizadevanje za izid knjige: priskrbel je prevod (naredil ga je sam ali našel prevajalca), se dogovoril z založbo za izdajo, občasno prevzel tudi distribucijo. Od pisateljev je prevajal Jurčiča, prijatelja Finžgarja in pripovednika Grivskega. V njegovi bibliografiji je več prevodov kmečkih povesti, objavljenih v katoliških glasilih v Kanadi. Jurčičev *Sosedov sin (Le fils du voisin)* je l. 1962 izhajal kot podlistek v kanadskem Bulletin des agriculteurs, v knjigi je izšel l. 1965. Terčeljevi *Vozniki (Les Charreties)* so izhajali v pariškem tedniku *La Croix du Dimanche* 1951/1952 in kanadskem tedniku *La terre de chez nous* v Montrealu 1955/1956, v knjigi so izšli v Parizu l. 1953.

Prva francoska izdaja Jurija Kozjaka je izšla v Belgiji leta 1938, s predgovorom dosmrtnega tajnika francoske akademije Georgea Goyauja. Kolednik je istega leta prejel priznanje akademije za znanje klasične francoščine. Tudi francoski pesnik (in Kolednikov prijatelj) Paul Claudel je za njegov prevod napisal priporočilo, ki še danes vpliva na prevajalce v afriške jezike.

Zanimiva je zgodba, zakaj se je Kolednik odločil za tako temeljito širjenje *Jurija Kozjaka* po svetu: po koncu vojne, leta 1945 bi ga moral nek dijak ubiti. Ko pa je ta fant, zlati maturant, odkril, da je pred njim slavni prevajalec, s čigar prevodom *Jurija Kozjaka* je pri maturi dobil prvo nagrado in ki ga je že nekaj let želel spoznati, se je premislil in mu raje pomagal pobegniti. Kolednik si je takrat obljubil, da bo to povest spravil v 50 jezikov, kar je tudi uresničil; sam jo je prevedel v devet jezikov, za ostalih 41 pa našel prevajalce in denarno omogočil izide. Danes je *Jurij Kozjak* na voljo v vseh evropskih jezikih, kitajščini, japonščini, vietnamščini, abesinščini, arabščini, armenščini, bengalščini, sirijščini, indijsščini in jeziku Ruande Urundi. Drugi razlogi za izbiro tega dela so bili menda Kolednikovo prepričanje, da to delo najbolje prikazuje slovenski narod in njegovo trpljenje, poleg tega je v spremnem eseju proslavil 800-letnico ustanovitve stiškega samostana (1938).

Novinar je o njegovem prevodu Jurija Kozjaka v Jutru, 22. 11. 1944, na strani Kultura zapisal: „Kdor ve, kako strog sodnik slehernega slovstvenega teksta je prevod v star jezik z bogato literarno tradicijo in prav tako tradicionalnim umetniškim okusom, bo posebno radoveden, kako zveni beseda mladega Jurčiča v jeziku Flauberta in Balzaca. Priznati moram, da sem bral Kolednikov prevod Jurčičevega mladostnega, marsikje res še naivnega, vendar človeško toplega spisa z občutkom, da berem starejšo francosko povest, četudi so vsepovsod vidni obrisi slovenske krajine in čeprav govori iz nje neprikrito in določno stoletno trpljenje slovenskega ljudstva. /.../ Jurčič je mikaven v elegantnih prelivih francoskega stila, ki je dal nekam robotemu besedilu izvirnika nekoliko svetske elegance, dih svetovne literature ...“ Do danes ni še nobeno slovensko delo presešlo števila 50 prevodov.

2. 5. 3. Sidonie Jeras

Sidonie Jeras (1894-1970), rojena Guinot v Franciji in poročena z Josipom Jerasom, je na univerzi v Bristolu diplomirala iz angleščine. V Slovenijo se je preselila l. 1919. Tu je najprej učila je angleščino, španščino in francoščino, l. 1921 tudi organizirala tečaje po metodi Berlitz, delovala v Društvu Jugoslavija–Francija ter v okviru Francoskega instituta. Nato je na francoskem konzulatu postala referentka za tisk (1934–40). Po drugi svetovni vojni je učila na Visoki pedagoški šoli, dokler ni postala honorarna lektorica za francoski jezik na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Delovala je tudi kot tolmačica na meddržavnih političnih srečanjih.

Skupaj z možem Josipom, ki je študiral na univerzi v Bordeauxu in bil politični delavec v nekdanji Jugoslaviji, je prevedla več Cankarjevih del: Hlapec Jernej, Izbrano delo (*Pages choisies*), drama Hlapci. Sama je prevedla tudi precej pesmi Prešerna, Župančiča, Gradnika, Prežih, Bora, Kajuha, Klopčiča in Golie in slovenskih ljudskih pesmi in jih objavljala v časopisu Jugoslavija in reviji *Nouvelles slovènes*. Vzporedno je prevedla nekaj Cankarjevih del tudi v angleščino (npr. Hlapec Jernej je v francoščini izšel l. 1927, v angleščini pa l. 1931).

Sidonie in **Josip Jeras** sta poleg Antonie Bernard edina prevajalca iz slovenščine, navedena v zborniku *Patrimoine littéraire européen (Evropska literarna dediščina)*, ki ga je l. 2000 izdala univerza De Boeck. Sidonie Jeras je še pred vojno je prejela francosko odlikovanje akademskih palm.

1. 5. 4. Sodobne prevajalke

Danes so najbolj dejavne prevajalke **Zdenka Štimac** (Novak, Taufer, Zajc, Bevk, Rebula, Svit, Šalamun), **Andrée Lück-Gaye** (Debeljak, Jančar, prvi Pahorjevi romani, Blatnik, obe tudi zadnje antologije poezije in proze), **Antonia Bernard** pa ima v svojem prevajalskem opusu dela Kosovela (skupaj z Alynom) in zadnje Pahorjeve romane. Nihče od prevajalcev iz slovenščine v francoščino ni samostojen književni ustvarjalec ali prevajalec.

Če pogledamo, kakšen je položaj za prevode v obratni smeri, ugotovimo, da so ti prevajalci večinoma tudi sami pesniki ali pisatelji. Iz francoščine v slovenščino prevajajo ali so prevajali med drugimi naslednji književni ustvarjalci: Janez Menart, Boris A. Novak, Aleš Berger, Jože Javoršek, Brane Mozetič ... V nadaljnji primerjavi se izkaže tudi, da je v slovenščino prevedenih desetkrat več del iz francoske književnosti kot iz slovenščine; od leta 1857 do 2007 je v Slovenski bibliografiji zavedenih 1053 prevodov francoskega leposlovja v slovenščini. Seveda je treba upoštevati dolgoletne vplive in pomembnost francoske literature na svetovno literarno dogajanje.

1. 6. Položaj slovenske književnosti v Franciji danes

Trenutno obstaja 106 knjižnih prevodov slovenskega leposlovja v francoščino. V samostojnih publikacijah je svoja dela objavilo 43 slovenskih književnih ustvarjalcev. Med njimi dela Borisa Pahorja obsegajo četrtno prevodov proze. Drugi avtor z največ knjižnimi objavami je France Prešeren – 7 knjig, če upoštevamo tudi dvojezične, sledi mu E. Peroci s 6 slikanicami, za njo se s 5 knjigami uvršča Brina Svit, s prevodom manj ji sledi Dane Zajc (slednji pokriva poezijo, dramatiko in otroško književnost). Po tri knjižne prevode imajo Ivan Cankar, Drago Jančar in Marjan Manček (stripi). Sedem slovenskih književnih ustvarjalcev ima v francoščini objavljeni po dve knjigi, ostalih 25 (11 prozaistov, 7 pesnikov, 1 dramatik, 6 piscev otroške književnosti) pa ima v francoščini objavljeno po eno delo.

Prevedenih je 7 znanih pisateljev, ki so tudi del šolskega programa (Bartol, Bevk, Cankar, Jančar, Jurčič, Kosmač, Tavčar) ter 12 pisateljev, ki so uveljavljeni, a niso uvrščeni na seznam obveznega šolskega branja (Blatnik, Hofman, Hudeček, Kovič, V. Levstik, Lipuš, Mavser, Pahor, Rebula, Rudolf, Svit, Terčelj). V poeziji je razmerje podobno: 10 že uveljavljenih pesnikov (Bor, Gradnik, Kosovel, Novak, Prešeren, Šalamun, Taufer, Vipotnik, Zajc, Župančič) nasproti 4 nešolskim (Debeljak, Messner, Mozetič, Oblak). Vsi avtorji

prevedenih dramskih del so že uveljavljeni slovenski dramatik (Cankar, Jančar, Jovanovič, Zajc).

Francoske založbe, ki so največkrat objavile prevode slovenske književnosti, so: Phébus (Pahor, Bartol), Editions Seghers (prve antologije in pesniške zbirke v 60. letih), Gallimard (vsa dela B. Svit, Lipuš), Publications orientalistes de France (Kosmač, Tavčar), Les Editions du Cerf, (Bevk, Rebula), La Bartavelle (Hudeček, Kovič), L'Esprit des Peninsules (dve Jančarjevi deli), Editions Autres Temps (zadnje antologije), za dramatiko specializirana Espace d'un Instant (Jovanovič, Jančar).

Nekatera dela slovenske književnosti so izšla v **zbirkah**: Bor, Gradnik, Kosovel, Prešeren v zbirki Les poètes actuels pri Seghers, Terčeljevi Vozniki v Le ruban bleu pri Bonne presse, otroška književnost v Contes populaires et autres, Contes de nuit ali Mille images v okviru Hachette ali Hatier.

Slovenski književni ustvarjalci, ki so prejeli francoska priznanja ali nagrade, so naslednji: **Oton Župančič** leta 1931 križec legije časti, **Franc Kolednik** (nagrado Francoske akademije za širjenje francoskega jezika v tujini), **Brina Svit** (za roman *Smrt slovenske primadone* francosko literarno nagrado péleas, za roman *Moreno* (2003) nagrado za francoski jezik in književnost, za *Odveč srce* pa nagrado Mauricea Genevoixa Francoske akademije), **Boris Pahor** (leta 2007 je prejel red legije časti in na pobudo Francije večkrat kandidiral za Nobelovo nagrado). **Jože Hudeček** je prejel francosko odlikovanje viteza reda umetnosti in literature (1976), **Edvard Kovač** pa je leta 2007 je prejel francosko državno odlikovanje viteza reda za zasluge (Ordre du Mérite) za svoje delo pri intelektualnih in kulturnih stikih med Slovenci in Francozi.

2. SEZNAMI KNJIŽNIH PREVODOV

V seznamu so prevodi razvrščeni na podlagi naslednjih meril:

- kronološki pregled
- književne zvrsti, antologije po abecednem seznamu avtorjev
- otroška književnost,
- radijske igre

- razno (potopisi, spomini, politika, filozofija, sociologija)
- slovenska književnost, napisana v francoskem jeziku
- ponatisi
- še neobjavljeni prevodi

2. 1. Seznam knjižnih prevodov slovenske književnosti v francoščini – kronološko

Do l. 1941 (4 dela)

1. **Ivan Cankar:** *Le valet Barthélemy et son droit (Hlapec Jernej in njegova pravica)*. Paris: Arthème Fayard, 1926.
2. **Ivan Cankar:** *Pages choisies (Izbrano delo)*. Ljubljana: Učiteljska tiskarna, 1931.
3. **Lucien Tesnière:** *Oton Joupantchitch, poète slovène, l'homme et l'oeuvre (Oton Župančič, slovenski pesnik. Osebnost in delo)*. Paris: Les Belles Lettres, 1931.
4. **Josip Jurčič:** *Georges Kozjak, le janissaire slovène (Jurij Kozjak, slovenski janičar)*. Paris: Dupuis, 1936. 1. ponatis: Sherbrooke: Apostolat de la presse, 1949. 3. ponatis: Tours, Mame, 1959.

Od leta 1945 do 1991 (52 del)

5. **Filip Terčelj-Grivski:** *Les Charretiers (Vozniki)*. Paris: Bonne Presse, 1953.
6. **Leopold Oblak:** *La symphonie lyrique (Lirična simfonija)*. Paris: Seghers, 1956.
7. *Anthologie de la poésie slovène (Antologija slovenske poezije)*. Paris: Pierre Seghers, 1962.
8. **Ivan Cankar:** *Les valets (Hlapci)*. Ljubljana: SNG Drama in DZS, 1956. Palente les Orchamps-Besaçon: Centre Culturel Populaire, Les presses de l'OROLEIS, 1965.
9. **Josip Jurčič:** *Le fils du voisin (Sosedov sin)*. Sherbrooke: Paulines, 1965.
10. *Conteurs slovènes contemporains (Sodobni slovenski pisatelji)*. F. Bevk, D. Lokar, J. Kozak, P. Voranc, A. Ingolič, M. Kranjec, C. Kosmač, M. Mihelič, B. Pahor, I. Potrč, A. Rebula, B. Zupančič, A. Hieng, S. Rozman, V. Kavčič, P. Zidar. Uredil: Božidar Borko. Ljubljana: Društvo slovenskih pisateljev, 1965.
11. **Srečko Kosovel par Marc Alyn:** *Présentation, choix de textes, bibliographie, portraits, fac-similés (Srečko Kosovel: Predstavitev, izbrano delo, bibliografija, fotografije, faksimile)*. Paris: Pierre Seghers, 1965. (Poètes d'aujourd'hui).

12. **Vladimir Pavšič (Matej Bor):** *La trace de nos ombres (Sled naših senc)*. Paris: Pierre Seghers 1966. (Autour du monde).
13. **Ela Peroci:** *La Chatte cordonnière (Muca copatarica)*. Paris, Editions la Farandole, 1968. (Mille images).
14. **Ela Peroci:** *Le parapluie volant (Moj dežnik je lahko balon)*. Paris: Hatier, 1969.
15. *Nouvelles slovènes (Slovenska kratka proza)*. Uredil: Mitja Mejak. Paris: Editions Seghers, 1969. (Melior)
16. **Matija Valjavec:** *L'anneau de Vania (Pastir)*. Paris: Hatier, 1969.
17. **Grand-mère raconte: contes populaires slovènes (Babica pripoveduje)**. Izbr. in prir. Kristina Brenkova. Paris: Hatier, 1969.
18. **Marija Cerkovnik:** *Le petit jardin. Les quatre flèches (Dopoldanski in popoldanski otroci)*. Paris: Hatier, 1970. (Contes populaires et autres).
19. **Oeillets rouges pour Paris. Petite anthologie des poèmes slovènes (Rdeči nagelji za Pariz. Mala antologija slovenskih pesmi)**. Izbrala Basse Yutz, Jean Vodaine, 1970.
20. **La poésie slovène contemporaine: anthologie (Antologija sodobne slovenske poezije)**. Paris: Pierre Seghers, 1971.
21. **France Bevk:** *La maisonette en chocolat (Janko in Metka)*. Paris: Hachette, 1971.
22. **Kristina Brenkova:** *La petite fille emportée par la lune (Deklica, ki jo je odnesla luna)*. Paris: Hachette, 1971. (Merveilleux contes).
23. **Lojze Kovačič:** *Le petit garçon sur un nuage (Fantek na oblaku)*. Paris: Hatier 1971. (Contes populaires et autres).
24. **Fran Miličinski:** *La dixième soeur (Desetnica)*. Paris: Hachette, 1971. (Merveilleux contes).
25. **L'Oiseau d'or (Zlata ptica):** conte populaire. Paris: Hachette, 1971. (Contes de la nuit).
26. **Tone Pavček:** *Le grand chasseur Boumboum (Veliki lovec Bumbum)*. Paris: Hachette, 1971. (Merveilleux contes).
27. **Les Trois petits pois (O treh grahih)**. Paris: Hachette, 1971. (Contes de la nuit).
28. **Dane Zajc:** *Le chaton blanc (Bela mačica)*. Paris: Hachette, 1971. (Contes de la nuit).
29. **Ela Peroci:** *Le chapeau, le coq et la fleur (Klobuk, petelin in roža)*. Paris: Hachette, 1971. (Contes de la nuit).

30. **Ela Peroci:** *Les cubes enchantées (Hišica iz kock)*. Paris: Hachette, 1971. (Merveilleux contes).
31. **Ela Peroci:** *Les lunettes magiques (Očala tete Bajavaje)* Paris: Hachette, 1971. (Merveilleux contes).
32. **Le petit berger. L'enchanteur de la rivière (Pastirček. Povodni mož)**. Paris: Hachette, 1971. (Contes de la nuit).
33. **Leopold Suhodolčan: Tim le Tailleur (Krojaček Hlaček)**. Paris: Editions de la Farandole, 1973.
34. **Karel Mauser: Yerné, le fils du défunt (Karel, sin mrtvega)**. Paris: La Pensée universelle, 1974.
35. **Ivan Tavčar: La chronique de Vissoko (Visoška kronika)**. Paris: Publications Orientalistes de France, 1975.
36. **Cene Vipotnik par Mitja Mejak: Essai, choix de textes, bibliographie, documents. (Cene Vipotnik: esej, izbrano delo, bibliografija)**. Uzès: Formes et Languages, 1975. (Poètes actuels).
37. **Matej Bor par Mitja Mejak et Lojze Filipič: Essai, choix de textes, bibliographie, documents (Matej Bor: esej, izbrano delo, bibliografija)**. Uzès: Formes et Languages, 1975. (Poètes actuels).
38. **Ela Peroci: La vieille maison n°3 (Stara hiša številka 3)**. Paris: Editions la Farandole, 1976. (Mille images.)
39. **Leopold Suhodolčan: Les nouveaux tours de Tim le Tailleur (Kam se je skrtil krojaček Hlaček)**. Paris: Editions de la Farandole, 1976.
40. **Ciril Kosmač: La Ballade de la trompette et du nuage (Balada o trobenti in oblaku)**. Paris: Publications Orientalistes de France, 1977.
41. **Vladimir Levstik: Un nid de vèpère (Gadje gnezdo)**. Paris: SEDEP, 1978.
42. **Alois Gradnik par Anton Slodnjak. Essai, choix de textes, bibliographie, documents. (Aojz Gradnik: esej, izbrano delo, bibliografija)**. Uzès: Formes et Languages, 1978. (Poètes actuels).
43. **Oton Joupantchitch par Beno Zupančič: essai, choix de textes, bibliographie, documents (Oton Župančič: esej, izbrano delo, bibliografija, dokumenti)**. Uzès: Formes et languages, 1978. (Poètes actuels).
44. **Marijan Amalietti: Margot l'intrépide (Maruška Potepuška)**. Paris: La Farandole, 1979, 1984.
45. **Marjan Manček: Le ballon (Brundo se igra)**. Paris: Sorbier, 1981.

46. **Marjan Manček:** *On a joué toute la journée (Brundo skače)*, Paris: Sorbier, 1981.
47. **Marjan Manček:** *Je compte tout seul (Brundo šteje)*, Paris: Sorbier, 1982.
48. **France Prešeren par Marc Alyn:** *France Prešeren: essai, choix de textes, bibliographie, documents (France Prešeren: esej, izbrano delo, bibliografija)*. Uzès: Formes et langues, 1982.
49. **Ciril Kosmač:** *Une journée de printemps (Pomladni dan)*. Paris: Publications Orientalistes de France, 1982.
50. **Edvard Kocbek par Andrej Inkret:** *essai, choix de textes, bio-bibliographie, documents (Edvard Kocbek: esej, izbrano delo, bibliografija, dokumenti)*. Uzès: Actuelles formes et langues, 1985.
51. **Florjan Lipuš:** *L' Elève Tjaz (Zmote dijaka Tjaža)*. Paris: Gallimard, 1987.
52. **Jože Javoršek:** *Les mémoires dangereux*. Paris: Arléa, 1987.
53. **Vladimir Bartol:** *Alamut (Alamut)*. Paris: Phébus, 1988, 1989, 1998.
54. **Boris Pahor:** *Pélerin parmi les ombres (Nekropola)*. Paris: La Table Ronde, 1990, 1996.
55. **Brane Mozetič:** *Obsession (Obsedenost)*. Paris: Aleph et Ed. G. Pastre, 1991.

Od leta 1992 do 2008 (50 del)

1992:

56. **Evgen Bavčar:** *Le voyeur absolu: le choix des textes et des photographies, (Absolutni voajer: izbor besedil in fotografij)*. Paris: Seuil, zbirka Fiction et Cie.

1993:

57. **France Bevk:** *La langue intime (Kaplan Martin Čedermac)*. Paris: Les Editions du Cerf.
58. **Lucien Tesnière:** *Pieces choisies de la poésie slovène (Izbrana slovenska poezija)*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

1994:

59. *Poésie slovène contemporaine (Sodobna slovenska poezija)*. Marseille: Ecris des Forges, Editions Autres temps.

1995:

60. **Boris Pahor:** *Printemps difficile (Spopad s pomladjo)*. Paris: Editions Phébus.
61. **Tomaž Šalamun:** *Poèmes choisis (Izbrane pesmi)*. Paris: Éditions Est-Ouest Internationales, Éditions Unesco (Zbirka Unesco d'oeuvres représentatives), 2001.

1996:

62. *Nouvelles slovènes (Slovenska kratka proza)*. Marseille: Editions Autres Temps.
63. **Franček Rudolf: Cartes brouillées (Odpiram mlin, zapiram mlin)**. Paris: Nouveau cabinet Cosmopolite Stock.
64. **Boris A. Novak: Poèmes choisis (Izbrane pesmi)**. Nord/Pas-de-Calais: Maison de la poésie.
65. **Boris A. Novak: Le maître d'insomnie (Mojster nespečnosti)**. Maison de la Poésie, Nord-Pas de Calais.
66. **France Prešeren: Le baptême dans la Savitsa (Krst pri Savici)**, Bilje: Studio Ro, založba Humar d.o.o.
67. **France Prešeren: La couronne des sonnets (Sonetni venec)**. Celovec-Ljubljana-Dunaj: Mohorjeva založba. Dvojezičen.

1997:

68. *Štirje slovenski pesniki/Quatre poètes slovènes: Dane Zajc, Niko Grafenauer, Vera Pejovič, Peter Semolič*. Ljubljana: Nova revija, Znanstveni inštitut FF.
69. **Veno Taufer: Oscillations du silence (Nihanje molka)**, Est-Ouest internationales, 1997.
70. **Alojz Rebula: Demain le Jourdain (Jutri čez Jordan)**. Paris: Les Editions du Cerf.

1998:

71. **Branko Hofman: La nuit jusqu'au matin (Noč do jutra)**. Paris: Phébus.
72. **Boris Pahor: La villa sur le lac (Vila ob jezeru)**. Paris: Editions Bartillat.
73. **Tomaž Šalamun: Livre pour mon frère (Knjiga za mojega brata)**. St. Nazaire, MEET, 1998.
74. **Ivan Bizjak: Le taureau fou (Nori bik)**. Ljubljana: Sanjska knjiga.

1999:

75. **France Prešeren: Poèmes (Pesmi)**. Kranj, Celovec, Ljubljana, Dunaj: Hermagoras.
76. **Janko Messner: Poèmes (Pesmi)**. Strasbourg: bf éditions.
77. **Boris Pahor: Arrêt sur le Ponte Vecchio (Postanek na Ponte Vecchio)**. Paris: Syrtes.
78. **Jože Hudeček: L'homme aux pigeons (Golobar)**. Charlieu: La Bartavelle.
79. **Brina Švigelj-Merat (Svit): Con brio (Con brio)**. Paris: Gallimard.
80. **Evgen Bavčar: Les mémoires rapprochées**. Paris: Vetter-ed. de la petite pierre.

2000:

81. **Kajetan Kovič:** *Le professeur des rêves (Profesor domišljije)*. Charlieu: La Bartavelle.
- 2001:**
82. **Brina Svit:** *Mort d'une prima donna slovène (Smrt slovenske primadone)*. Paris: Gallimard.
83. **Aleš Debeljak:** *Minutes de la peur (Minute strahu)*, Pézenas: Dolmens.
84. **Boris Pahor:** *Jours obscurs (Zatemnitve)*. Paris: Phébus.
85. **France Prešeren:** *Les ballades et les romances (Balade in romance)*. Paris: Édition „Kolja Mićević“, Ambassade de Bosnie-Herzégovine.
86. **France Prešeren:** *L' ultime aimée: poèmes (Zadnja ljub'ca: pesmi)*. Paris: Kolja Mićević.
- 2002:**
87. **Boris Pahor:** *La porte dorée (Zibelka sveta)*. Paris: Ed. du Rocher.
88. **Srečko Kosovel:** 1904-1926: Slovène, Bruselj: De Boeck Université.
89. **France Prešeren:** 1800-1849: Allemand–Slovène, Bruselj: De Boeck Université.
90. **Oton Župančič:** 1878-1949: Slovène, Bruselj: De Boeck Université.
91. **Brane Mozetič:** *Obsession (Obsedenost)*, Edition enrichie. Paris: Trois rivières, éd. Ecrits des forges.
- 2003:**
92. **Boris Pahor:** *Dans le labyrinthe (V labirintu)* Paris: Phébus.
93. **Drago Jančar:** *L'élève de Joyce (Joyceov učenec)*. Paris: L'Esprit des Peninsules.
94. **Dušan Jovanovič:** *La libération de Skopje (Osvoboditev Skopja)*. Paris: Ed. Espace d'un Instant.
95. **Dane Zajc:** *Les enfants de la rivière (Otroka reke)*, Paris: Editions de l'Amandier.
- 2004:**
96. **Drago Jančar:** *L'aurore boréale (Severni sij)*, Paris: L'Esprit des Péninsules.
97. **Dane Zajc:** *Scorpions (Škorpijoni)*, Ljubljana, Center za slovensko književnost, Trois-Rivières (Québec): Écrits des Forges.
98. **Dane Zajc:** *Le Jardin (Vrt)*, Ljubljana: Center za slovensko književnost, Trois-Rivières (Québec): Écrits des Forges.
99. **Brina Svit:** *Moreno (Moreno)*. Paris: Gallimard.
- 2005:**
100. **Andrej Blatnik:** *La loi du désir (Zakon želje)*, Paris: Ed. Alterédit.
101. **Brina Svit:** *Un coeur de trop (Odveč srce)*. Paris: Gallimard.

2007:

102. **Drago Jančar:** *La grande valse brillante (Veliki briljantni valček)*. Paris: Ed. Espace d'un Instant.
103. **Boris Pahor:** *Le Jardin des Plantes (Zgodba o reki, kriпти in dvomljivem golobu)*. Paris: Ed. du Rocher.
104. **Brina Svit:** *Coco Dias ou La Porte dorée (Coco Dias ali Zlata Vrata)*. Paris: Gallimard.

2008:

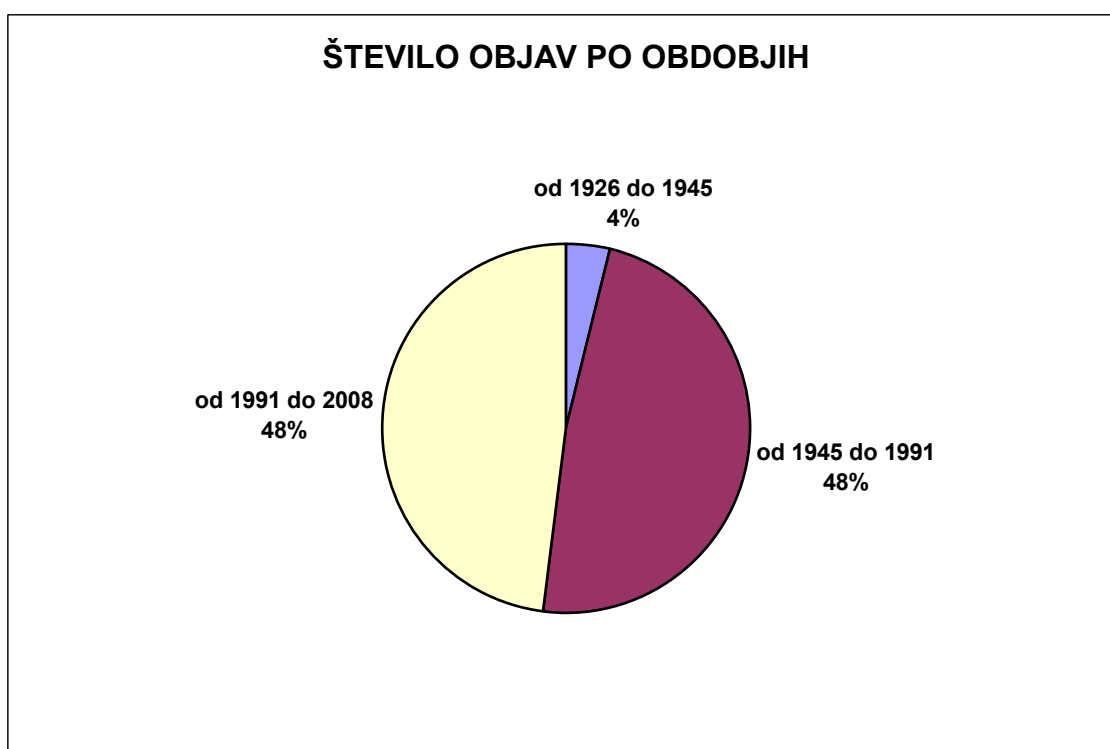
105. **Boris Pahor:** *L'appel du navire (Parnik trobi nji)*, Paris: Phébus.

2. 1. 1. Opombe h kronološkemu pregledu

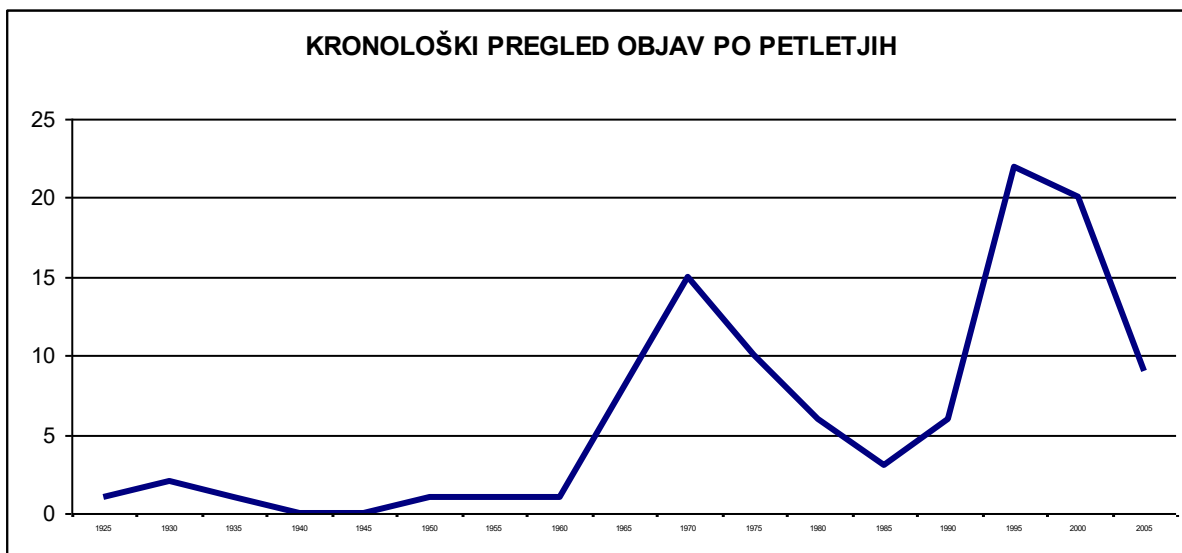
Obdobja objav lahko razdelimo na tri dele: prvo se začne s prvim knjižnim izidom leta 1926 (Cankar: Hlapec Jernej in njegova pravica) in zaključí z drugo svetovno vojno. V tem času so izšli štiri knjižni prevodi slovenskega leposlovja v francoščini. V letih 1927–1930 je bilo nekaj prevedenih del (predvsem Cankarjevih črtic) objavljenih tudi v periodiki ali antologijah jugoslovanske književnosti. Drugo obdobje (1945-1991) je trajalo od konca druge svetovne vojne do osamosvojitve Slovenije, ko se je začelo načrtno uvajanje slovenske književnosti v tuje jezike. Drugo obdobje je najdaljše (46 let), ki pa je najbolj plodovito le, kar zadeva prevode otroške književnosti: takrat je izšlo 27 knjižnih del leposlovja in 25 slikanic za otroke (skupaj 52 knjižnih prevodov). Pri natančnejšem pregledu ugotovimo, da med letoma 1936 in 1953 ni navedene nobene objave (če ne upoštevamo ponatisov Jurija Kozjaka), najverjetneje zaradi vpliva druge svetovne vojne, ki je meje krepila in zapirala. Število prevodov je poskočilo leta 1965; takrat so v Franciji v enem letu izšli štiri knjižni prevodi slovenske književnosti (antologija sodobne proze, Cankarjevi Hlapci, Jurčičev Sosedov sin, Kosovelove pesmi). Sledilo je relativno kontinuirano objavljanje: od 1965 do 1992 je izšlo 43 knjižnih izdaj, kar je v povprečju 1 knjiga in pol na leto. Vendar je treba upoštevati, da je od teh 43 knjig 24 otroških slikanic. Tretje obdobje se začne leta 1992 in konča leta 2008, ko zaključujemo raziskavo. Od začetka samostojnosti slovenske države je število knjižnih izdaj v francoščini občutno naraslo: od 1992 do 2008 (16 let) je bilo objavljenih 53 knjižnih prevodov, kar v povprečju predstavlja tri knjige na leto: največ jih je izšlo v letih 1996 (7 izdaj, od tega ena v Švici in dve v Celovcu) in 1999, ko je bilo izdanih 5 knjig (od tega ena v Avstriji), enako število v letih 2001 in 2002, v zadnjih treh letih pa število prevodov v

francoščino upada. Leta 2006 ni zabeležene niti ene knjižne izdaje. Morda zato, ker so se pred nekaj leti začele uveljavljati literarne spletne revije in spletišča, kjer so brezplačno dostopni najnovejši prevodi sodobne slovenske književnosti v različnih jezikih.

Knjižnih objav slovenske književnosti v francoskem kulturnem prostoru je številčno vse več (največ objav je bilo okrog let 1965, 1996 in 2002): v obdobju 82 let, kolikor traja objavlanje francoskih prevodov, je v zadnji petini (1992–2008) izšla skoraj polovica (48 %) del. V teh letih je izšlo tudi več prevodov v revijah in na medmrežju.

Graf 1: obdobje 1926–1991 (65 let) - 56 prevodov, 1992–2008 (16 let) – 50 prevodov.

Graf 2: Rast števila objav po letih

2. 2. Seznam knjižnih prevodov slovenske književnosti v francoščini po avtorjih in zvrsteh

ROMANI

1. Vladimir Bartol: *Alamut (Alamut)*, Prevedel Claude Vincenot, Phébus, Paris, 1988, 1989, 1998.
2. France Bevk: *La langue intime (Kaplan Martin Čedermac)*, Preved. Zdenka Štimac, Les Editions Du Cerf, Paris, 1993.
3. Branko Hofman: *La nuit jusqu'au matin (Noč do jutra)*, Preved. Alain Nippon. Phébus, Paris, 1998.
4. Jože Hudeček: *L'homme aux pigeons (Golobar)*, preved. J.Ch.Lombard, La Bartavelle, Charlieu, 1999.
5. Drago Jančar: *L'aurore boréale (Severni sij)*, preved. Andrée Lück-Gaye, L'Esprit des Peninsules, Paris, 2004.
6. Jože Javoršek: *Les mémoires dangereux*, 1987.
7. Josip Jurčič: *Le fils du voisin (Sosedov sin)*, preved. l'Abbé F. Kolednik, Pauline, Sherbrooke, 1965.
8. Ciril Kosmač: *La ballade de la trompette et du nuage (Balada o trobenti in oblaku)*, preved. Jean Durand-Monti, Publications orientalistes de France, 1977.
9. Ciril Kosmač: *Une journée de printemps (Pomladni dan)*, preved. Jean Durand-Monti,

- Publications orientalistes de France, 1982.
10. Kajetan Kovič: *Le professeur de rêve (Profesor domišljije)*, preved. Jean-Charles Lombard, La Bartavelle, Charlieu, 2002.
 11. Vladimir Levstik: *Un nid de vipères (Gadje gnezdo)*, preved. André Désiré, préface d'Albert Algoud, éd. Sedep, Paris, 1978.
 12. Florian Lipuš: *L'élève Tjaz (Zmote dijaka Tjaža)*, prevajalka iz nemščine v francoščino: Gaudu, Anne (iz slovenščine v nemščino Handke, Peter in Mračnikar, Helga). Gallimard, Paris, 1987.
 13. Karel Mauser: *Yerné, le fils du défunt (Jernej, sin mrtvega)*, preved. l'Abbé F. Kolednik, La pensée universelle, Paris, 1974.
 14. Boris Pahor: *Pèlerin parmi les ombres (Nekropola)*, preved. Andrée Lück-Gaye, Ed. de La Table ronde, Paris, 1990.
 15. Boris Pahor: *Printemps difficile (Spopad s pomladjo)*, preved. Andrée Luck-Gaye, Phébus, Paris, 1995.
 16. Boris Pahor: *La villa sur le lac (Vila na jezeru)*, prev. iz ital. Benito Merlino, Bartillat, Paris, 1998.
 17. Boris Pahor: *Jours obscurs (Zatemnitve)*, preved. Antonia Bernard, Phébus, Paris, 2001.
 18. Boris Pahor: *La porte dorée (Zibelka sveta)*, preved. Andrée Lück-Gaye, Ed. du Rocher, Paris, 2002.
 19. Boris Pahor: *Dans le labyrinthe (V labirintu)*, preved. Antonia Bernard, Phébus, Paris, 2003.
 20. Boris Pahor: *Le Jardin des Plantes (Zgodba o reki, kriпти in dvomljivem golobu)*, preved. Antonia Bernard, Ed. du Rocher, Paris, 2007.
 21. Boris Pahor: *Appel du navire (Parnik trobi nji)*, preved. Antonia Bernard, Ed. du Rocher, Paris, 2008.
 22. Alojz Rebula: *Demain, le Jourdain (Jutri čez Jordan)*, preved. Zdenka Štimac, Les Editions du Cerf, Paris, 1997.
 23. Franček Rudolf: *Cartes brouillées (Zapiram mlin, odpiram mlin)*, preved. Liza Japelj-Eliad, Stock, Paris, 1996.
 24. Brina Svit: *Con brio (Con brio)*, preved. Zdenka Štimac, Gallimard, Paris, 1999.
 25. Brina Svit: *Mort d'une prima donna slovène (Smrt slovenske primadone)*, preved. Zdenka Štimac, Gallimard, Paris, 2001.
 26. Brina Svit: *Moreno (Moreno)*. Paris: Gallimard.
 27. Brina Svit: *Un coeur de trop (Odveč srce)*. Paris: Gallimard.

28. Brina Svit: *Coco Dias ou La Porte dorée* (Coco Dias ali Zlata Vrata). Paris: Gallimard.
29. Ivan Tavčar: *La chronique de Vissoko* (Visoška kronika), preved. Viktor Jesenik et Jean Durand-Monti, Publications orientalistes de France, 1975, ponatis 2003.
30. Filip Terčelj-Grivski: *Les charretiers* (Vozniki), preved. Kolednik, Ferdinand. Bonne presse, zbirka Le ruban bleu, Paris, 1953.

KRATKA PROZA

Antologije

31. *Conteurs slovens contemporains* (Sodobna slovenska proza). F. Bevk, D. Lokar, J. Kozak, P. Voranc, A. Ingolič, M. Kranjec, C. Kosmač, M. Mihelič, B. Pahor, I. Potrč, A. Rebula, B. Zupančič, A. Hieng, S. Rozman, V. Kavčič, P. Zidar. Prevedli C. Vincenot, Z. Hadji-Vidojkovič, V. Jesenik, J.-Y. Lacroix, V. Naumov; Ljubljana, Društvo slovenskih pisateljev, 1965.
32. *Nouvelles slovènes* (Ivan Cankar, Juš Kozak, Prežihov Voranc, Miško Kranjec, Danilo Lokar, Ciril Kosmač, Mira Mihelič, Andrej Hieng, Mirko Zupančič, Lojze Kovačič) preved. V. Jesenik, Z. Hadji-Vidojkovič, V. Šturm, E. Jereb, R. Vrančič, V. Naumov; Editions Seghers, Paris, 1969.
33. *Nouvelles slovènes* (Lojze Kovačič, Drago Jančar, Andrej Blatnik, Jani Virk, Lela B. Njatin) preved. Andrée Lück-Gaye, Liza Japelj-Eliad, Polona Tavčar, Suzana Koncut; Autres Temps, Marseille, 1996.

Posamezni avtorji

34. Andrej Blatnik: *La loi du desir* (Zakon želje), preved. Andrée Lück-Gaye, Alterédit, Paris, 2005.
35. Ivan Cankar: *Pages choisies*, preved. S. et J. Jeras, Ljubljana, Učiteljska tiskarna, 1931.
36. Ivan Cankar: *Le valet Barthélemy et son droit* (Hlapec Jernej in njegova pravica), preved. Jeras, Joseph. Paris: Arthème Fayard, 1926.
37. Drago Jančar: *L'élève de Joyce* (Joyceov učenec), preved. Andrée Lück-Gaye, L'Esprit des Peninsules, Paris, 2003.
38. Boris Pahor: *Arrêt sur le Ponte Vecchio*, preved. Andrée Lück-Gaye, Editions des Syrtis, Paris, 1999.

POEZIJA

Posamezni avtorji

39. Matej Bor: *La trace de nos ombres (Sled naših senc)*, preved. V. Jesenik in M. Alyn, spremna beseda M. Mejak, zbirka Poètes actuels, Formes et Languages, Paris Seghers, 1966.
40. Aleš Debeljak: *Minutes de la peur (Minute strahu)*, preved. Andrée Lück-Gaye, uvod Yvan Mecif, Paris, Pézenas, Dolmens, 2001.
41. Alojz Gradnik par Anton Slodnjak, Preved. V. Jesenik, M. Alyn. Poètes actuels, Uzès: Formes et Languages, 1978.
42. Edvard Kocbek par Andrej Inkret: *essai, choix de textes, bio-bibliographie, documents (Edvard Kocbek: esej, izbrano delo, bibliografija, dokumenti)*. Uzès: Actuelles formes et languages, 1985.
43. Srečko Kosovel: *Poèmes (Pesmi)*, preved. M. Alyn, Antonia Bernard, Poètes d'aujourd'hui, Seghers, Paris, 1965.
44. Srečko Kosovel: 1904-1926: Slovène, preved. Bernard, Antonia in Alyn, Marc. Bruxelles: De Boeck Université, 2002.
45. *Cene Vipotnik* par Mitja Mejak: *poètes actuels*, preved. Victor Jesenik, Marc Alyn. Uzès: Formes et languages, 1975.
46. *Matej Bor* par Mitja Mejak, Lojze Filipič: *poètes actuels*, preved. Jesenik, Victor in Alyn, Marc. Uzès: Formes et languages, 1975.
47. Janko Messner: *Poèmes (Pesmi)*, Strasbourg, bf éditions, 1999. Preved. Vladimir Claude Fišera in Viktor Jesenik.
48. Brane Mozetič: *Obsession (Obsedenost)*, preved. William Cliff, Aleph/Geneviève Pastre, Paris-Ljubljana, 1991.
49. Brane Mozetič: *Obsession (Obsedenost)* (druga pesniška zbirka pod istim naslovom): Trois rivières, Ecrits des forges, Paris, 2002.
50. Boris A. Novak: *Poèmes choisis (Izbrane pesmi)*, preved. Viktor Jesenik in Pierre-Yves Soucy, Maison de la Poésie, Nord-Pas de Calais, 1996.
51. Boris A. Novak: *Le maître d'insomnie (Mojster nespečnosti)*, preved. Danielle Charonnet, Viktor Jesenik in Zdenka Štimac, Maison de la Poésie, Nord-Pas de Calais, 1996.

52. Leopold Oblak: *La symphonie lyrique (Lirična simfonija)*, preved. Jesenik, Viktor, Paris: Seghers, 1956.
53. France Prešeren: *Poésies (Poezije)*, preved. V. Jesenik in M. Alyn, Poètes actuels, Formes et Languages, Paris, 1982.
54. France Prešeren: *La couronne des sonnets (Sonetni venec)*, preved. Vladimir Pogačnik, Mohorjeva-Hermagoras, Klagenfurt/Ljubljana/Vienne, 1996.
55. France Prešeren: *Le baptême dans la Savitsa (Krst pri Savici)*, preved. Viktor Jesenik. Bilje: Humar, 1996.
56. France Prešeren: *Poèmes (Pesmi)*, preved. Marc Alyn, Viktor Jesenik, Vladimir Pogačnik. Kranj: Mestna občina, Celovec, Ljubljana, Dunaj: Hermagoras, 1999.
57. France Prešeren: *L'ultime aimée*, preved. Kolja Mičević, Editions Kolja Mičević, Paris, 2001.
58. France Prešeren: *Les ballades et les romances (Balade in romance)*, preved. Kolja Mičević, založba Kolja Mičević, Ambassade de Bosnie-Herzégovine, Paris, 2001.
59. Prešeren: 1800-1849: Allemand–Slovène, preved. Pogačnik, Vladimir. Bruxelles: De Boeck Université, 2002.
60. Tomaž Šalamun: *Poèmes choisis (Izbrane pesmi)*, preved. Mireille Robin in Zdenka Štimac. Paris, Est-Ouest internationales/Publications de l'Unesco, 1995, ponatis 2001.
61. Tomaž Šalamun: *Livre pour mon frère (Knjiga za mojega brata)*, preved. Zdenka Štimac, MEET, Saint Nazaire, 1998.
62. Veno Taufer: *Oscillations du silence (Nihanja molka)*, preved. Zdenka Štimac, predgovor E. Bavčar, spremna beseda P.-Y. Soucy, Est-Ouest internationales, 1997.
63. Lucien Tesnière: *Oton Joupantchitch, poète slovène, l'homme et l'œuvre. (Oton Župančič, slovenski pesnik, osebnost in delo)*. Paris: Les Belles Lettres, 1931.
64. Dane Zajc: *Scorpions*, preved. Zdenka Štimac, Ljubljana, Center za slovensko književnost, Trois-Rivières (Québec): Écrits des Forges, 2004.
65. Dane Zajc: *Le Jardin (Vrt)*, preved. Zdenka Štimac, Vladimir Pogačnik, Ilma Rakuša. Ljubljana: Center za slovensko književnost, Trois-Rivières (Québec): Écrits des Forges, 2004.
66. Beno Zupančič: *Oton Joupantchitch: essai, choix de textes, bibliographie, documents (Oton Župančič: esej, izbrano delo, bibliografija, dokumenti)*. Prevedla: Victor Jesenik, Marc Alyn. Uzès: Formes et languages (Zbirka Poètes actuels), 1978.
67. Župančič: 1878-1949: Slovène, preved. Vladimir Pogačnik, Lucien Tesniere, Claude Vincenot, Viktor Jesenik, Marc Alyn. Bruselj: De Boeck Université, 2002.

Antologije

68. *Anthologie de la poésie slovène*, preved. Viktor Jesenik, spremna beseda Marc Alyn, Seghers, Paris, 1962.
69. *Oeillets rouges pour Paris. Petite anthologie des poèmes slovènes*. Izbrala Basse Yutz, Jean Vodaine, 1970. Prevedel: Pilon, Venot. Priredila Arthur Praillet in Jean Vodaine.
70. Lucien Tesnière: *pièces choisies de la poésie slovène*. Ljubljana, Filozofska fakulteta, 1993.
71. *Poésie slovène contemporaine* (Tomaž Šalamun, Jure Potokar, Brane Mozetič, Aleš Debeljak, Alojz Ihan, Uroš Zupan); spremna beseda Boris A. Novak; preved. Polona Tavčar, Suzana Koncut in William Cliff; Autres Temps, Marseille, 1994.
72. *La poésie slovène contemporaine* (Kosovel, Seliškar, Jarc, Vodnik, Kocbek, Vodušek, Klopčič, Udovič, Bor, Vipotnik, Balantič, Kajuh, Levec, Minatti, Krakar, Zajc, Strniša, Kovič, Forstnerič, Taufer, Vegri, Makarovič, Fritz, Šalamun); preved. Viktor Jesenik in Marc Alyn; Paris, Seghers, 1971.
73. *Štirje slovenski pesniki / Quatre poètes slovènes* (Dane Zajc, Niko Grafenauer, Vera Pejovič in Peter Semolič), preved. Zdenka Štimac in Vladimir Pogačnik, Nova Revija, Ljubljana, 1997.

DRAMATIKA

74. Ivan Cankar: *Les valets (Hlapci)* preved. Jeras-Guinot, Sidonie. Ljubljana: SNG Drama, in DZS, 1956. Palente les Orchamps-Besaçon, Centre Culturel Populaire, Les presses de l'Oroleis, 1965.
75. Drago Jančar: *La grande valse brillante (Veliki briljantni valček)*, Paris, Ed. Espace d'un Instant, 2007.
76. Dušan Jovanovič: *La liberation de Skopje (Osvoboditev Skopja)*, preved. avtor in Mireille Robin, Ed. Espace d'un Instant, Paris, 2003.
77. Dane Zajc: *Les enfants de la rivière (Otroka reke)*, preved. Jana Pavlič, Paris, Editions de l'Amandier, 2003.

ESEJISTIKA

78. Evgen Bavčar: *Le voyeur absolu: le choix des textes et des photographies (Absolutni voajer: izbor besedil in fotografij)*. Paris: Seuil, zbirka Fiction et Cie, 1992.
79. Evgen Bavčar: *Les mémoires rapprochées*. Edité par Vetter-ed. de la petite pierre, 1999.

OTROŠKA KNJIŽEVNOST

80. Marijan Amalietti: *Margot l'intrépide (Maruška Potepuška)*. Paris: La Farandole, 1979, 1984.
81. Valentin Bazilij: *Le petit Tonček du Potok (Tonček iz Potoka)*. Scènes de la vie rurale en Slovénie. Montreal, Sherbrooke, Paris, 1961. Prev. F. Kolednik.
82. France Bevk: *La maisonette en chocolat (Janko in Metka)*. Paris: Hachette, 1971. Prev.: F. Mirti.
83. Ivan Bizjak: *Le taureau fou (Nori bik)*. Prev. Danielle Charonnet. Ljubljana: Sanjska knjiga, 1998.
84. Kristina Brenkova: *La petite fille emportée par la lune (Deklica, ki jo je odnesla luna)*. Paris: Hachette, 1971. Prev. Z. Cognard. Merveilleux contes.
85. Marija Cerkovnik: *Le petit jardin. Les quatre flèches (Dopoldanski in popoldanski otroci)*. Paris: Hatier (zbirka Contes populaires et autres), 1970. Prevajalka: Zlata Cognard.
86. *Grand-mère raconte: contes populaires slovènes (Babica pripoveduje)*. Izbr. in prir. Kristina Brenkova. Prev. Z. Cognard. Paris: Hatier, 1969
87. Josip Jurčič: *Georges Koziak, le janissaire slovène (Jurij Kozjak, slovenski janičar)*, preved. F. Kolednik, Paris: Dupuis, 1936. 1. ponatis: Sherbrooke: Apostolat de la presse, 1949. 2. ponatis: Tours, Mame, 1959.
88. Lojze Kovačič: *Le petit garçon sur un nuage (Fantek na oblaku)*. Paris: Hatier (Contes populaires et autres), 1971. Prevajalka: Zlata Cognard.
89. Marjan Manček: *Je compte tout seul (Brundo šteje)*, Paris: Sorbier, 1982.
90. Marjan Manček: *Le ballon (Brundo se igra)*. Paris: Sorbier, 1981.
91. Marjan Manček: *On a joué toute la journée (Brundo skače)*, Paris: Sorbier, 1981.
92. Fran Miličinski: *La dixième soeur (Desetnica)*. Paris: Hachette (Merveilleux contes)(t. MK), 1971. Prevedla in priredila: Zlata Cognard.
93. *L'Oiseau d'or (Zlata ptica)*: conte populaire. Paris: Hachette (Contes de la nuit), MK, 1971. Prev. C. de la Haye.

94. Tone Pavček: *Le grand chasseur Boumboum (Veliki lovec Bumbum)*. Paris: Hachette, 1971. Merveilleux contes. Prev. Z. Cognard.
95. Ela Peroci: *La vieille maison n°3 (Stara hiša številka 3)*. preved. Sophie Lambert. Paris: Editions la Farandole, 1976. Coll. Mille images.
96. Ela Peroci: *La Chatte cordonniere (Muca copatarica)*. 1968, Paris, Editions la Farandole, Coll. Mille images, preved. Paul Gil.
97. Ela Peroci: *Le parapluie volant (Moj dežnik je lahko balon)*. Prevedla in priredila Zlata Cognard in G. Costa de Beauregard. Paris: Hatier, 1969.
98. Ela Peroci: *Le chapeau, le coq et la fleur (Klobuk, petelin in roža)*. Paris: Hachette, t. Lj.: MK, 1971. Prev.: C. de la Haye. (Contes de la nuit)
99. Ela Peroci: *Les cubes enchantées (Hišica iz kock)*. Paris: Hachette, Merveilleux contes, 1971. Prev. Zlata Cognard.
100. Ela Peroci: *Les lunettes magiques (Očala tete Bajavaje)* Paris: Hachette, Merveilleux contes, 1971. Prev. Zlata Cognard.
101. *Le petit berger. L'enchanteur de la riviere (Pastirček. Povodni mož)*. Contes de la nuit. Paris: Hachette, 1971.
102. Leopold Suhodolčan: *Tim le Tailleur (Krojaček Hlaček)*. Paris: Editions de la Farandole, 1973. Prevajalka: Sophie Lambert.
103. Leopold Suhodolčan: *Les nouveaux tours de Tim le Tailleur (Kam se je skrtil krojaček Hlaček)*. Paris: Editions de la Farandole, 1976. Prevajalka: Sophie Lambert.
104. *Les Trois petits pois (O treh grahih)*: conte populaire. Paris: Hachette, 1971. Contes de la nuit.
105. Matija Valjavec: *L'anneau de Vania (Pastir)*. Paris: Hatier, 1969. Prev. in priir. Zlata Cognard in Moka.
106. Dane Zajc: *Le chaton blanc (Bela mačica)*. Paris: Hachette, 1971. Contes de la nuit. Prevajalec: F. Mirti.

RADIJSKE IGRE

1. Irena Androjna: *Nosorogec Rosonogec (Le petit rhinoceros)*, prev. Viktor Jesenik. Ljubljana: Radio Slovenija, Uredništvo igranega programa, 1995.
2. Andrej Arko: *Obnova (Restoration)*. Prev. Tina Bolčar. Ljubljana: Radio Slovenia, Drama SNG, 2001.

3. Marko Elsner Grošelj: *Stolp modrega konja (Tour du cheval bleu)*. Prev. Viktor Jesenik. Ljubljana: Radio Slovenija, Uredništvo igranega programa, 1997.
4. Evald Flisar: *Angleško poletje (L'été anglais)*. Prev. Viktor Jesenik. Ljubljana: Radio Slovenija, Uredništvo igranega programa, 1998.
5. Evald Flisar: *Temna stran svetlobe (Le côté obscur de la lumière)*. Prev. Viktor Jesenik. Ljubljana: Radio Slovenija, Uredništvo igranega programa, 1996.
6. Ervin Fritz: *Sreča in nesreča (La chance et la malchance)*. Prev. Viktor Jesenik. Ljubljana: Radio Slovenija, Uredništvo igranega programa, 1998.
7. Ervin Fritz: *Desetnica: radijska igra za otroke (La dixième fille: pièce radiophonique pour enfants)*. Prev. Viktor Jesenik. Ljubljana: Radio Slovenija, Uredništvo igranega programa, 1995.
8. Iztok Geister: *Listna ljubica (L'amante des feuilles)*. Prev. Viktor Jesenik. Ljubljana: Radio Slovenija, Uredništvo igranega programa, 1996.
9. Goran Gluvič: *This wonderful brave world of Rhymes (Ce merveilleux et courageux monde des Rimes)*. Prev. Viktor Jesenik in Henrik Ciglič. Ljubljana: Radio Slovenija, Uredništvo igranega programa, 1992.
10. Dušan Jovanovič: *Antigona: stavki iz enih glav za druga usta (Antigone: phrases de certaines têtes pour d'autres bouches)*. Prev. Viktor Jesenik in Henrik Ciglič. Ljubljana: Radio Slovenija, Uredništvo igranega programa, 1994.
11. Matjaž Kmecl: *Nini*. Prev. Viktor Jesenik. Ljubljana: Radio Slovenija, Uredništvo igranega programa, 1999.
12. Feri Lainšček: *De revolutionibus*. Prev. Viktor Jesenik. Ljubljana: Radio Slovenija, Uredništvo igranega programa, 1988.
13. Igor Likar: *The glass tower (La tour de verre)*. Prev. Viktor Jesenik in Henrik Ciglič. Ljubljana: Radio Slovenija, Uredništvo igranega programa, 1992.
14. Igor Likar: *Potop (Le déluge : fragment dramatique sur la solitude)*. Prev. Viktor Jesenik in Henrik Ciglič. Ljubljana: Radio Slovenija, Uredništvo igranega programa, 1994.
15. Pavel Lužan: *Dežurni pesnik: radijski kabaret (Le poète de service)*. Prev. Viktor Jesenik in Henrik Ciglič. Ljubljana: Radio Slovenija, Uredništvo igranega programa, 1995.
16. Vinko Möderndorfer: *Pokličite gospo Milo / Umor v operi (Appelez madame Mila / Un meurtre à l'opéra)*. Prev. Viktor Jesenik, Jacqueline Oven. Ljubljana: Radio Slovenija, Uredništvo igranega programa, 2000.

17. Vinko Möderndorfer: *Popki: radijska igra za otroke (Les bourgeois: pièce radiophonique pour enfants)*. Prev. Viktor Jesenik. Ljubljana: Radio Slovenija, Uredništvo igranega programa, 1995.
18. Vinko Möderndorfer: *Smetiščna zgodba: radijska igra za otroke (Histoire de la decharge: pièce avec chant pour tous les enfants)*. Prev. Viktor Jesenik. Ljubljana: Radio Slovenija, Uredništvo igranega programa, 1995.
19. Nina Novak: *Toreador, pripravi se na boj: epizoda iz humoristične radijske nanizanke „Novakovi“ (Toreador, get ready for the fight : episode from the radio comedy series „The Novaks“; Toréador, prépare-toi au combat)*. Prev. Viktor Jesenik in Henrik Ciglič. Ljubljana: Radio Slovenija, Uredništvo igranega programa, 1994.
20. Vid Pečjak: *Pobegli robot (Le robot échappé)*. Prev. Elza Jereb. Ljubljana: Radio Slovenija, Uredništvo igranega programa, 1982.
21. Frane Puntar: *Vrata, ki škripljejo (La porte qui grince: pièce radiophonique pour enfants)*. Prev. Jereb, Elza. Ljubljana: Radio Slovenija, Uredništvo igranega programa, 1975.
22. Franček Rudolf: *Polž Jojo (L'escargot Jojo)*. Prev. Viktor Jesenik. Ljubljana: Radio Slovenija, Uredništvo igranega programa, 1976.
23. Tomaž Svete: *Ugrabitev z Laudaškega jezera (Le rapt au Lac de Laudach, The abduction from Laudach lake)*. Prev. Viktor Jesenik. Ljubljana: Radio Slovenija, Uredništvo igranega programa, 1975.
24. Rudi Šeligo: *Le temps d'errer*. Prev. Elza Jereb. Ljubljana: Radio Slovenija, Uredništvo igranega programa, 1975.
25. Tanja Viher: *Štefka ali Ljubezenski trikotnik v javnem stranišču (Štefka or A love triangle in a public restroom, Stephe ou Le triangle amoureux dans les toilettes publiques: pièce radiophonique pour adultes)*. Prev. Romina Bešič. Ljubljana: Radio Slovenija, Uredništvo igranega programa, 2001.
26. Brina Svit: *(V svoje življenje sem vstopil skozi okno) Entré dans ma vie par la fenêtre*. France Culture, 2001.
27. Brina Svit: *(Učiteljica na dnu vodnjaka) Institutrice au fond du puits*. France inter, 2000.

Pripombe k prevodom radijskih iger:

Izvirna besedila in prevodi radijskih iger so ohranjeni v arhivu RTV Slovenije, v snopičih. Največ radijskih iger v francoščini ima Vinko Möderndorfer – tri igre, medtem ko imajo Flisar, Fritz in Likar po dve, ostali pa po eno radijsko igro.

ŠTEVILČNA RAZPOREDITEV PREVODOV PO KNJIŽEVNIH ZVRSTEH:

30 romanov ali povesti (18 pisateljev),

3 antologije kratke proze,

5 zbirk kratke proze,

29 pesniških zbirk (15 pesnikov),

6 pesniških antologij,

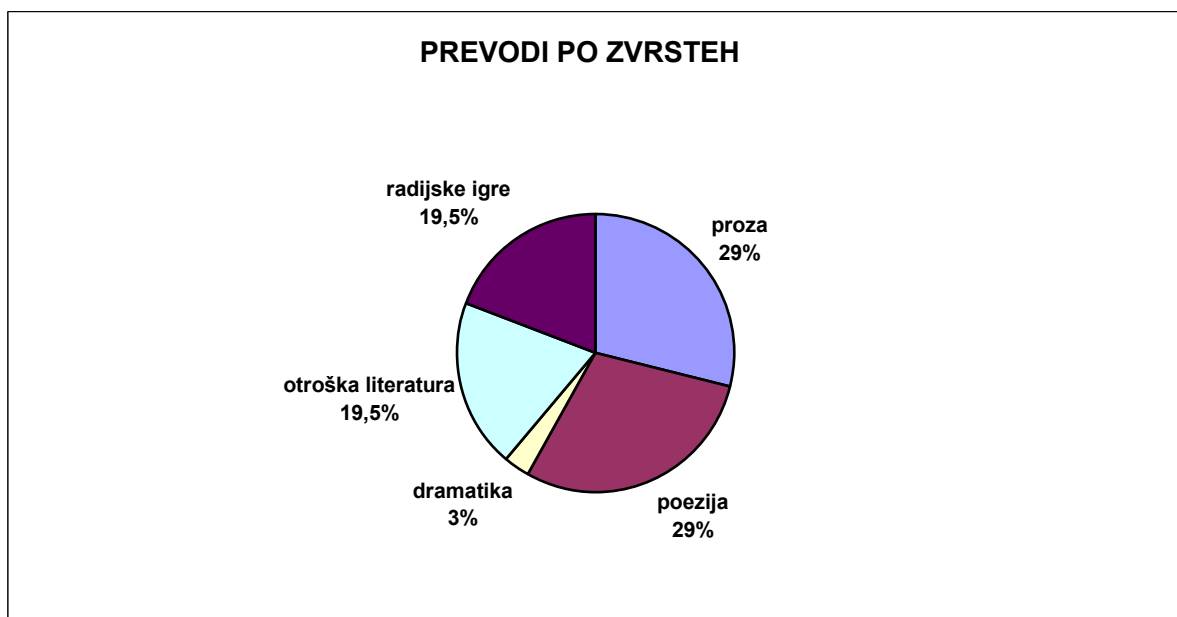
4 drame,

27 del otroške literature,

27 radijskih iger,

2 zbirki esejev,

skupaj 131 del.

Graf 3: Proza (38 knjig) in poezija (35 knjig) sta količinsko približno enako zastopani, čeprav je bilo izven Francije v francoščini izdanih več pesniških (10) kot proznih besedil (2). Malo manj je otroške literature (27 del) in radijskih iger (27), najmanj je dramatike - štirje knjižni prevodi.

2. 2. 1. Opombe k razporeditvi po zvrsteh

Prevedenih je 12 pisateljev, ki niso v šolskih programih (Blatnik, Hofman, Hudeček, Kovič, V. Levstik, Lipuš, Mavser, Pahor, Rebula, Rudolf, Svit, Terčelj) in 7 „šolskih“ pisateljev (Bartol, Bevk, Cankar, Jančar, Jurčič, Kosmač, Tavčar). V poeziji je razmerje obratno: 10 starejših pesnikov (Bor, Gradnik, Kosovel, Novak, Prešeren, Šalamun, Taufer, Vipotnik, Zajc, Župančič) nasproti 4 sodobnim (Debeljak, Messner, Mozetič, Oblak). Vsi avtorji prevedenih dramskih del so že uveljavljeni slovenski dramatik (Cankar, Jančar, Jovanovič, Zajc).

Prevodi otroške književnosti so večinoma nastali v sodelovanju Mladinske knjige s francoskimi založbami Hachette, Farandole in Hatier v začetku 80. let. Poseben pomen za prevajanje slovenske mladinske književnosti ima delo Ferdinanda Kolednika, ki je veliko svojih moči namenil širjenju poznavanja Jurčičevega Jurija Kozjaka in mu je uspelo zagotoviti prevode te povesti v skoraj 50 jezikov. Največje priznanje za svoje delo je dobil prav v Franciji, kjer je dvakrat (leta 1938 za prevod Jurija Kozjaka in leta 1955 za prevod Voznikov Filipa Terčeljskega) prejel nagrado Prix Langelois francoske akademije. (nagrado Francoske akademije za širjenje francoskega jezika v tujini).

2. 2. 2. O prevodih Prešernovih pesmi

France Prešeren je doživel več prevodov v francoščino: prevajali so ga Viktor Jesenik, Marc Alyn, Vladimir Pogačnik in Kolja Mićević, slednji po narodnosti Bosanec, ki je svoje prevode izdal v lastni založbi. Prvič je Prešeren v francoščini izšel leta 1982, v zbirki *Poète actuel*, kjer je v prejšnjih letih izšlo že nekaj drugih slovenskih pesnikov. Sledilo je šest pesniških zbirk, od katerih sta dve izšli v Avstriji, ena v Sloveniji in ena v Belgiji.

Mnogi pesniki, ki so predstavljeni s po več izdajami (Župančič, Bor), niso pri širši publikii dosegli skoraj nobenega odmeva, pač pa le v ožjih krogih, ki so te objave omogočile. Glavni razlog je verjetno dejstvo, da poezija v Franciji ni tako cenjena literarna vrsta kot v Sloveniji in je že vnaprej na stranskem tiru kar se tiče zanimanja širše in strokovne javnosti. Upoštevati moramo, da se za poezijo v vsakem jeziku zanima le majhen krog bralcev in da tudi domačim avtorjem ni lahko doseči visoke naklade in odmevnosti. Spoštovanje do pesništva, ki ima v Sloveniji že tradicijo, je težko primerjati z odnosom Francozov do poetične ustvarjalnosti, kjer – kot se je pošalil en od literarnih kritikov – je „bolj sramotno priznati, da si pesnik, kot pa, da si okužen z nalezljivo spolno boleznijo“ (Le Monde, 2006). Drugi razlog je premalo prodorno oglaševanje. Poglejmo, kako si je prizadeval za seznanjanje širše javnosti s prevodi

Prešernovih pesmi prevajalec Kolja Mičević, ki je dve zbirki izdal v založbi Mičević (solastnik z bratoma): „*Moje delo se s prevodom ni končalo. Poskrbel sem, da imajo vse pariške knjižnice en izvod te knjige, obiskujem knjigarne in pripravljam predstavitve, happeninge, ukvarjam se na primer tudi s tem, kako knjigo postavijo v izložbo.*“

Takoj po izidu njegovih prevodov leta 2001 se je razvnela polemika o ustreznosti ali neustreznosti prevodov Mičevića ali Pogačnika. Na eni strani je vladalo mnenje, da so Mičevićevi prevodi odlični in pripomorejo k večjemu poznavanju Prešerna v svetu, na drugi so se izražali dvomi o primernosti njegovih prevodov za francoskega bralca (poleg nekaterih vsebinskih odstopov ni bila upoštevana tradicija francoskega aleksandrinca za prenos jambskih enajstercev). Polemiko je zaključil B. A. Novak z mislijo, da je „Mičevićeva ritmika v svoji inovativnosti tudi legitimna. Na svetu je dovolj prostora za vse.“

Vprašanje potujevanja in podomačevanja je eno izmed bistvenih vprašanj prevajanja Prešerna v druge jezike. Po eni strani bi moral prevod zveneti, kot da gre za literarno delo, ki je napisano v ciljnim jeziku; če se prevajalec ne potruzi, da bi literarno delo, ki je po času in prostoru oddaljeno, približal obzorjem ciljne publike, potem bralci takega prevoda ne bodo mogli „sprejeti“, vzpostaviti stika. Če pa po drugi strani prevajalec izraz tujega avtorja preveč prilagodi, s tem bralcem omogoči lažje razumevanje, vendar izbriše zavest, da gre za nekoga iz tujega sveta. Torej briše kulturne razlike. Prevod pa mora kulturne razlike med narodi premostiti, ne izbrisati. Kot bistveno sestavino mora vsebovati elemente tuje kulture. To je eden večjih problemov pri prevajanju in recepciji Prešerna v tujih jezikih.

Ker je francoska romantika svojo sonetistiko tesno povezovala z ritmom aleksandrinca, je izbira tega verznege ritma za prevod Prešernovih sonetov najustreznejša, saj gre za utemeljeno prilagoditev verznege ritma slovenskega izvirnika zvrstnim in ritmičnim konvencijam francoske poezije tistega časa. Prevajalci, ki so na ta način prevajali Prešernove enajsterce, npr. Marc Alyn, Viktor Jesenik in Vladimir Pogačnik v dvojezični izdaji *Poèmes – Pesmi* (Mohorjeva družba–Celovec–Ljubljana–Dunaj, 1999) so torej ravnali v skladu z naravo francoske verzifikacije in kulture. Poleg odličnih prevodov pokojnega Viktorja Jesenika velja tu posebej omeniti velik dosežek Vladimirja Pogačnika – prevod *Sonetnega venca*, ki ob vsem upoštevanju izjemno zahtevne forme (uspelo mu je v francoščino

„presaditi“ celo akrostih magistralnega soneta) zveni presenetljivo naravno. Tako vsaj pravijo Francozi.

Zadovoljstvo ob teh prevajalskih dosežkih pa nas ne odvezujeta obveznosti, da premislimo možnosti in nezmožnosti prevajanja Prešernove poezije v francoščino tudi skozi prizmo stanja današnjega francoskega pesniškega jezika. S tega stališča izbira aleksandrinca kaže tudi nekaj negativnih strani, ker je bil prevečkrat uporabljen in se ga sedaj uporablja le za poudarjanje historičnosti pesnitve; trenutno stanje v sodobni francoski književnosti je tako, da aleksandrinec velja za verz, ki se zlahka zbanalizira ali pa postane monoton. „Zato se mi poskus Kolje Mičevića, da Prešernove slovenske enajsterce prevede v francoske verze enakega obsega, zdi legitimen. Izognil se je konvenciji /.../ in poskusil ohraniti enako število zlogov kot v originalu. (Pri tem število zlogov v njegovih prevodih včasih niha, ker jih ne šteje v skladu s pravili tradicionalne francoske verzifikacije.) (...) Inovativni francoski prevodi klasikov svetovne (tudi antične) literature v zadnjih letih kažejo, da so ritmične možnosti prevajanja odprte. Mičevićev poskus enajsterih prevodov Prešerna gre torej v pravi smeri – v smer iskanja svežega zvena Prešerna v francoščini. /.../ Ostra polemika, ki se je razvila ob izidu Mičevićevih enajsterih prevodov v knjigi *L' Ultime aimée* (2000) pa je povsem nepotrebna. Za vse je dovolj prostora: tako za odlične, strokovno podkovanе prevajalce, ki odgovorno prevajajo našega romantika v skladu z zgodovinskimi verzifikacijskimi konvencijami, kot za prevajalce, ki so obenem tudi pesniki in poskušajo iztrgati Prešerna iz prahu akademske tradicije ter mu vdihniti živ in svež utrip.“³

Kolja Mičević: Predgovor k izdaji Balade in romance, Pariz, 2001, v francoščini: Med folkloro in izobraženstvu

Drugi od sedmih ciklov, ki sestavljajo enkratno zbirko pesmi, Poezije Franceta Prešerna, obsega trinajst del, napisanih med 1824 in 1845; na osrednjem, sedmem mestu – nedvomno ne brez razloga – je Lenora, ki predstavlja izjemen prevod balade nemškega pesnika Gottfrieda Bürgerja, v tistem času znana po vsej Evropi. Prevod, ki ga je izdelal mladi Prešeren leta 1825, utemeljuje pomen vsega cikla. Kljub temu da je ves čas ostajal v stiku z nemškim izvirnikom, ga je veliki Slovenec tako presegel, da je prekosil samega sebe. Lahko

³ B. A. Novak, *Delo, KL*, februar 2002.

bi namreč govorili – kar je enkraten primer v evropski prevodni umetnosti – o zvestobi, a ne prevoda originalu, temveč izvirnika prevodu!

Prešeren kot resničen umetnik, ki je bral skoraj vse evropske jezike in tekoče pisal nemško, se je znal do popolnosti prilagoditi asonanci in ritmu španske romance (glej prve štiri dele cikla; smo med Gongoro in Lorco!) ter pristni slovenski ljudski in folklorni tematiki; istočasno pa nas distihi balad Zdravilo ljubezni ali Ženska zvestoba nezadržno spominjajo na balade Julesa Laforguesa. Nekateri pesmi so avtobiografske: Študent (prizor iz študentskega življenja na Dunaju); Dohtar (Prešeren je bil pravnik); Ribič (zadnji klic ljubezni, naslovljen na Julijo Primic). Kratka Prešernova biografija je na straneh 62–63.

2. 2. 3 Prevodi Cankarjevih del

Ivan Cankar je slovenski pisatelj, ki je najpogosteje prevajan v tuje jezike, zato ne preseneča, da so prvi knjižni prevodi slovenske književnosti v francoščini prav Cankarjeve črtice, ki so nastali še za časa njegovega življenja. Večina začetnih prevodov je izšla v literarnih revijah v 30. letih prejšnjega stoletja.

Do **revialnih objav** prevodov nekaterih Cankarjevih črtic je prišlo relativno hitro – od 8 do 20 let po izidu izvirnega besedila. Prevod povesti Hlapec Jernej in njegova pravica je izšel leta 1926, naslednje leto pa naslednje črtice: Monsieur le Capitaine (Gospod stotnik) in Une tasse de café (Skodelica kave) v Jutru; istega leta Enfance (Mladost), A l'école (V šoli), La peur (Strah), La quatrième station (Četrta postaja), Monsieur le Capitaine (Gospod stotnik) in Enfants et vieillards (Otroci in starci) v Revue Bleue v Parizu. Leta 1928 sta v reviji Življenje in svet izšli Enfants et vieillards (Otroci in starci) in Chapeaux de paille (Slamniki). Leta 1929 je bila v Les Nouvelles Yougoslaves objavljena črtica Le billet de cent sous (Desetica), leto kasneje pa Une tasse de café (Skodelica kave). Leta 1931 je izšla prva samostojna knjižna objava izbora Cankarjevih črtic iz Podob iz sanj, in sicer v Učiteljski tiskarni v Ljubljani. Leta 1935 je v Antologiji jugoslovanske poezije 19. in 20. stoletja (*Anthologie de la Poésie Yougoslave des 19e et 20e siècles*) izšel prevod njegove pesmi Helena (A Hélène). Poznejši prevodi njegovih del so v knjižni obliki izšli dvajset let kasneje v antologijah slovenske proze - navedeni so v seznamu prevodov.

2. 3. Razno

1. **Valentin Bazilij:** *Le petit Tonček du Potok (Tonček iz Potoka)*. Montreal, Sherbrooke, Paris, 1961.
2. **Rajko CIBIČ:** *De Ljubljana à Mougins. Le parcours aventureux d' un legionnaire slovène (Spomini na Tujsko legijo)*. Samozaložba. Mougins, 2002.
3. **Ivan CIMERMAN:** *Bumerangi. Aforizmi*. Slovensko-angleška-nemška-francoska-španska izdaja. Debora, 1994.
4. **Janez DRNOVŠEK:** *Echappés de l'enfer: la vérité d'un président (Moja resnica)*, Švica, Martigny: Editions Latour, 1996. Prevajalka: Japelj, Liza.
5. **Fran Saleški FINŽGAR:** *Sedem postnih slik (Sept image du careme)*. Paris: Office français du livre, 1939. Prev. F. Kolednik, 1938.
6. **Matjaž KMECL:** *Bref aperçu de l'histoire culturelle des Slovènes (Kratka kulturna zgodovina Slovencev)*. Lj. Prev. A . Lück-Gaye, PEN Slovène, 2005.
7. **Žarko PETAN:** *Aphorismes (Aforizmi)*. Ed. Soleil natal, 1998.
8. **France SLOKAN:** *Panorama litteraire Slovène (Pregled slovenske književnosti)*. Lj.: Društvo slovenskih pisateljev, 1972.
9. **Niko ZUPANIČ:** *Ave Illyria*. Paris: Levé, 1919. Texte précédé d'un court extrait de l'hymne slovène „Ilirija oživljena“ de V. Vodnik.

2. 4. Slovenska književnost, napisana v francoščini

1. **Evgen Bavčar:** *Le voyeur absolu: le choix des textes et des photographies*, Paris Seuil, 1992. Preveden v slovenščino 1999.
2. **Evgen Bavčar:** *Les mémoires rapprochées*. Paris: Edité par Vetter-ed. de la petite pierre, 1999.
3. **Jože Javoršek:** *Les mémoires dangereux*. Paris: Arléa, 1987.
4. **Brina Svit:** *Moreno*. Pariz: Gallimard, 2003, preveden v slovenščino 2003.
5. **Brina Svit:** *Un coeur de trop*. Pariz: Gallimard, 2006, preveden v slovenščino 2006.
6. **Brina Svit:** *Coco Dias ou La Porte dorée*. Pariz: Gallimard, 2007, prev. v slovenščino 2008.

2. 4. 1. Razno – samo v francoščini

7. Alenka Župančič: *Esthétique du désir, éthique de la jouissance*; Lecques, Theetete Editions, 2002.
8. Slavoj Žižek: *Plaidoyer en faveur d'intolerance*, zbirka Sisyphé, Climats, Paris, 2004.
9. Slavoj Žižek: *Que veut l'Europe*, prev. Frédéric Joly, zbirka Sisyphé, Climats, Paris, 2005.
10. Slavoj Žižek: *Irak, le chaudron cassé*, prev. Frédéric Joly, zbirka Sisyphé, Climats, Paris, 2005.
11. Slavoj Žižek: *La subjectivité à venir – essais critiques sur la voix obscène*, zbirka Sisyphé, Climats, Paris, 2004.

2. 5. Ponatisi slovenske književnosti v francoščini

Če bi za merilo odmevnosti vzeli ponatise, so med frankofono publiko največ zanimanja vzbudili Boris Pahor, Tomaž Šalamun, Vladimir Bartol, Josip Jurčič, Ivan Tavčar in Filip Terčelj-Grivski.

1. dva ponatisa: Josip Jurčič: *Georges Koziak: janissaire Slovène: (Roman historique du XVe siècle)*. Paris, 1936. 1. ponatis Sherbrooke: Apostolat de la presse, 1949. 2. ponatis Tours, Mame: 1959.
2. dva ponatisa: Vladimir Bartol: *Alamut*. Paris: Phébus, 1988, 1989, 1998.
3. en ponatis: Boris Pahor: *Pèlerin parmi les ombres*. Paris: La Table Ronde, 1990, 1996.
4. en ponatis: Boris Pahor: *Arrêt sur le Ponte Vecchio*. Paris: Syrtès, 1999, 2006;
5. en ponatis: Tomaž Šalamun: *Poèmes choisis*. Paris: Éditions Est-Ouest Internationales, Éditions Unesco, 1995, 2001.
6. F. Terčelj-Grivski: *Les charretiers*. Pariz: Bonne Presse 1953, L'Ecole, 1957.

2. 6. Antologije jugoslovanske književnosti

Slovenska književnost se je dolgo pojavljala kot del jugoslovanske književnosti, kar je zmanjševalo njeno prepoznavnost v francoskem prostoru, kjer se – tako kot pri številčno močnih nacijah – narod pogosto enači z državnimi mejami.

Nekatere objave v antologijah jugoslovanske književnosti

1. Oton Župančič: *Saint Georges le Verdoyant (Zeleni Jurij)*. V: Program glasbene matice, 1929, str. 7-8.
2. Oton Župančič: *Le lac (Jezero)*. V: Strani pregled, 4/1933, št. 3–4, str. 215.
3. Oton Župančič: *Le lac (Jezero), Doucement, sans paroles (Tiho, brez besed), Vision (Vizija), Aux Manes de Josip Murn-Aleksandrov (Manom Josipa Murna-Aleksandrova), Devise (Kuj me, življenje, kuj!), Chant des cloutiers (Žabljarska), Les enfants prient (Otroci molijo)*. V: Anthologie de la Poésie Yougoslave des 19e et 20e siècles (Antologija jugoslovanske poezije 19. in 20. stoletja), 1935. (Collection Pallas)
4. Ivan Cankar: *Helena (A Hélène)*. V: Anthologie de la Poésie Yougoslave des 19e et 20e siècles (Antologija jugoslovanske poezije 19. in 20. stoletja), 1935. (Collection Pallas)
5. Oton Župančič: *Kich (Kiš), Le lac (Jezero), Chant des cloutiers (Žabljarska)*. V: La poésie yougoslave contemporaine. Bg: 1937.
6. Beno Zupančič: *La Neuvaine (Sedmina)*. V: Quelques prosateurs yougoslaves, Beograd 1959.
7. Dominik Smole: *Antigone (Antigona)*. V: Le drame yougoslave d' aujourd'hui, Beograd: Jugoslavija, 1962.
8. Josip Vidmar: *Le réalisme et le fantastique (Realizem in fantastika)*. V: Nouvel essai yougoslave, Obzorja 1965.
9. Janko Kos: *Introduction à la littérature slovène (Uvod v slovensko književnost)*. V: Nouvel essai yougoslave, Obzorja 1965.
10. Vladimir Kralj: *Essai sur le dramatique (Esej o dramatiki)*. Nouvel essai yougoslave, Obzorja 1965.

2. 7. Še neobjavljeni prevodi

Podatki o teh prevodih niso sistematizirani, zanje sem izvedela po naključjih – v pogovoru s posredovalci slovenske književnosti francoskim založbam, Kak prevod je omenjen v člankih v Zbroniku DSKP, največ pa sem izvedela od ljudi, ki so prevode pripravili in jih imajo sedaj doma v predalu.

1. Ivan Cankar: *Hiša Marije pomočnice*, prev. Florence Gacoin Marks
2. Ivan Cankar: *Martin Kačur*, prev. Sidonie Jeras
3. Ivan Cankar: *Pohujšanje v dolini šetflorjanski*, prev. Sidonie Jeras
4. Andrej Capuder: *La recherche de l'autre (Iskanje drugega)*, prev. Andrée Lück-Gaye
5. Aleš Čar: *Pasji tango*, prev. Andrée L. Gaye
6. Fran Saleški Finžgar: *Pod svobodnim soncem (Sous le soleil de liberte)*, prev. Ferdinand Kolednik
7. Vladimir Kavčič: *Zapisnik (Procès-verbal)*, prev. Andrée L. Gaye
8. Lojze Kovačič: *Prišleki, Deček in smrt*, prev. Zlata Cognard.
9. Juš Kozak: *Jurijeve maske*
10. Kajetan Kovič: *Moj prijatelj Piki Jakob*
11. Kajetan Kovič: *Pot v Trento*
12. Jožko Kragelj: *Moje celice*
13. Fran Levstik: *Martin Krpan*, prev. Andrée L. Gaye
14. Marjan Tomšič: *Norček (Le fou)* Prev. Duša Hibon Zgonec
15. Vitomil Zupan: *Levitan, Menuet za kitaro*, prev. Andrée Lück-Gaye
16. novele Miška Kranjca, prev. Andrée Lück-Gaye in Florence Gacoin Marks

3. REVIALNE OBJAVE PREVODOV

Da bi bil pregled dejanske prisotnosti slovenske književnosti v francoskem prostoru čimbolj popoln, navajam tudi pomembnejše revijalne objave ter internetne strani, kjer je mogoče dobiti prevode v francoščini.

3. 1. V slovenskih revijah

Največ revialnih prevodov v francoščino je v revijah Društva slovenskih pisateljev, *Le Livre Slovène*, ki se je po letu 1991 preimenovala v *Litterae slovenicae*. Prevodov je toliko, da bi na tem mestu veljalo opozoriti samo na posamezne izdaje, ki v velikem delu ali v celotni objavi vsebujejo samo prevode v francoščino. To so:

1. 1969, št. 2/3 I. Cankar: *Un Scandale dans la Vallée St. Florian*, prev. Sidonie Jeras-Guinot;

2. 1970, št. 4: slovenske ljudske pesmi (od teh dve rezijanski!), Drabosnjakova Prilika o izgubljenem sinu, Škofjeloški pasjon;
3. 1971: proza (št. 1) in mladinska književnost (št. 2);
4. 1976, št. 1–2: odlomki del slovenske proze;
5. 1977, št. 1–2: izbor slovenskih pesmi iz narodnoosvobodilnega boja (1916-1965) – 27 različnih avtorjev;
6. 1979, št. 3–4: otroška literatura;
7. 1981, št. 2–3: sodobna slovenska poezija in proza;
8. 1983, št. 3–4: sodobna slovenska poezija in proza;
9. 1985, št. 2: sodobna slovenska proza, poezija in esejistika (izbor);
10. 1987, št. 2: sodobna slovenska proza, poezija in esejistika (izbor);
11. 1993: seznam obstoječih objavljenih in neobjavljenih prevodov del posameznih pisateljev;
12. 1994, št. 83 (XXXII/1): LA POESIE SLOVENE CONTEMPORAINE (Avtorji: Aleš Debeljak, Alojz Ihan, Brane Mozetič, Boris A. Novak, Jure Potokar, Tomaž Šalamun, Uroš Zupan. Uvod: Boris A. Novak, Prevodi v francoščino: Viktor Jesenik, Suzana Koncut, Boris A. Novak in Elza Jereb, Polona Tavčar)
13. 1995, št. 1: sodobna slovenska poezija (14 pesnikov) in proza (dva pisatelja);
14. 1996, št. 89 (XXXIV/2): NOUVELLES SLOVENES (Avtorji: Andrej Blatnik, Berta Bojetu, Andrej Capuder, Drago Jančar, Vladimir Kavčič, Feri Lainšček, Lela B. Njatin, Boris Pahor, Jani Virk, Prevodi v francoščino: Danielle Charonnet, Liza Japelj Eliad, Andrée Lück-Gaye, Zdenka Štimac, Polona Tavčar).
15. 2000, št. 96 (XXXVIII/1)
DANE ZAJC: SCORPIONS
Prevodi v angleščino: Sonja Kravanja, Lili Potpara. Prevodi v francoščino: Zdenka Štimac. Esej: Ilma Rakusa.
16. 2000, št. 97 (XXXVIII/2)
THE SLOVENIAN ESSAY OF THE NINETIES
Avtorji: Aleš Berger, Andrej Blatnik, Aleš Debeljak, Milan Dekleva, Niko Grafenauer, Alojz Ihan, Andrej Inkret, Drago Jančar, Dušan Jovanović, Miran Košuta, Marjan Rožanc, Tomo Virk, Uroš Zupan.
Prevodi v angleščino: Anne Čeh, Erica Johnson Debeljak, Alan Mc Connell Duff, Marjan Golobič, Irena Zorko Novak, Lili Potpara, Tamara Soban.
Prevod v francoščino: Florence Gacoin-Marks. Izbor: Matevž Kos

18. 2001, št. 98 (XXXIX/1): LOJZE KOVAČIČ: FRAGMENTE DER WIRKLICHKEIT /FRAGMENT DE LA RÉALITÉ: Prevod v nemščino: Andrej Špendov, Peter Scherber
Prevod v francoščino: Andrée Lück-Gaye.Esej: Josip Osti.
19. 2003, št. 103 (LI/2): BORIS A. NOVAK: THE MASTER OF INSOMNIA / LE MAÎTRE DE L'INSOMNIE ((Prevod v francoščino: Danielle Charonnet, Elza Jereb, Viktor Jesenik, Pierre-Yves Soucy, Zdenka Štimac). Spremna študija: Aleš Debeljak (prevod Elza Jereb).
20. 2005, št. 107 (XLIII/2): GLAS V TELESU: TRI SLOVENSKE PESNICE / LA VOIX DANS LE CORPS: TROIS POÉTESSES SLOVENES / THE VOICE IN THE BODY: THREE SLOVENIAN WOMEN POETS (Avtorji: Meta Kušar, Maja Vidmar, Erika Vouk. Opombe k avtoricam: Boris A. Novak, Tomaž Šalamun, Dane Zajc). Prevodi: Ana Jelnicar, Ludovic Janvier, Alain Lance, Kelly Lenox-Allan, Barbara Pogačnik, Stephen Watts. Spremni esej: Stanka Chrobáková Repar (prevod v francoščino Nina Jerkič in Liza Japelj, prevod v angleščino Erica Johnson Debeljak). Uvodni esej: Barbara Pogačnik (prevod v francoščino Ludovic Janvier, prevod v angleščino Nada Grošelj).

3. 2 Objave v nekaterih francoskih revijah

1. Oton Župančič: *Le jour I-IV (Dan I-IV)*. V: *Pensée slave*, 1900.
2. Ivan Cankar: *Le valet Barthélemy et son droit (Hlapec Jernej in njegov pravica)*. Nouvelle inédite slovène. V: *Les oeuvres libres*, št. 65, str 95-164.
3. Ivan Cankar: *Enfance. A l' école. (Mladost. V šoli.)* V: *Revu Bleue (Paris)* 1927, št. 2.
4. Oton Župančič: *O patrie, celui qui t'aime maintenant ... (Odlomek iz Pesem mladine), Donne ... (Daj moji desnici levico in pas) Doucement, sans paroles (Tiho, brez besed), Les enfants prient (Otroci molijo)*. V: *Poésie slovène. Jean Vodaine. Paris, Escales* št. 49, 1950.
5. Fran Saleški Finžgar: *Notre pain quotidien (Naš vsakdanji kruh)*. V: *Le bulletin des agriculteurs, Montreal*, 1957.
6. Fran Saleški Finžgar: *Les bocles d'oreilles (Murčki)*. V: *Le bulletin des agriculteurs, Montreal*, 1966.
7. Fran Saleški Finžgar: *La famille (Družina)*. V: *L'action catholique (Québec)*, 1962.
8. Fran Saleški Finžgar: *Il a tenu (Vzdržal je)*. V: *Almanach du Pèlerin de 1940 – 1940*.
9. Fran Saleški Finžgar: *Ančka la servante (Dekla Ančka)*. V: *La Croix*, 1946.
10. Fran Saleški Finžgar: *Les Oncles (Strici)*. V: *La Croix Dimanche*, 1950.

11. Fran Saleški Finžgar: *Ah, ce Jacques (Oh, ta Jaka)*. V: A la Page, Paris, 1938 in Le bulletin des agriculteurs, Montreal, 1955.
12. Oton Župančič: (*Poète, connais-tu ton devoir? Veš poet svoj dolg?*). V: Dire, 1966, št. 2.
13. Les Cahiers du Gard rhodanien, št. 9, 1978: 10 prevodov pesmi Alojza Gradnika.
14. Dane Zajc: *Poèmes (Pesmi)*. V: Courrier du Centre International d'études poétiques, št. 214/215, april-sept. 1997.
15. Boris Pahor: *Le berceau du monde (Zibelka sveta)*. V: La nouvelle revue française, št. 543, april 1998.
16. REMANENCES, Revue littéraire št. 10-11. 28. 3. 2001: Ecritures slovènes; celotna številka je posvečena predstavitvi slovenske književnosti in vsebuje pet poglavij: Boris Pahor, Novele in druga prozna dela, Poezija, Eseji, Gledališče in Razno.
17. SPECIAL „POESIE SLOVÈNE“, Revue Estuaire št. 104 (februar 2001), kanadska trimesečna revija ustanovljena l. 1976. Razpošiljanje v Franciji: Écrits des Forges. <http://www.ecritsdesforges.com/estuaire/index.shtml>

3. 3 Opombe k francoskim revijam

Prevodi izhajajo v literarnih revijah: Nouvelle revue française, Europe, Caravanes, Le ménager européen, Slovenica, Les cahiers d'Adriatique ... Najbolj znani sta literarna revija Remanences in večjezična spletna revija Transcript.

1. Rémanences – predstavitev v Delu, oktobra 2001 (M. Novak Kajzer):

Revija sistematično predstavlja slovensko književno ustvarjanje: po poglavjih predstavlja slovensko prozo, poezijo, dramatiko, esejistiko in posebej opus Borisa Pahorja. Dodae so slike Jožeta Ciuhe. Izvod se začneja s stranjo iz tipkopisa Pahorjevega romana *Zatemnitev* (v francoščini je izšel leta 2007), nato je po urednikovem uvodniku objavljen še njegov intervju s Pahorjem s celostransko fotografijo (fotografiral Evgen Bavčar) in tri Pahorjeva besedila. Sledi sklop odlomkov proznih besedil, od Levstikovega *Martina Krpana* do Sosičevega *Balerina, Balerina*. Tretji del je namenjen večinoma sodobni slovenski poeziji, sledijo eseji, v rubriki Gledališče pa je edini predstavljeni Drago Jančar z odlomkom iz *Velikega briljantnega valčka*. Strinjati se moramo z novinarko, ko pravi: „Škoda, da tako izjemen literarni dogodek, kot je celotna številka literarne revije, kviri nekaj tipkarskih napak (Brina Svit nastopa kot Brina Zvit itn.), pa tudi spodbuja spraševanje o pravilnem reprezentativnem „izboru“

predstavljenih slovenskih književnikov. Ne moremo se izogniti vtisu, da ni šlo toliko za izbor, kot za objavo tistega, kar je bilo že na voljo v francoskem prevodu.“

2. *Transcript* (www.transcript-review.org/), je dvomesečna evropska spletna revija, ki predstavlja književnosti iz vse Evrope. Njen cilj je promovirati kakovostno književnost manj razširjenih jezikov in povečati branje te književne produkcije, in sicer s sprotno objavo na spletu v angleškem, nemškem in francoskem prevodu. *Transcript* je publikacija evropskega programa izmenjav in razprav o idejah s področja književnosti v programu Književnost brez meja. S podporo programa Kultura 2000 Evropske unije v tem programu sodeluje mreža organizacij, ki so dejavne na področju književnosti in prevajanja.

Povzetek predgovora številke 19, posvečene Sloveniji: (leta 2001) (takratni urednik Diarmuid Johnson)

Slovenija se predstavlja tik pred odprtjem mednarodnega knjižnega sejma v Pragi, ki letos kot častno gostjo sprejema to državo bivše Jugoslavije. V majhni državi Sloveniji dobro pride do izraza pomanjšan model nastajajoče Evrope. Ta država vsaj delno obstaja zaradi svoje vztrajnosti in širine obzorij svojih pesnikov in pisateljev. Daleč od slovesnih podeljevanj nagrad, ki dajejo ritem literarnemu dogajanju, daleč od zavetja pisateljskih društev so slovenski pisatelji - tako kot pisatelji v Vzhodni Evropi v zadnjih desetletjih - okušali le izobčenja, cenzuro in pomanjkanje.

Pa vendar, ali nismo tudi danes v Zahodni Evropi priče cenzuri, le da drugačne vrste? Cenzuri, ki jo narekuje trg, diktatura pod tančico porabništva, odvisna od nakupa strankebralca? Ali lahko v času, ko bogate države izdelujejo orožje in hkrati izkoriščajo poceni delovno silo revnih držav ter onesnažujejo okolje, pisanje sploh vpliva na tok stvari? Integriteta je enakega pomena za pisatelja in politika, pravnika in poslovneža. Slovenski pisatelji so veliko prispevali k slovenski integriteti, ko so se dejavno vključili v vzpostavitev demokracije v delu Evrope, kjer se stikajo slovanski, romanski in germanski svet. V tej številki *Transcripta* je predstavljenih 11 književnih ustvarjalcev, med njimi Drago Jančar, Andrej Blatnik, Suzana Tratnik, Taja Kramberger, Peter Semolič, Tomaž Šalamun (ki je v *Transcript št. 13* že imel objavljen intervju) Brane Mozetič ...

„Sodobna slovenska književnost nam odpira vrata v svet nasprotij, nasprotujočih in prevladujočih si sil: staro in novo, podeželsko in mestno, homo- in heteroseksualno, Balkan in

Sredozemlje. Prostor, v katerem je po zrušenju starega sistema ostalo prazno mesto; praznina, v kateri je treba zdaj živeti in v kateri se pišejo knjige.“

Pripombe

Takšna predstavitev potrjuje, da smo za zunanje opazovalce le še ena izmed književnosti iz Vzhodne Evrope, ki imamo podobno zgodovino, podobna mnenja in poglede. Na svoji začetni strani nudi Transcript povezave na prevedena dela Taje Kramberger in Andreja Blatnika (v angleščini ali francoščini) ter do del Simone Tratnik in Petra Semoliča (v nemščini). Najde se tudi seznam prevodov slovenske književnosti, na katerem je le okrog 30 del v francoščini (v resnici jih je 80).

4. SLOVENSKA KNJIŽEVNOST V FRANCOŠČINI NA MEDMREŽJU

- <http://www.transcript-review.org/> (trijezična literarna spletna revija)
- <http://terresdefemmes.blogs.com/> (blogi o sodobni literaturi)
- <http://www.lyrikline.org/> (prevodi poezije evropskih pesnikov)
- <http://www.ljudmila.org/litcenter/> (Center za slovensko književnost)
- <http://www.zazieweb.fr/site/imprimer.php?num=46072> (forum o Jančarjevih delih)
- http://www.toulangues.org/dossiers/dossiers.php?val=362_decouvrir+litterature+slovene

Skupna značilnost prvih dveh navedenih spletnih strani je, da je vedno naveden seznam prevodov slovenske književnosti v francoščino. Revija Transcript je podrobneje predstavljena v predhodnem poglavju, Center za slovensko književnost pa v zaključnem.

Terres des femmes je spletna stran, ki podrobno predstavlja sodobne književnosti različnih narodov in združuje blogarje ali bralske odzive na novoizšla dela v francoščini. Izmed slovenskih književnikov je tam največkrat obravnavana Brina Svit, omenjeni pa so tudi Aleš Debeljak, Drago Jančar in Boris Pahor.

Lyrikline je nastala na pobudo nemškega društva pisateljev in vsebuje besedila in prevode poezije v več jezikov. Velika prednost je tudi tonski zapis, v katerem svoja dela v prevodih berejo pesniki sami, pomanjkljivost pa, da ti tonski zapisi obstajajo večinoma le v nemščini.

Zazieweb je bralski forum, ki združuje navdušene bralce novih ali še neznanih književnosti.

Delovanje je preprosto: en ali dva moderatorja predlagata v branje delo nekega književnika, določita datum, do katerega naj udeleženci delo predelajo (približno mesec dni), nato se odpre razprava, v kateri vsakdo sodeluje, kolikor želi.

Toulanges ima od vseh naštetih spletnih strani najpopolnejši seznam prevodov, ki ga je dobila s slovenskega veleposlaništva v Parizu, tja pa je bil poslan z instituta Inalco: za seznam so zaslužne Antonia Bernard, Liza Japelj in Meta Klinar. S te strani je povezava še na predstavitev slovenskega jezika in države. Stran je zelo dobro sestavljena in se redno osvežuje.

5. TEORETIČNO O PREVAJANJU

Za literarno zgodovino je prevajanje bistveno povezano z vprašanji o literarnem obzorju posameznih pisateljev, o njihovem ustvarjalnem razvoju in vplivih, ki so delovali nanje. Povezano je z razvojem celotnih literatur; treba je pomisliti le na to, kolikšno vlogo je imelo prevajanje pri nastajanju evropskih književnosti. Književno prevajanje je še danes eden glavnih kanalov, po katerih se širijo mednarodni literarni tokovi in zveze.

Nekateri sodobni literarni teoretiki in translatologi uvrščajo prevod med medbesedilne pojave (Van Gorp, Holmes, Apel, Turk, Frank). Razloga za to sta dva: prvi je, da je prevajalec hkrati bralec/interpret, ki izvirnik konkretizira v skladu z lastno izkušnjo, pa tudi poustvarjalec, ki tuje delo reprezentira in rekonstruira, pri čemer upošteva domačo literarno tradicijo, okus, potrebe, socio-kulturne kode ciljnih bralcev. Zato prevod ni pasivna reprodukcija, temveč predstavitev izvirnika, njegov interpretativni metatekst, proizvod dialoga z jezikovno, kulturno in ideološko drugostjo. Medbesedilen pojav je predvsem zaradi svoje interpretativne razsežnosti. Drugi razlog je dejstvo, da prevajalec upošteva prevajalsko zgodovino, da torej poprejšnje posamezne prevode istega dela lahko zavrača ali sprejema. Prevod v območje medbesedilnosti vstopi šele v primeru, da ni samo nadomestek izvirnika v tujem literarnem sistemu, ampak da besedilo zaživi kot posebna verzija, pomensko-estetska interpretacija originala, in to tudi v zavesti bralcev.

5. 1. Opredelitev prevoda

Prevod je ciljno besedilo, ki je nastalo kot rezultat prevajanja, tj. strateške medkulturne komunikacije na besedilni ravni, katere namen naj bi bil oblikovanje sporočilno ustreznega besedila v ciljnim jeziku na osnovi dane predloge v izhodiščnem jeziku, pri čemer naj bi se kot centralno pomembna upoštevala nameravana funkcija ciljnega besedila (po M. Ožbot).

Sam proces prevajanja poteka v dveh stopnjah: fazi analize izvirnika (kot stare, izhodne celote) sledi faza sinteze (prevoda kot nove, ciljne kode); dekodiranju sledi novo kodiranje (po A. Popoviču). Pri tem ustvarjalen prevajalec teži k poustvaritvi izvirnika v njegovi strukturalni ekvivalenci, torej na vseh ravneh in v sistemski celoti; le tako bo prevod deloval kot izvirnik scela in tudi v posamičnih odsekih, kar je namen vsakega dobrega prevoda. Absolutnih ekvivalentnih vrednosti in stoddotne ustreznosti pri tem ne more biti.

5. 2. Zgodovinski pogled

Pred nastopom funkcijsko in strukturalno usmerjene lingvistike v tridesetih letih 20. stoletja se je prevajanje opredeljevalo predvsem kot odnos med dvema „statičnima“ objektoma: med originalom in prevodom. V začetku 20. stoletja pa se je vse bolj uveljavljalo mišljenje, da prevod ni le zamenjava jezika, ampak tudi funkcijska zamenjava posameznih prvin, pri čemer mora biti ohranjen osnovni pomen. Nove raziskovalne možnosti je teoriji prevajanja odprla perspektiva literarne komunikacije. Ta teorija je predstavljala nastanek prevoda kot igro različnih dejavnikov komunikacije. Pri tem velja opozoriti, da gre pri prevodu vedno za drugotno komunikacijo, pri kateri prevajalec opravlja dvojno vlogo: je sprejemnik prvotnega besedila in hkrati tvorec prevoda. Drugo možno razlago pa je ponudilo funkcionalistično pojmovanje prevoda (Levy), po katerem je prva naloga prevoda opravljati enake funkcije oziroma vplivati na bralca tako, kot je vplivalo besedilo originala na svojega. Prevajalec pri tem izbere sredstva, ki mu bodo omogočila čim boljše doseči ta cilj, četudi niso popolnoma identična s sredstvi, ki so bila uporabljena v originalu. Teorija skoposa (Hans Vermeer) poudarja usmerjenost prevoda v ciljno kulturo in ustvarjanje kar se da podobnega odziva bralcev v ciljni kulturi, kot ga je imel izvirnik v izhodiščni.

Funkcionalistično gledanje je obrat pozornosti od jezika h kulturi: v procesu prevajanja s sporočilnimi enotami gradimo ciljno besedilo, ki mora v ciljni situaciji služiti svojemu namenu. Besedilo samo nima funkcije, dobi jo šele v konkretni situaciji. Zato je pred prevajanjem treba identificirati funkcijo besedila v ciljni kulturi. Prevodi v ciljni kulturi so namreč samostojna besedila, funkcijsko neodvisna od izvirnika; glavni del prevajalske dejavnosti se je v zadnjih desetletjih premaknil od izhodiščnega besedila in prevajalca k ciljnemu besedilu in ciljnemu bralcu, pa tudi k samemu prevajanju kot večplastnemu medkulturnemu sporočilnemu dejanju, ki je nujno povezano s svojo kulturološko danostjo kot delom zunajjezikovnega vidika prevajanja.

Proces prevajanja se ne zaključi s tvorbo besedila prevoda. Prevod – tako kot originalno besedilo – v družbi lahko opravlja svojo funkcijo šele, če je bran. Bralec pa dojema umetnostno delo pod zornim kotom svoje dobe, posebno intenziteto dobijo zanj vrednote, ki so mu idejno ali estetsko blizu. Ravno prek zgodovinske pogojenosti prevajalčevega koncepta je prevod povezan s celotno kulturno situacijo ciljnega občinstva.

V obravnavi prevoda moramo ves čas upoštevati in poudarjati njegovo medkulturno umeščenost, ki spodbuja osredotočanje pozornosti na stik dveh kultur in na vse posebnosti, ki nastajajo v tem stiku. V tem smislu bi morali pojmovanje prevodne književnosti prilagoditi novemu pojmovanju književnega prevoda kot dejanja medkulturnega posredovanja književnosti. Pri obravnavanju književnih prevodov naj ne bi poudarjali tujosti kot njihove glavne lastnosti. Sprememba koncepta tujih književnosti se je že uveljavila v „koncept književnosti v medkulturnem položaju“, kar sproža osredinjanje pozornosti na medkulturne razlike, to pa omogoča boljše poznavanje besedila iz druge kulture brez asimilacije bralčevi kulturi, uzavešča pa tudi razliko med obema kulturama in hkrati spodbuja bralca k spoznavanju lastne kulture. (Po M. Grosman)

Poskusi, da bi razumeli prevajanje kot obliko medkulturnih književnih komunikacij, prinašajo v obravnavo prevoda nove perspektive, ki ne osvetljujejo samo procesa prevajanja, temveč tudi širše zaobseženo prevajalsko dejavnost in njene rezultate v celotnem družbenem okolju.

5. 3. Sociolingvistični pogled

Literarni sistemi so med seboj v hierarhičnih odnosih: nekateri so centralni oz. nadrejeni drugim, kar je odvisno od vplivnosti kultur oziroma jezikov, ki jim posamezne književnosti pripadajo, drugi so t. i. obrobni ali periferni, kar pogojuje število govorcev ali bralcev tega jezika. Posledica hierarhičnosti literarnih sistemov se kaže v močnejšem ali šibkejšem vplivanju enega sistema na drugega, pa tudi v zaprtosti ali odprtosti do prevodov iz drugih književnosti. Centralni literarni sistemi so zaradi večje samozadostnosti bolj zaprti in homogeni in zato se prevedena besedila v njih težje uveljavijo. V perifernih sistemih pa je sprejetih prevodov sorazmerno veliko več. Prevodna književnost običajno predstavlja pomemben del celotne nacionalne književnosti.

Tudi strategije prevajanja se po sistemih lahko razlikujejo, odvisno od tega, ali želi prevajalec prevod prilagoditi potrebam in pričakovanjem ciljnega bralca ali ohraniti čimveč prvin tujega besedila. Prva, podomačitvena strategija ali strategija prirejanja, ki z različnimi sredstvi skuša prevod ciljnim bralcem približati, je pogostejša v velikih, bolj zaprtih literarnih sistemih. V majhnih literarnih sistemih pa je pogosteje uporabljena potujitvena strategija, ki skuša elemente tujosti za ciljno občinstvo poudariti in izpostaviti, saj je novo zanje zanimivo in

pomembno. Podomačitveni princip vključuje primarno distanciranje od posebnosti izvirne kulture, zato je vprašljivo, do kolikšne mere pomaga ciljnim bralcem поблиže spoznati izvirno besedilo in kulturo. Vendar pa je odločitev za ta ali drugi princip prevajanja odvisna od konkretne prevodne situacije. Če je izvirna kultura v ciljni komaj poznana – kar velja za skoraj vse književnosti malih jezikov v književnostih velikih – obstaja možnost, da bi se kulturi izkazali za tako različni, da sploh ne bi prišlo do razumevanja vrednot in mehanizmov ene ali druge. Književni prevodi, narejeni na osnovi potujitvenega principa, so lahko ustrezni, kadar je v ciljni kulturi že izoblikovan odnos do izvirne kulture, ko je ta kultura že splošno znana ali kadar jo bralci cenijo.

5. 4. Jezikovni pogled

Prevodoslovje se umešča med preučevanje jezika in govora. Glavni poudarek v sodobnem študiju mehanizmov prevajanja se je premaknil od primerjanja jezikovnih struktur jezikov v študij konkretne ubeseditve. Prej je iskanje komunikacijskih ustreznice potekalo predvsem na ravni besed in besednih zvez ali povedi, danes smo pozorni na to, kakšen je učinek neke prevodne rešitve v sklopu večjih besedilnih enot. Prevajanje tako kot produkcija originalnega besedila deluje na ravni govora, zato ni možen samo en prevod sporočila v drug jezik, temveč je vedno možnih več prevodov.

Pri prevajanju je odločilna predvsem funkcija, ki naj bi jo prevod opravljal v ciljni kulturi, ta pa ni nujno enaka funkciji izhodiščnega besedila v izhodiščni kulturi. Funkcija besedila vpliva na to, kako bo prevod oblikovan – kakšna jezikovna sredstva bo uporabil. Če imamo opraviti z besedilom, ki je literarno, ga je morda treba za potrebe ciljne kulture rahlo prilagoditi, da lahko tudi tam opravlja funkcijo literarnega besedila. Včasih je treba vnesti razlage za posamezne pojme ali pojasniti reference, ki so bralcu izvirnega besedila jasne, bralcu prevoda pa ne morejo biti.

Obravnave književnega prevajanja pogosto poudarjajo važnost namena prevoda glede na namen izhodiščnega besedila in definirajo prevajanje kot proces, ki ga določa funkcija ciljnega besedila, nakar lahko določimo specifične prevajalske strategije. Prvotna določitev funkcije vpliva na vse jezikovne ravni (leksikalno, skladenjsko, besedilno, slogovno). Besedilo vedno nastane v specifični situaciji, s specifičnim namenom in običajno za

specifično publiko. Prav sporočilna situacija, ki vključuje namen besedila ter publiko z določeno kulturo in znanjem, določa zgradbo in vsebino besedila.

Razlogi za jezikovne razlike med izhodiščnim in ciljnim besedilom so zunajbesedilni; gre za konkretne okoliščine, v katerih besedila nastajajo ali so brana. Spremembe so potrebne, da ciljni bralec lahko ujame smisel sporočila ali da je ta vsaj lažje razviden. Ti postopki predstavljajo sredstva, ki pripomorejo k besedilni koherenci in obstajajo v prevedenih in neprevedenih besedilih. Pomembno je, da se prevodi oblikujejo tako, da bodo sprejemniki v njih lahko vzpostavljali koherenco in prepoznavali smisel.

Prva kategorija sprememb, ki nastanejo zaradi konkretne situacije za večjo koherenco, je utemeljena v bodoči funkciji, ki naj bi jo prevod opravljal v ciljni kulturi. Odvisna je od zvrstnih značilnosti besedil, od odločitve posameznega prevajalca, pa tudi od obdobja, v katerem je nastalo izvirno besedilo in prevod. Druga kategorija sprememb pa so tiste, ki so nujne zaradi drugačnega ustroja jezika – razširitev, drugačna skladnja, druga besedna vrsta, besedni red v povedi, in so pogojene s slovničnimi zahtevami jezika (po M. Ožbot).

5. 5. Književni prevod

Književni prevod ima sposobnost, da v posameznih leposlovnih besedilih ubesedeno človekovo izkustvo ponudi v številnih jezikih. S tem mu podeli mednarodno dostopnost po vsem svetu in omogoči bistveno širši obseg delovanja, kot ga ima izvirno besedilo. Književni prevod, tako kot vsa književna besedila, nima le neposrednega učinka na bralce, marveč se precej bolj razširjen drugotni učinek kot stalno prisoten jezikovni in predstavnostni vpliv, ki bistveno sooblikuje celotno kulturno ozračje tistih ljudi, ki sami ne morejo imeti neposrednega stika s književnostjo določenega jezika. Zato prevodoslovci povsem upravičeno trdijo, da imajo književni prevodi večjo moč kot izvirnik, saj s tem, da prevajalci besedilo prenesejo čez meje in omejitve izvirnikovega jezika, temu omogočijo širše delovanje, kot ga ima neprevedeno izvirno delo (po M. Grosman).

Ta razmišljanja so pripeljala do novega pojmovanja književnega prevajanja kot medkulturnega posredovanja leposlovnih besedil: pri književnem prevodu ne gre zgolj za prenos besedila iz enega jezikovnega koda v drugega, marveč za veliko bolj zahtevne postopke umeščanja prevoda v bolj ali manj različne okoliščine drugačnega literarnega

sistema in za prilagajanje bralcem, katerim izvirnik prvotno sploh ni bil namenjen. To posredovanje uravnava številni dejavniki, ki ne izhajajo samo iz razlik med dvema jezikovnima kodoma, temveč tudi iz stika dveh različnih kultur: kulture izvirnega in kulture ciljnega besedila. Zato novo pojmovanje književnega prevoda terja preučevanje novih okoliščin in dinamike književnega prevajanja ter opozarja na potrebo po novi teoriji književnega prevajanja.

Literarni prevod ni nikoli samo „prevod“, tj. iskanje primerne prevleke za misel, ki je bila prvotno izražena v drugem jeziku in ki s svojo obliko v jeziku originala vnaprej zahteva natančno določen izraz v vseh ostalih jezikih. Pomemben del prevajanja je tudi interpretacija originala. Splošna miselnost o prevajanju predpostavlja, da obstaja en sam idealni prevod določenega dela v dani jezik in da je množica prevodov, v katerih se pojavlja vsako pomembnejše svetovno delo v posameznih jezikih, samo posledica nepopolnosti posameznih prevajalcev. Dejansko pa različnost dojetja posameznih prevajalskih nalog temelji v značaju same prevajalske dejavnosti, izraža pa se v meri, do katere v posameznih delih estetski aspekti prevladajo nad sporočanskimi. To se dogaja povsod tam, kjer imamo opravka z izražanjem v podobah. Takšen način izražanja namreč temelji na razmerjih, ki povezujejo besede določenega jezika, ta razmerja pa so v vsakem jeziku drugačna.

Poezija kot najbolj zahtevna in zapletena jezikovna dejavnost aktivira vse zvočne in pomske potenciale jezika, zato predstavlja najvišji izraz nacionalnega duha (po B. A. Novaku). Čeprav v vseh jezikih temelji na določenih univerzalnih zakonitostih pesniškega jezika, prav zaradi njene zakoreninjenosti v jeziku mnogi trdijo, da je poezija načelno neprevedljiva („*Poezija je tisto, kar se izgubi v prevodu.*“ R. Frost). Najtežje je namreč prevajati tisto, kar je najbolj specifično in individualizirano in s tem za nacionalno kulturo in posameznika tudi najbolj značilno in zanimivo. Eden od pogojev za dobro poezijo je, da je ni mogoče zlahka parafrazirati in da ni pisana za prevajanje oziroma da bi bila prevedljiva. Čim bolj neprevedljiva je, tem več možnosti je, da dober prevajalec iz nje ne bo napravil samo prevedene poezije, ampak predvsem – poezijo. Preizkus dobrega prevoda iz slovenščine v tuj jezik je to, da se prevedene pesmi ne da več zlahka prevesti nazaj, ne da bi pri tem iz nje izgubili večino poezije. Tako ugotovljena količina poezije v tujem prevodu je porok preživetja pesnika v novem jeziku (po M. Strojani).

S tega vidika je pesniška beseda za prevajalca še posebej izzivalna, saj v svoje območje vključi jezikovne, kulturne, zgodovinske, socialne, eksistencialne in druge okoliščine, s katerimi je zaznamovano estetsko sporočilo pesmi. To pomeni, da bi načeloma vsak prevod brez teh izraženih okoliščin izgubil svojo pristnost. A prav tako kot je izvirnik ključno povezan s svojim okoljem, je tudi prevod prilagojen kulturnemu ozadju, v katerega vstopa. Iz tega sledi, da je pesniški prevod lahko le tista kreacija, ki je mimetična v odnosu do izvirnika in kot poesis izvirna v domačem jeziku. Pri pesniškem prevodu gre za najbolj koncentrirano formo jezikovnega izražanja. Prevajanje poezije torej daje kreativno spodbudo, ki prevajalca žene, da v svojem jeziku posnema izvirnik na tak način, da ustvari pesniško delo, ki ga prej v tem jeziku še ni bilo. Tu veljajo ista pravila kot za sleherno individualno stvaritev človeškega duha: tudi prevodi istega pesniškega dela se med seboj razlikujejo, ker vsak prevajalec po svoje oblikuje jezik, saj se za vsakim prevodom razprostira posameznikovo izkušensko in kulturno ozadje.

5. 6. Vloga prevajalca

Naloga prevajalca je, da ustrezno razume sporočilo danega besedila in da se ob upoštevanju ciljne komunikacijske situacije odloči, kako ga bo posredoval ciljnemu bralcu. Prevajalec določi funkcijo, ki naj bi jo prevod za predvideno ciljno občinstvo opravljal. Njegova nadaljnja vloga je, da skuša oblikovati ciljno besedilo tako, da bo to kar najbolj koherentno in funkcijsko ustrezno. Kako bo to skušal doseči, je odvisno od predvidene funkcije ciljnega besedila in z njo povezanih strateških odločitev, ki pogosto pomenijo večje ali manjše posege v ciljno besedilo. Z uvajanjem določenih elementov namreč lahko povečuje razvidnost odnosov v besedilnem svetu, s čimer bralcem olajša razumevanje.

Za samo prevajalsko delo lahko prevajalec dobi veliko splošnih napotkov in se nauči precej splošnih načel, v bistvenem – ustvarjanju nove literarne umetnine – pa je prepuščen samemu sebi, poznavanju vpletenih jezikov in – zlasti pri literarnem prevajanju – kreativnemu navdihu ter svojemu občutku za jezik. Občutek za jezik ali jezikovni instinkt (*language instinct, sense linguistique*) je védenje, sposobnost naivne, neobremenjene presoje o pravilnosti rabe jezika, o naravnem ali prisiljenem, ‚tujem‘ ali ‚tujkih‘ v jeziku na vseh ravneh. To védenje temelji na splošnih in specifičnih jezikovnih normah in je vsajeno v človeka od začetka njegovega obstoja. Vsak posameznik pa se nato odloči, do kolikšne mere bo ta čut razvijal.

Dober prevajalec mora odlično poznati jezik, iz katerega prevaja, in biti sposoben izražati se v materinem jeziku na več različnih načinov. Vedeti mora, katero prevodno strategijo potrebuje določeno besedilo; samo tako lahko uspešno poustvari smisel in duh originala. „*Pedantno natančen prevod, ki se drži originala kot pijanec plota, je lahko popolnoma zvest in slovnično pravilen, manjka pa mu prepričljivost, impresivnost in sočnost izvirnika.*” (po R. Vrančič). Znati mora izbrati prvo besedo in biti sposoben zagovarjati vsako svojo izbiro. Besedilo mora razumeti na vseh ravneh, v vseh sporočanjških odtenkih. „Prevajanje je edino resnično branje.“

Predstavitev umetniških del iz majhne kulture v veliki kulturi je zahteven podvig, ki potrebuje skrbno načrtovanje. Upoštevati moramo dejavnike, ki vplivajo na sprejem prevedenega dela v ciljni kulturi: poleg literarnih, kot so izbira avtorja in besedila, ter zunajliterarnih dejavnikov (založba, urednik, pisec spremne besede) je gotovo odločilni faktor, ki vpliva na uspešen sprejem prevedenega dela v ciljni kulturi, prevajalec.

6. JEZIKOVNO-SLOGOVNA ANALIZA NEKATERIH PREVODOV IZ SLOVENŠČINE V FRANCOŠČINO

Prevodi v primerjavi z izvirnikom pogosto vsebujejo določene značilnosti ali razlike od originala, ki niso systemske (na primer ponavljanja, pogostejša raba veznikov, skladijska odstopanja). Slovnični sistem ciljnega jezika jih ne zahteva, gre le za ohranjanje ali pojasnjevanje funkcije, ki naj bi jo imel prevod v ciljni kulturi. Prevajalec interpretira izhodiščno besedilo glede na namen prevoda. Zato prevod vsebuje funkcijsko utemeljene elemente, ki pripomorejo k lažjemu razumevanju besedila. Na ta način prevajalec zmanjša razdaljo med besedilnim svetom in bralci ter omogoči ali utrdi koherenco v novih kulturno-specifičnih okoliščinah.

Pomembno je, da se prevodi oblikujejo tako, da bodo sprejemniki v njih lahko vzpostavljali koherenco in prepoznavali smisel. Razlogi za spremembe med izhodiščnim in ciljnim besedilom so namreč običajno zunajbesedilni; gre za konkretne okoliščine, v katerih določena besedila nastajajo, druga besedila pa so brana v drugačnih. Spremembe so potrebne, da ciljni bralec zmore dobiti smisel sporočila ali da je ta lažje razviden. Pri tem ima ključno besedo prevajalec, saj on določi funkcijo, ki naj bi jo prevod opravljal v ciljni kulturi. Običajno gre za izbiro med pragmatično in literarno-estetsko funkcijo. Ne glede na izbrano funkcijo pa so postopki enaki: za večjo razvidnost smisla ciljnega besedila in krepitev njegove koherence so dodani razlaga, pomensko sorodni izrazi, natančnejše skladijske členitve ali večje število besedilnih povezovalcev. Pri vseh teh postopkih gre za to, da prevajalec želi olajšati razumljivost besedila za ciljno občinstvo. (po M. Ožbot, Vladar)

Na osnovi analize izbranih prevodov je mogoče domnevati, da ti postopki predstavljajo sredstva, ki prispevajo k utrjevanju besedilne koherence in obstajajo v prevedenih in neprevedenih besedilih. Druga kategorija sprememb pa so tiste, ki so nujne zaradi drugačnega ustroja jezika: razširitev, drugačna skladnja, izbira druge besedne vrste, spremenjen besedni red v povedi ali delov povedi ... Pogostost pojavljanja prve kategorije sprememb je odvisna od zvrstnih značilnosti posameznih besedil (gotovo so pogostejše v prozi kot v poeziji) ter od posameznega prevajalca, nadalje pa tudi od obdobja, v katerem je nastalo izvirno besedilo, ter od časa, ko je nastajal prevod.

Prevajalčevi izbori niso pogojeni sistemsko, s slovničnimi zahtevami ciljnega jezika, in niso v službi jezikovne normativnosti, ampak izvirajo iz konkretnosti ciljne situacije in so zato izrazito funkcijskega značaja. Ne glede na to, za kakšne elemente ali strukture v posameznih primerih gre, je njihova vloga v tem, da pripomorejo k približevanju besedilnega sveta ciljnim bralcem, in sicer tako, da s povečevanjem razvidnosti odnosov v besedilnem svetu prispevajo h krepitvi koherence prevoda ter s tem k sklenjenosti smisla.

Če hočemo znanstveno točno ugotoviti, kakšen je bil uspeh ali vpliv literarnih del v tujih književnostih, moramo upoštevati vse spremembe, ki so jih doživela v prevodih in priredbah. Popravljanje in preoblikovanje tujih del ni bilo slučajno, individualno, temveč je imelo globlje psihološke, idejne in estetske vzroke; odvisno je bilo od miselnosti in kulturne usmerjenosti naroda. Pomembne so tudi oblikovno-stilne spremembe, s katerimi je prevajalec spremenil avtorjev način pripovedovanja in njegovo metaforiko, ali pa je skrajšal kaj, o čemer je domneval, da bi domačo publiko dolgočasilo ali celo odbilo. Zato je stilna analiza prevodov prav tako potrebna kakor vsebinsko idejna, če si hočemo razjasniti, kako je ustvarjalca tujina doživela, kakšen je bil njen stvarni odnos do njega.

Poznati je treba karakteristične razlike med izhodiščnim in ciljnim jezikom, v našem primeru slovenščine in francoščine. Besedni red v samostalniških zvezah v slovenščini je običajno pridevnik na levi od samostalnika, v francoščini na desni. Deležniki se v francoščini uporabljajo veliko pogosteje kot v slovenščini in jih zato prevajalec večkrat uvaja tam, kjer je v izvirniku časovni odvisnik. V slovenščini je za izražanje lastništva pogostejši svojilni pridevnik, za kar francoščina uporablja zvezo predloga de“ in samostalnika. Na splošno se slovenščina izraža krajše, francoščina pa z več besedami. Istočasno je slovenščina mestoma manj precizna in nejasna, francoščina pa natančna in dosledna.

Zavedati se moramo, da samo stvarno korekten in pomensko zvest prevod ne zadošča. Prevod mora biti tudi prevod v duhu, v jezikovnem in miselnem pomenu te besede. Gre za to, da v prevodu z drugimi sredstvi ohranimo bistvene prvine originala: pravi ritem, avtentično stavčno melodiko, naravo stavčne strukture, pri čemer iste zveze, strukture ali sintagme ne prevajamo z istovrstno zvezo. Pomembno je, da je prevod sam na sebi kot prevod neprepoznaven – da v jezikovnem pogledu učinkuje, kot da bi avtor svoje delo napisal v tem jeziku. Prevod naj bi pri bralcih izzval podobne učinke kot izvirno besedilo pri svojih bralcih.

Tekočnost je konvencionalizirana oznaka v recenzijah prevodov. Vendar izraz „tekoč prevod“ ne pove veliko o primernosti in točnosti prevoda, lahko pa o njegovi ustreznosti za potrebe ciljne publike. Tekočnost je v skladu z normo, ki zahteva, da je prevod lahko berljiv. Prevajalčevo delo je za bralce sprejemljivo takrat, kadar se bere tekoče, torej daje vtis, da gre pravzaprav za izvirnik.

6. 1. Merila za primerjanje prevodov

Merila za obravnavo poezije:

- formalni vidiki: verzi, figure, rima, raba ločil
- ritmične in melodične rešitve (*zvočne figure, dolžina verzov*)
- stilistični vidik
- pomenske in leksikalne rešitve

Merila za obravnavo proze:

- na besedni ravni (leksikalna in semantična, *(ne)prevajanje lastnih imen, transkribiranje ali puščanje zapisa kot v izvirniku*)
- na besedilni ravni (*skladnja*)
- stilna raba jezika (*uvajanje slengizmov, arhaizmov, pogovornost, knjižnost fraz in izrazov*)
- oblikoslovna (*ujemanje glag. časov in vidov*)

V tem poglavju ne gre za popis odstopanj prevoda od izvirnika, temveč za prikaz najpogostejših sprememb, ki nastanejo med prevajanjem na besedni in besedilni ravni. Izbranih je sedem besedil, od tega štiri pesmi, novela ter dva odlomka iz romanov, ki vsebujeta opis in dialoge, ob čemer so boljše vidne prevajalčeve rešitve glede na tip besedila. Sam izbor besedil temelji na želji, da bi prikazali prevajalske rešitve različnih prevajalcev, pri Alamutu tudi urednikove jezikovne posege.

Ugotavljamo, da so si prevajalci starejših besedil (Vincenot, Monti, Jesenik) dovolili več odmikov od izvirnega besedila glede na skladenjsko strukturo in sam izbor besed, medtem ko prevajalci iz 90. let (Medvedšek, Štimac, Pogačnik) zvesteje sledijo izvirniku pri izbiri

posameznih izrazov in ne spreminjajo sintakse. Morda je na to vplival tudi velik razmah prevajalske vede v zadnjih dvajsetih letih, medtem ko sta „starejša“ prevoda nastala v 70. letih prejšnjega stoletja.

6. 2. Vladimir Bartol: Alamut, 1988. Prevajalec v francoščino: Claude Vincenot, jezikovna priredba: Jean-Pierre Sicre

Jezik francoskega prevoda je skladenjsko preprost, besedne zveze so relativno predvidljive, brez težav ga lahko bere tudi človek, za katerega je francoščina eden od tujih jezikov. Bralec dojema besedilo kot lahkotno, nezahtevno, najmočneje ga pritegne sama vsebina.

Primerjava posameznih prevodov v prvem poglavju:

- delitev enega odstavka na več manjših ali povezava več odstavkov v enega – na več mestih
- večkrat se dolga, sestavljena slovenska poved v francoščini razdeli na dve povedi ali obratno.
- prevajalec ne sledi odstavkom v izvirniku. Tudi končna ločila so druga: namesto klicaja tri pike, namesto pike dvopičje ipd.
- v slovenskem jeziku je močnejša težnja po aktivu, ne pasiva. Zato je lahko akter za slovenskega bralca dejavnejši kot za francoskega.

Menjava osebka v prevodu: aktiv – pasiv

1. str. 8:

SL: Plahi obrazek se je prikazal pri okencu, potem so se odprla nizka, tesna vratca. Trda roka je pograbila deklico za zapestje in jo potegnila iz ute.

FR: Le visage craintif se montra dans l'ouverture, puis une petite porte étroite et basse s'ouvrit. D'une main ferme, l'homme saisit la jeune fille par le poignet et la tira hors de l'abri.

2. str. 8:

SL: Halima je videla skozi obvezo na očeh, da se je spet začelo svetlikati.

FR: Une vague clarté passa à travers le bondeau de Halima.

3. str. 12:

SL: „Za vprašanja bo pozneje časa dovolj.“ *neosebno*

FR: „Tu auras le temps de poser des questions plus tard.“ *znan je osebek*

4. str. 40:

SL: Če sta si bila s Seidunom dobra, kaj se je tedaj dogajalo med njima? Ali je tudi ona, ko je še bila v haremu, počela stvari, o katerih je govorila Apama?

FR: Que s'était-t-il passé entre elle et Seïduna, pour qu'ils fussent si bien ensemble ? Elle aussi avait connu la vie du harem; était-il possible qu'elle eût accompli ces gestes dont Apama avait parlé ?

Primerjava prevodov na ravni besedila

Različna struktura in vrstni red povedi

1. str. 40:

SL: Druge so privleklo v dvorano nekaj lepo izrezljanih kolovratov, sedle k njim in začele vrteti kolo. Pogovarjale so se med seboj o domačih zadevah, o svojem prejšnjem življenju, o moških in o ljubezni.

FR: D'autre avaient amené dans la salle quelques rouets joliment ciselés et s'étaient assises, chacune devant le sien, afin de filer. La conversation roulait sur les affaires domestiques, sur leurs vies passées, sur les hommes et l'amour.

2. str. 40:

SL: „To je Mustafa“, je dejala Sara, „ki nadzira vrtove.“

FR: „C'est Mustafa, il surveille les jardins,“ *expliqua Sara.*

3. str. 40:

SL: Ko je zagledal deklice, se je dobrodušno zarežal.

FR: Lorsqu'il aperçut les jeunes filles, il leur sourit de toutes ses dents, leur marquant une manifeste bienveillance.

Razširitev – dodatna razlaga:

1. str. 10:

SL: „Kako je drobcena,“ je dejala prva.

Druga je dodala: „In kako še mlada. Pravi otrok.“

„Glejte, kako je mršava,“ je pripomnila tretja.

FR: - Comme elle est menue!

- Et comme elle est jeune encore ! C'est vraiment une enfant.

- Une enfant bien maigre !

2. str. 12:

SL: „Kaj je to?“ je boječe vprašala.

FR: „Quel est le nom de ce lieu étrange?“ demanda criaintivement.

3. str. 15:

SL: Takoj so ubogale in odšle.

FR: Obéissant sans piper mot, elles disparurent dans l'instant.

4. str. 15:

SL: Potem si je rekla: „Saj bom takoj spet pogledala.“

FR: „Il faut que je rouvre les yeux, tt de suite.“

5. str. 41:

SL: Halimi se je od dogodkov minulega dneva vrtelo v glavi.

FR: Halima était toute étourdie par les événements de la journée.

6. str 41:

SL: Sara ni vedela prav, kaj se dogaja z njo. Vsa zmedena se je vrnila v svojo posteljo.

FR: Sara mit un instant à comprendre ce qui se passait. Quand il lui fallut regagner son lit, se fut d'un sœur où l'étonnement le disputait à la confusion.

7. str. 10:

SL: Mož je skočil z deklico vred v čoln, ki se je močno zagugal.

FR: A une brusque secousse, Halima comprit que l'homme venait de sauter dans une barque qu'un fort roulis balançait.

8. str. 39:

SL: Vse je umolknilo in tudi Sara in Halima sta prisluhnili.

FR: Il se fit un silence général; Sara et Halima se turent à leur tour, soudain attentives.

9. str. 31:

SL: Bili sta sami in Halima je vprašala:

FR: Elles étaient enfin seules, mais Halima avait tant de questions à poser:

10. str. 35:

SL: Halima se je tresla po vsem telesu. Obupno je z očmi iskala okrog sebe pomoči, toda deklice so gledale predse v tla.

FR: Halima tremblait de tous ses membres. Elle promenait désespérément ses regards autour d'elle, en quête d'un soutien, mais les jeunes filles regardaient obstinément devant elles, les yeux rivés au sol.

Stavčna struktura, ki spremeni slovnični osebek, dodatni opis:

1. str. 10:

SL: Mož je vzel deklico na roke in prestopil z njo na trdna tla. Ponesel jo je nekaj korakov navkreber in jo tam postavil na noge.

FR: L'homme reprit la jeune fille dans ses bras et sauta sur la terre ferme. Ils grimèrent un chemin en pente abrupte. Parvenu au sommet, l'homme déposa son fardeau et aida la jeune fille à reprendre pied;

2. str 34:

SL: Sorodniki njenega moža so jo prodali, da se maščujejo, ker mu je bila nezvesta. S tem je prizadejala vsej rodbini strašno sramoto.

FR: Des parents de son époux l'ont vendue pour se venger, car elle lui était infidèle. Toute la parenté du mari s'en trouvait déshonorée.

Prevod na ravni besed

1. str. 11:

SL: Njen glas je bil pokroviteljsko topel. =*chaude de la manière protegeante*

FR: Sa voix était protectrice et chaude.

2. str. 11:

SL: Halima se je stisnila k njej in neumne misli so ji začele rojiti po glavi.

FR: Halima se pressa contre elle et des pesées incensées lui vinrent à l'esprit.

3.

SL: Si ti bila v haremu ? –Bila sem, sladki ljubček.

FR: Tu as donc vécu dans un harem ? – Oui, ma mignonne.

4.

SL: Kupil me je, ko mi je bilo dvanajst let.

FR: Il m'avait achetée quand j'avais vingt ans. (*dvajset*)

5. str. 12:

SL: Halima je slišala žuborenje vode, ki je prihajalo od vseh strani.

FR: Un bruit d'eau impossible à situer accompagnait leur marche.

Sprememba osebk – *pasiv/aktiv*

str. 39:

SL: Sari so privrele solze v oči.

FR: Sara avait les larmes aux yeux.

Sprememba naklona – slovenščina je bolj neposredna kot francoščina:

str. 40:

SL: „Te besede mi moraš napisati,“ je dejala Sari.

FR: Peux-tu noter pour moi ces paroles ? demanda-t-elle à Sara.

Prevod ure pesništva:

V francoskem prevodu manjkata rima in zvočni učinek.

1. str. 29:

SL: Mirjam je dala začetni verz:	<i>število zlogov</i>
„Ko imela bi kot ptič peruti ...“	9
/.../	
Sulejka: „Letela soncu bi naproti.“	9
Sara: „Predala vsa bi se dobroti.“	9
Ajsa: „V pomoč bila bi sleherni siroti.“	11
Sit: „Zapela pesem bi v samoti.“	9
Dzada: „Bi zmerom izogibala se zmoti.“	11
Halima: „A jaz hotela bi s teboj /.../ v sam raj leteti.“	13

FR: Myriam énonça le premier vers:

„Si j'avais des ailes comme l'oiseau bleuté ...“	10
/.../	
Suleika: „Je volerais dans le soleil d'été ... “	10
Sara: „Je serais pleine de bonté.“	8
Aisha: „Je soulagerais toute pauvreté.“	10
Sit: „Je chanterais un chant plein de gaité.“	10
Djada: „Je chercherais toujours la vérité.“	10
Halima: „Je voudrais avec toi /.../ m'élancer au paradis azuré.“	16

2. str. 27:

SL: „Gazelica, čebelica, zamekeči in k meni priteči, slokonoga in tenkonoga ... vidiš, že ne vem več naprej, ker jaz nisem učeni Adi. Kar k Halimi pridi, ki je lepa in mlada in ki ima srčkano gazelico rada ... “

FR: „Petite gazelle, petite abeille, bêlant et de moi s'approchant, agile de pattes et fines de cornes, tu vois, je n'en sais pas plus long, car je ne suis pas savant Adi. Approche-toi de Halima, qui est jeune et jolie et qui aime la gentille petite gazelle ... “.

Komentar

V primerih vidimo, da je najpogostejša sprememba med izvornikom in prevodom na besedilni ravni; v francoščini se večkrat pojavi razlaga, opisno sporočanje samega dejanja. Druga najbolj očitna sprememba je pasivna oblika izražanja, namesto aktivne v slovenščini. To je načilnost vseh prevodov v francoščino in ne vpliva na razumevanje vsebine, ker je mogoče nosilca glagolskega dejanja razbrati iz sobesedila. Majhna napaka, ki je pri tujcih zelo

pogosta, je zamenjava številke 12 in 20 („Kupil me je, ko mi je bilo 12 let.“, str 38). Kar zadeva slog, deluje francoski zaradi več razlag bolj poučen.

6. 3. Brina Svit: *P'été où Marine avait un corps*, 2001. Prevajalka v slovenščino: Mojca Medvedšek

Novela je pisateljčino prvo delo, ki ga je napisala v francoskem jeziku. Njeno prvo francosko besedilo je bila kratka zgodba *Poletje*, ko je imela Marina telo, napisana za poletno prilogo časnika *Le Monde* julija 2001, objava v Delu kmalu zatem pa je spodbudila serijo *Poletje* v zgodbi, ki izhaja že pet let. Decembra 2006 je bila tudi kot lutkovno-plesna predstava za odrasle postavljena na slovenski oder.

Opisuje del življenja Parižanke Marine, nezadovoljne s svojim življenjem. Iskanje sebe in lastnih želja se spremeni v iskanje skrivnostnega kiparja, ki je izdelal kipe po predlogi njenega telesa. Med iskanjem in srečanji z različnimi moškimi iz svoje preteklosti se Marina spreminja in vedri. Konec novele oblikuje spreten pripovedni okvir.

V pripoved vstopa pripovedovalka, ki skoraj neopazno spreminja prvo- in tretjeosebno zgodbo. Ker je torej novela delno napisana tudi v prvi osebi, se ne moremo izogniti vtisu avtobiografskosti. Ob tem v desetem delu nastopi tudi Marinin prijatelj, slepi fotograf, v resničnem življenju znani pariški Slovenec.

Prevajalka je skoraj stoo odstotno sledila strukturi izvirnika, tako po odstavkih kot tudi po strukturah povedi, le včasih je namesto glagola „biti“ uporabila drug glagol. Večinoma se je držala registra pogovornega jezika, nekajkrat je izbrala prevod v zbornem jeziku. Navkljub spodaj navedenim odmikom od izvirnika je prevod odlično narejen, bralca zgrabi in drži v napetem pričakovanju vse do konca zgodbe.

1. Razlike med izvirnikom in prevodom na leksikalni ravni

1

FR: Elle veut parler à ce beau salaud. /.../A/ celui, qui a fait une fixation sur ses fesses. /.../
Fini ses taches de rousseur partout, même sur son petit sexe ridé.

SL: Govoriti hoče s tem starim pokvarjencem./.../Tisti, ki ga je obsedala predvsem njena rit.
/.../ Konec z rdečimi pegami, ki jih je imel povsod, še na svojem majcenem, zgubanem binglju.

2

FR: Comment ? Quelle secret ? pense Marine plus tard, sur le pont de Carroussel.

SL: Kaj? Kakšna skrivnost? se kasneje, ko pešači po mostu Carroussel, sprašuje Marina.

3

FR: Oui. Et j'en ai marre...Je ne comprends pas ce qui se passe...J'ai faim...Tu me fais...

SL: Ja dosti te imam ... Pojma nimam, kaj se dogaja ... Lačen sem ... Na živce mi greš ...

Slovenščina je bolj konkretna in direktna od francoščine.

2. Zamenjava množine in ednine v osebni glagolski obliki:

FR: Six fois le même corps de femme. Mon corps, tournons ça comme nous voulons, c'est moi...

SL: Šestkrat isto žensko telo. Moje telo, pa naj obrnem to, kakorkoli hočem, jaz sem ...

3. Uporaba modalnih glagolov v francoščini, kadar v slovenščini uporabljamo navaden povedni naklon

1

FR: Il doit avoir froid sur le glacier de Youri.

SL: Ga zebe na Jurijevem ledeniku.

2

FR: J'ai besoin de sentir les muscles pour savoir qui j'ai en face.

SL: Ko začutim mišice, vem, koga imam pred sabo.

2. Primerjave na besedilni ravni

2.1. Nerazumljivi izpusti (ne povzročajo slabšega razumevanja):

1 FR: Elle insiste plutôt sur les souvenirs, sensations, odeurs, muscles ...

SL: Raje se zadržuje pri spominih, občutkih, vonjih.

2 FR: Elle hésite entre différents temps grammaticaux (l'été est fini depuis longtemps, mais tout est encore là). Elle passe sous silence quelques actions et détails.

SL: Na mestih omahuje med sedanjim in preteklim časom, mirno preskoči nekaj dejanj in podrobnosti ...

3 FR: Tandis que Luz, un rien l'habille, elle peut mettre n'importe quoi, cette jupe rouge brique, par exemple...

SL: Medtem ko Luz lahko navleče nase karkoli, tole opečnato rdeče krilo na primer ...

4 FR: Elle lui fait des cours de temps en temps, l'accompagne dans les cimetières (il adore les promenades parmi les tombes, pendu au bras de Marine).

SL: Tu in tam mu opravi nakupe, ga spremlja na pokopališčih (B.Z. ljubi sprehanje med nagrobniki).

2. 2. Vrstni red povedi obrnjen – boljši učinek v slovenščini

FR: Je voulais te dire pour la jupe. Je ne l'ai pas touchée. Je n'ai rien fait.

SL: Hotel sem ti povedati za krilo. Nič nisem naredil. Niti dotaknil se ga nisem.

2. 3. Fraze:

1

FR: Quand la pluie tombe vraiment trop drue...

SL: Ko ugotovi, da dež res ne misli nehati ...

2

FR: Marine essaie de calmer sa respiration. Quand Luz-la-charmante, Luz-la-belle-plante, Luz-la-Madrilène-qui-préfère-la-langue-de-Dante-à-celle-de-Cervantès, Luz-qui-claque-les-doigts-et-a-tous-les-mecs-qu'elle-veut, Luz-son-amie-et-partenaire-de-travail, quand Luz donc parle italien avec elle, ça veut dire qu'elle n'est pas fâchée...

SL: Marina skusa umiriti svojo zadihanost. Ko Luz-očarljiva, Luz-zapeljiva, Luz-madrileéa, Luz-ki-tleskne-s-prsti-in-že-vsi-tipi-plešejo-po-vrsti, Luz-njena-prijateljica-in-kolegica, kadar torej Luz z njo govori italijansko, pomeni, da se ne jezi ...

FR	SL	
Luz-la-charmante	Luz-očarljiva	=
Luz-la-belle-plante	Luz-zapeljiva	=
Luz-la-Madrilène-qui-préfère-la-langue-de-Dante-à-celle-de-Cervantès,	Luz-madrileéa	<i>preveč okrajšano, zato nerazumljivo</i>
Luz-qui-claque-les-doigts-et-a-tous-les-mecs-qu'elle-veut,	Luz-ki-tleskne-s-prsti-in-že-vsi-tipi-plešejo-po-vrsti	<i>odlična rima, ki je ni v izvirniku</i>
Luz-son-amie-et-partenaire-de-travail	Luz-njena-prijateljica-in-kolegica	=

Razširitev - pojasnilo ali skrajšanje dela povedi:

1

FR: J'ai une jupe qui ne me va pas.

SL: Imam krilo, ki mi ne stoji, kot bi moralo.

2

FR: Et il me reste cinq minutes...Cinq...No, il ne me reste rien du tout.

SL: Še pet minut mi je ostalo ... Pet ... Ne, nič.

3

FR: ...je voulais rentrer chez moi, faire des spaghettis pour Youri et qu'on n'en parle plus.

SL: ... hotela sem se vrniti domov, skuhati špagete za Jurija in konec.

4

FR: Il est dans sa façon de poser ses mains sur mes hanches, d'examiner mon corps comme s'il était docteur Philippe ou Rémy – Marine aime bien les collisions de ses pensées après l'amour – oui, c'est ça, comme s'il était docteur Philippe Rémy ou Rémy Philippe (elle confond toujours son nom et son prénom).

SL: Je v načinu, kako polaga roke na moje boke, kako raziskuje moje telo, kot bi bil doktor Philippe ali Rémy, ja, tako je, kot bi bil Philippe Rémy ali Rémy Philippe (vedno zamenjuje njegovo ime in priimek).

5

FR: Il est assis à la terrasse, il a fini de manger, il lit quelque chose et de temps en temps, il lève les yeux dans ma direction.

SL: Sedi na terasi kavarne, pravkar je pojedel, sem in tja dvigne pogled v mojo smer.

Skriti osebek v francoščini, znan osebek v slovenščini: neosebno in osebno izražanje

FR: C'était une erreur ...

SL: Zmotila sem se ...

Komentar

V slovenskem prevodu M. Medvedšek se na besedni ravni nekajkrat pojavi manj nevtralen izraz kot v izvirniku, deluje bolj slikovito. Na besedilni ravni prihaja do okrajšanja delov povedi, kar pa v slovenščini okrepi učinek povedanega. Nekaj pasaž se zdi izrazno celo močnejših od izvirnika. Kar zadeva slog, lahko zatrdimo, da ga je prevajalki uspelo ohraniti skupaj z najmanjšimi pomenskimi odtenki. Enkrat je celo izboljšala rimo in zvočni učinek (pri opisu prijateljice Luz).

6. 4. Ivan Tavčar: La chronique de Vissoko, La publication Orientalistes de France, 1975. Prevajalca Jean Durand-Monti et Viktor Jesenik

Prvi slovenski roman, preveden v francoščino, velja za Tavčarjevo najpomembnejše delo in enega najboljših slovenskih zgodovinskih romanov.

Prevod Visoške kronike je zvest izvirniku, a mestoma nenatančen ali približen. Nekaj pomenskih odtenkov je prevajalcu ostalo nejasnih, kar sicer ne vpliva na razumevanje zgodbe, zadeva pa malenkosti, ki pripoved naredijo pristržnejšo in zabavnejšo. Na žalost se v prevodu ne pojavljajo arhaizmi. Nekateri izrazi s togim prevodom izgubijo Tavčarjevo očarljivost (fanté je preveden s fant, dušni pastirji z dušni očetje ipd.). Prevajalec je izpuščal besedo „niti“, ki je v funkciji krepitve pomena, in ni razumel večpomenskosti besede „par“, ki ne pomeni samo „dva“. Škoda, da so izgubljeni taki detajli, kajti sicer prevod zvesto odraža vsebino zgodbe.

Vprašanje zapisa in prevoda slovenskih lastnih imen (na primer: Sestranska vas postane Village-de-la-Sœur) je izčrpno preučila Metka Zupančič v 10. zborniku DSKP⁴. Kritična je bila do nedoslednosti zapisov priimka pisatelja in same razdelitve na devet kategorij glede na izvor in pomen imena. Prevajalec je sicer v predgovoru natančno razložil, po kakšnem ključu je razdelil lastna imena. Strinjamo se, da lastnih imen ni potrebno prevajati in zapisovati tako, da bi jih francoski bralec lahko prebral po slovensko: možnost, da prav ali napačno prebere lastno ime, ne more vplivati na užitek pri branju.

Primerjava prevoda z izvirnikom

Edninski samostalnik > samostalnik v množini

Arhaično nezaznamovan prevod arhaičnega veznika „ali“

1

SL: Dušni pastirji govore proti njim ali gospodi na gradu je več za cekine nego za božjo besedo!

FR: Des pères spirituels s'élèvent contre ces bals mais ces messieurs du château préfèrent les pièces d'or à la parole divine !

1. *Prevodi geografskih imen*
2. *Transkripcija osebnih lastnih imen*
3. *Odsotnost arhaizmov v prevodu*

⁴ ZDSKP 1977.

2

SL: Jurij me je pregovoril, da smo se popoludne podali v Sestransko vas.

FR: Youri me persuada d'aller l'après-midi au Village-de-la-Sœur.

Pomen besede „par“, „parkrat“

Izpust členka „niti“

3

SL: Jaz niti plesati nisem znal. Pač pa je Jurij parkrat peljal Agato, da se je naplesala, da ji je lice kar gorelo.

FR: Moi, je ne savais pas danser. Mais Youri emmena Agata par deux fois et elle s'y donna au point d'en avoir le visage au feu.

4

SL: Par let še prav lahko počakam.

FR: Je pouvais bien attendre un an ou deux.

Primerjava na leksikalni ravni

Prevod je stilno nezaznamovan:

1

SL: Če je pri plesu ali po plesu hotel kak fanté, da bi mu dajala kake posebne pravice ...

FR: Si, pendant la danse ou après la danse, un garçon essayait d'obtenir d'elle des faveurs particulières ...

2 Primernik preveden z osnovnikom:

SL: Pripovedovalo se je, da je Ana Renata močnejša ko njen hlapec.

FR: On racontait qu'Ana Renata était aussi forte que son valet.

3

Zveza pridevnika in samostalnika za prevod pridevniškega zaimka v samostalniški rabi:

SL: Pri nas taki še koze pasejo!

FR: Chez nous, de tels gamins font encore paître les chèvres !

4

leksikalni in skladenjski arhaizmi, nevtralen besedni red v prevodu

SL: Skoraj celo popoludne je plesala z njim in kar iz rok ga ni pustila; nečimrnemu fantétu pa se je z obraza bralo, kako je ponosen na gosposko svojo plesalko!

FR: Presque tout l'après-midi, Ana Renata dansa avec Youri. Elle ne le lâcha pas. Et sur le visage de garçon vaniteux on lisait combien il était fier de sa noble danseuse!

5

SL: Ni čuda, da je bil reva moj brat kar pijan od same kmečke napihljenosti!

FR: Il n'est pas étrange que mon pauvre paysan de frère ait été ivre d'orgueil !

Primerjava na besedilni ravni

Razširitev – razlaga:

SL: Beračice ne boš vodil na Visoko!

FR: Je n'ai rien – tu ne vas pas faire entrer une mendiante comme maitresse de maison à Vissoko !

6. 5. Štirje slovenski pesniki/Quatre poètes slovènes (Dane Zajc, Niko Grafenauer, Vera Pejovič in Peter Semolič), Preved. Zdenka Štimac in Vladimir Pogačnik, Nova Revija, Ljubljana, 1997

Primerjava prevoda z izvirnikom

1. str. 18 Biti kaplja (Dane Zajc)

<p><i>Biti kaplja</i></p> <p>Biti kaplja na tvojih prsih, biti svetla čista kaplja na žejni koži, biti <u>nemirna</u> kaplja na <u>vročih</u> prsih, biti posrkana kaplja na tvojem telesu. Biti trska v tvojem ognju, biti plameneč ogenj v tvojem ognju, biti velik ogenj v ognju tvojega življenja, goreti, goreti, <u>zgoreti</u> in <u>biti</u> pepel, ki ga raznaša dih tvoje strasti, ničesar več čutiti, ničesar več želeti. Le v uničenju <u>je</u> mir in ljubezen, <u>le v uničenju je neskončna zvestoba</u>, mrtve stvari ljubijo z mirom večnosti, o biti skala v polju tvoje ljubezni.</p>	<p><i>Etre une goutte</i></p> <p>Etre une goutte sur ta poitrine, être une goutte claire et limpide sur une peau assoiffée, être une goutte <u>inquiète</u> sur une poitrine <u>brulante</u> être une goutte lapée sur ton corps Etre une brindille dans ton feu, être une feu embrasé dans ton feu, être une grand feu dans le feu de ta vie, brûler, brûler, me <u>consumer</u> et <u>devenir</u> cendres, dispersées par le souffle de ta passion, ne plus rien sentir, ne plus rien désirer La paix et l'amour n'<u>existent</u> que dans la destruction, <u>la fidélité infinie n'existe que dans la</u> <u>destruction</u>, les choses mortes aiment avec la paix de l'éternité ô, être un roc dans le champ de ton amour.</p>
---	---

Primerjava je mogoča le na leksikalni ravni.

V prvi kitici izbrana prevoda pridevnikov „nemiren“ in „vroč“ z „inquiet“ in „brûlant“ okrepi pomen.

V drugi kitici je zanimiv prevod glagola „zgoreti“, ki ima dovršni vid. Ker francoščina te kategorije ne pozna, sta prevajalca izbrala glagol iz druge besedne družine „consumer“ v

pomenu „použiti“, ki ima pomen dovršenega dejanja. Obratno pa sta za slovenski nedovršni glagol „biti“ izbrala prevod „devenir“, ki ima dovršni pomen „postati“.

V tretji kitici je glagol „biti“ preveden z glagolom „exister“ (obstajati), kar je odlična izbira glede na pomen, ki ga ta glagol nosi v dani povedi. Prevod je ustrezen tudi zato, ker je glagol zapisan v množini, medtem ko je v izvorniku v ednini, nanaša pa se na dva pojma in bi torej moral biti v dvojini. Druga zanimivost v tej kitici je spremenjen besedni red; v slovenščini velja pravilo členitve po aktualnosti, v francoščini pa se poved začne z osebkom (primer: 2. vrstica).

2. str. 40 Slika sveta prihaja na naslov sedanjosti (Niko Grafenauer)

SL	FR
<p>Slika sveta prihaja na naslov sedanjosti z venomer <u>drugimi</u> pisavami in vtisi. brez <u>ponovitev</u> se razvija <u>perspektiva</u> ponavljanja v neponovljivem;</p> <p>z lestvicami svetlobe, ki se po njih vzpenja in spušča dan, <u>k oknu</u> <u>prisonjene daljave</u>. ozračje je odeto v veselo nošo vasovanja, z nevidnimi</p> <p>vzorci pričakovanja izvezeno za <u>ljubezen, ki trepet</u> v <u>naključjih</u> <u>s komaj zaznavnimi obrisi</u>; na prsih razpete gumbnice poletja; toplina</p> <p>gladi kozo, upanje oniksno ovija duše, <u>bližine</u> so namagnetene s privlačnostjo, kri <u>razrahljana</u> v veznem tkivu gibov;</p>	<p>L'image du monde arrive à l'adresse du présent avec des graphies et des impressions toujours <u>neuves</u>. sans <u>se répéter</u>, <u>l'éventualité</u> d'une répétition se déploie dans l'irréversible:</p> <p>avec des échelles de lumière par lesquelles monte et descend le jour, <u>lointains appuyés contre la fenêtre</u>. Atmosphère drapée dans l'habit de fête des veillées galantes, habit brodé</p> <p>des motifs invisibles de l'attente pour <u>un amour que les hasards aux contours presque indistincts font frémir</u>. sur la poitrine, les boutonnières ouvertes de l'été. la chaleur</p> <p>polit la peau, l'espérance, tel l'onyx, enveloppe les âmes. <u>proximité</u> aimantée par la force d'attraction, sang <u>fragilisé</u> dans le tissu conjonctif des</p>

<p>nepredvidljivost čaka, <u>da se dogodi</u>:</p> <p>vsak hip je drug v spregatvi časa, ki nas povezuje v <u>neponovljivem</u> zmerom: sam, v dvoje ali v množici, sam: jaz-ti-mi v isti, nikdar z življenjem dosegljivi ob-časnosti.</p>	<p>mouvements.</p> <p>l'imprévisibilité attend <u>un accomplissement</u>:</p> <p>chaque instant est autre dans la conjugaison du temps qui nous relie au sein d'un toujours <u>qui ne se répétera pas</u>: seul, à deux ou parmi la foule, seul: moi-toi-nous dans une même péri-temporalité à jamais inaccessible pour la vie.</p>
--	---

Tudi tu je **primerjava** mogoča na leksikalni ravni:

v prvi kitici je slovenska samostalniška beseda „ponovitev“ prevedena s francoskim glagolskim nedoločnikom „répéter“, kar je pogost pojav pri prevajanju v francoščino.

Prevajalcema je uspelo obdržati enjambement – na primer v drugi kitici, čeprav se besedni red v prevodu običajno spremeni.

V tretji kitici je spremenjena struktura, s čimer osebek v izvirniku postane v prevodu predmet.

V četrti kitici je slovenska beseda „bližine“ v množini prevedena s francosko „proximité“ v ednini. V zadnji vrstici je slovenska glagolska oblika „da se dogodi“ prevedena s francoskim samostalnikom „un accomplissement“, ravno obratna sprememba kot na začetku pesmi.

V peti kitici je najzanimivejši prevod besede „neponovljiv“, kajti ta beseda v francoščini ne obstaja in jo je bilo treba prevesti opisno, s sklopom petih besed („ki se ne bo ponovil“).

3. str. 68 Vera Pejovič:

<p><i>Posušen rumen cvet zalučam v kozarec z vodo</i></p> <p>Plešeš, suvaš s široko postavljenimi boki. Nalahno se zibljem v naraščajoči plimi in moji boki začnejo poplesavati v krogu tvojih.</p> <p><u>Nastavljam se valujočim sunkom,</u> mehkoba za mehkobo, <u>nič ne boli,</u> silovitost suvanja, nič ne boli.</p> <p><i>Samo</i> čudim se in se sprašujem: „<u>So</u> sanje? <u>Je</u> nežnost? Milost je.“</p>	<p><i>Je lance une fleur jaune séchée dans un verre plein d'eau</i></p> <p>Tu dances, de tes larges hanches, tu donnes des coups. Je me balance légère, dans la marée montante, et mes hanches se mettent à ondoyer dans les spirales des tiennes.</p> <p><u>Je m'abandonne à la vague</u> de tes coups, douceur pour douceur, <u>sans douleur,</u> violence des coups, sans douleur.</p> <p>Je m'étonne et me demande: „<u>Serait-ce</u> un rêve? <u>Serait-ce</u> la tendresse? C'est la grâce.“</p>
--	--

Primerjava:

Prevajalca sta uporabila več različnih struktur (glagolska fraza v izvorniku je prevedena z zvezo predloga in samostalnika), povedni naklon v vprašanju je preveden s pogojnikom.

4. str. 120 V kdove katerem hotelu leživa (Peter Semolič):

SL	FR
<p>V kdove katerem hotelu leživa, skrita, vsak na svoji strani postelje. Odrešena svojih <u>imen</u>, ki sva ju pustila v knjigi za goste.</p>	<p>Dans je ne sais quel hotel, nous sommes couchés, cachés, chacun de <u>notre</u> côté du lit. Delivrés de notre <u>identité</u></p>

<p>O neki drugi knjigi morda sanjava. Se morda spominjava tiste, v katero se zapisuje najina ljubezen, ki zdaj leži med nama in naju</p> <p>veže kot rahla pajčevina. Vsaka beseda, v katero podvomiva, jo lahko raztrga. Vsak <u>neprevidno</u> izbran citat iz Puste dežele, iz Marine</p> <p>jo lahko raztrga. Ljubezen, ne besede, je najina obsesija. In vendar jo skušava izraziti z besedami, ki naj je ne bi pozlatile kot epitaf.</p> <p style="text-align: right;">---</p>	<p><u>abandonnée</u> au livre d'hôtes.</p> <p>Nous rêvons peut-être d'un autre livre. Nous nous souvenons peut-être de celui où notre amour s'inscrit, reposant maintenant entre nous et nous</p> <p>unissant comme une légère toile d'araignée. <u>Le moindre</u> mot dont nous doutons peut la déchirer. La moindre citation <u>mal</u> choisie tirée de la Terre Vaine, de Marina,</p> <p>peut la déchirer. L'amour est notre obsession, non les mots. Et pourtant, nous tentons de l'exprimer par des mots qui ne le couvriraient pas d'or comme une épitaphe.</p> <p style="text-align: right;">---</p>
---	--

Primerjava:

v prvi kitici gre prevod na leksikalni ravni v razlago pomena – „ime“ postane „identité“, glagol „pustiti“ prevzame pomen „zapustiti za zmeraj“ (abandonner).

V drugi kitici je spremenjen besedni red; v francoščini se poved začne z osebkom.

V tretji kitici v prevodu ni enega enjambementa, ostali, tudi medkitični, so ohranjeni.

Prevod s presežnikom okrepi pomen: „vsaka“ beseda postane „najmanjša“ beseda.

Tudi v četrti kitici je najopaznejša sprememba drugačen besedni red v prevodu kot v izvirnem besedilu.

V ostalih kiticah je prevod jezikovno in slogovno zvest izvirniku, zato ju tu ne obravnavamo.

Na splošno so prevodi odlični, na besedilni ravni najustreznejši. Prevajalca sta skrbno sledila izvirniku v vseh ozirih – na jezikovni in pomenski ravni ter v slogu.

7. PREVODI ALI POVZETKI ČLANKOV V TISKANIH MEDIJAH IN NA MEDMREŽJU O KNJIŽNIH OBJAVAH SLOVENSKE KNJIŽEVNOSTI V FRANCIJI

V tem poglavju so predstavljeni članki, ohranjeni v arhivih francoskih založb, na medmrežju ali so jih posredovale prevajalke in avtor besedila (E. Bavčar). Žal o nekaterih prevodih mediji niso poročali ali pa odzivov založbe niso shranjevale. Pri bolj znanih prevodih so navedeni tudi slovenski časopisni odzivi in primerjava osrednjega zanimanja slovenskih in francoskih poročil.

Francoski časopisni odzivi se delijo na informativne („Izšel je prevod ...“) in reklamne („Vzemite in berite!“) ter na natančnejše opise in predstavitve avtorjevega življenja, dela, mesta v slovenski kulturi ter vsebine in razlage konkretnega romana ali zbirke. Obširnejši članki vsebujejo tudi avtorjevo fotografijo, slike njegovega kraja ali naslovne strani novega dela. V kratkih obvestilih so podatki faktografski, a nemalokrat pomanjkljivi – avtor članka na primer napačno navaja, koliko del je pisatelj objavil v Franciji že prej, po katerih delih je najbolj znan ali katerega leta je prevedeno delo izšlo v izvirniku.

V člankih o Pahorjevih delih se do l. 2000 pojavlja tudi negativna kritika pisateljevega sloga (npr. „Pisatelj se izgublja v razvlečenih razmišljanjih, dolgočasnih kot dež.“ ali „Pisanje bo vseč le povprečnemu bralcu.“), odkar pa je (od l. 2003) uradno nominiran za Nobelovega nagrajenca, so vse negativne oznake izginile in odslej se o Pahorju piše kot o velikem odkritju, tržaškem Slovencu, ki velja za največjega slovenskega pisatelja, na evropski ravni je enakovreden Levyju, Magrisu ... Odzivi na romane Brine Svit so že od njene prve objave samo pozitivni. Žal ne moremo na enaki ravni obravnavati reakcij na prevode Jančarjevih del; izšli so pri manjših založbah, zato je bilo odzivov in obvestil o njih veliko manj. Kar je bilo poročil, so bila večidel pozitivna in spodbudna (neki kritik je zapisal, da se je v Jančarjeve novele naravnost zaljubil), le nekaterim udeležencem na bralskem forumu se je zatikal preveč poučevalski ton.

Neprijetna stalnica v francoskih odzivih so tipkarske napake (npr. „baklanska književnost“, imena in priimki pisateljev niso vedno zapisani pravilno, običajno brez strešic), do leta 1995 se je Slovenijo še umeščalo v blok za železno zaveso, tudi razlikovati med Slovenijo, Češko in Slovaško je bilo težko. V zadnjem desetletju pa se v obširnejših člankih večinoma pojavi

tudi kratka predstavitev samostojne Slovenije in omemba jezika, ki ni jugoslovanski ali slovaški, ampak slovenski, uporabljan znotraj in zunaj meja matične Slovenije.

Odzivi na pesniške zbirke so običajno umetniška besedila sama po sebi (na primer recenzija v obliki pesmi ali pesmi v prozi), zato jih ne moremo vrednotiti enako kot časopisne članke. O pesnikovem življenju, deželi ali opusu ne poročajo, prikazati skušajo le pesnikov način dojetja in vrednotenja sveta.

Medijska poročanja imajo v današnjem svetu velik pomen, ki se še večja z vsako objavo na medmrežju, ko postanejo dostopni vsakomur. Časopisni in revijalni članki so poleg oglasov, oddaj na televiziji in literarnih branj (kar pa je vse časovno zelo omejeno) edini način informiranja o novih izidih in širša zainteresirana publika lahko za nove prevode izve samo na tak način. Res je, da recenzija, objavljena v dnevniku z milijonsko naklado, ne more odločujoče vplivati na odnos Francozov do slovenske literature, vendar pa je tudi res, da nam postane domače ali zanimivo to, kar se nam večkrat postavi pred oči. Če primerjamo oglaševanje v turizmu, je statistično dokazano dejstvo, da je v Sloveniji vsako leto na počitnicah več Francozov samo zaradi privlačnih oglasov, ki so si jih ogledovali med letom.

7. 1. Vladimir Bartol: Alamut (Alamut) Paris, Phébus, 1988, 1989, 1998.

Prevajalec: Claude Vincenot, jezikovni pregled: Jean-Pierre Sicre

Alamut je z eksistencialno problematiko zgodovinski, politični, filozofski in psihološki roman. Po besedah avtorja pridemo prek spoznavne teorije do spoznanja naše omejenosti in nezanesljivosti vsega, kar vemo; do skrajnega dvoma o vsem.

7. 1. 1. Predstavitev prevoda

Potem ko je roman postal znan v tujini, se je pojavilo veliko razprav in razlag njegove vsebine in sporočila. Biggins, prevajalec v angleščino, jih je klasificiral v štiri skupine: prva je romaneskno pričevanje o Iranu 11. stoletja in gospodarju gradu Hasanu Ibn Sabi; druga je alegorija pisateljeve sodobnosti, to je totalitarnih režimov pred drugo svetovno vojno; tretja v glavnih osebah vidi paralelo pripadnikom slovenskega terorističnega gibanja TIGR, zadnja pa je prikaz konflikta med ponižanim in razžaljenim islamskim svetom ter agresivnim Zahodom.

Ne glede na razprave menimo, da je najbolje verjeti pisateljevi lastni interpretaciji Alamuta (pisateljev dnevnik iz l. 1957): hotel je izraziti čustva poguma, ganjenosti in navdušenja, to pa je dosegel s popisi prijateljske zvestobe, ljubezni in prizadevanja junakov za spoznanje resnice.

Alamut velja za najbolj prevajano in brano slovensko besedilo v svetu. V zvezi z njim govorimo, da je prevod zasenčil izvirnik, saj je bil v zadnjih desetletjih preveden v 17 svetovnih jezikov. V slovenščini je prvič izšel l. 1938 in doživel pet ponatisov. V 50. letih je bil preveden v češčino in srbsščino, od konca 80. let pa so sledili prevodi v francoščino, italijanščino, španščino, hrvaščino, nemščino, turščino, perzijsščino, angleščino, nizozemščino, madžarščino, slovaščino, hrvaščino, hebrejščino in poljščino. V Franciji je bil uspešnica že v začetku devetdesetih, v času islamskih terorističnih napadov na Pariz, leta 2002 je izhajal tudi kot podlistek v vodilnem francoskem časopisu *Le Monde*.

Alamut je v svetu zaslovel ravno prek francoskega prevoda in ugodnega bralskega odziva v Franciji. Prevedel ga je takratni lektor v Ljubljani, jezikoslovec Claude Vincenot, in sicer že petnajst let pred objavo, a ga do l. 1988 noben francoski založnik ni bil pripravljen objaviti. Nato se je v Parizu pojavila nova založba, ki ga je bila – s pomočjo poznanstev Ljubljančana Jean-Didiera Castagnouja in v Parizu živečega slovenskega umetnika Evgena Bavčarja – pripravljena uvrstiti v svojo novo zbirko pustolovskih romanov. V letu izida v Franciji (1988) je bil roman med desetimi najbolj prodajanimi knjigami (30.000 izvodov) v državi. Naslednje leto je doživel prvi ponatis, drugega pa čez deset let. Izšel je tudi v žepni obliki.

Na zadnji strani francoskega prevoda Alamuta beremo: „Alamut, napisan v slovenščini, ki je bil izdan leta 1938 in po krivičnem padel v pozabo, je ponovno izšel l. 1985 in pri priči postal uspešnica. V bleščečem perzijskem romanu, postavljenem v 11. stoletje na sever Irana, Slovenec Vladimir Bartol (1903-1967) udarno analizira državni terorizem in verski fanatizem. Svarilno besedilo. Toda tudi filozofska zgodba, čutne sanje, čarobna in očarljiva mojstrovina.“

7. 1. 2. Francoski odzivi

1. Le Monde, 15.7. 1988: La chronique de Nicole Zand: Pas de Paradis pour les fedayins?

„/.../ Umori, spletke, politične zarote vseh vrst, sinovi, obglavljeni na povelje očeta, izdajstva, odsekane glave na gosto, kot rastejo vijolice – čas tega perzijsko-shakesperjanskega romana ni minil. Za pokušino med počitnicami!“

2. *La libre Belgique*, 10. 8. 1988: Eric de Bellefroid: *Au paradis d'Allah*

Alamut je lep roman, ki je izšel dolgo po tem, ko ga je leta 1938 napisal jugoslovanski pisatelj Vladimir Bartol. Pojasnjuje temni del islama in začetke modernega fanatizma.

Najprej spregovori o zgodovinski osebi, ki je navdihnila legendo o orlovskem gnezdu Alamutu, nadaljuje z opisom pisatelja in romana: „O življenju tega ‚sanjača o peklu‘, gospodarja ‚glave‘ modernih teroristov in drugih božjih fanatikov ob koncu tega stoletja nam Vladimir Bartol nedvomno ponuja resničen del antologije, na žalost posthumno. Ta jugoslovanski pisatelj, ki je bil hkrati biolog, filozof, psiholog in strokovnjak o zgodovini verstev in ki so ga oblasti v njegovi državi dolgo časa preganjale, ker je razkril hitlerjanske in marksistične prevare, je umrl že leta 1967. Za glavno nalogo si je zadal, da bi v Jugoslavijo vpeljal Freudovo psihologijo, njegovo enoglasno priznано najboljšo delo Alamut pa leta 1938 ni doživelo odziva, ki bi si ga zaslužilo. K temu je gotovo pripomogel tudi slovenski jezik, v katerem je roman napisan.“

Sedaj je po tridesetih letih glavno delo Vladimirja Bartola v središču pozornosti. Kajti med vrsticami napetega doživljajskega romana, napisanega v živem jeziku in po modelu pripovedovanja perzijskih pripovedk, je to alegorija modernega islamskega sistema, ki se pokaže v vsem svojem sijaju. Zato besedilo, ki opisuje dve dobi, ni enostavno branje.“

3. *Quinzaine littéraire*, 16. 7. 1988: Evgen Bavčar: *Un lieu magique en Perse, avant 1092*

Vladimir Bartol, tržaški pisatelj, ki je pisal v slovenščini (1903–1967), za življenja ni dobil priznanja, ki bi ga zaslužila izvirnost njegovih del. Ni ga v literarnih zgodovinah, ki navajajo tržaške pisatelje, razen pri Cladiu Magrisu, kjer so naštetih samo italijanski pisatelji. Omembe vredno je dejstvo, da so se tudi slovenske kritike zanj začele zanimati zelo pozno.

Sin pisateljice Marice Nadlišek je dobro pozna bogato tržaško kulturno ponudbo. V njegovih besedilih je najti sledi sodobnikov. Študiral je biologijo in filozofijo na univerzi v Ljubljani, kjer je leta 1925 zagovarjal doktorsko dizertacijo, nato pa odšel študirat na Sorbono. Njegovo bivanje v Parizu je bila kozmopolitska izkušnja, na osnovi katere je nastalo kar nekaj njegovih

literarnih junakov. Leta 1932 je napisal gledališko igro Lopez, v kateri so opazne nekatere Freudove ideje. Zbirka novel Al Araf iz 1934 je predhodnica tem in idej, ki se predstavijo v romanu Alamut leta 1938. Ta knjiga, natančno strukturirana do zadnje podrobnosti, povezuje več razprav: po eni strani dogodke, ki se dogodijo glavnemu junaku Ibn Tahirju na njegovi poti, da bi postal fedajin, po drugi strani preobrazbi Miriam in Halime v hurije, ki jo vodi Apama. Nič ni prepuščeno naključju, čeprav se začetek besedila lahko zdi komu izrazno zelo preprost, naiven, na meji realističnega romana.

To delo je hkrati zgodovinski roman, ki se odvija v Perziji pred letom 1092, in filozofsko delo pod vplivi Nietzscheja, Machiavellija in navdiha iz korana, ki se prepletajo v romanu, ter psiholoških teorij Freuda, Junga in Adlerja. Bartola je navdihnil odlomek iz potovanj Marca Pola, ki omenja Starca z gore in organizacijo njegove vladavine, ki jo je leta 1927 v Parizu obnovil slovenski literarni kritik Josip Vidmar. Temu je dodan spomin iz otroštva: bitke na soški fronti, ki so se mu nekega dne prikazale kot sijaj nad gorami. Končna redakcija Alamuta je rezultat najmanj dvanajstih let trdega dela: zgodovinske študije sekte izmailitov, poglobljeno branje korana in pesnikov, zlasti Omarja Karjama. Temu je treba dodati še raziskave o arhetipu Alamuta, čarobnem kraju, kjer si stojijo nasproti sanje o rajju in zavest o resničnosti, kar nosi znak peklenskega. /.../

Alamut je roman, ki ga lahko beremo kot zgodovinski roman o 10. stoletju v islamski deželi ali kot sodobno pisanje, zaznamovano z izkušnjo samomorilskih ideologij 20. stoletja, ki jih Bartol ne uniči v imenu naivnega humanizma, temveč tako, da vstopi v samo bistvo njihovih mitologij. Pisatelj vedno ostaja med ekstremoma sanj in resnice. V svojem eseju v počastitev Freuda „Onstran interpretacije sanj“ ju identificira, hkrati pa ohrani vmesni prostor, privilegirano mesto pisanja in literarne domišljije. Njegov roman nam pušča čuden občutek že videne in v svojem razmišljanju o moči izmailitov pred nas postavi presenetljivo sliko sedanjega islama ter dolg obstoj vladnih institucij, ki zadevajo tudi nas.

Zaznamovan s fašizmom, ki je njegovemu ljudstvu skušal odvzeti kulturno in jezikovno identiteto prek okrepljene romanizacije, Bartol tako izpostavi problem obstoja lastnega naroda, za katerega predlaga, naj najde svoj lastni Al Araf, da bi tako pozabil nostalgijo po izgubljenem rajju in zanesljivost pekla. Poziva k uporabi proti poslušnosti mogočnim in zatiralcem. Predhodnik moderne slovenske proze se zoperstavlja naivnemu humanizmu in

zavrača sprejete ideje in ideologije, da bi demistificiral sodobno resničnost in odprl pot novemu humanizmu.

4. L'Express, Bruxelles: Ben Laden mode d'emploi

Če Osama Bin Laden ne bi obstajal, bi ga izumil Vladimir Bartol. Alamut, njegova mojstrovina, je izšel leta 1938, daje pa vtis, da je izšel pred dvema ali tremi tedni, tako zelo je svarilen. /.../ Poleg fiktivne zgodbe namreč ta slovenski pisatelj, ki je umrl leta 1967, opisuje sodobni politični fenomen. Morda je ta roman podoben junaški pesmi s kančkom Tisoč in ene noči, a v resnici ta vročekrvnež opisuje neprimerno bolj peklenske mehanizme; državni terorizem, versko nestrpnost, nazadnjaštvo, duhovni fašizem, morbidni kult človeka. /.../

Ko nadaljujemo z branjem tega neizprosne romana, opazimo, da so v njem opisane metode, ki jih integrizem uporablja še danes. Metode, ki izrabljajo strah in krvavo norost. Že pred tisoč leti je Hassan Ibn Saba vedel, da je „vsak vernik vojak, potopljen v jeklo“. Njegove sanje? Postati groza mogočnih tujcev, kakršni koli že so. Njegov načrt? Temelji na podrobnem poznavanju človeških slabosti. Njegova doktrina? Nič ni resnično, vse je dovoljeno. Njegova moč? Poenotenje ljudi: nižja ko je zavest skupine, višji je posameznik, ki jo usmerja. In za dodatek: “Potrebujem vernike, ki si bodo želeli smrti tako močno, da jih ne bo strah ničesar. Morali bodo goreti od želje po smrti!” Od tega despota nas loči tisočletje, a izgleda, da se ni nič spremenilo v načinu, kako manipulirati histerične množice. Naredili bi napako, če bi Alamuta pospravili nazaj na podstrešje zgodovine; aktualni dogodki s prstom kažejo na ta preroški roman.

5. Le Soir, Belgique, 24. 6. 1988: espions, amants, riches ou pauvres, tous en scène dans l'été romanesque: Alamut de Vladimir Bartol

Slovenska književnost obstaja, mogoče jo je odkriti prek tega romana, objavljenega leta 1938, ki je potreboval petdeset let, da ga je kritika priznala. V obdobju, ko so Evropi grozile diktature, je Vladimir Bartol predstavljal svobodo duha, ki prihaja prek domišljije, in na ta način izražal zdrave ideje o vodenju sveta, zavite v napet pripovedni zaplet.

6. La Tribune, 24. 10 2001 Livres actualités – Michel Deprost: Les mécanismes du fanatisme religieux

V času fašističnega in nacističnega fanatizma je želel Bartol prikazati prefinjena sredstva indoktrinacije. Slovenski romanopisec, rojen v Jugoslaviji, blizu otomanskega vzhoda, je

čutil, da bi verska razsežnost lahko povečala možnost manipulacije. Knjiga, ki jo je dolgo časa oviralo to, da je napisana v neznanem jeziku in ki od bralca zahteva, da se prepusti včasih zelo dolgim opisom, je danes dobila veljavo, ki ji pripada.

7. Télérama, 28. 7. 1988 Les pavés de la plage: Alamut

Ta roman iz leta 1938, napisan v slovenščini, jeziku manjšine, je odlična knjiga za počitniško branje. Vzhod, čakanje, znanost in vojna, vse skupaj. Kot Halima, mlada sužnja, ki je prišla v rajski vrt, se tudi bralec prepusti temu vrtu Eden pred peklenskimi vrati.

8. Républicain Lorrain, 21. 8. 1988: Les livres victimes de guerre

Vojna ubija tudi knjige. Druga svetovna vojna je zapravila pomembna dela, ki so imela smolo, da so se pojavila v napačnem času na napačnem kraju. Roman Vladimirja Bartola je en od teh. Že tako težko dostopen, ker je napisan v slovenskem jeziku izpod peresa pisatelja, rojenega v Trstu leta 1903 in z jugoslovanskim državljanstvom. Biolog, navdušenec nad psihoanalizo, je Bartol nekaj let študiral tudi v Parizu, preden je odšel kot novinar na delo v Beograd. Njegov roman je izšel v Ljubljani leta 1938 in padel ravno v vojno viхро. /.../ Berimo Alamut kot doživljajski roman, a tudi kot eno od lekcij, ki nam jih daje zgodovina!

9. Lettres yougoslaves, Suisse, 17. 11. 2001; Andre Clavel: Tiran, ki je sejal grozo s samomorilskimi komandosi

Je Alamut orientalska pripovedka? Razvedrilo? Sanje? Seveda ne, gre za neizprosen govor proti fanatizmu, v katerem Vladimir Bartol razkrije varljive obljube diktatorjev od včeraj in danes. Njegov roman je iz 30. let, deluje pa, kot da bi bil napisan pred nekaj meseci. Tega nas je strah.

7. 1. 3. Slovenski odmevi

Odmevi v Sloveniji do leta 1999 so navedeni in opisani v mojem diplomskem delu⁵ in jih tu na kratko povzemam. Dodajam opise člankov, ki so izšli v *Delu* med 1999 in 2008.

1. V Delovem intervju je francoski založnik Sicre 30. 12. 1988 na vprašanje, zakaj se je odločil objaviti Alamuta, odgovoril, da po naključju. Prevod mu je posredoval Francoz, ki je takrat

⁵ Marjeta Klinar: Prevodi slovenske proze v francoščino v letih 1965-1999.

živel v Ljubljani, Jean-Didier Castagnou. Alamut je bil preveden že petnajst let prej, a ga nihče ni bil pripravljen objaviti. Vse večje založbe so ga zavrnilo, čaš da je tema zastarela, avtor neznan, za 600 strani pa so stroški tiskanja preveliko tveganje. Dolga čakalna doba na objavo se je l. 1988 obrnila romanu v prid, saj je izšel ravno v pravem času, ko so na Vzhodu spet divjale vojne zaradi ponovnega vzpona islamskega fundamentalizma, kar so vsa oglaševanja dobro izrabila in predstavljala roman kot izjemno aktualno branje; čeprav je Bartol idejo o vladanju v romanu povezal z diktaturami svojega časa (v kontekstu Slovenije pred drugo svetovno vojno), je roman danes, ob drugih diktaturah, ravno tako aktualen in je izšel v pravem trenutku.

2. Bogdan Pogačnik, *Delo*, 10.11. 1988: *Ob prevodu Alamuta: Za Francoze Bartol preroški*. V Jugoslovanskem kulturnem centru v Parizu je bila sklicana okrogla miza o francoskem prevodu Alamuta, ki so se je udeležili Claude Vincenot (prevajalec), Evgen Bavčar (slovenski kulturni raziskovalec v Parizu) in Dušan Bogdanović (profesor na šoli za orientalske jezike – INALCO). To je nedvomno najbolj odmeven prevod slovenske književnosti doslej. Sama tematika, ki je zmes pustolovskega in filozofskega, je blizu francoski radovednosti. Bartol je opredeljen kot preroški pisatelj, saj je pred 50 leti odkril jedro iranskega fundamentalizma, terorizma in diktature. Omenili so ga mnogi francoski časopisi, bruseljski *Lire le Soir* in pariška *Jeune Afrique*.

3. Miran Košuta, *Usoda Zmaja (Ob svetovnem uspehu Bartolovega Alamuta), Jezik in slovstvo*, 1990/91, št. 3:

Pol stoletja po prvi izdaji v slovenščini je v Franciji nakupilo Alamut v prevodu Clauda Vincenota 30.000 bralcev. S ponatisom in televizijsko promocijo Bernarda Pivota v znani oddaji *Apostrophes* je tamkaj zaslovel kot osma najbolje prodajana knjiga. V Alamutu se brez napora družijo in razhajajo sestavine zgodovinskega, filozofskega in trivialnega romana. Besedilo je večplastno, zato so mogoča najrazličnejša branja, recepcije in interpretacije. Odrpoto delo.

4. B. Paternu: *Bartolov roman Alamut, 1989 (Zbornik referatov 6. srečanja slavistov – Jezikoslovne in literarnovedne raziskave)*:

Razlogov za prodor Alamuta v svet je več: najprej to, da je najbolj neslovenski roman slovenske literature; najmanj regionalen in najmanj zaprt v slovenski prostor in njegovo posebno problematiko. In prav zaradi svoje odprtosti lahko pritegne vsakega bralca. Drugi

razlog je mamljiva topografija in aktualna tematika; po eni strani zgodovinska in pomaknjena v orientalski srednji vek, po drugi strani čisto sodobna. Sam fundamentalističen spopad znotraj islamskega sveta ima celo vrsto analogij z novejšim dogajanjem na Srednjem vzhodu. Tretji razlog je v transhistorični ideji romana; verski nihilizem. Za njim ni nič verskega, temveč manipulacija z ljudmi, kar je v resnici načrt, ki vodi k utrjevanju moči in oblasti vladajočih. Zato lahko vodilna ideja „Nič ni resnično, vse je dovoljeno“ deluje v takratnem in sedanjem kontekstu svetovnega dogajanja. Ob času izida pa je merila v takratne evropske manipulacije Hitlerja, Mussolinija in Stalina. Tako zgodovinski roman postaja politični, celotna zgodba pa prisposodba, prenosljiva na različne pomene. Pojem „roman-metafora“, ki ga je za ta pomenski prenos alamutske zgodbe v naš čas uporabil Miran Košuta, pravzaprav opozarja na trajno možnost novih aktualizacij romana.

5. Delo, 3. 6. 2002, Mladen Dolar: Zgodba o uspehu?

Vsa slovenska književnost od Trubarja do Jesiha še ni proizvedla uspešnice, ki bi se lahko merila z Bartolovim Alamutom. Odkritje francoskega založnika leta 1988 je pripeljalo do prvega knjigotrškega uspeha in sprožilo val drugih prevodov, 11. september pa mu je dal nov izdaten polet, saj je videti, da je bil napisan natanko zanj. Kot da bi ta pred dobrimi šestdesetimi leti napisani roman (1938) kot speča princesa čakal na poljub svojega princa ...

„Devetsto let pred Osamo bin Ladnom“, pravi napoved na platnicah nemškega prevoda, ki obenem obljublja eksotično štorijo o možeh, pripravljenih na smrt, o rajsko lepih dekletih in o krvoločnem tiranu, francoski kritik pa ga bralcem ponuja kot najboljši ključ za razumevanje islamskega fundamentalizma. Na tem ozadju ni bilo treba dolgo čakati na zakasneli slovenski boom, ki mu je zanesljivo nadaljevanje zagotovila še uvrstitev v maturitetni program za naslednje leto.

Idejo za *Alamuta* je Bartolu dal nihče drug kot Josip Vidmar, bojda s temi besedami: „Bartol, vem za snov, ki bi utegnila biti kakor nalašč za vas. Marco Polo pripoveduje v svojem popotnem opisu o nekem orientalskem mogotcu, ki si je izmislil strahovit sistem, kako narediti iz svojih vernikov slepo orodje za svoje načrte. Na nekem gradu si je ustvaril nekakšne rajске vrtove. Svojim pristašem je dal napoj, da so zaspali, in potem jih je velel prenesti v te vrtove, kjer jim je nudil vsa razkošja tega sveta. Prepričal jih je, da so bili v rajsu

in da se bodo tja povrnili, kakor hitro bodo izvršili njegov ukaz. Tako jih je potem uporabljaj, da so morili kneze in kralje, ne da bi se bali smrti.“

Po literarni plati romanu sicer ne gre odrekati spretnih fabulacij, ki meji na spretnost trivialne literature, a celo njegovi občudovalci ne morejo mimo klavnega stila, jezikovne okornosti in stereotipnosti (Miran Košuta govori celo o „jezikovni katastrofi“), ploskosti in premočrnosti vseh likov, nazadnje mimo tega, da je v celoti in posameznostih napisan na eno samo tezo (ki je, žal, napačna). Resda *Alamut* predstavlja izjemo v slovenski literaturi, lahko ga beremo kot prijeten predah med siceršnjo zaposlenostjo s kmetскими slikami in sosedovimi sinovi, njegovo svetovljanstvo stoji nasproti ruralni ukoreninjenosti, toda eksotični Orient nemara ni drugega kot hrbtna stran domačijske fantazmatike, njeno idealno dopolnilo.

Alamut naj bi bil najprej metafora fašizma in stalinizma, enako dobro pa da se prilega tudi islamskemu fundamentalizmu in vsakršnemu terorizmu. Skratka, zgodba za vse čase in prav zato neuporabna za katerikoli posebni čas. Kolikor ga hočemo brati kot literarno parabolo, je njegova šibkost očitna, če pa naj služi kot ključ za analizo, potem je treba reči, da je fantazma nasprotje mišljenja, opustitev fantazme pa začetek kakršne koli analize. A vsekakor so fantazme precej krajša pot do zgodb o uspehu, tako da se za njegov nadaljnji uspeh ni bati.

6. Tanja Jaklič: Kako so avtorske pravice za Bartolov roman pristale pri francoskem založniku „za vse čase“. Delo, 9. 4. 2003

Avtorske pravice za vse čase in skorajda ves svet (z izjemo držav Vzhodne Evrope in Italije) ima od leta 1988 francoska založba Phébus. Prav Francozi pa so se dolga leta „delali Francoze“ in Bartolovega dediča preprosto ignorirali. Alamutov pohod v svet se je seveda zgodil z dovoljenjem Bartolove vdove Dragice in sina Bojana, ki sta leta 1988, v precej drugačnih časih in razmerah, z veseljem podpisala pogodbo (za nedoločen čas!) s pariško založbo Phébus. „Seveda nama je bilo všeč, da se o očetu sploh govori, če pa bi ga brali v francoščini, bi bilo imenitno,“ se tistih časov spominja zdaj edini Bartolov dedič, sin Bojan. Alamuta je na pobudo slovenskega centra Pen in takratne predsednice Mire Mihelič prevajal Claude Vincenot, nekdanji francoski lektor v Ljubljani, vendar je besedilo za več let obtičalo v omari društva pisateljev, potem ko ga je prevajalec neuspešno ponujal številnim francoskim založbam. Pravzaprav je za odhod Alamuta proti romanskim deželam najbolj zaslužen Jean-Didier Castagnou, tedaj najbolj znani ljubljanski Francoz, ki je ob koncu osemdesetih izkoristil poznanstvo z založnikom Phébusa. Od tu najprej je pot tega, v slovenščini dolga desetletja precej tihotnega romana znana. Uspešnica je postal že v prvem poletju na

francoskem prizorišču, ko nekaj deset tisoč izvodov naklade ni bilo dovolj. /.../ Odgovornost francoske založbe še zaostruje dejstvo, da si je založba po pogodbi izposlovala res veliko – med drugim so se dediči s pogodbo odrekli Alamutu za vse čase in večino držav, izvzemši območje Vzhodne Evrope, nekdanje Jugoslavije in Italije, odrekli so se tudi filmskim pravicam za ves svet in vse čase itd.

7. 1. 4. Pripombe

Alamut je s svojim uspehom odprl vrata v tujino mnogim slovenskih književnim delom. Od leta njegovega prvega izida v francoščini je letos minilo 20 let in od takrat je v francoščini izšlo 54 slovenskih del. Po romanu so ustvarili tudi gledališko predstavo pod istim naslovom, za katero je režiser Sebastijan Horvat je na Salzburškem festivalu leta 2005 prejel nagrado za najboljšega mladega režiserja.

Glede na izreden uspeh, ki ga je doživel, se moramo vprašati, zakaj je Alamut tako uspešno prodril na svetovni trg. Odgovor pariškega založnika na vprašanje, zakaj je v svoj program uvrstil tudi Bartolovo delo, je bil: „Ker sem pri branju neznansko užival!“ Na prvo mesto pri ocenjevanju je postavil bralski hedonizem, „plaisir du texte“, ki ga roman res nudi v največji meri. Drugi razlog je navezava na aktualno politično dogajanje v tistem času, s čimer je bilo oglaševanje veliko bolj učinkovito in odmevno. Skoraj vse kritike omenjajo kot razlog za uspeh dejstvo, da je knjiga izšla „v pravem trenutku“. Urednik Sicre v predgovoru poudarja pisateljevo preroškost, ki delo politično aktualizira v nekakšno transhistorično metaforo fundamentalizma, verskega fanatizma in despotstva. Nekatere recenzije hvalijo poleg tega še avanturističnost romana, ki da je izgovor za močan razmislek o oblasti in sredstvih vere, odlika romana pa je tudi filozofska in intelektualna razsežnost, nadzgodovinska meditacija o oblasti in ideološka pronicljivost.

Nujna lastnost vsake uspešniške literature je, da je čimmanj vezana na svoj prostor in da imajo zgodba in osebnosti čimbolj splošno človeški in razumljiv značaj. Alamut tem teoretičnim predpostavkam ustreza. Tudi njegov jezik je nevtralen, konvencionalen, pomensko enoumen, kot tak lažje prevedljiv in s tem bolj funkcionalen, tema pa je eksotična in buri domišljijo. Vendar bi se lahko strinjali z M. Hladnikom, ki v vojih esejih trdi, da za umetniški efekt Alamuta že dolgo ni več odgovoren Bartol sam, ampak so zanj zaslužne številne kritiške in literarnozgodovinske razlage. Velik kos domače Alamutove slave gre na račun njegove popularnosti v tujini, češ da že mora biti dober, če ga berejo tujci.

Ko primerjamo francoske in slovenske časopisne odzive na Alamutov francoski prevod, hitro ugotovimo, da je glavna razlika v osnovni temi člankov: medtem ko francoski poročevalci opisujejo predvsem sporočilo in vsebino romana, obširnejši se posvetijo tudi pisatelju in njegovemu načinu pisanja, večina slovenskih člankov poroča o številu prodanih izvodov v tujini, načinih promocije in citatih o pozitivnih straneh romana. To ne preseneti, saj je na eni strani govora o novem delu iz doslej neznane države in jezika, zato predstavitev mora vključevati tudi osnovne podatke o oglaševanem delu. Slovenski članki pa poročajo o že znanem romanu, ki ga torej ni treba posebej predstavljati, temveč se osredotočajo na odziv tujine na to književno delo.

Okvirni povzetek francoskih poročil: pri opisih vsebine so zelo slikoviti, kar občasno privede v pretiravanja ali napačno vsebino, vendar močno pritegne („perzijsko-shakespearjanski roman“, „oče ukaže pobiti sinove“, „roman, poln doživljajev, tragedij in pošasti, nasilen in pesniški, ki se ga použiva kot orientalsko slaščico, polno ostrih začimb“). Druga najpogostejša predstavitev je „sodobno pisanje o samomorilskih ideologijah 20. stoletja“: „Če Osama Bin Laden ne bi obstajal, bi ga izumil Vladimir Bartol“ ali „izumitelj samomorilskih komandosov“. To je povezano s pisateljevo domnevno kritiko nacizma in fašizma njegovega časa: „V času fašističnega in nacističnega fanatizma je želel Bartol prikazati prefinjena sredstva indoktrinacije.“ in „Gre za neizprosen govor proti fanatizmu, v katerem Vladimir Bartol razkrije varljive obljube diktatorjev od včeraj in danes. Njegov roman je iz 30. let, deluje pa, kot da bi bil napisan pred nekaj meseci. Svarilen roman“. V francoskem tisku je Alamut prikazan kot izjemno zanimiv roman za človeka, ki ga zanimajo politične ideologije in njihov vpliv na človeka, pa tudi čar Srednjega Vzhoda, srednji vek, spletke, pogumni mladi vojaki in čudežno lepa dekleta ... Malokdo se v ciljnem bralcu ne prepozna! Oglaševanje je privlačno, lahkotno, občasno rahlo filozofsko, podaja sporočilo romana, ki je največkrat okarakteriziran kot doživljajski. Večina interpretacij pripozna le eno plast tega v resnici večplastnega romana in izpostavi politično razlago vsebine.

Slovenski članki se osredotočajo na poročanje, v katerih časopisih ali televizijskih oddajah je bil roman omenjen, kaj je o njem rekla ta ali ona slavna osebnost ali strokovnjak: „15. 7. 1988 je bil Alamut predstavljen na francoski televiziji, v oddaji Apostrophes. Govoril je urednik revije Lire, Bernard Pivot“⁶ ali „Sicer pa se Založba Sanje zdaj dogovarja o izidu prevodov

⁶ Peter Umek, Sobotna priloga Dela, 9. 7. 1988, str. 16.

Alamuta v več državah, začenja pa tudi promocijo drugih kakovostnih del Vladimirja Bartola in drugih slovenskih pisateljev.⁷ Naslednji pogosto naveden podatek je število „do sedaj“ prodanih izvodov po posameznih državah. V vrsti člankov, ki nekritično naštevajo odlike tega „nekoč prezrtega“ romana je zanimivo nasprotje članek Mladena Dolarja v Delu⁸, v katerem sicer na začetku prizna, da vsa slovenska književnost „od Trubarja do Jesiha“ še ni proizvedla uspešnice, ki bi se lahko merila z Bartolovim Alamutom, v nadaljevanju pa ostro skritizira idejne in literarne vrednosti romana.

Kaj so rekli o Alamutu:

- „*Tako imenitne knjige o islamskem svetu neislamska roka še ni napisala!*“ (Tidžani Hadad, poslanec tunizijskega parlamenta in glavni urednik tednika Tunisia News)
- „*Roman je posrečena anticipacija aktualnega samomorilskega islamskega terorizma*“ (Miran Hladnik).
- „*Alamut – prebujeni zmaj!*“ (Miran Košuta)

7. 2. France Bevk: La langue intime (Kaplan Martin Čedermac), Editions du Cerf, 1993 Prevajalka: Zdenka Štimac

- http://www.editionsducerf.fr/html/fiche/fichelivre.asp?n_liv_cerf=4880

Na domači spletni strani založbe piše, da je to delo vrhunec ustvarjanja slovenskega pisatelja Franceta Bevka (1890-1970). S svojim romanom nam omogoča, da podoživimo resnično izkušnjo naroda, ki so ga ogrožali na kulturni, jezikovni in celo verski ravni.

- *Philippe Akermann: revija Christus, oktobra 1993*

Slovenski pisatelj in politik France Bevk (1890–1970) nam nudi svoje najboljšo delo. Dogaja se v času fašizma, nedaleč od Vidma, v italijanski Sloveniji. Kulturno in jezikovno identiteto Slovencev oblast surovo zatira. Slovenci se uprejo, kar vodi v dramo, ki jo podoživimo v romanu. Tudi pisatelj sam je leta 1934 izgubil svobodo.

Duhovnik Martin Čedermac, glavni junak zgodbe, predstavlja slovenske duhovnike, ki so jim prepovedali uporabljati materni jezik med božjo službo in pri verouku. To zbega ljudi in muči

⁷ Tanja Jaklič: Kako so avtorske pravice za Bartolov roman pristale pri francoskem založniku „za vse čase“. *Delo* 9. april 03.

⁸ Mladen Dolar: Zgodba o uspehu? *Delo* 3. junij 2002.

očeta Čedermaca. Bralec osupne nad močjo čustev, jeze, strahu, ki divjajo v ranjeni duši. Toda glavna zasluga pisatelja je, da nas popelje v slovensko dušo, v celotni narodni značaj, ki niha od predrznosti do brezupa, od smeha do joka. To je dediščina ljudstva, ki je prišlo z Vzhoda in je opisano v tem delu.

Opustiti materni jezik ni samo udarec v identiteto in življenje naroda. Dobro čutimo, da je to grožnja tudi veri. Čudovita in pretresljiva pripoved nas poziva, naj se vendar odzovemo na podobne situacije, ki se dogajajo dandanes v tretjem svetu, kjer na podlagi enakega zatiranja razseljujejo in pobijajo na tisoče ljudi.

- Adé.: *La langue intime. Avenir du Luxembourg*, 20. 5. 1993

Bevk ... poznate? Slovenski pisatelj, ki v svojem delu izraža doživljanje naroda brez zgodovine. Natančneje, usodo Slovencev iz okolice Vidma, ki so se pod fašističnim režimom uprli asimilaciji in s tem odpovedi svojemu jeziku.

Bevkovo delo pride do izjemnega zaključka glede na položaj v Belgiji. Ali se na navdihuje tudi nacionalizem „naših prijateljev Flamcev“ prav v zavračanju njihovega maternega jezika, v enem od najbolj grozotnih zatiranj človekove intime Flamci še danes čutijo, da imajo frankofoni Belgijci flamščino za „majhen jezik“, ki naj bi bil zato manjvreden. A ravno njihov ponižani jezik jim je dal zavest o etnični pripadnosti in s tem povezani ponos. To se je skrivalo v notranjosti, jim je dajalo moči ... in jih navdihuje še vedno.

7. 2. 1. Pripombe

Izkušnja prepovedi maternega jezika ni vezana samo na Slovence, ampak je bila to drama, ki so jo morali izkusiti številni narodi po svetu. Bevkov roman torej ne opisuje specifične situacije, vezane le na slovenski prostor, ampak bi lahko zanimal širok krog bralcev. Žal pa je bilo medijskih poročanj o tej knjigi zelo malo (izšel je pri katoliški knjigarni) in še to le v katoliških časopisih in revijah, zato je ostal roman znan le ozkemu krogu ljudi.

Belgijski časopis je potegnil zanimivo vzporednico s položajem Flamcev, ki so jih ves čas imeli za manjvredne zaradi njihovega jezika. To pomeni, da imajo podobne izkušnje glede jezikovnega zatiranja kot Slovenci. V današnji Belgiji so Flamci enakovredni Valoncem, književnost imajo skupno z Nizozemci. Govorcev nizozemskega oziroma flamskega jezika je približno 20 milijonov, a nizozemščina spada med „male jezike“, tako kot slovenščina.

Vprašanje, ki se poraja ob tem delu, je vprašanje ustreznosti lansiranja klasikov slovenske književnosti v tujino. Problematika tega dela kot rečeno ni omejena na slovenski prostor, je pa opis situacije in vloga cerkeve vezana na določeno preteklo obdobje. Zato je morda težje razumeti vsebino, pomembnost cerkevenih delavcev in ustanove, ki se je do danes močno spremenila. Enako vprašanje se postavlja za dela Tavčarja, Kosmača ali Prešerna; kakšen smisel ima ponujati v tujini dela, ki v pravih barvah zažarijo le v izvirnem jeziku, v prevodu pa njihova prava vrednost ostane neprepoznavna?

**7. 3. Aleš Debeljak: Minutes de la peur (Minute strahu), éditions Domens, 2001
Prevajalki: Andrée Lück-Gaye in Polona Tavčar**

<http://www.livres-online.com/Minutes-de-la-peur.html>, 11. 11. 2004:

Na bregovih besed

Sporočati o pesniški zbirki je težka naloga in nedvomno brez smisla. Poskušati opisati to, kar je upovedeno v pesmih slovenskega pesnika Aleša Debeljaka, še bolj. In kaj zato? Se je temu sploh mogoče izogniti? Kako bolje kot pesnik ubesediti to, kar zdrsne v režo časa? Kako zbrati, kako ohraniti ta „skoraj nič“, ki ima nekaj skupnega s strahom? V katerih „minutah“ delitve? In kakšnega strahu? Skoraj nedoločljivega, ki lahko drhti med komaj opaznimi znaki. Strah, ki obstaja med sanjami in resničnostjo. Debeljakovo pisanje v poeziji in prozi, ki sestavlja to zbirko, je pisanje med obema. Nekaj med obema v obliki filigrana, ki se ne more sprožiti drugače kot preko slike, v nepričakovanem pojavu pesmi, v čudnosti vprašanja. Ki se meri samo v odmiku. Čisto majčken odmik, komaj opazen. Vse naokrog se bralec pusti voditi do črte obzorja, od stepe do tundre. Kar se mu izmika, je nedosegljivo. Do roba neke preteklosti ali čisto bližnje sedanjosti. Ki se je le pesnik sam lahko spominja; ali pa se nežno, rahlo dotakne lepote komaj razkritega telesa speče ženske. Nedoločena lepota, iz katere pobere neizrečeno lahkost. Lahko se tudi potopi v vesolje brez povratka utopljenca. Ali v tisto nerazumljivo vesolje reke, s katero deli „isti utrip srca“.

Debeljakov način pisanja je pisanje „od roba do roba“. Vsaka stvar je „komaj vidna“. Vodne kapljice ne odsevajo. Solze ne morejo premakniti navzočnosti. In besede se drobijo v izražanju trpljenja zaradi preživetega. So nemočne, ker ne morejo spremeniti sedanjosti. Izmikajo se ob opisovanju trpljenja tega, kar je bilo, kar je preživel. In temu strahu Debeljak

napove izgon. Zanj si vbije v glavo, da bo pregnal „teorije“. In svet, v katerem živi nostalgичno, a tudi z nežnostjo, je druga stran okrasja. Bistvo se odvija v utišanem veselju, „na drugi strani ogledala“. Privilegirana točka ogledovanja, ki zmanjša šum sveta. Ne skrha ostrine, ne povzroči niti drobne raskavosti.

7. 3. 1. Pripombe

Vse pogostejši način predstavitve pesniških zbirk je nova besedna umetnina, ki nastane namesto recenzije. Na izid Debeljakove pesniške zbirke je bilo mogoče najti samo ta odziv – predstavitev na spletni strani založbe.

7. 4. Branko Hofman: *La nuit jusqu'au matin* (Noč do jutra), Phébus, 1998.

Prev. iz srbohrvaščine Alain Nippon.

<http://www.decitre.fr/livres/La-nuit-jusqu-au-matin.aspx/9782859405403>:

Branko Hofman velja za enega najpomembnejših slovenskih pisateljev in upravičeno smo začudeni, da je vsega skupaj napisal le tri romane, ki pa so dobro utrdili njegov sloves.

Kdor pozna zgodovino bivše Jugoslavije, ve, zakaj so bili pod Titom „svobodni“ pisatelji – zlasti če so bili romanopisci – cenzurirani ali prepovedani. Tisti, ki niso hoteli trobiti v isti rog – Branko Hofman (umrl leta 1991) je spadal mednje – so bili prisiljeni ustvarjati v senci, zato so svoja dela hranili zase. Razumljivo je, da v Titovem režimu večina teh pisateljev ni veliko pisala.

Noč do jutra je bil ustvarjen med 1968 in 1974, izšel pa je šele leta 1981 (nekaj mesecev po Titovi smrti). Takoj je bil proglašen za „knjigo leta“. Preveden je bil v več jezikov in danes spada med klasike. Zgodba (dogaja se v 70. letih) opisuje policijsko preiskavo v eni sami noči, v neki izgubljeni vasici, po smrti mladega dekleta v sumljivih okoliščinah. Ena od izprašanih prič v preiskovalnem sodniku prepozna „tovariša“, ki je prej delal pri politični policiji in je bil v tem okviru njegov mučitelj v povojnem prevzgojnem taboru. Univerzalna zgodba o lažnivem videzu in lažnivih besedah.

7. 5. DRAGO JANČAR

Najpogostejša predstavitev Draga Jančarja v francoščini je taka, v kateri se poudarja njegovo obdobje v zaporu, disidentstvo in mednarodna uveljavljenost. Brez teh „kvalifikacij“ bi bil za bralce manj zanimiv: „Drago Jančar, rojen l. 1948 v Mariboru, velja za enega najpomembnejših slovenskih pisateljev. Ker se je v bivši Jugoslaviji zavzemal za nacionalni odcep, je bil leta 1974 obsojen na leto dni zapora zaradi ‚sovražne propagande‘. Njegovo delo, ki ga sestavljajo romani, novele, gledališke igre in eseji, je bilo do danes prevedeno v ducat jezikov.“

7. 5. 1. Drago Jančar: Elève de Joyce (Joyceov učenec), Esprit des Péninsules, 2003

Prevajalka: Andrée Lück-Gaye

1. Michel Polac, Charlie Hebdo

Ja, več kot udarec srca, to je zaljubljenost: Joyceov učenec Drago Jančarja je majhna mojstrovina, a majhna le po dolžini in skromnosti, pisatelj se nima za Chateaubrianda ali Joycea. Ni napihnjenih lepih pasaž, ni izumetničenih ali vrtoglavih poskusov. Jančar žlahtni in brusi svoj slog, da iz njega naredi učinkovito orožje, da naredi prostor resnici. Prevzel me je sapo jemajoč ritem tega slovenskega pisatelja.

2. Nathalie Potain, Brèves

Zanesljivo je to knjiga človeka, ki verjame v vse, ker ne verjame več v nič in ki odpira drobovje obstoja s preciznostjo strokovnjaka.

3. Olivier Renault, Artpress

Pretrsljive zgodbe Draga Jančarja izpostavljajo trenutke vrtoglavice pred absurdnostjo, smrtjo, ubijalsko norostjo ljudi. Precizno pisanje, sočno, tekoče, čuteče.

4. L'Elève de Joyce de Drago Jancar:

http://www.espritdespeninsules.com/auteur.php?id_article=37

Najsi hodijo po tržaških ulicah ali ameriškem naselju, meditirajo v kastiljski kapeli ali na newyorškem metroju, junakom Draga Jančarja nenadoma zazijajo tla pred nogami in pred tem breznom obstanejo kot pred nerešljivo uganko. V uvodni miniaturi mojstrovini na začetku te zbirke tako „Joyceov učenec“ razpravlja s svojim učiteljem Schopenhauerjem ali Tomažem Akvinskim, medtem ko mu njegov lastni obstoj prek različnih ironij ostaja skrivnost do zadnjega diha.

5. <http://www.sitartmag.com/xbookbrevestheatre.htm>

Vsebina: Nekega mladeniča v Trstu uči angleščino pisatelj, za katerega moški šele veliko pozneje odkrije, da je James Joyce. Mladenič mora l. 1941 zapustiti državo in postane slovenski poročevalec na radiu London. Ko se vrne v Jugoslavijo, ga nova komunistična oblast kmalu aretira. Osebe, ki živijo v novelah Draga Jančarja, so pogosto v majavem ravnotežju, na robu tragične zgodbe, kot na primer ruski oficir, ki je pobegnil v Slovenijo in pričakuje prihod ruskih čet ob koncu druge svetovne vojne. Drago Jančar je bil pravilno opisan kot „poznavalec pretresov kaotične zgodovine, sredi katere obstajajo variante in ponovitve, ki jih v naša življenja vpisuje gospa usoda.“ Z novelami, ki jih je zbrala založba L'esprit des péninsules, odkrivamo pomembnega pisatelja majhne države, kjer se z jezikom identificira narodna identiteta.

6. <http://www.zazieweb.fr> (bralski forum)

Razprava o Jančarju je potekala v začetku leta 2004, kmalu po izidu njegovih novel. Nekje sredi debate se je na forumu pojavila tudi kratka predstavitev slovenskega jezika, države, zgodovine in politike. Zanimivo, v zvezi z državo je najprej navedeno, katere divje živali živijo tam, šele potem podatki o geografski in kulturni umeščenosti.

1. Jančar je napeta granata

Vtis imam, da je vsaka novela zasnovana kot peklenjski stroj. Z neke vrste kroženjem, ki povzroči, da se glavne osebe ujamejo v pogubna kolesja. Da, to veselje je črno, brez upanja. Niti malo ni prijetno. In pisatelj nam ne pusti uiti. Čeprav so v grozi različna nihanja. Zgrabi vas v začetku zgodbe in vas ne spusti več. (avtor: Critias)

2. Jančar in slika

Pri Jančarju je tako, kot da bi bila Vermeerjeva kanglica za mleko napolnjena s krvjo in bi se pod spečo deklico skrival Herod ... Prepričan sem, da se Jančarjeva umetnost navdihuje pri likovni umetnosti, pri slikah tudi v trivialnem pomenu besede. Vse prihaja od tam. Tudi dosledna uporaba povednega sedanjika. (avtor: Flote)

3. Čutimo žalost, melanholijo, ki pride za uničenimi sanjami ali, še huje, za uničenim življenjem. V Jugoslaviji bolj kot drugje. /.../ Jančar opusuje svet, ki izginja. /.../ V slovenskem pisanju Draga Jančarja, še odmeva hrup groze, kriki smrti, imena mest, ki so bila nekdanj tako irna, zdaj pa so postala simbol „samomora naroda“ in mučeništva svojih ljudi: Dubrovnik, Sarajevo, Vukovar, Srebrenica ... (avtor: Alfred Teckel)

4. Vsi razen totalnih kretenov vejo, da je zatiranje nekaj zares groznega. Analiza tega zatiranja intelektualnih in moralnih mehanizmov je dobro izvedena, primeri so številni in raznoliki. Vendar pa je preveč prizadevnega iskanja čimvečje učinkovitosti: za romanopisem je preveč očiten novinar, ki zna in hoče dokazovati. To daje občasno občutek nelagodja, prevelika želja

po dokazovanju pade v neko malo verjetno karikaturu. Priznam, da imam raje pisatelje, ki svojo resnico izpovedujejo manj samozavestno. Dvom je strašno orožje proti zatiranju, zagotovo bolj kot včasih karikirano razmišljanje. V gospodu Jančarju je več Philippa Vala kot Georgea Orwella. Škoda. (avtor: Hecate)

7. 5. 2. Drago Jančar: Aurore boréale (Severni Sij), Esprit des péninsules, 2005.
Prevajalka: Andrée Lück-Gaye

1. www.espritdespenunsiles.fr: Beseda urednika o Severnem siju

„Poštarica, ki prejema in pošilja telegrame, je prva zanesljivo diagnosticirala, da se je ta človek znašel v pasti. To je vedela že, ko ga je prvič videla, in ni bila presenečena, ko se je njegov telegram vrnil z oznako ‚Na tem naslovu neznan‘. Vedela je, da se bo vrnil, in čutila je, da za Jožefa Erdmana ni rešitve. To mesto je bilo zanj past, v katero je vstopil.“ Prvega januarja 1938 Jožef Erdman, avstrijski poslovnež, izstopi na železniški postaji v Mariboru, majhnem slovenskem mestu, kjer je njegova družina živela pred prvo svetovno vojno. V čakanju na sodelavca Jaroslava se spozna z različnimi uglednimi ljudmi, zapelje vznemirljivo Margareto, poseda po kavarnah. Toda Jaroslav ne pride. Ali sploh obstaja? Medtem ko se ves svet maje v temeljih, se Erdman pogreza v brezpredmetno čakanje, kot ujetnik svoje osebnosti in Maribora. Pojav severnega sija razume kot znanilca sprememb v svojem obstoju.

S to zgodbo, ki mestoma spominja na Franca Kafko ali Josepha Rotha, Drago Jančar potrjuje, da se uvršča med velike literarne glasove Srednje Evrope. Državni predstavnik disidence v času bivše Jugoslavije (leta 1974 je bil obsojen na leto dni zapora zaradi „sovražne propagande“ pod Titovo oblastjo), je rojen l. 1948 v Mariboru. Njegovo delo je prevedeno v vsaj deset jezikov in je prejelo več mednarodnih priznanj, med njimi evropsko nagrado za kratko prozo leta 1994 in prestižno Herderjevo nagrado, podeljeno v Hamburgu leta 2003, za vse njegovo književno ustvarjanje. Prejšnje delo, prevedeno v francoščino (Joyceov učenec) mu je prineslo uspešen odziv pri kritikih in bralcih.

2. <http://www.sitartmag.com/jancar.htm>; Jean-Baptiste Monat: Škrlatno nebo nad Mariborom, april 2005

Avtor najprej opiše vsebino, nato nadaljuje: *Severni sij*, drugo Jančarjevo delo, prevedeno iz slovenščine, nas tako kot bliskoviti *Joyceov učenec* (*L'esprit des péninsules*, 2003) popelje v nestabilno Srednjo Evropo, kjer se identitete razblinjajo in drobijo brez konca. Od Trsta do

Dunaja se odpira prostor kvazi filozofskega valovanja, morda zemljevid zmede modernega človeka, v katerem slovenski pisatelj odkriva temne doline. Na najmanjšem policijskem zaslišanju se vrednote zamajejo, brezdelnež je vedno krivec na oblasti: „*In če je končno res, da sem ta, za katerega trdim, da sem; če dobro delam to, za kar trdim, da delam dobro, je torej treba, da to naredim.*“ Njegov stil, ne brez humorja, mračne poteze skapela, odkrivajo vrtooglave nesmisle zgodovine.

Jančar se je podpisal pod sijajen roman. V ritmu plime in oseke pijanega želodca nas pripoved vrže v grozotne vrtince dvajsetega stoletja. Moč pisanja je v delirantski preciznosti, ki sledi izgubljenosti človeka natančno kot po britvici: „Ravnotežje sveta se je porušilo in nekje zadaj v moji glavi, pa tudi v prsih sem čutil, da se svet giba in premika, čutil sem, da me preplavlja neke vrste šibkost.“ Bolan od sumničenja, potopljen v obupno povprečnost, Erdman tone v zasmeh, medtem ko se na vremenski sliki napoveduje apokalipsa: „Nebo nad Slovenijo je bilo krvavo rdeče.“

7. 5. 3. Drago Jančar: La Grande valse brillante (Veliki briljantni valček), Editions l'espace d'un instant, 2005. Prevajalki: Andrée Lück-Gaye in Zdenka Štimac

Iz predgovora:

Veliki briljantni valček je prvič izšel leta 1985, v francoskem prevodu pa leta 2005. Delo v treh delih, ki mu je dodana jasna spremna beseda Antonie Bernard, je večslojna metafora (in prisotnost dveh „izvedencev za metafore“, starejšega in mlajšega, ni naključna). Preobrazba Simona Vebra, zgodovinarja in bonvivana, zaprtega v psihiatričnem azilu, ne simbolizira samo totalitarnega pritiska, ampak tudi pritisk vsake vlade, ki skuša preoblikovati posameznike, na vseh ravneh, inherentna prisila v družbenem življenju. Odpraviti je ne more nihče, povratek nazaj ni mogoč: „*Kako ga bos zdaj spravil nazaj, dohtar, a?*“ Ima prste vmes tudi Chopinova glasba? Ob branju Velikega briljantnega valčka prepoznamo umetnost velikih dramaturgov, med katere nedvomno spada najbolj znan sodobni slovenski pisatelj, Drago Jančar. *J.-P. Longre (maj 2007)*

7. 5. 4. Pripombe

Kritike se strinjajo, da je središče Jančarjevega pisanja dokazati absurdnost totalitarnega režima, kjer je posameznik v primežu in obsojen na telesno ali moralno smrt. Veliko bralcev

in kritikov ga primerja z Orwellom in Kafko, menijo, da se je (preveč) navdihoval pri njiju. Zanimivi so opisi vzdušja v njegovih delih: vse bolj je vznemirjajoče in norost predstavlja edini izhod. Zanimive so tudi primerjave njegovih novel z znanimi slikami (zazieweb).

Antonia Bernard je že pred leti prevedla njegov roman Katarina, pav in jezuit. Žal je medtem založba Esprit des Peninsules, pri kateri je Jančar izdal novele in roman, začasno nehala delovati in zato ta roman še ni izdan. Jančarj je imel sicer oktobra 2007 v Maison d' Europe et d' Orient svoj literarni večer, na katerem so v francoščini uprizorili odlomek iz Velikega briljantnega valčka.

7. 6. Dušan Jovanovič: La libération de Skopje (Osvoboditev Skopja), 2003

Prevajalca: Mireille Robin in Dušan Jovanovič

1. Courrier des Balcans, 3. 12. 2003, Editions L'espace d'un Instant:

V drami Osvoboditev Skopja je Dušan Jovanovič želel opisati pritisk in upor civilnega prebivalstva v velikem mestu pod nacistično okupacijo, in sicer s perspektive šestletnega Zorana. Fragmentarni prizori se odvijajo v hitrem zaporedju, kot da bi bili iztrgani iz nejasnega in nezanesljivega spomina. Zoran idealizira očeta, ki se je pridružil partizanom, toda ko družina proslavlja svobodo, je to zanj nerazumljivo in preveč abstraktno.

Slovenski dramatik Dušan Jovanovič je bil rojen leta 1939 v Beogradu. Nekdanji direktor Mladinskega gledališča v Ljubljani je danes tudi režiser, novinar in profesor gledališke umetnosti. Drama Osvoboditev Skopja, s katero je zaslovel po vsem svetu, je bila leta 2001 brana v Théâtre ouvert v Parizu. Delo je bilo prevedeno in objavljeno s pomočjo natečaja Adria Airways, Trubarjevega sklada, Maison Antoine-Vitez in Pôle Europe orientale et Asie centrale.

2. Iz predgovora Dragana Klaića:

Pred četrto stoletje, konec 70. let, smo najprej mislili, da je Osvoboditev Skopja preprost polemičen izpad proti konvencijam, ki so določale predstavitev druge svetovne vojne v umetniški produkciji bivše Jugoslavije v gledališču, literaturi ali filmu. Toda hitro smo dojemali, da je imela Jovanovičeva drama višje ambicije, da obravnava pomanjkanje in dvoumno izražanje, ki sta bili usoda vsega civilnega prebivalstva v Evropi pod okupacijo nacistov. Otroci vojne so postali odrasli, obsedeni z nasprotujočimi se in bolečimi drobci spominov. Dejstvo, da se to izredno evropsko delo po četrto stoletje pojavi v francoščini, veliko pove o

potrpežljivosti, ki jo mora imeti dramaturg, ki piše v enem od „manjših“ jezikov, da dočaka zasluženno mednarodno priznanje za svoje delo. Vendar pa je, čeprav je Osvoboditev Skopja danes objavljena samo v Franciji, že obšla ves svet in bila igrana na številnih tujih odrih: najprej leta 1978 v Zagrebu, nato po vsej bivši Jugoslaviji, leta 1981 v Avstraliji, kjer so jo posneli za televizijo, prejela pa je tudi več nagrad. Nato je prišlo do uprizoritev v Združenih državah (desettedenska turneja leta 1982), po katerih so sledili prevodi drame v več jezikov in predstave po vsej Evropi. „Kdor je videl to predstavo, je ne more zlahka pozabiti. V več državah sem srečal ljudi, ki so mi do konca navdušeni skušali opisati jugoslovansko dramo, ki so jo nekoč videli, pa so pozabili njen naslov, a sem brez težav lahko prepoznal, da je šlo za Osvoboditev Skopja.“

7. 7. Ciril Kosmač: Ballade de la trompette et du nuage (Balada o trobenti in oblaku), POF, 1977, Serpent à Plumes 1999/2000. Prevajalec: Jean Durand Monti.

7. 7. 1. Francoski odzivi

http://www.gaia-store.com/catalog/details_produit.php?products_id=4870

Vse bi se moralo zgoditi kot na kongresu Partije. Peter Majcen (Maïtsène) je izbral to vasico, da bi tam napisal roman o Temnikarju, ljudskem junaku iz svoje domišljije. V duhu je imel že vse napisano. To bi bil roman velike vrednosti, ki bi zelo realistično opisal zgodbo pogumnega kmeta, ki da svoje življenje za to, da pozimi 1944 reši šest Titovih partizanov. Opisal bi tudi njegovo pogumno ženo Marjano (Maryana), nacističnega oficirja, izdajalca Preklete strešnice in okrutne Mongole, preobrazbe nekdanjih Turkov. -Toda v realnosti je vse drugače. Najprej je tu kmet, resničen, ki pa ni podoben Temnikarju, ampak je klepetav in dolgočasen. Tu je tudi Zgodba, ki je že prišla v vas in ki čaka na spopad z romanom. In končno je tu starec, ki igra in preigrava isti napev na trobento, da bi raztresel otroka. Balada o trobenti in oblaku, zgodovinski in psihološki roman z umetno zgradbo, je veliko delo velikega slovenskega pisatelja.

7. 7. 2. Slovenski odzivi

V Delu je januarja 1978 zaradi tega prevoda nastala manjša polemika med prevajalko Jolko Milič in Bogdanom Pogačnikom, takratnim Delovim dopisnikom iz Pariza. Nesoglasje je nastalo iz vprašanja, ali naj bo v knjigi natisnjeno, da je izšla s pomočjo slovenskega PEN kluba ali raje ne, ta podatek namreč hkrati pove, da nobena francoska založba ni bila pripravljena izdati prevod na lastne stroške. Drugi predmet razprav je bilo vprašanje

prevajalske kompetence Jeana Duranda Montija, ki je delo prevedel s pomočjo pisatelja. O tretji temi sta se oba Milič in Pogačnik strinjala: zapis slovenskih lastnih imen naj v prevodih ostane tak, kot je v izvorni obliki.

Pripombe

Obvestilo o izidu je to Kosmačevo knjigo ob izidu uvrstilo v kategorijo češke in slovaške književnosti in v „balkansko“ književnost. Prevod je prvič izšel leta 1977, ko je bila Slovenija del Jugoslavije in zato lahko razumemo, zakaj so slovensko književnost klasificirali kot balkansko. Težje pa je razumeti enačenje s Češko in Slovaško; najverjetneje druge kategorije za literarna dela iz tega dela Evrope takrat niso obstajale. V letih se je torej francosko poznavanje geografije novih evropskih držav le izboljšalo.

Danes je Kosmačevo povest v knjigarnah mogoče dobiti na oddelku za „redke evropske književnosti“ ali v kategoriji „redke stare knjige“. Rabljeno Balado se v francoščini dobi za 2,82 EUR, novo pa za 5,60 EUR. Za primerjavo s slovensko ceno – za rabljeno bi bila cena v antikvariatu enaka, nove pa ni mogoče dobiti.

Znano je, da sta prevod skupaj ustvarjala pisatelj in prevajalec Durand-Monti na Kosmačevi domačiji. Menda je prevod tega dela boljši prav zaradi pisateljve pomoči, ki ga žal ni bilo več, ko je Monti pripravljaj prevod Pomladnega dne.

Natančneje so slovenski odzivi na to objavo in na *Une journée de printemps* (Kosmač, POF, 1982) opisani v mojem diplomskem delu.

7. 8. Florjan Lipuš: L' élève Tjaž (Zmote dijaka Tjaža), Gallimard, 1987

Prevajalka iz nemščine: Anne Gaudu

La Quinzaine Littéraire, št. 490 (16.-31. 7. 1987): Evgen Bavčar: Lipuš, écrivain slovène de Carinthie (Lipuš, slovenski pisatelj s Koroške)

Povzetek:

Leta 1937 rojeni Florjan Lipuš ostaja osrednja figura književnosti slovenske manjšine v Avstriji. Z Zmotami dijaka Tjaža, ki ga je prevedla Anne Gaudu, se prvič predstavlja francoskemu bralcu. Potem ko ga je v nemščino prevedel Peter Handke, je pisatelj v nemških

kulturnih krogih izzval veliko zanimanja. S Handkejem ju povezujeta ista regija in skoraj enaka eksistencialna in zgodovinska izkušnja.

Slovenski pisatelji so v Franciji malo znani, čeprav je izšlo že kar nekaj prevodov pri manjših založbah. Nasprotno pa bi bilo težko najti pomembnega francoskega pisatelja, ki ne bi bil preveden v najmanjši evropski jezik, slovenščino (govori ga 1 700 000 prebivalcev). Tokrat naj bi Zmote dijaka Tjaža, prevedene iz nemške različice, vzbudile zanimanje Francozov za to književnost.

Rdeča nit intervjuja je ogroženost slovenščine kot manjšinskega jezika v Avstriji. Na začetku je opisana zgodovinska poselitev današnjega avstrijskega ozemlja s strani Slovanov, Hitlerjevo preganjanje vsega nenemškega ter politično dogajanje v Avstriji po drugi svetovni vojni. S tem so povezane težave slovenskih staršev, ki želijo svoje otroke vzgajati in izobraziti v slovenskem jeziku. „Bolni obraz zgodovine“, se odraža v dejstvu, da je dvojezičnost povsod po svetu odlika, v današnji Avstriji pa skoraj sramota. Lipuš se dotakne tudi razlike svojega čutenja v slovenskem ali nemškem jeziku. V zvezi z odnosom do književnosti meni, da ni odločilnega pomena dejstvo, kateremu narodu pripada ali v katerem jeziku je literatura napisana, temveč, kaj ta literatura prinaša, odkriva novega in kakšen je njen vpliv. „Narodni jezik izzove, ustvari in omogoči književno delo. Vprašanje, ali je ta jezik ogrožen, je manj pomembno. Ne pišem z namenom, da bi dal slovenščini več moči, upam pa, da moje pisanje to lahko naredi.“

Intervju se nadaljuje s poglobljanjem v Lipušev jezik, njegovo izbiro besedišča in slog, do zadnjega vprašanja: V preteklosti se nemški pisatelji niso posebno zanimali za Slovence, razen nekaj posameznikov (Roth in Musil). Handke je izjema zaradi svojega izvora in njemu lastne etike. Menite, da se bo ta zid nerazumevanja slovenske književnosti kdaj porušil?“in Lipuševoga odgovora: „Pisatelji drugih jezikov se ne morejo zanimati za nas, če ni nečesa, kar bi vzbudilo njihov umetniški interes. Bi si morali želeti zanimanje, ki ne pride samo po sebi, temveč bi bilo organizirano, uradno in ki bi na eni strani kazalo majhnost in potrebo, na drugi pa premoč? Drugi narodi ne iščejo dokazov o vrednosti svoje literature v primerjavi z drugimi književnostmi. Književnost se mora izkazati sama po sebi, ne pa doživljati uspeha iz drugih virov. V tem primeru je bolje, da ostane neznana.“

7. 8. 1. Pripombe

Razprava o književnosti in njeni vlogi, še bolj pa razmišljanje o nezavidljivem položaju slovenske narodne manjšine na avstrijskem Koroškem in njegovih posledicah nam potrjuje dejstvo, da se slovenski pisatelj v neslovenskem okolju politično opredeljuje že s samo izbiro jezika svojega ustvarjanja. Vprašamo se lahko, koliko je objavljeni intervju služil predstavitvi pisatelja in koliko širjenju poznavanja položaja slovenske narodne manjšine izven meja svoje matične domovine. Tri četrtine pogovora se dotikajo te teme in le tri vprašanja se nanašajo na pisateljevo umetniško ustvarjanje. Prevajalsko zahteven roman, saj so značilnosti Lipuševega sloga dolge, večpomenske povedi in barvit narečni jezik. Verjetno je bil iz tega razloga v francoščino preveden posredno, preko nemščine.

7. 9. Karel Mauser: *Le fils du défunt (Sin mrtvega)*, *La pensée universelle*, 1974. Prevajalec: Ferdinand Kolednik

Povest pisatelja, čigar dela so bila iz političnih razlogov v Sloveniji (takratni Jugoslaviji) do osamosvojitve prepovedana, je bila napisana in objavljena leta 1947 v Celovcu. Kolednik jo je samoiniciativno prevedel takoj zatem, prevod pa je v Parizu izšel šele leta 1974. Švicarski in argentinski zapisi v medijih so omenjali pisateljev realistični slog, jasnost pripovedovanja, in na kratko samo vsebino dela, predvsem pa opisali življenjsko pot samega pisatelja ter našteali prevode njegovih drugih del. Odzivi na to objavo so natančneje opisani v mojem diplomskem delu.

7. 10. *Nouvelles slovènes (Antologija slovenske kratke proze)*, Seghers, 1969. Prevajalci: Viktor Jesenik, Zorica Hadji-Vidojković, Vida Šturm, Elza Jereb, Radojka Vrančič, Vera Naumov

Nouvelles slovènes iz leta 1969 prvi izbor slovenske kratke proze v francoščini, ki je izšel v Franciji, zato je bila skrbno predstavljen in je bilo dobro poskrbljeno za promocijo. Ob izidu sta jo odšla v Pariz predstavljat Mira Mihelič in Ciril Kosmač, pri prireditvah je sodelovalo društvo „Jugoslavija-Francija“ in jugoslovansko veleposlaništvo v Parizu.

Zbirka in odzivi nanjo so predstavljeni v mojem diplomskem delu, tu jih le povzemam.

7. 10. 1 Slovenski odzivi

1. France Slokan v *Le livre slovène* 69/70: „Izid knjige *Nouvelles slovènes* 1969 sicer ne predstavlja začetka slovenske književnosti v enem od svetovnih jezikov in na prizorišču svetovne kulture, vendar pa ta dogodek zaznamuje pomemben mejnik v kulturni zgodovini enega od najmanjših evropskih narodov. Skozi vso zgodovino je bilo njegovo najmočnejše orožje kultura, ki je izhajala iz ljubezni do jezika, instrumenta, zmožnega izraziti najbolj fine in rahle odtenke umetniškega izraza. S prevodi je slovenska umetnost našla svoj prostor v mozaiku mogočne evropske kulture in postala njegov bistveni del.“

2. Bogdan Pogačnik v *Delu*, 24. 7. 1969, poroča o kritiki Huberta Juina v francoski reviji *Les Lettres françaises*; Juin pravi, da pisatelji v tujem jeziku zvenijo drugače, kot če jih beremo v izvorniku; v slovenskih novelah opaža živahnost, nenavadne globine in željo po samoohranitvi. Navaja tudi predsednik svetovnega Pen kluba, ki je l. 1969 rekel: „Fenomen slovenske kulture je tudi v svetovnih razmerah nekaj edinstvenega.“

3. *A. Janežič: Prodor v svet. Ljubljanski dnevnik, 8. 4. 1969*

To četrta knjiga slovenske književnosti, ki je izšla pri pariški založbi Seghers; ta zbirka je naletela na ugoden sprejem. Doživela je izjemno publiciteto po zaslugi društva Francija-Jugoslavija in Bogdana Pogačnika. Ciril Kosmač je govoril za pariški radio, oba (C. Kosmač in M. Mihelič) pa za slovensko oddajo pariškega radia. na jugoslovanski ambasadi, ko je njen najvišji predstavnik podelil priznanje pesniku Marcu Alynu za njegovo sodelovanje pri zbirkah slovenske poezije. Obiskala sta redakciji *L'Humanité* in *Le Monde*, kjer so se priporočili za poročila o slovenski književnosti v prihodnje.

7. 10. 2. Pripombe

Prvi izbor slovenske kratke proze v francoščini je izšel leta 1965, a pri Društvu slovenskih pisateljev v Sloveniji, zato je njen izid ostal neopažen; ni je v katalogih objav slovenske književnosti v tujini, v medijih se pojavlja le v člankih o antologiji iz leta 1969.

7. 11. BORIS PAHOR – predstavitev pisatelja

Boris Pahor, leta 1913 rojen slovenski tržaški pisatelj, je do danes v francoščini objavil osem knjižnih prevodov svojih romanov in novel, kar je do danes največ med slovenskimi pisatelji. Njegovo prvo delo v Franciji, roman *Nekropola*, je izšlo leta 1990 in bilo že ponatisnjeno;

drugič je izšlo v žepni izdaji. Zadnji roman v francoskem jeziku, Parnik trobi nji, pa je izšel februarja 2008. En od njegovih romanov je preveden posredno preko italijanščine, kar pa ni zmanjšalo dobrega odziva bralcev. Pisateljev krog francoskih bralske publike se širi, ima tudi svojega „agenta“, Pierra-Guillauma de Rouxa, ki mu omogoča objave pri različnih založniških hišah. Prevajalki za njegova dela sta Andrée Lück-Gaye in Antonia Bernard. Leta 2007 je prejel najvišje odlikovanje, ki ga podeljuje Francoska republika, Znak legije časti, že večkrat (od l. 2003) je bil tudi nominiran za Nobelovo nagrado.

Vsebine njegovih romanov in novel so vezane na Trst in okolico, oblike sožitja med Slovenci in Italijani v Italiji, opisujejo čas pred, med in po drugi svetovni vojni ter izkušnje fašističnega nasilja. Teme niso lahkotne, a jih bralci z zanimanjem sprejemajo iz več razlogov. Eden je nedvomno ta, da Francozi ne poznajo bližnje preteklosti na meji med znanim, zahodnim in neznanim, vzhodnim svetom. Poleg tega vlada v Franciji na splošno veliko zanimanje za zgodovinska obdobja. K priljubljenosti pa gotovo pripomore tudi Pahorjev slog, njegovo rahločutno in hkrati natančno opisovanje dogodkov, čustev in zgodbe.

Boris Pahor je preživel fašistično preganjanje, nacistično taborišče ter po vojni zagovarjal potrebo in nujo po slovenski demokratični državi, presega zgolj literarno stremljenje. Njegovo pričevanje prerašča v etično dejanje absolutne dimenzije. Ugled, ki ga uživa literarni opus Borisa Pahorja v Franciji, Nemčiji, ZDA, zadnje čase pa še v Italiji, Španiji in na Finskem, je prav zaradi tega etičnega sporočila postal nekakšna razpoznavna beseda, zato so dejansko tudi Francozi med glavnimi pobudniki Pahorjeve večkratne kandidature za Nobelovo nagrado. Je eden izmed najpomembnejših slovenskih pisateljev, ki se v svojem literarnem opusu pretežno ukvarja z narodnostnim vprašanjem Slovencev v zamejstvu. Njegovo ustvarjanje je prežeto z eksistencialno izkušnjo zamejskega Slovenca na Tržaškem v času italijanskega fašizma in druge svetovne vojne. (povzeto po objavi na *www.slovlit.si*, maja 2008)

Pahor je bil edini Slovenec izmed 200 pisateljev in kulturnih ministrov iz vse Evrope oziroma EU, ki jih je predsednik Jacques Chirac l. 2006 povabil na zborovanje o Evropi in njeni kulturi in ki je imel svoje predavanje v Comédie Française.

Njegov opus šteje (brez številnih ponatisov in prevodov) prek trideset knjižnih naslovov, ki obsegajo romane, novele, dnevniške zapise, eseje, kulturnopolitične spise, potopise, polemike.

Njegova dela so prevedena v esperanto, angleščino, italijanščino, nemščino, francoščino, srbohrvaščino, madžarščino, španščino, katalonščino in finščino.

Na vprašanje, kako je prišlo do prve objave njegove knjige v francoščini, odgovarja pisatelj takole: „Na srečanju v Vilenici je pisatelj Pierre-Emmanuelle Dauzat želel brati kakšno mojo knjigo, jaz pa sem mu omenil italijanski prevod *Nekropole*. Bil je tako iniciativen, da se je ponudil ponesti tipkopis v Pariz. Seveda je delo v Parizu spet obležalo, dokler se ni zavzel zanj Evgen Bavčar, ki sem ga spoznal ob otvoritvi razstave *Trouver Trieste* v Parizu. Nekajkrat sva šla skupaj k založniku, ki je nazadnje le dal prebrat tipkopis poznavalcem italijanskega jezika. Takrat se je odločilo in knjiga je bila prevedena iz slovenščine v francoščino, izšla pa je 1990. leta pri založbi Editions de la Table Ronde.“

7. 11. 1. Boris Pahor: *Pélerin parmi les ombres (Nekropola)*, La Table Ronde, 1990, 1996. Prevajalka: Andrée Lück-Gaye

Roman *Nekropola* tržaškega pisatelja Borisa Pahorja je prvič izšel marca 1967 pri mariborski založbi Obzorja in Založništvu tržaškega tiska. Čeprav tedanja kritika *Nekropole* ni sprejela preveč naklonjeno, so jo v zadnjih 15 letih prevedli v kar devet jezikov. Zunaj slovenskih meja je Pahorjev roman najboljši odziv doživel v Franciji in Nemčiji, leta 2008 pa tudi v Italiji. *Nekropola* je prvič izšla v tujem prevodu – francoščini - leta 1990. Ob izidu je v Franciji ostala precej neznana, „odkrili“ so jo leta 1995, ko je v francoščini izšel drugi pisateljev roman, *Spopad s Pomladjo*. Vsi, ki so pisali o drugem romanu, so omenjali tudi prvega, saj je *Spopad s pomladjo* vsebinsko za *Nekropolo*. V francoščini si je pisatelj izbral naslov *Pélerin parmi les ombres* (Romar med sencami). V knjigi pripoveduje namreč o svojih mrtvih tovariših, ki so danes samo še sence. Francoska publika in kritika sta romarja, ki se sprehaja med sencami, lepo sprejeli. Tudi nemška publika in kritika sta *Nekropolo* sprejeli z veliko naklonjenostjo: kritiki nemške radiotelevizije so mu leta 2001 podelili nagrado za najboljši roman, ki je tistega leta izšel v Nemčiji.

7. 11. 1. 1. Francoski odzivi

1. *L' Argus de la presse, maj 1996*: Bivši slovenski taboriščnik se po 40 letih vrne v koncentracijsko taborišče Struthof, kamor je bil interniran. Sramežljivo in humano pripoveduje o bolečih spominih, ki jih je preživel tam. Ganljivo pričevanje in krik upanja.

2. „*Eden izmed preživelih*“ je naslov članka, ki je izšel v La Quinzaine Littéraire, novembra 1990, istočasno z izidom knjige: „Po izidu Bartolovega romana Alamut francoska publika spoznava drugega tržaškega pisatelja slovenske narodnosti, ki je zelo pomemben in brez dvoma eden od stebrov posebnega književnega ustvarjanja, kar je literatura majhnega naroda /.../. Niti zelenih spominov se prepletajo z nezaželenimi in spletajo zgodbo, v kateri podoživljamo življenje, ko so ljudje ubijali ljudi, od katerih danes ni ostalo drugega kot ponižane kosti. Čemu služi ta pepel? se sprašuje avtor /.../. Knjiga presega samo pričevanje z razmišljanji, notranjo strukturo in z novim, estetskim obravnavanjem teme. Izbor dogodkov v omejenem prostoru pisatelju omogoča, da predstavi več različnih usod v odnosu do smrti, s čimer nam pove, da ne obstaja splošna izkušnja smrti, temveč pred absolutnim ostaja vsak sam. /.../ Položaj zapornika je na nek način enak pisateljevemu, ki z razdalje ohranja nevzdržno ravnovesje med življenjem in smrtjo, med Erosom in Tanatosom, na svetih mestih, posvečenih s tehnologijo smrti: s tega stališča Nekropola nedvomno predstavlja izjemno romaneskno delo. Borisu Pahorju je uspel pogumen poskus, da bi nas na novo soočil z včasih zatrto preteklostjo, in njegovo ustvarjanje, podprto z lirčnostjo in močjo podob, daje neopisljivim dogodkom osebni pečat.“

3. *Nice-Matin*

Boris Pahor je več kot velik pisatelj, je pesnik – v tem, kako spremeni odvratnost, da vzcvetita duša in lepota. V tem, da gre naprej s presunljivimi spomini, med začudenjem in milino, mučiteljem navkljub. Zahvaliti se mu moramo za to pričevanje, za točno razdaljo, za širokosrčno nežnost pogleda, ki vprašanj ne zastavlja več sodnikom, temveč angelom. /.../ Med sramom nekaterih in olajšanjem drugih, se zahvaljujemo Borisu Pahorju, njegovemu zlatemu peresu, ki ustvarja krila, s katerimi lahko zbežimo stran od odvratnosti, ki ne bo nikoli dosegla lepote, če se ne bo opravičila.

4. Stephanie Duncan: *Ujetnik iz druge svetovne vojne se spominja krutih dni v taborišču*. Luce Press Clippings, maja 1995: „Ko sem se trudila, da bi obdržala profesionalen odnos do Pahorjevih spominov, sem med branjem večkrat morala odložiti knjigo. Potem ko sem spet pridobila kritiško stališče, pa sem se vrnila k branju, da bi izvedela več podrobnosti o Hitlerjevih ubijalcih. Pahorja podobno, kot mnoge preživele v Holokaustu, preganja občutek krivde – zakaj je on preživel, drugi pa umrli? Mogoče zato, da bi pisal o tem, kar se je tam dogajalo in ne bi tega nihče pozabil. Pozabiti ali odriniti črna leta svetovne zgodovine bi bil

zločin proti človeški vrsti. Pahor piše iz srca in duše: njegovo delo naj bo brano s spoštovanjem do milijonov, ki so preminuli, in z odprtostjo do vseh vrst ljudi, ki so in bodo še obstajale.“

7. 11. 2. Boris Pahor: Printemps difficile (Spopad s pomladjo), 1995.

Prevajalka: Andrée Lück-Gaye

Spopad s pomladjo je prvič izšel leta 1958, leta 1995 pa v francoskem prevodu. V letu izida v Franciji je ta roman kandidiral za knjižno nagrado Prix medicis in se uvrstil med pet najboljših romanov nefrancoskih avtorjev tistega leta. Govori o večnem hrepenjenju po sočloveku, po nekom, ki bi ti bil resnično blizu. Je delo o upanju in ponovnem začenjanju, pa naj gre za novo ljubezen ali vračanje v normalno življenje po izkušnji koncentracijskega taborišča, o nežnosti in ljubezni, pa tudi o strahu pred svetom. Ideja romana je: „Kdor je preživel koncentracijsko taborišče, je kdaj srečen tudi zaradi spoznanja, da se je ljubezen rešila smrti in da je kljub vsemu za svet še nedotaknjena in vredna.“

7. 11. 2. 1. Francoski odzivi

1. Bretonski dnevnik Sud-Ouest Dimanche: „*Žalostna Slovenija*“, 1995:

Boris Pahor predstavlja izkušnjo deportiranca v vseh svojih delih, posebej v Spopadu s pomladjo, ki postavlja vprašanje o soobstoju bivšega deportiranca, polnega brezupa in bolezní, in francoske medicinske sestre, ki zaupa v prihodnost. Knjiga opozarja tudi na usodo države, stisnjene med Zahod in slovanski svet, ki mukoma ohranja svojo kulturno identiteto.

2. Christopher Mercier, *Le Point*, 11. 11. 1995: „Spopad s pomladjo je meditacija o smrti, o absolutnem zlu, o preživetju, o krivdi. Ter o nezmožnosti zopet zaživeti normalno življenje, kot je težko na novo ljubiti.“

3. *Lectures, jan-feb 1996*: „Roman je presunljiv zaradi snovi same, vendar prenatrpan z zastajajočimi dialogi. Veliko lahkega sentimentalizma. Knjiga o človeški drami, ki bo vseč povprečnemu bralcu.“

4. *La Croix*, 1995, Michel Crépu

Francija je po štiridesetih letih brezbriznosti končno odkrila velikega slovenskega pisatelja in njegovo „umetnost življenja po smrti“. Ob predstavitvi njegove življenjske poti se avtor

članka sprašuje: „Kakšno življenje je namenjeno tistemu, ki mu je usoda namenila prepovedan jezik in domovino, ki nima pravice do obstoja? Boris Pahor bi se lahko odločil, da bo pozabil na svoj jezik; lahko bi naredil to, kar so storili mnogi, ki se zdaj sprehajajo po Trstu ... pa ni.“ Spopad s pomladjo je knjiga med življenjem in smrtjo, knjiga o življenjski neodločnosti, o sintezi telesa, vrnitev k sramežljivi, vendar pohlepni čutnosti.

Bistvena beseda pri tem opisu romana je beseda šarm. Čar Pahorjevega romana je v razpršenih impresijah, v občutku za nespodobno zadovoljstvo, ki prevzame telo ob odhodu iz pekla; v začudenju ob spoznanju, da gre zunaj pekla življenje naprej in da se Zemlja še naprej vrti; v nemoralnosti žalosti, ko za mrtvim mačkom potočimo prav toliko solza kot za mrtvim človekom; v razumevanju skrivnostne težnosti, ki drži svet v ravnovesju in ga brani pred kaosom; v zavesti, da ne moremo ločiti prozaičnosti vsakdana od apokalipse ... Očarljivost je prav v „čudoviti nespretnosti“, s katero pisatelj oboje zajame v svoj krog: biti sam v soočenju z radikalnim zlom. Mnogo učinkovitejši kot veliki kvazi humanistični „Tega nikoli več!“ je Pahor s svojo vseobsegajočo očarljivostjo.

5. Jean-François Grégoire: Indications, 1995, št. 6, 52. serija

Kako lahko ljudje, ki ostanejo prijazni in prijetni, še naprej živijo, se smejejo, se sproščajo, grejo naprej, ne da bi se ukvarjali z dejstvom, da nekje drugje v istem trenutku, ljudje, ki so jim podobni, ubijajo druge? Bistveno in večno vprašanje, izrečeno s strani neposredne priče človeškega divjaštva.

Ali je še katera tema bolj prežvečena kot nezmožnost komunikacije v ljubezenskem razmerju? Članek govori o čustvenem svetu glavnega junaka in se spušča v razlago o nezmožnosti odnosa med komerkoli, ki je preživel koncentracijsko taborišče, in nekom, ki te izkušnje nima.

Roman je ganljiv protikoncentracijski govor, himna svobode. Pahorjev roman se eminentno uveljavlja kot roman, ki ga je treba spoštovati, kar pomeni – če vzamemo Kunderova merila – kot delo, ki ga prežema močna strast po tem, da bi vedeli, da se z vsemi močmi bojuje proti pozabi bitja. Govori tudi o zatiranju Slovencev kot naroda – žrtve genocida pod fašizmom. Je inteligen in udaren roman ter pomemben dokaz tega, da je človek zmožen delati slabo, pa tudi zlo premagati z natančnim in odgovornim razlikovanjem.

6. *Express*, 28. 11. 1995, str. 128: *Jaz, Boris Pahor, 82 let, slovenski pisatelj*

Zanimiv intervju, ki dobro kaže francosko poznavanje Slovenije, književnosti, Trsta ... Pahor najprej spregovori o zgodovini Slovenije, Ilirskih provincah, kako je biti Slovenec v Trstu. Sledi izčrpno poročilo o Pahorjevem življenju in mestu Trstu. Manj podatkov je o njegovem pisateljskem ustvarjanju, je pa vsebinsko dobro predstavljeno njegovo delo *Spopad s pomladjo*. Kot pisatelj prijatelj je omenjen tudi Kocbek (pisano Kozbek).

Isto francosko fascinacijo nad Trstom ugotavlja tudi Brina Svit⁹: „Že sama beseda Trieste je za Francoze mitična in magična, čeprav jim je že Stendhal zelo lucidno zaupal, da se nikjer ni tako dolgočasil kot ravno v Trstu. Trst je za večne čase mesto pisateljev, odslej naprej očitno tudi takih, ki niso nikoli nič napisali. In Francozi spoštujejo pisatelje, še posebej, če prihajajo iz Trsta (kot sta na svoji koži občutila tudi Claudio Magris in Boris Pahor). Spoštujejo tudi večnacionalno zgodovino Trsta, različne jezike in kulture in tako naprej ...“

Pahor pa pravi: „Biti Slovenec v Trstu je neke vrste trpljenje. Živimo v središču Evrope, a nihče ne ve, da sploh obstajamo, stisnjeni med Slovane in Zahod.“ Francosko se je naučil govoriti v Franciji, v Vogezih. „Moja šola francoščine je bilo leto dni v koncentracijskem taborišču v Struthofu,“ se nasmehne izza očal. „Govoriti me je naučil francoski zdravnik.“

7. *L'argus de la presse*, 17. 1. 1996

Preživeli iz koncentracijskega taborišča, tuberkulozni bolnik, je poslan na okrevanje v francoski sanatorij. Tam se zaljubi v medicinsko sestro. Toda izgublja se v spominih in sram ga je, ker je še vedno živ, zato si ne upa uživati ne pomladi ne svoje sreče.

/.../ kot veliko pisateljev z vzhoda Pahor piše kvalitetno, a se izgublja v svojih intelektualnih razmišljanjih, ki hitro postanejo dologočasna kot dež.

8. *Télérama*, 30. 8. 1995

Zakaj je ta veliki pisatelj pri svojih 80. še vedno neznan? Zaradi ovire svojega jezika (rojen v Trstu, piše v slovenščini, prepovedani pod Mussolinijem) in muhaste Zgodovine. Eno od velikih presenečenj literarne jeseni, vredno Roberta Anthelma, Prima Levija ali Jorgea Sempruna, nosi naslov *Spopad s pomladjo* (založba Phebus). V tem romanu Pahor opisuje

⁹ Brina Svit: Po turško in tržaško. *Delo*, 28 junij 2003.

svojo izkušnjo iz taborišč smrti in svojo težavno vrnitev v življenje, ki ji pomaga zaljubljena nežnost medicinske sestre po imenu Arlette.

9. *Le Monde*, 6.10.1995: „Boris Pahor: biti Slovenec v Trstu“ je neke vrste intervju. Veliko izvemo o Pahorjevem življenju, ohranjanju slovenstva v Trstu in o odnosu sveta do tega problema ter o odnosu jugoslovanske vlade do Pahorja. Proti koncu je avtor članka zapisal: „Ne znam opisovati drugega kot umiranja in smrti,“ rad pravi (Pahor) z opravičujočim nasmeškom. In vendar je *Spopad* s pomladjo knjiga, ki gre nasproti življenju. Nasproti ljubezni. Knjiga človeka, ki se je vrnil in se skuša ponovno naučiti živeti. Najprej preko ljubezni ... Roman je tudi slavospev slovenskemu jeziku, ki se izkaže izjemno močan in seže v globino. Natačno in zgoščeno pisanje, ki govori o čustvih.“

7. 11. 2. 2. Slovenski odzivi

V nizu podobnih člankov citiramo le enega:

Jože Horvat: Pogovor s tržaškim pisateljem Borisom Pahorjem: Priznavanje raznovrstnosti – pogoj evropske enotnosti. *Delo*, 30. november 1995, str. 6:

„Povod za pogovor z BP je bil velik uspeh, ki ga je pred kratkim doživel z romanom *Spopad* s pomladjo v Franciji. Ugledni dnevnik *Le Monde* je avtorju knjige namenil celo stran 3.“

7. 11. 3. Boris Pahor: La villa sur le lac (Vila ob jezeru), Bartillat, 1998

Prevajalec iz italijanščine: Benito Merlino

To je Pahorjev tretji roman, ki je preveden v francoščino in edini, ki ni bil preveden neposredno iz slovenščine.

7. 11. 3. 1. Slovenski odzivi

Delo, KL, 28.5.1998, v članku Slave Partlič z naslovom „Svet ne sme spustiti zavese pozabe čez vse, kar se je zgodilo“ in podnaslovom „Pariški dnevi Borisa Pahorja“, med drugim preberemo: „Pahorjev roman, *Vila ob jezeru*, ki je, preveden tokrat iz italijanščine, pred kratkim izšel pri založbi Bartillat, je bil na razkošnem francoskem knjižnem trgu, razvajanem v dobrem, več kot zgolj opažen. /.../ O njem, 84-letnem profesorju književnosti iz Trsta, Slovincu, ki je okusil peklenskost vseh treh velikih ideologij našega stoletja, ki še ve, kaj je pomenilo pripadati narodu, ki ga je fašizem obsodil na izginotje in mu je zato najprej izruval

jezik, ki pozna tako strahoto nacističnih koncentracijskih taborišč smrti kot povojno stigmo izdajalca, narodnega sovražnika, ki mu jo je, ker seveda tudi zanj ni bil „pravi“, po vojni nadel komunizem, so se v svojih književnih prilogah razpisali tako rekoč vsi pomembnejši francoski časopisi in revije: Le Monde, le Figaro, La Croix, Croissance, La Quinzaine Littéraire ... O njem in njegovem delu pišejo s spoštljivim poklonom umetniku, „največjemu med sodobnimi slovenskimi pisatelji“, “po krivici premalo znanem“ – „mojstru umetnosti besede“, „ki z močjo prvovrstnega poeta spreminja drobne človeške stiske v veliko literaturo“ ... v presežnikih skratka. /.../

Tisto, s čimer se je Pahor tako dotaknil francoske publike, tiči morda v nenavadni svetlobi, v plemeniti človečnosti, ki jo njegovi junaki vsem preživelim grozodejstvom navkljub globoko v sebi uspevajo ohraniti in so se zaradi nje še sposobni razodeti bližnjemu, se odzvati skrivnostnemu klicu ljubezni. In tudi v tem nemara, da o fašizmu ali nacizmu neposredno sploh ne spregovori, ali vsaj zelo malo, marveč pusti, da se ta strašni okvir skozi reže usod njegovih junakov sam odslika na jezerskih gladinah življenja, se na njih tako do obisti razgali, da ga lahko podoživi tudi bralec, ki se v tem času, hvalabogu, še rodil ni ...

7. 11. 3. 2. Francoski odzivi

1. *Le Monde*, 23. 1. 1998 „Boris Pahor, sprehodi z ljubeznijo in smrtjo“ Jean-Luc Douin: „Vsakič isti razkol med brezskrbno zunanostjo ljubljene in kesanjem večne izmučene sirote, ki je toliko žensk videl iti v smrt; prepad med njo, ki ni videla ničesar, in njim, ki ne more ničesar pozabiti, ki živi v mrtvašnici, ki ne more verjeti, da je kuge konec. Oba romana sta nastala v znamenju Alberta Camusa.“

Svoj prispevek o Borisu Pahorju zaključuje takole: „Njegova klasična, poetična, nevsiljiva in ponižna proza pred skrivnostjo stiske zasluži vsaj pozno slavo, ki je deloma sad trdoživosti njegovega prijatelja, Evgena Bavčarja, slepega fotografa, ki je dosegel, da so knjigo izdali v francoščini. Toda slovenski boj se nadaljuje. Pričujoči prevod Vile ob jezeru je gotovo skromnejši spričo dejstva, da ni bil preveden neposredno iz slovenščine, ampak iz italijanskega prevoda.“

2. *D. Schramm v Télérami*, št. 2512, 4. 3. 1998, je v predstavitvi romana zapisala: „Tretji roman Borisa Pahorja, premalo znanega slovenskega pisatelja, je bil napisan l. 1955. Tako kot

glavni junak je tudi Pahor poznal odporniško gibanje in deportacijo. V prvih dveh knjigah (prevedenih v francoščino; op. M. K.), *Nekropola* in *Spopad s pomladjo*, je brez prizanesljivosti trpko opisal grozo taborišč in nezmožnost življenja po tem barbarstvu. *Vila ob jezeru* je umirjen roman, roman upanja in preporoda: ljubezen je lahko močnejša kot najhujša smrt, ki straši preživele.“

3. V „*La Croix*“, 16 .2. 1998, Nathalie Crom članek z naslovom „Boris Pahor, nepremišljenost ljubezni“: Ime Borisa Pahorja se ne pojavlja v francoskih knjižnih enciklopedijah. Tako pač je, kar pa je zelo škoda, saj je prijazen stari gospod, zdaj star 85 let, nedvomno najpomembnejši sodobni slovenski pisatelj. /.../ Njegovi romani in zgodbe so k nam začeli prihajati pred nekaj leti, a po kapljicah.“

O romanu *Vila na jezeru* pa pravi: „Nič resnično skritega ni na teh straneh, ki ponujajo presenetljivo, vedro in jasno očarljivost. Nič več in nič manj kot mirno in razsvetljujoče sporočilo: potrditev vsemogočnosti ljubezni, ki rešuje ljudi Zla, jim omogoča medsebojno razumevanje in spoštovanje, medtem ko jih vse drugo ločuje.“

7. 11. 4. Boris Pahor: *Arrêt sur le Ponte Vecchio*, Editions des Syrtes, 1999.

Prevajalka: Andrée Lück-Gaye

Nekatere od teh novel je pisatelj pisal neposredno v francoščini. V njih opisuje posamezne dogodke iz svojega življenja, od otroštva do odrasle dobe, ki so ga globoko pretresli in zaznamovali in ki so bili hkrati izjemni tudi za vse človeštvo (fašizem in njegove posledice, izkušnje koncentracijskega taborišča).

7. 11. 4. 1. Francoski odzivi

1. V Magazine Littéraire, št. 383, januarja 2000, je Bernard Fauconnier napisal članek z istim naslovom kot zbirka novel, v katerem med drugim pravi: „Štirinajst novel *Postanek na Ponte Vecchio*, z istim naslovom kot zadnja novela iz zbirke, so napisane – in to sijajno – neposredno v francoščini. To je v čast našemu jeziku in izpričujejo bitko za priznanje obstoja ter nujnost spomina. Globoka povezanost te zbirke izhaja iz dejstva, da vsaka od novel sestavlja posamezen del skozi stoletje, zaznamovano s kriminalnimi ideologijami, ovirami in barbarstvom, ki ga čutimo in se ga zavedamo, saj je kot grožnja vedno prisoten v srcu zgodovine. Vedno bolj se poglobljamo v grozo, ki ji prisostvujemo skozi zgodbe, medtem ko lirična moč jezika skuša ohraniti živ duh odpora in upanje na mirno prihodnost.“

2. *Le Figaro Madame*, 20. 11. 1999, *Walo Gazete št. 4*, januar 2000, str. 15:

Boris Pahor je najprej pisatelj, ki si prizadeva braniti ogroženi jezik in išče narodno identiteto, izdelano od zgodovine. Sestavil je sijajno zbirko štirinajstih novel, ki so kot koščki razbitega ogledala, ki odseva prehod skozi 20. stoletje. Stoletje, polno tragedij. Ogledalo, na dnu katerega negotovo plapola, a ne ugasne, blede lučka upanja.

3. *Lire*, 16.10. 1999

„Mi, ki ne želimo nič drugega kot svobodo, ki zahtevamo samo to, da se nihče ne bi vtikal v našo ljubezen do sonca in morja.“ Boris ali izjemno kultiviran človek. Privoli v to, da svojim bralcem da še eno lekcijo o kulturi. Z njim se navdušujemo nad prelepimi Firencami, Klimtom in očmi Michele Morgan. Prav vse izgleda mogoče. V njegovi prozi, prežeti z lučjo Italije, diha zrak Srednje Evrope in slutnja teže, ki jo nosi veter, ki skozi stoletja prinaša samo dobre novice. V tem je tudi spomin okupiranih mest, žalost, ki prihaja od daleč, in ves čas nevidna in slavna prisotnost narodnih junakov, na primer Primoža Trubarja, tajnika škofa Bonoma, ki je prvi v slovenščini objavil Virgila in Erazma. Na mostu Vecchio, v družbi neresnične Živke, se zdi Pahorjeva dežela, njegov jezik in slike, še lepša.

4. *Jacques Lederer o noveli Zibelka sveta, Têlérama, št. 2605, 15.12.1999:*

Vprašanja „Ali je po Auschwitzu še mogoče pisati?“ ni mogoče zastaviti tako bogati pesniški naravi, kot je Boris Pahor. Zanj je očitno nemogoče odpreti se svetu na drugačen način kot preko razsežnih asociacij slik in zamisli. Zato je zanj vprašanje o možnosti pisanja tako prazno, kot bi bilo o možnosti dihanja: „Pesnik sem bil že pred razdejanjem in to sem še vedno: torej mi ne govorite o osvoboditvi!“

7. 11. 5. Boris Pahor: Jours obscurs (Zatemnitve), Phébus, 2001

Prevajalka: Antonia Bernard

1. *A.F.: Pahor, neznani Slovenec in stilski čarodej. La Liberté, 6. 10. 01 (Freiburg, Švica)*

Z razgibano in ganljivo zgodbo je romanopisec Boris Pahor ustvaril veliko delo, ki je bilo zaradi neprevedenosti frankofoni bralski publiki dolgo časa neznano. Prvo pisateljevo delo, ki je prišlo med nas, je Spopad s pomladjo, in to šele leta 1995 pri založbi Phébus (v resnici je bilo prvo delo Nekropola leta 1990 – op. M. K.). Zgodbo prežema avtobiografski utrip, ki

izstopa iz ozadja slovenske zgodovine. *Zatemnitve*, druga (v resnici šesta – op. M. K.) pisateljeva knjiga, ki prihaja med nas, nadaljuje z osebno tematiko.

Lepota knjige je v tenkočutnem in ganljivem stilu. V besedilu čutimo napetost in drhtenje največje izrazne trdnosti. Vse izhaja iz človekove notranjosti in vsebuje staromodno očarljivost starejših pripovednikov. Kar nadvse očara bralca, je pečat etničnega in kulturnega pluralizma Srednje Evrope. Za Borisa Pahorja je književnost bolj prostor občutkov in čustev kot razumevanja. Kot da bi šlo celo pri odkrivanju najbolj bolečih spominov za nov veter, ki zapiha po pokrajinah domišljije. Na straneh romana se namreč postavlja vprašanje tako o intimni revoluciji kot o političnih zasukih. Toliko o strastnem, silovitem iskanju sreče kot o upanju na skupno osvoboditev. „Vsaka ljubezen je sveta“, piše romanopisec s pogledom na tiste poteze na obrazih, ki so presrečni „ponovno rojeni v darovanju“. Neke vrste mirno moč najdemo v straneh *Zatemnitev*, stalno napetih v pričakovanju novega. Tega, kar je Shakespeare uspel s svojo intuicijo popolno izraziti v: „Nobena noč ni tako dolga, da je ne bi dosegla zora“.

2. Jean-Luc Douin: Vnema slovenskega borca. Le Monde, supplément des livres, 2. 11. 2001: Boris Pahor romantično slika svoja mladostna leta, kako je zapustil semenišče, ljubil revolucionarko, branil domovino, bil deportiran. Francoskim bralcem Borisa Pahorja je manjkala velik del sestavljanke, ki predstavlja večidel pisateljevo avtobiografsko delo. Del novel *Postanek na mostu Vecchio*, je opisoval otroštvo slovenskega pisatelja v Trstu, za vedno zaznamovano z etničnim čiščenjem, izkoreninjenjem maternega jezika, požigom kulturnega doma leta 1920 s strani fašističnih črnosrajčnikov. Nekropola je opisovala boleče spomine iz obdobja deportacije v taborišče Struthof, neopisljivo noč in meglo, procesijo plašnih teles na poti proti krematoriju. V *Spopadu s pomladjo* je Pahor opisoval stanje po tem barbarstvu, preporek leta 1945, potem ko so koncentracijsko taborišče osvobodili zavezniški vojaki, čudežno rešitev mučenega z mračnimi vizijami, ko je vlačil svoje suho telo po hodnikih sanatorija. V *Vili ob jezeru* je obudil spomin na svoj povratek v majhen zaliv Gardskega jezera in svojo zaprepanost, ko je videl, da se tam ni nič spremenilo, niti predanost duceju po tragiki holokavsta. Z *Zatemnitvami* se vrne v predvojno obdobje, pripoveduje, kako je kot mlad študent teologije izstopil iz semenišča, da se je priključil odpornikom in kako so ga slovenski fašisti predali Nemcem.

Zatemnitve na tipičen način odsevajo notranji boj Borisa Pahorja in njegovo večno miselno dilemo: kako uskladiti notranji nemir in skupni boj, kako živeti ljubezensko zgodbo v sovražnem okolju, v nemirnem ozračju dobe, pod apokaliptičnim nebom? Na svojo stalno temo se vrača v vseh romanih; spomnimo se na Arlette, mlado francosko bolničarko v sanatoriju, kjer je zdravil svoje izčrpano telo; potem Luciana, zaslepljena delavka z brega Gardskega jezera, ki ni skrivala naklonjenosti do tiranov, Živka, s katero je govoril o izgradnji jutrišnje Evrope, Nemka Leni, slepa za kalvarijo tistih, ki ne pripadajo izbrani rasi. Ves Pahor obstaja v upanju, da zaljubljeniška blaženost vlije v vračajočega se iz groba moč, da premaga brezup, da čudež objema povzroči, da se ponovno pojavi sreča, za katero je mislil, da jo je nesposoben še kdaj začutiti; da se vera v ponoven pojav človeške vrste prerodi s hrepenenjem.

3. Arnould de Liedekerke: Boris Pahor – izven zakona: Figaro magazine.

V Franciji je izšlo precej člankov, ki Pahorja opisujejo kot upornika, preživelega iz taborišč smrti: Nekropola (La Table Ronde) in novele Postanek na Ponte Vecchio (Editions des Syrtes). Predvsem Spopad s pomladjo (Phébus) je bila beležka preživelega iz pekla koncentracijskih taborišč, njegova vrnitev v svet, ki je sicer svoboden, a brez okusa. Naključja objav nam danes ponujajo roman *Zatemnitve*, ki je kronološko predhodnik Spopada s pomladjo, „spoznavanje“ glavnega junaka Radka Subana. Sprehajamo se od tržaških kanalov do libijskih puščav, od Begazija do republike Salo. Odkrivamo sonce gardskega jezera, francoski Odpor, noč v samici, ljubezen kot ponovno najdeno otroštvo, upanje. Pahor je redki pisatelj. Outlaw.

4. Laurand Kovacz: Boris Pahor, pisatelj nasproti barbarstvu Zgodovine. La Croix, 10. 1. 2002:

Roman *Zatemnitve* je nova priložnost, da odkrijemo tega velikega slovenskega pisatelja. Boris Pahor svoj zadnji roman posveča slovenskemu narodu, zasramovanemu skozi stoletja, dokler mu ni Jugoslavija dala delno državno identiteto in mu je razpad federacije omogočil, da pridobi samostojnost. Družbeni mučenik v ničemer ne zaostaja za političnim in tragično bolečino, ki je izšla iz druge svetovne vojne. Zadnjo kalvarijo Radka Subana v koncentracijskem taborišču že poznamo, saj je bila opisana v Spopadu s pomladjo (Phébus, 1995). V *Zatemnitvah* pa prisostvujemo postopnemu prebujanju prenažle mladosti v nesrečo v italijanski fašistični državi ter odraščanju dveh glavnih oseb, katerih prepleteni usodi sestavljata temelj zgodbe.

Zatemnitve so zgodovinski, socialni, politični pa tudi ljubezenski roman, a ne v enoplastnem pomenu besede: tu je ljubezen bistveno povezana z Zgodovino. Izjemna nadarjenost Borisa Pahorja se kaže v njegovi zmožnosti, da sestavi zanimivo počasno branje ali natančno sliko, pa tudi v njegovi sposobnosti, da stke samostojne usode in jih vpiše v zgodbo. Njegovo sočutje s trpečim, ki živi v krasnem svetu, je zavestna herojska žrtev.

5. André Clavel: Priča grozot odvrata pošasti preteklosti, katere groze ni mogoče opisati:

<http://livres.lexpress.fr/critique.asp?idC=7626&idR=10&idTC=3&idG>

Pahorjev junak nosi na srcu težke rane iz vojne in deportacije. Moral bi biti vesel, da se je rešil iz pekla, a je samo še mesečnik. Brodolomec, ki ga je nevihta odložila na breg, od koder ga bodo kmalu ugrabili novi fantomi. Njegovi bližnji so se postarali. Njegova sestra bo umrla. Ne najde zaposlitve. Francoska medicinska sestra, ki jo je spoznal v sanatoriju, mu piše goreča ljubezenska pisma, na koncu pa se bo poročila z drugim. In potem so tu še vsi demoni, ki še naprej napadajo Trst: do leta 1954 je bilo to mesto predmet nesrečnega ideološkega barantanja med Zahodom in komunisti.

Toda Radko ne verjame v svetlo prihodnost ali obljube zaveznikov. Ostaja nepokornež, večni upornik v deželi senc, kjer njegove slovenske brate vse bolj teptajo. In kjer hodi okrog brez cilja in orientacije kot Tezej v labirintu. Ostaja vznemirljiva lepota Trsta, mesta meja, ki se mu Radko pokloni, preden izgine. Njegova spoved je močna: melanholični rekviem, grenak spev, ki ga Pahor prepeva z glasom Čehova. Nepozabnim.

6. Posvetilo prevajalke Antonie Bernard na Radio France:

Vsak literarni prevajalec slednjič vstopi v svet avtorja in njegovih oseb. Tako sem se znašla v Trstu, kozmopolitskem mestu, ljubem Stendhalu in Joyceu, še bolj pa Borisu Pahorju, tržaškemu pisatelju, ki ustvarja v slovenskem jeziku, ki se je tam rodil leta 1913 in še vedno živi tam. Njegov glavni junak Radko Suban je tipičen predstavnik slovenske skupnosti v tem mestu, skupnosti, ki se je oblikovala iz svoje odprte kulture, zakoreninjene v zalivu in grobi kraški zemlji. Sledila sem junakovemu spreminjanju: mlad študent teologije odloži semeniščno obleko zaradi ljubezni do mlade sonarodnjakinje in zaradi delovanja, ki postane življenjska nuja po vseh poniževanjih, ki so jih prestali njegovi v obdobju fašizma. Mijo in Radka zgrabi vrtinec zgodovine, toda njuna ljubezen, polna globine in lepote razsvetljuje te „temne dneve“. Pomembno se mi zdi, da lahko francoskemu bralcu ponudimo še eno delo Borisa Pahorja. Njegove prejšnje knjige kot Nekropola, Spopad s pomladjo, Vila ob jezeru,

novele itd. že nekaj časa razkrivajo delo tega velikega evropskega pisatelja, polnega jasne modrosti kljub tragedijam zgodovine, ki jim je bil priča.

7. 11. 6. Boris Pahor: La porte dorée (Zibelka sveta), Editions du Rocher, 2002

Prevajalka: Andrée Lück-Gaye

Ta roman je v francoskem prevodu izšel le tri leta po izidu v slovenščini.

7. 11. 6. 1 Francoski odzivi

<http://www.serveur-helene.org/books/display.pl?boID=1286>

Roman je iz slovenščine prevedla Andrée Lück-Gaye. Pisatelja je odkril urednik Pierre-Guillaume de Roux, ki je leta 1990 pri La Table Ronde objavil *Nekropolo*, pretresljivo pripoved o deportaciji v nacistično taborišče v Franciji. Slovenec Boris Pahor v vsakem svojem novem romanu nadaljuje z velikimi temami, ki so mu ljube: ljubezen, trpljenje, zaščita manjšinskih kultur. V njegovih delih se vse povezuje: od bolečih spominov na mesece zapornišтва v Struthofu v Vogezih zaradi nasprotovanja fašizmu do zavračanja italijanskih urednikov, da bi objavili njegovo pričevanje v 80. letih. Devetdesetletnik z izgledom mladeniča, v zvezi s katerim vse bolj govorijo o Nobelovi nagradi (bi bil že čas!), je z romanom *La Porte dorée* objavil ljubezenski roman, poln tenkočutja, in energično nadaljuje s prikazovanjem svoje drugačnosti.

7. 11. 7. Boris Pahor: Jardin de plantes (Zgodba o reki, kripti in dvorljivem golobu), Editions du Rocher, 2007. Prevajalka: Antonia Bernard

www.evene.fr/livres/livre/boris-pahor-le-jardin-des-plantes-30089.php - 29k -

Beseda urednika:

Igor Sevken, slovenski pisatelj šestdesetih let biva med Trstom in Devinom. S svojim pisanjem se bori za priznanje obstoja slovenskega jezika in književnosti kot pomembnih delov italijanske zgodovine in kulture. Redno hodi v Pariz, kjer se srečuje s tridesetletno Lucie Huet. Spoznala sta se preko besedila, ki ga je napisal Igor Sevken na podlagi lastne izkušnje bivanja v koncentracijskih taboriščih med drugo svetovno vojno.

7. 11. 8. Boris Pahor: L' appel de navire (Parnik trobi nji), Phébus, 2007.

Prevajalka: Antonia Bernard

7. 11. 8. 1. Francoski odzivi

1. <http://www.marianne2.fr>, 24. maj 2008: Alexis Libaert: La langue ignorée de Boris Pahor (Neznani jezik Borisa Pahorja)

Lahko bi bil, pravzaprav bi moral biti svetovno znan. Z močjo svojih knjižnih del in pisanja se uvršča med največje pisatelje 20. stoletja. Že deset let (v resnici od l. 2003, op. M. K.) je njegovo ime na seznamu kandidatov za Nobelovo nagrado. Pa vendar Boris Pahor pravi, da ve, ne bo šel nikoli v Stokholm po lovoriko, ki jo zasluži njegovo delo.

Zase pravi, da je „Boris Pahor, tržaški pisatelj“. Tržačan je zagotovo. Rojen leta 1913 v kraju, ki je bilo največje pristanišče avstroogrškega cesarstva, ni nikoli, niti v najmračnejših delih, prenehal opevati lepote svojega mesta. Nihče ne zna tako ganljivo kot on opisati barv Jadrana in enkratno vzdušje v tem mestu, kjer se prepletajo sanje tolikih romanopiscev, od Jamesa Joycea do Paula Moranda. In tako nas pri izpolnjenih 95 letih, ko še vedno dobro hodi, sliši in vidi, sprejme pri mizici v kavarni San Marco, v mitski ustanovi s čarom nekdanjega cesarstva, kjer se srečujejo vsi avtohtoni tržaški pisatelji.

Povratek iz temin

Tržaški pisatelj torej. Toda neupogljivi starec ni iz popolnoma iste družine kot Italo Svevo ali Claudio Magris. Kajti tudi če deli z njima to telesno ljubezen do pristanišča med gorami, piše v slovenščini, ne v italijanščini. „Seveda bi lahko pisal v italijanskem jeziku, dovolj ga poznam,“ razloži stari mož v odlični francoščini, „toda izbral sem slovenščino, z zavedanjem, da bo zaradi tega morebitno mednarodno priznanje bolj negotovo.“ Kot predvideno je imela ta izbira težke posledice. Še težje, kot jih je lahko predvidel pisatelj (svoj prvi roman je napisal, ko je bil star 25 let), ker je tok zgodovine stekel v drugo smer. In zgodovina – če uporabimo najmilejši izraz – ni bila prizanesljiva do prebivalcev mesta, ki so ga ustanovili Veneti. Ko je minilo avstroogrsko cesarstvo, je bilo mesto dodeljeno Italiji in postalo kraj rojstva fašizma, nato so ga okupirali nacisti.

Sredi vsega tega je sedemletni deček, ki prestrašeno gleda, kako črnosrajčniki požigajo Slovenski narodni dom. Iz spomina na ta šok se veliko let kasneje porodi odločitev, da bo

pisal slovensko. Plemenita odločitev, a težka za vse, ki so se šolali v teh temačnih letih. „Italijani so prepovedali rabo slovenskega jezika,“ se spominja pisatelj. „V šoli je bil pouk seveda v italijanščini, na ulicah pa je bilo prepovedano govoriti slovensko. Še slabše, v svoji norosti asimiliranja so novi gospodarji odločili, da bodo poitalijančili priimke slovenskih prebivalcev in celo imena na nagrobnikih. Mi smo se temu izognili po čisti sreči, sicer predpostavljam, da bi postali Patroni ali kaj podobnega.“ Grozno obdobje. Toliko hujše, ker je njegov oče, ki je bil v avstroogrskem cesarstvu policijski fotograf, čez noč ostal brez dela. Tako je začel prodajati jajca in maslo v starem vozu na tistem trgu sredi mesta, ki ga njegov sin 70 let pozneje tako lepo opiše.

Ne čudite se se torej, če je ta travmatizirani otrok in upornik zaradi vsega, kar se je zgodilo njegovi družini in njegovim, v (italijanski) šoli tako slab učenec, da ga pošljejo v semenišče, češ, dobri očetje bodo že kaj naredili iz njega. „Zame je bilo to obdobje odločilno,“ prizna Boris Pahor, „kajti tam sem bil v družbi Slovencev pa tudi Hrvatov, ki so mi razložili pretekle dogodke in resnično naravo fašizma.“ V toku let, zaznamovanih s fašističnim delovanjem, ki je znikalo obstoj Slovencev, se je skovala duša upornika. Še vedno je v glasu čutiti bes, ko 70 let kasneje Boris Pahor iz spomina citira članek iz časopisa *Il Popolo d' Italia*, katerega urednik je bil Mussolinijev brat, v katerem so Slovenci opisani takole: „Mešanica ljudi brez zgodovine ne more imeti nacionalnosti. Ali imajo stenice, ki okužijo stanovanje, nacionalnost?“

Zaradi pomanjkanja vere je zapustil semenišče. Po dveh letih študija teologije je sledila vojaška služba v Libiji (v italijanski vojski), nato povratek v Trst, poniževanja in želja, da bi se naučil pisati v jeziku, ki je njegov in v katerem zna samo govoriti, saj se ga ni učil v šoli. In spet zgodovina, ki ga potegne v svoje kolesje. Leta 1944 Nemci zasedejo mesto. Pahor, ki se je z nekaj slovenskimi prijatelji odločil ustanoviti uporniški odbor, vidi, da so se črnosrajčniki ustavili pri njem doma. Ne vznemirja se. Pri njem ni nič posebno nevarnega ... razen besedila, ki ga je napisal in je rahlo antinacistično. Pisalni stroj, ki je na njegovi pisalni mizi, ni tisti, s katerim je bilo besedilo napisano. Nemogoče je razložiti, da je svojega, novejšega, podaril uporniškemu prijatelju. Sumi na zaroto in izročitev „osumljenca terorizma“ Gestapu. Tako se začnejo grozotne litanije koncentracijskih taborišč: Struthof, Dora, Dachau, Bergen-Belsen. Osemnajst mesecev ga zaznamuje za vedno. „Tisti, ki te groze ne poznajo, si ne bodo mogli nikoli predstavljati občutka zavrženosti, ki je udarila našo vero v dostojanstvo in svobodo človeka.“

Komaj je ušel iz kraja groze, je začel pisati. Seveda v slovenščini, kot izganjanje hudiča. Pisanje kot pričevanje. Da nihče ne pozabi. Da bodo mladi jutrišnjega dne vedeli, kaj je bil fašizem. Da se to nikoli več ne zgodi. Velika dela si sledijo, čudovita, ganljiva, a nič se ne zgodi, slovenščina očitno ni jezik, ki „prenaša“. Njegova dela so v določenem obdobju objavljena v Ljubljani, on pa ostaja obstranski tržaški profesorček, medtem ko raste slava njegovih sobratov, ki pišejo v italijanščini. Pride do prekinitve stikov s Titovo Jugoslavijo in prepovedi njegovih romanov zaradi „antikomunizma“. Kaj zato, Pahor še naprej piše in objavlja pri manjših založbah. In potem leta 1990 božansko presenečenje: Francija mu že drugič priskoči na pomoč. Ko je odšel iz taborišča, se je dve leti zdravil v nekem sanatoriju v naši deželi. Do literarnega vstajenja je prišlo tokrat z objavo njegove najlepše knjige Nekropola leta 1990 (pri 77-ih letih!) pri založbi La Table ronde. Ostala dela sledijo, med njimi Parnik trobi nji, ki jo objavi Phébus. Ni slava, je pa začetek mednarodnega poznavanja, z objavami v Združenih državah Amerike in v Nemčiji. Samo Italija ga do nedavnega ni hotela poznati. „Nič nenavadnega za tiste, ki so tako dolgo čakali,“ zaškrtla stari mož, ki se je vrnil iz temin, „Italijani nikoli niso hoteli pogledati v obraz svoji zgodovini. Kadar sprejmejo zakon o spominjanju, gre za spomin na žrtve komunizma po koncu vojne, ne za razmislek o njihovem obdobju fašizma. In, da, to jim zamerim.“ Zadnji požirek kapučina, trenutek tišine, potem, ob omembi sprejema nekaterih slovenskih romanov v tujini: „Toda to, kar je v bistvu pomembno, je, da danes začenjamo obstajati na enakovredni ravni, v skupnosti priznanih kultur.“

2. Beseda urednika o Parnik trobi nji: Le monde des livres: Boris Pahor in upornica iz Trsta

V tem romanu je naslikano poglavje iz zgodovine Trsta, ki ga bralci Sveva ali Joycea ne poznajo. Temno obdobje, ki mu je bil priča tako pisatelj kot vsi slovenski prebivalci. Trst, avstrijsko mesto ob Jadranu, v katerem je sobivalo in se medsebojno navdihovalo več kultur. Ko pa se je mesto ob koncu prve svetovne vojne znašlo v italijanskem kraljestvu, se je z vse večjo prisotnostjo fašistov in Mussolinijevim prevzemom oblasti obojestransko razumevanje končalo. Vse, kar je bilo slovenskega, je moralo izginiti. Na ulicah Trsta, na gričih v notranjosti dežele je bobnela jeza, mladina se je upirala. V tem vzdušju upora med obema vojnama sreča Ema, dekle s kraške dežele nad Trstom, na nabrežju tržaškega pristanišča Slovenca Danila. Zrel in odločen vodi korake mlade deklice po vijugasti poti odpora proti fašizmu, obrambe slovenske kulture in po nič manj ovinkasti poti ljubezni.

7. 11. 9. Povzetek časopisnih odzivov na vse Pahorjevo delo

Boris Pahor je v zadnjih letih zelo odmeven v tujini, saj ob vsakem prevodu založbe pripravijo njegovo srečanje z bralci, izhajajo intervjuji, kritike, predstavitve. Revije mu tiskajo življenjske prikaze in ne pozabljajo omenjati njegove aktivnosti pri Mednarodnem združenju za obrambo jezikov in kultur manjšin, zlasti slovenske v Italiji. Pahor je v Sloveniji v zadnjih letih prejel mnoga najvišja priznanja, med njimi Prešernovo nagrado in državno odlikovanje, ne gre pa zamolčati dejstva, da je bil spričo zvestobe samemu sebi trn v peti nekdanjim oblastem, ki so mu po objavi kritično-esejistične knjige *Odisej ob jamboru* in pogovorov z Edvardom Kocbekom prepovedale vstop v Slovenijo. Pravega dialoga z njegovim razmišljanjem o slovenstvu pa ne najde niti sodobna politika. A „do Pahorjeve stoletnice se bo vse že uredilo!“¹⁰

Če primerjamo vsebine slovenskih časopisnih člankov, ki govorijo o novih prevodih književnih del različnih pisateljev, ugotovimo, da je v zvezi z izdajami Pahorjevih romanov ogromno prostora namenjenega izvenliterarnim dogajanjem: kdo, kdaj in kje je govoril ali pisal o Pahorju, kdo ga je omenil v svoji oddaji, na kateri prireditvi je bilo mogoče videti pisatelja, pa tudi, koliko prostora je zavzela njegova fotografija v tujem časopisu. En od takih primerov: „Ob izdaji *Vile ob jezeru* je časopis, ki vsak četrtek natisne knjigo kakega tržaškega avtorja, posvetil Borisu Pahorju celotno kulturno stran. Profesor Elvio Guagnini v prispevku predstavlja Pahorja kot enega najpomembnejših sodobnih slovenskih pisateljev in ugotavlja, da so ga v zadnjih desetletjih več prevajali v Franciji in Nemčiji kot v Italiji.“¹¹ Avtor članka ne predstavlja vsebine ali pomena prevedenega romana, pač pa nas informira o vrsti časopisa, ki je predstavil pisatelja, nadalje, kdo je avtor članka v omenjenem časopisu, koliko prostora je bilo odmerjenega tej predstavitvi (zadovoljen ugotovi, da celo stran ali o tem podatku molči) in v katere jezike so prevajali pisatelja.

Francoski članki pa večinoma poleg predstavitve vsebine novega romana in življenja pisatelja, skušajo Pahorja nekako klasificirati: „Opus Borisa Pahorja vrača slovenski kulturi in zgodovini tisto mesto, ki ji pripada po geografski legi: mesto v srcu Evrope.“ (Ob izidu zbirke novel *Arrêt sur le Ponte Vecchio*, Pariz 2006.)

¹⁰ Marijan Zlobec: Boris Pahor – devetdesetletnik: Trdnjava tržaškega poguma in ponosa. Nestor slovenske literature in zamejske kulture. *Delo*, junij 2008.

¹¹ *Delo*, 26. marec 2008.

Pahor, ki Franciji odstira obmorski Trst, kjer so se snovale sanje osrednje Evrope, in ji riše kraške svetlobe in sence, naj bi po opisu v oktobrskem *Livres Hebdo* veljal za najbolj francoskega izmed slovenskih pisateljev¹². Francoska televizija to jesen o njem posnela dokumentarni film, pa tudi z Evgenom Bavčarjem sta posnela film, v katerem Pahor opisuje življenje v koncentracijskem taborišču in se sedaj predvaja v taborišču Strudhof.

Književnik, ki piše klasično realistično, ne pozna eksperimentov, ne literarni pripadnosti neki struji, povezani skupini, ki je zavezana z globokoumnimi teoretičnimi zasloni. Torej tiči „skrivnost“ prezenca njegovega dela prav v klasiki realističnega ubesedovanja, ki vsebinsko nudi neke temeljne poglede na čas in prostor in družbo. V tisti sporočilni resničnosti, tudi aktualnosti, ki interesno ni zamejena le na pisateljevo ožjo domovino, ampak vznemirja širši prostor, recimo evropski.¹³

7. 11. 10 O prevodih Pahorjevih del

Prevodi njegovih del v francoščino so imeli velik vpliv na pisateljevo uveljavljanje v mednarodnem prostoru, saj so omogočili vrsto neposrednih stikov: *Nekropola* je v angleščini in italijanščini izšla šele po izdaji v francoščini.

Uspeh *Nekropole* se lahko primerja z uspehom *Alamuta*, saj sta bila ta slovenska romana v Franciji ponatisnjena in sta doživela izreden odziv pri bralcih in kritikih; *Alamut* že leto po prvi izdaji, *Nekropola* šest let kasneje. V obeh primerih je uspeh pri bralcih v francoščini spodbudil nastajanje prevodov še v druge jezike. Pri Pahorjevem romanu se je ameriški založnik navdušil do te mere, da je založba sama naročila prevod v angleščino in zagotovila izdajo v New Yorku.

Spopad s pomladjo je bil v Franciji zelo odmeven in je o njem izšlo veliko člankov, večkrat je bil predstavljen tudi po radiu (RFI - Radio France Internationale) in televiziji. Roman se je v izboru najbolj znane francoske knjigarne FNAC pojavil med 20 posebno zanimivimi knjigami, priporočenimi za poletno branje. Leta 1995 so roman predstavili kot „zmes brezupa

¹² Mladen Dolar: Svetovljan Pahor. *Delo* 10. november 2003.

¹³ Igor Gedrih: Kako piše; Brez tendenc. *Delo*, 3. januar 2007.

in šaljivosti, nihalo med sladkim in grenkim“. Pahor je predstavljal knjigo po francoskih knjigarnah, pa tudi v francoskem kulturnem centru v Ljubljani.

Pisatelj predstavitev svojih knjig v Franciji izrabi za izčrpno informiranje francoskih bralcev o položaju slovenske manjšine v Italiji. O svojem življenju in delu je večkrat govoril v različnih radijskih in televizijskih oddajah, pozornost so mu namenili tudi mnogi časopisi.

7. 11. 11 Pahor v Italiji

Pahorjevo življenje je živo pričevanje navzočnosti Slovencev v Trstu, njihovega življenja in trpljenja v časih velikih tragedij ter iskanja uskladitve narodnjaštva s strankarstvom, narodne pripadnosti s politiko. Ko si je prek Francije in Nemčije utrl pot do največjih italijanskih časnikov, so se delno podrli določeni tabuji v Trstu. V Italiji je *Nekropola* izšla v okviru Natečaja prevodov Srečka Kosovela. Dobila je prvo nagrado in ker se je prevajalec odrekel finančnemu delu, je bila knjiga lahko natisnjena. Do naslednjega natisa, tokrat pri večji rimski založbi, je prišlo pozimi 2008 in uspeh je bil visoko nad pričakovanim. Izjemno uspešen italijanski prevod romana *Nekropola* je izšel pri rimski založbi Fazi Editore v zbirki *Le Strade*, posvečeni književnosti v tujih jezikih s predgovorom pisatelja Claudia Magrisa v prevodu Ezia Martina in z jezikovnim lektoriranjem pisatelja Valeria Aiollija. Roman je prvič izšel leta 1997 pri lokalni založbi, prevod pa je Ezio Martin pripravil trideset let prej. Zato ga je za novo izdajo lektoriral pisatelj Aioli.

Še pred kratkim je pisatelj trdil, da „Italijani zanj ne delajo reklame, ker nočejo nič vedeti o strahotah koncentracijskih taborišč in o fašizmu, ki kaže slabe strani Italije“. Sedaj je slika popolnoma drugačna. Roman *Nekropola* je marca 2008 postal najbolj brani in prodajani roman tuje prevodne literature v italijanščini.

„Tržaški pisatelj Boris Pahor je v nedeljo zvečer pred skoraj petmilijonskim občinstvom blestel v TV-oddaji italijanske nacionalne mreže *Rai 3* „Che tempo che fa“ (Kakšno vreme!), ki jo vodi v Italiji popularni Fabio Fazio. Tako velikega občinstva menda še ni imel noben predstavnik slovenske kulture. Pahor se je s Faziom srečal prejšnji četrtek v Milanu na srečanju ob slovenskem kulturnem prazniku v knjigarni Claudiana. Očitno je TV-voditelja navdušila Pahorjeva knjiga *Nekropola*, ki je izšla pred nekaj tedni v italijanščini in jo zdaj na vse pretege hvalijo pravzaprav vsi italijanski mediji. Torej izjemna priložnost za predstavitev

Borisa Pahorja in slovenske kulture. Večkratni kandidat za Nobelovo nagrado za literaturo, lanski dobitnik francoskega reda legije časti, Prešernov nagrajenec iz leta 1992, ki mu je bil med letoma 1975 in 1981 prepovedan prihod v Jugoslavijo, ker je drugače razumel levičarstvo od tedanjega jugoslovanskega režima, je že leta 1967 v slovenščini izdal avtobiografsko delo *Nekropola*. V njem je opisal svojo internacijo v nacističnih taboriščih (bil je v Natzweiler-Struthofu, Dachau in Bergen-Belsnu). Pozneje je bilo delo prevedeno v skoraj vse večje svetovne jezike, le v italijanščino šele konec leta 2007.¹⁴

**7. 12. Alojz Rebula: Demain, le Jourdain (Jutri čez Jordan), Editions du Cerf, 1998.
Prevajalka: Zdenka Štimac**

1. Gérard Meudal: L'épreuve du désert. Le Monde, 2. 1. 1998.

Alojz Rebula, rojen leta 1924, je pred kratkim skupaj z Borisom Pahorjem v Franciji postal znan kot najpomembnejši predstavnik tržaške književnosti v slovenskem jeziku. *Jutri čez Jordan* je njegova prva knjiga, prevedena v francoščino. Čeprav se očitno opira na temeljito poznavanje Svetega pisma (navdih za ta roman je našel v novem prevodu Biblije v slovenščino), ne gre za učeno študijo niti ne za to, da bi na novo brali eksodus, bližje zgodovinski resničnosti. *Jutri čez Jordan* ni poskus demistifikacije. /.../ Presune nas z nenavadnim slogom, ki se navdihuje v biblični besedi, ne da bi jo skušal posnemati. Deluje kot izven časa, izven modnih tokov, zlasti pa izven načina pisanja zgodovinskega romana. Morda preprosto zato, ker izpostavlja vprašanja, stara kot človeštvo /.../

2. Evgen Bavčar: A partir de la Bible. Quinzaine littéraire, 16. – 31. 1. 1998:

S prevodom tega romana, ki se naslanja na biblično temo eksodusa, se Alojz Rebula prvič predstavlja francoskim bralcem. Rojen leta 1924 v Trstu spada v skupino tržaških pisateljev, ki se v okviru slovenske manjšine skušajo izražati v svojem maternem jeziku.

Rebula prinaša svoj del h književnemu fenomenu, ki ga je Kafka poimenoval „književnost majhnih narodov“. Praški pisatelj je dobro vedel, da je za te književne ustvarjalce pisanje vprašanje življenja ali smrti. Isto velja za tržaške pisatelje slovenskega jezika, za katere je jezik privilegirano mesto obstoja, kjer se izraža identiteta, ki ga pogosto ogroža bolj znan kraj in jezik. Pisati pomeni obstajati v in z intimnostjo jezika, ki se je pogosto bogatil iz okoliških

¹⁴ *Delo*, 20. februar 2008.

kultur. /.../ Rebulov roman spodbija vse napačne utopije modernih totalitarnih sistemov, da človek lahko odkrije etično sporočilo in pravo dediščino bibličnega eksodusa.

Pripombe

Rebula spada v skupino primorskih pisateljev, za katere si v Parizu sistematično prizadevajo, da bi izšli v francoskih prevodih. Primorec Evgen Bavčar je bistveno pripomogel k objavi prevodov Bartolovega Alamuta in Pahorjevih romanov (oba pisatelja sta tudi Primorca), ostali primorski književni ustvarjalci, ki so izšli v francoščini, so bili manj odmevni: Kosovel, Bevk in Rebula. O razlogih za manjšo odzivnost na prevode poezije in o mestu poezije v francoski književnosti smo že pisali (glej uvodno poglavje), o Bevkovem Čedermacu pa tudi pod poglavjem o tem prevodu.

7. 13. Franček Rudolf: Les cartes brouillées (Zapiram mlin, odpiram mlin), Cosmopolite Stock, 1996. Prevajalka: Liza Japelj-Eliad

7. 13. 1. Francoski odzivi

„24 heures“, 29. 10. 1996, Jil Silberstein:

Zgodba o tragediji v 71 burlesknih slikah, v katerih slovenski romanopisec in parlamentarec na zabaven način predstavlja preobrat svojega naroda

Franček Rudolf pozna ljudi; vsaj dovolj, da ve, da dolge tragedije na koncu izzovejo diskretno zehanje. Zato slabo razume, kako bi se zgodba majhnega naroda srednje Evrope lahko izognila zakonu v vrtincu vplivnih. Hvala Bogu, da ima sedanji direktor Radia Slovenije in član novega slovenskega parlamenta v rokavu več asov.

Užitek za vse tri vražičke

Kdo so Franček, Marko in Ivo? Trije neverjetno firbčni fantje. Trije mladi Sherlocki, presrečni, ker jim je usoda naklonila namesto večprogramske TV (smo v Jugoslaviji v 50. letih) obširno družino, v kateri se zdi, da noben njen član ne ceni molka. Vzemimo dedka Ferija: neizčrpen vir zgodb! Kolikokrat je že opisal svoje prigode na ruski fronti med prvo svetovno vojno ali dogodivščine v Mandžuriji? Užitek za vse tri vražičke, ki skušajo na novo preverjati različne verzije – da bi se izognili pretiravanju ali celo nauku. Toliko bolj, kadar se vmeša babica Frančiška, ki ima tudi sama veliko spominov, ti pa se včasih ne skladajo z

dedovimi in njegove zgodbe postavljajo pod vprašaj. Pa oče Branko, bivši budist, sanjač in nepopoljšljiv revolucionar! Pa teta Pavla, navdušenka nad etnologijo! Pa teta Božena, ki jo zapušča spomin! Pa teta Zora! Pa stric Pepi! Pa vsi ostali ...

Ko bralca v šaljivem tonu prek tisoč kratkih dogodivščin navdušujeta neustrašenost fantičev in slikovitost glavnih oseb, se pred njegovimi očmi nevede odvrti tudi osupljiva predstavitev Slovakov, ljudstva, ki je v obdobju petindvajsetih let petkrat spremenilo državljanstvo. Po jarmu Avstrijcev in Madžarov ruska invazija, potem nemška, nato so bili dolgo časa povezani z usodo Srbov in Hrvatov, dokler niso leta 1992 razglasili neodvisne države.

Zapiram mlin, odpiram mlin je nepričakovana uspešnica. Z nizom slikovitih družinskih anekdot ta roman v živahnem stilu prikazuje nasilje nad narodom, čigar identiteta in jezik sta bila ves čas ogrožena, včasih pa celo sam obstoj. "Od trenutka, ko se je ded odločil, da je zanj bistveno ostati pri življenju, ni več pripadal svojemu narodu." Ker ni bilo druge izbire, so morali njegovi sodobniki umetnost preživetja izpiliti do popolnosti.

7. 13. 2 Slovenski odzivi

Brina Švigelj-Mérat: Delo, 28. 2. 1996: Trdoživi, trmasti, hudobni

„Nobene mineralne vode ni, ki bi pregnala neustavljivo hudobnost in destruktivnost tega majhnega in tako zelo pokvarjenega naroda. Nobeni mehurčki ne vzbudijo optimizma v teh resnih zločincih, specialistih splošne zločinske prakse.“ Posebna pohvala prevajalki Lizi Japelj, ki je „ujela pravi ton knjige in tako ohranila glavno odliko Rudolfovega pisanja.“
Sprašuje se le, kdo bo to bral.

Pripombe

Če recenzentu odpustimo, da je Slovenijo zamenjal s Slovaško, je predstavitev tega romana privlačna, sveža in zabavna – kot roman sam. Rudolfov roman je v Franciji izšel le sedem let po izdaji v slovenščini, s finančno podporo francoskega Centre national des lettres, po uspešnem izboru. Za izid ima vse zasluge prevajalka Liza Japelj: samoiniciativno je prevedla roman („ker se je ob njem kar naprej hahljala“), nato pa se je začela zanimati, kje bi prevod objavili. S sklicevanjem na ime znanca iz literarnih krogov je na Pariškem knjižnem sejmu dobila pogovor z urednico založbe Stock in čez dve leti je roman izšel.

7. 14. BRINA SVIT – predstavitev pisateljice

Pisateljica, režiserka in scenaristka Brina Švigelj-Mérat oziroma Brina Svit (psevdonim) je do svojega 24. leta živela v Sloveniji, potem se je preselila v Pariz. Leta 1998 je izšel njen roman *Con brio* in bil nominiran za nagrado kresnik; v francoščini je izšel s samo enoletnim zamikom. Naslednji roman ima naslov *Smrt slovenske primadone* (2000), tri leta kasneje pa je izšel *Moreno*, ki ga je pisateljica najprej napisala v francoščini in šele nato v slovenščini. Sledila sta *Odveč srce* (ponovna nominacija za kresnika 2006) in *Coco Dias ali Zlata vrata* (2008). V francoščini je napisala tudi dve radijski igri in novelo *Poletje*, ko je imela Marina telo.

Brina Svit je v Franciji dobila že več knjižnih nagrad: za francoski jezik in književnost za roman *Moreno* (2003), ki jo podeljuje Francoska akademija; literarno nagrado peleas za *Mort d'une prima donna slovène* in nagrado Mauricea Genevoixa francoske akademije za *Un coeur de trop*. *Con Brio* je bil nominiran za International IMPAC Dublin Literary Award in literarno nagrado Femina. Uvrščena je med Delove Vrhunce 20. stoletja (kjer so od slovenskih avtorjev le še Vitomil Zupan, Drago Jančar in Marjan Rožanc).

Ukvarja se s filmom (*Nikola, Balkon, Jeanne in Zerline*), s pisanjem scenarijev, pa tudi o njej je že bil posnet film: dokumentarec Borisa Petkoviča *Portret Brine Svit* (2007).

7. 14. 1. Brina Svit: *Con brio* (*Con brio*), Gallimard, 1999. Prevajalka: Zdenka Štimac

Prevod romana Brine Švigelj-Mérat *Con brio* je v francoščini izšel le leto dni po izdaji v slovenščini. Preveden je bil s pomočjo francoskega Centre national du livre. Je avtoričin prvi roman, preveden v francoščino.

Roman in odzivi nanj je predstavljen v mojem diplomskem delu, tu jih le povzemam.

7. 14. 1. 1. Slovenski odzivi

1. Boštjan Tadel: *Prijetno popravljanje zamude*, Delo, 19. junij 2003

Con brio je čudovit roman, še toliko bolj, ker je berljiv na več ravneh, kot zgodba je moderna variacija na Cvetje v jeseni; le da je polnokrven roman, filma si sploh ne znam predstavljati. Stilistično gre za daleč najbolj elegantno izbrušeno slovensko prozno pisavo, ki pa je po francosko mehka, ne nemško-slovensko težka ali angloameriško natančna. Hkrati je tako kot Brinin prijatelj in (morda pomalem) stilistični vzornik Phillippe Sollers intelektualno ostra in rahlo melanholična. Vse, kar mora biti dober roman – z dodatkom, da ga ženska piše v moški prvi osebi, kar je prav po francosko žgečkljivo.

2. Valerija Plahuta-Simčič: Intervju z Brino Švigelj-Mérat, Delo, 20. 9. 1999: str. 8:

V prvem delu avtorica predstavi Brino Švigelj, v drugem delu sledi intervju. V njem pisateljica razloži odnos med založnikom in avtorjem ter poudari pomembnost oglaševanja. Avtorica ga je ponudila založbi, ki je izdala že Bartolov Alamut in dva Pahorjeva romana, hkrati ga je ponudila še drugi založbi, Actes Sud. Treba je bilo dobiti tudi subvencijo za prevod, ki jo je omogočila francoska inštitucija Centre National des lettres. Vendar je bila založba Gallimard pripravljena založiti njen roman, še preden je vedela, da ji prevoda ne bo potrebno plačati. Zdaj je založba ponudila njen roman režiserjem in dobila že dve ponudbi za ekranizacijo. Založba ureja tudi prevode v druge jezike.

Na vprašanje, kateri slovenski avtorji bi utegnili zanimati Francoze, Brina Švigelj pravi, da je to težko odkriti. Sama je že dva slovenska pisatelja ponujala različnim založbam, a se nobena ni odločila za izdajo. Popolno presenečenje je bil uspeh romana Noč do jutra Branka Hofmana. Verjetno je bil tako dobro sprejet zato, ker ne govori o nacionalnih, temveč nadnacionalnih interesih. Problem slovenske književnosti v tujini je v tem, da ni ljudi, ki bi prevode znali posredovati založnikom. Prevajalec sam namreč ni literarni agent, država pa raje financira nacionalno kot mednarodno uveljavljanje. Roman Con brio so financirali francosko ministrstvo za kulturo, Društvo slovenskih pisateljev, SAZU in letalska družba Adria.

7. 14. 2. Brina Svit: Mort d'une prima donna slovène (Smrt slovenske primadone), Gallimard, 2001. Prevajalka: Zdenka Štimac

Po oglasu: „Intenzivna in dramatična pripoved o izjemnem prijateljstvu in tragični usodi.“

7. 14. 2. 1. Francoski odzivi

1. Oglas knjigarne Fnac

Medtem ko je on živel v ljubezenskem brezupu, je ona doživljala uspehe, ki so ji prinesli naziv *prima donna*. Zaradi nje je pustil knjigarnarja, za katerega mu je gorelo srce, in postal nekdo: njen „spremljevalec“. Z njo je prekoračil Evropo skupaj z vlogami, ki jih je igrala. Do Ljubljane, mesta njenega rojstva in odraščanja ob mami. Mami, s katero stvari, vsaj tako je izgledalo, niso bile preproste, saj je celo hranjenje lahko postalo problematično. Kaj se je zgodilo v materinem stanovanju? Katera notranja drama je dokončala skrito in brezupno iskanje slovenske pevke? Tega ne bo nihče nikoli zanesljivo vedel. Niti pripovedovalec ne, ki mora odslej svojo pot nadaljevati brez te fascinantne ženske, ki ga je rešila in o kateri je mislil, da ve vse. Močna in ganljiva zgodba o prijateljstvu in prezrti samoti.

2. Radio France, beseda avtorja:

Od začetka vemo: umrla bo. Kdo? Ona, Lea Kralj, slovenska pevka, prima donna evropskih opernih odrov, pa tudi prva ženska mladega pariškega homoseksualnega novinarja. Zgodbo pripoveduje on kot zaporedje odgovorov na vprašalnik, za katerega ne bomo nikoli poznali vprašanj. Skuša se spomniti vsega. Njunega prvega srečanja v Almodovarjevem stilu v Madridu. Nadaljevanja tega neverjetnega prijateljstva med dvema, ki ju ločuje vse. Od njenega načina hoje, govora, pevskih vaj v kopalnici, oponašanja mimoidočih, kako nosi ruto na glavi in predvsem, kako čaka svojo mamo ... Njunega potovanja po Evropi – Pariz, Milano, potem Slovenija. Pri njej doma, v njenem rojstnem mestu, se tragedija zaključi. Razvije se na podlagi čustev, zmot in uničevanja med materami in hčerami, in vse to se zgodi v imenu ljubezni. Ali moja bolečina ni tvoja skrita sreča, mama? Moral bi bil predvideti, jo razumeti, jo rešiti. A tega ni storil. Lea Kralj je moja žrtvovana junakinja. A še vedno živa.

7. 14. 2. 2. Slovenski odzivi

1. *Primadoni Brine Svit nagrada Péléas. Delo, 9. 5. 2001*

Po dobri recepciji francoskega prevoda romana *Smrt slovenske primadone* – o njem je pisala večina francoskih časopisov in revij, vključno z ekonomskim časnikom *Les Echos*, ki mu je namenil celo stran, in celo osrednjim belgijskim časopisom *Le soir*, ki mu je prav tako posvetil celo stran, avtorica je sodelovala na dveh televizijskih in dveh radijskih oddajah – je roman 2. maja prejel literarno nagrado Péléas 2001. Gre za eno najmlajših francoskih literarnih nagrad, ki se je letos prvič razširila na vse evropske romane, in nagrajuje najboljši roman leta, ki med drugim obravnava tudi glasbo. Kot je na podelitvi v kavarni *Deux magots* obrazložil predsednik žirije, znani francoski glasbeni kritik in pisatelj Alain Duault, se je žirija odločila za roman slovenske pisateljice Brine Svit enoglasno.

2. *K. R: Nagrada peleas Smrti slovenske primadone. Delo 8. maja 2001*

Brina Svit je 2. maja za svoj roman *Smrt slovenske primadone*, ki je februarja letos izšel pri založbi Gallimard, prejela francosko literarno nagrado Péléas. Gre za eno najmlajših francoskih literarnih nagrad, ki je bila letos prvič razširjena tudi na tuje romane in nagrajuje najboljši roman leta, ki med drugim obravnava tudi glasbo. Ta nagrada je prestižna tudi zaradi sestave žirije, ki jo podeljuje, saj so v njej zelo znana imena glasbene in literarne scene – vsa so citirana na hrbtni strani rdeče pasice, s katero je od 2. maja naprej opremljen roman slovenske pisateljice.

Gre za tri glavne teme romana; smrt, problem slovenstva skozi oči tujca in primadono, ki retrospektivno pomeni prva ženska. *Smrt slovenske primadone* je sicer napovedoval že njen prejšnji roman *Con brio*, o njem pa je povedala, da je „potovanje skozi različne evropske prestolnice do Slovenije in Ljubljane, ki ni potovanje iz velikega v mali svet, ampak iz odprtega, prepihanega sveta v svet, ki se prepriha boji, ki je zadušljiv, in na koncu primadono ubije. Roman je pisateljica namenila vsem bralcem, ki se zanimajo za literaturo, za katere je roman odkrivanje neznanih teritorijev našega bivanja. In to ne le slovenskih, še posebno, ker je roman zastavljen zelo kozmopolitsko in se slovenska specifika razkriva skozi pogled tujca. Slovenska kritika je o *Smrti slovenske primadone* ugotovila, da je roman nabit z brezstrastnostjo in celo melanholijo: „Ta mariasovska brezstrastnost je posledica karakterizacije; pripovedovalčeve homoseksualne avanture, pa tudi prijateljstvo z Leo so

prežeti z otožno, pasivno samoumevnostjo, z nedejavnostjo, zgodijo se bolj zato, ker dvema za hip uspe prekiniti prevladujoče medčloveške nesporazume in bolj naključno kot ne odkriti telo in kožo kot zadnjo obliko občevanja. Enako nedejavna in skrivnostna, enkrat trmasta in drugič hitro popustljiva, eterično nedostopna, pa spet pohotna, ves čas razpeta med čudne in nedoumljive ekstreme, ki zaznamujejo njen značaj, je tudi naša junakinja. (...) Brezstrastnost in spleen pripovedovalca, pa tudi pasivnost in z njo povezana občutljivost drugih se dobro sprimejo z rahlo vzvišenim, jezikovno okretnim in artikuliranim pisanjem Brine Svit.¹⁵ Pripoved neimenovanega pripovedovalca razgrinja vprašanja o identiteti in upanju, mogoče pa jo je brati tudi kot zgodbo o nekem srečanju oziroma približevanju in oddaljevanju, a okoli ovinka, v slogu, ki ga bralci že poznajo iz avtoričinega *Con bria* ali *Morena*, torej malce zastrto, z veliko namigi in pravzaprav res precej melanholično. Slovensko operno divo Leo Kralj bistveno določa neprenehni dvom o sebi in o svetu, ki jo gleda ali posluša, mestoma se zdi, da bi bila rada hkrati žrtev in zmagovalka, a se za odločnejšo akcijo nikakor ne more odločiti.

Francoski prevod romana, ki ga je izdala založba Gallimard, je doživel precej pozornosti v francoskih medijih, nenazadnje mu je bila namenjena tudi takrat nova nagrada Péléas 2001, o njegovi moči in relevantnosti pa priča tudi na zavihu slovenske izdaje natisnjeno pismo Borisa A. Novaka, ki je avtorici med drugim zaupal tudi to svojo interpretacijo: „Besedilo je poetično, polno čutnih detajlov, obenem pa na zate značilen način – eterično, poduhovljeno. Po prvi tretjini, ki zveni napeto, vendar lahkotno in igrivo, se začne problem zapletati, čustveni učinek pa nezadržno narašča vse do tragičnega konca. Različni svetovi so prikazani v njihovi specifikih, kar velja tudi za Slovenijo: lucidni pripovedovalčevi odstavki o lepotah slovenskih pokrajin so kantrapunktirani z gradacijo zadušljivega in ozkosrčnega provincialnega vzdušja, ki primadono na koncu ubije. To je strašna zgodba, ki pove vse o dvoumnosti – lepoti in ozkosti – slovenskega načina življenja.“

Pripombe

S tem romanom je avtorica začela dobivati literarne nagrade in si s tem utrdila mesto med znanimi književnimi ustvarjalci. Kot je sama povedala v enem od svojih intervjujev, je dobro, da pisatelj dobi nagrado (priznanje kvalitete svojega pisanja) čimprej, ker „se potem lahko v miru posveti samo pisanju“.

¹⁵ Matej Bogataj, *Delo*, maj 2001.

7. 14. 3. Brina Svit: Moreno (Moreno), Gallimard, 2003. Prevajalka: pisateljica

To je prvi pisateljčin roman, napisan v francoščini. Izšel je leta 2003 hkrati v slovenščini in francoščini, napisan v aprilu in maju 2002 v pisateljski rezidenci pri baronici Beatrice Monti della Corte Rezzori.

7. 14. 3. 1. Slovenski odzivi

1. Na kratko: Brina Svit v francoščini in slovenščini hkrati. Delo, 14. 4. 2003:

Francoska založba Gallimard bo 15. maja izdala tretjo knjigo Brine Svit z naslovom *Moreno*. Knjiga ne bo izšla v zbirki *Du monde entier* (Iz vsega sveta) kot *Con brio* in *Smrt slovenske primadone*, temveč v najbolj prestižni zbirki francoske literature, *La collection blanche*. Avtorica jo je namreč napisala v francoščini in jo sama prevedla v slovenščino. Tako bo izid *Morena* dvojen: sočasno s francosko izdajo bo izšel tudi pri Cankarjevi založbi.

2. Tanja Jaklič: Priporočeno, 1. 6. 2003, Iz idealnega kraja za vprašanja o sebi, Delo, 27. 5. 2003

Moreno Brine Svit, pravkar je izšel pri Cankarjevi založbi, je knjiga o vprašanjih socialne, jezikovne, nacionalne določenosti. To ni bila načrtovana knjiga, nastala je iz obupa. Na idiličnem posestvu sredi Toskane naj bi po šestih tednih bivanja napisala roman, kar pa novo delo Brine Svit nikakor ni. Urednik Zdravko Duša mu pravi avtorefleksija, ki ima zadaj plasti zgodbe, oblikovalec Sašo Urukalo je knjigo oblikoval kot dnevnik avtorice, ona pa je želela le, da bo videti skromna. *Moreno* Brine Svit je najprej izšel pri francoski založbi Gallimard, potem ga je avtorica napisala še v slovenščini. Ni ga poslovenila in ni ga prevedla.

Vsebinsko in slogovno večplastno delo je v celoti nastalo po resničnih dogodkih. Pred letom dni je bila Svitova (skupaj še s tremi pisatelji in pesnikom) povabljen na posestvo Santa Maddalena v Toskani. Idealni pisateljski azil pa se je izkazal za idealni kraj dvomov o sebi in spraševanja, „kdo sem, zakaj sredi življenja začnem pisati v francoskem jeziku, komu pripadam in ali sploh komu“, kot je povedala Brina Svit. Načrtovani roman je obstal v zraku, v Pariz pa je k uredniku prinesla novih trideset strani besedila, za katero so jo opogumili, naj ga dokonča. Zdravko Duša je na predstavitvi povedal, da je srž *Morena* pisanje, ki se ga ne da

ukalupiti, pri avtorici pa ga je najbolj pritegnilo njeno stalno ukvarjanje z lastnim jezikom, kulturo in nacijo. V Parizu Svitova kot Slovenka piše „stisnjena in brez socialne komunikacije“ ter izključena kot „obstranka“, nenadoma pa prodre, postane priznana in povabijo jo med izbrance. Duša je tako v *Morenu* izpostavil predvsem avtoričino odločitev, da med „obstranci“ ostane do konca, avtorica pa je dodala, da je bila ravno Santa Maddalena kraj, kjer se je odločila, da ni od nikogar in da pripada le (čeprav se sliši patetično) literaturi.

3. *Brina Svit dobila nagrado Francoske akademije. Delo, 7. 7. 2003*

Letošnjo nagrado za francoski jezik in literaturo je prejela Brina Svit za knjigo *Moreno*. Sama avtorica poudarja, da če bi bila francoščina njen materni jezik, na tako priznanje najbrž ne bi bila kaj posebej ponosna. A v primeru *Morena*, njene prve v francoščini napisane knjige, gre, če drugega ne, vsaj za pečat sprejemljivosti in kakovosti njenega jezika.

4. *Poletno branje, Brina Svit: Moreno, 10. 7. 2003:*

„Po *Aprilu, Navadnih razmerjih*, ki jih je Svitova napisala skupaj s Petrom Kolškom, *Con Briu* in *Smrti slovenske primadone* je nedavno izšel še *Moreno*, priповed, esej in literarna meditacija na temo spremembe jezika. Vsa stvar ni tako zelo abstraktna, kot se nemara zdi. Svitova je bila še z nekaterimi literati pred časom povabljen na posestvo v Santo Maddaleno v Toskano, kjer gospoduje baronesa Beatrice Monti della Corte Rezzori. Edina naloga povabljenec je, da pišejo in pri tem, če se le da, sledijo zveličavni pisateljski normi nove svetovne literarne zvezdnice Zadie Smith (ZS). Med bivanjem v idealni toskanski rezidenci je ZS v ustvarjalnem žaru v 62 dneh napisala 121 strani oziroma 32 271 besed, kar po njenih izračunih pomeni 527 besed na dan. Ob tem je še plavala, opravila dnevni džoging in posledično shujšala ter se polepšala. Naponi Svitove, da bi sledila temu, resnici na ljubo nič kaj umetniškemu nareku, se kmalu izjalovijo, vse bolj pa prihaja v ospredje njena tujskost (pisateljica že več kot 20 let živi v Parizu), nezmožnost pisanja v nematernem jeziku in domačnost z ljudmi, ki so statusno mnogo nižje od izbrancev nečimrne baronese. Brina Svit si za tovariša izbere na posestvu zaposlenega Mohameda, s katerim na večer trkata s kozarci vina ali grappe, sicer ne zato, da bi ona naposled v *Morenu* opisala svojo rezidenčno izkušnjo, pomagalo pa je vsekakor. Pronicljivo pisanje; mimogrede, *Moreno* šteje natanko 121 strani.“

7. 14. 4. Brina Svit: *Un coeur de trop* (Odveč srce), Gallimard, 2005. Priredba v slovenščino: pisateljica

„Zamisel je bila, da napišem dobro ljubezensko zgodbo,“ je na predstavitvi knjige v Francoskem kulturnem inštitutu v Ljubljani dejala avtorica. „Izziv mi je bil, da se bo bralec ob branju pripravljen zjokati, nato pa mu pokažem, da vse le ni tako ...“ je dodala. Pisateljica je roman sprva napisala in objavila v francoščini, v Franciji so ga tudi razglasili za enega izmed desetih najboljših romanov drugega dela literarne sezone. Svitova je prejela za roman *Un coeur de trop* nagrado Mauricea Genevoixa, kar je že druga nagrada Francoske akademije pisateljici slovenskega rodu.

Roman govori o 44-letni Lili, ki je prišla iz Pariza v rodno Slovenijo le za nekaj dni, na očetov pogreb. A vrne se precej kasneje, kot je nameravala. Nenadejana zapuščina – hišica na Bledu – jo pripelje v ljubezensko zgodbo, ki razkriva skrivnosti preteklosti in srca. Roman se poigrava s časom, istočasno se dogaja v Parizu, na Bledu in v Ljubljani. Po besedah Svitove tematizira sentimentalnost. „Kaj pravzaprav pomeni biti sentimentalni? Kaj je tisto, zaradi česar se zjokamo v kinu ali na koncu knjige? Kdaj sentimentalnost postane kič?“ se sprašuje pisateljica.

Kaj o romanu pravi pisateljica?

„Moja junakinja ne mara sentimentalne šare, domovine, hribov, Triglava, jezera, otočka, cerkvice. Če ostane na Bledu, je to predvsem zato, ker je spoznala nekega v redu tipa in se zapletla z njim v zelo odkrito razmerje,“ je o svojem novem romanu zapisala avtorica. Tokrat se je odločila, da napiše pravo ljubezensko zgodbo. „Zdelo se mi je, da je zdaj v mojem življenju pravi trenutek za to. Za eno tako odkrito ‚love story‘. Ko pravim odkrito, mislim tudi na to, da oba glavna junaka dobro vesta, za kaj gre. Na nek način predobro. Njun problem bo namreč, kako izstopiti iz nje. Odraslo, nesentimentalno ... Stopiti nazaj v normalno življenje,“ je pojasnila avtorica.

7. 14. 4 .1. Slovenski odzivi

1. Brina Svit je francoska akademija znova nagradila, Delo, 17. junij 2006

Slovenska pisateljica Brina Svit je za zadnji roman *Un coeur de trop* dobila eno glavnih nagrad letošnjega paketa nagrad Francoske akademije. Imenuje se *Maurice Genevoix*, avtorici

pa so jo podelili pod kupolo Francoske akademije. Zanj je to že druga nagrada te ugledne ustanove (prvo je dobila za esejiziran roman Moreno leta 2003). Roman je izšel pri Cankarjevi založbi, prevedla ga je avtorica sama in mu dala slovenski naslov *Odveč srce*. Gre za ljubezensko zgodbo, ki teče hkrati v Parizu, na Bledu in v Ljubljani.

2. Igor Bratož: *Naključja na različne načine. Delo 2. avgusta 2006*

„*Odveč srce* je napisala relativno znana avtorica (celo tako pomembna, da je bila med redkimi slovenskimi avtorji uvrščena v Delovo zbirko vrhunskih svetovnih romanov stoletja). Kot je mogoče izvedeti s platnic, je namreč roman najprej napisala v francoščini, potem pa si je *Un coeur de trop* privoščila predstaviti v slovenščino, a menda ne gre zgolj za prevod. Izid romana medijsko nikakor ni bil spregledan, ravno narobe, dejstvo, da je knjiga izšla, je bilo pospremljeno z izrazitim publicističnim pompom, ki je marsikoga – in prištevam se k tej skupini bralcev – najmanj presenetil. /.../

Brina Svit se usodne naključnosti loteva z natančno komponirano romaneskno zgodbo, ki pa žal na premnogih mestih zveni oziroma se bere neprepričljivo, preveč shematsko, predvsem pa je ta proza izrazito uglajena, kozmopolitsko načičkana in po tej plati tudi rahlo sterilna. Tudi v njeni zgodbi se znajdejo ljudje – no, predvsem je to junakinja Lila Sever – ki jim kljub ‚urejenosti‘ svojega življenja nekaj manjka in poskušajo ‚to‘ doživeti, izživeti, si upati. Lila je vpeta v nekakšen razlomljen trikotnik, v katerem sta ujeta še prijateljica Simona in njen moški Pierre, in ‚tisto‘ se ji zgodi, ko pride iz Pariza v Slovenijo na pogreb svojega očeta. Na Bledu, v kraju, ki se ji zdi kičast, namreč sreča drugega moškega, se z njim sprime, po avanturi pa odfrli nazaj, ne da bi vedela, da je živ, in ne mrtev, kot si misli. Gospod, ki jo je usodno očaral, ni kak ekvivalent dalmatinskega ‚galeba‘, ampak zdravnik, ki pa tudi ima svoje zagate, morda je ravno zaradi takih okoliščin sploh mogoč magnetizem med njim in Parižanko slovenskega rodu. In potem imate – le kaj drugega! – vaje v psihologiziranju. Prefinjena senzibilnost. Veliko patetike. In kot v vseh tešljivih romanih, se na koncu prvzaprav vse uredi prav. Zamah je končan. Avtorica je ‚sejvala‘ in šla ali počivat ali pa delat piar.

Kultivirana pisava, uglajen slog, a definitivno brez presežka, kot bi se ga lahko pričakovalo od tako uglednega peresa, ki ga – pazite, Slovenčki – nagrajuje tudi velika tujina. Ostal sem

nepotešen, prijazno pa dopuščam možnost, da bo zgodba potešila drugačne bralce oziroma bralke. Prav jim bo.“

7. 14. 4. 2. Francoski odzivi

1. Livres hebdo, 20. 1. 2006, Alexandre Fillon

Poln očarljivosti, domišljije in hkrati teže življenja nas *Odveč srce* očara s svojim stilom, zgradbo in vražje zanimivimi osebami.

2. I. M.:Pélerin magazine, 9. 3. 2006

Romantičen ne da bi bil sentimentalen daje vtis, kot da v čolnu potujemo po jezeru; poti se prepustimo z užitkom.

3. Dominique Pascal: Page des libraires (Lu et conseillé), marec 2006

Lahkotno in predrzno pisanje se sčasoma spremeni kot hlapi parfuma, ki uhajajo iz stekleničke.

4. Astrid Eliard: Le Figaro, 11. 3. 2006

Pri Brini Svit nam je vseč to, da je vsaka stran prežeta z njeno prisotnostjo; tu je, čisto blizu, govori nam in šepeta ter nas vabi, naj napnemo ušesa. Njena glasba je prelepa, da bi ji odrekli.

Pripombe

Za Morenom je to že druga knjiga, ki jo je pisateljica napisala v francoščini in slovenščini.

Poudarja, da ne gre za prevod, ampak za nov roman na isto temo.

7. 14. 5. Coco Dias ou La Porte dorée (Coco Dias ali Zlata vrata), Gallimard, 2007.

Priredba v slovenščino: pisateljica

Pisateljica Brina Svit, izven literarnega sveta znana kot Brina Švigelj-Mérat, je v Sloveniji pod sloganom „Brina. Edina.“ pravkar predstavila svoje sedmo delo, roman *Coco Dias ali Zlata vrata*, ki je izšel pri Cankarjevi založbi.

7. 14. 5. 1. Francoski odzivi

Novinarjevo „militantno“ besedilo je naslednje:

1. 2. 22.11.2007: *Sauvez le roman de Brina Svit! Venez danser avec Brina Svit !*

<http://lewesternculturel.blogs.courrierinternational.com/archive/2007/11/13/sauvez-le-roman-de-brina-svit.html>, 15. 6. 2008 -*Points de vue sur l'actualité des biens culturels*

V jedi iz vseh mogočih vrst zelenjave, ki smo jo dobili z novimi prevodi, so se nekateri okusi zaradi prenapoljenih želodcev izgubili; tako tudi roman Coco Dias Brine Svit, ki je izšel v zbirki Blanche. Mlada romanopiska zasluži vse pridevnike, ki jih premore francoski jezik. Očarljivost, prefinjenost, rahločutnost za to, da z nasmeškom izpove globoka čustva, premišljena pripovedna struktura, natančno opisane osebe ... sreča, ki jo nudi ta roman, je neskončna. In neskončno je moje razočaranje, ko vidim, da je to delo prezrto zaradi preobremenjenosti kritikov, knjigarnarjev, urednikov. Da tak roman ostane nezapažen, je krivica. O tem bom še govoril, ker ne bom dopustil, da bi tako ljubek in očarljiv roman šel mimo neopažen kot vsak drug.

2 *Angèle Paoli: Terres de femmes, la revue littéraire, artistique & cap-corsaire, 15. 6. 2008:*
<http://terresdefemmes.blog.lemjonde.fr/category/livres/>,

Ustvariti iz svojega življenja umetniško delo. Iz življenja umetnino in iz romana mojstrovino. Roman za večkratno branje, ki je hkrati zgodba o tangu in hkrati resnična biografija. Vendar se zdi, da za pravo mojstrovino nekaj manjka ... Mogoče premalo liričnosti? Mogoče je preveč resničnosti? In preveč minimalizma? A to, kar mi predvsem manjka v zadnjem Brininem romanu, je tista tiha glasba v molu, ki je bila tako nekaj posebnega in skrivnostnega in ki igra v njenih prejšnjih romanih.

3. *Kupčija plesalca tanga in pisateljice: Nov roman Brine Svit*
http://www.rtv slo.si/kultura/modload.php?&c_mod=rnews&op=sections&func=read&c_menu=5&c_id=43099

Zgodba o „kupčiji med literaturo in tangom“ je najnovejši roman Brine Svit, ki je sprva izšel v francoskem jeziku, zdaj pa ga je pisateljica prevedla tudi v slovenščino. V Parizu živeča pisateljica Brina Svit je pred nekaj leti tako rekoč „padla“ v tango, ko je srečala plesalca Coca Diasa, ki ji je ponudil učne ure plesa, če napiše knjigo o njem. Tako se roman Coco Dias ali

Zlata vrata, ki je v slovenskem jeziku izšel pri Cankarjevi založbi, tudi začne. Pisateljica je povedala, da gre za zgodbo o kupčiji med pisateljico in plesalcem tanga, vmes pa se zgodi še marsikaj. Diasova ponudba se je Svitovi sprva zdela malce žaljiva, saj je menila, da zna plesati, a se ji je kupčija zdela zanimiva literarna ideja. Da bi se lotila novega romana o tangu, je odložila pisanje prejšnje knjige in se lotila sodelovanja z Diasom, s katerim se je dvakrat tedensko dobivala v pariški četrti Zlata vrata, ki je dala romanu tudi naslov.

Pisateljica je skušala je popisati stvari tako, kot so se resnično zgodile, čeprav je glavna junakinja Valerie Nolo izmišljena. Protagonista se sprva srečujeta v Parizu, nato gresta v Buenos Aires, kjer Valerie spozna okolje, iz katerega je Coco izšel in kjer je tango pravzaprav način življenja. Valerie na koncu tam tudi ostane. Pa vendar Coco Dias ali Zlata vrata ni zgolj roman o temperamentnem južnoameriškem plesu, ampak knjiga o dveh svetovih, ki se združita. Gre za večplasten roman o pisanju, literaturi, umetnosti in izvozu revščine drugam.

7. 14. 5. 2. Slovenski odzivi

Brina Svit: „Z Zlatimi vrati sem ga ubila“ 14. 6. 2008:

http://www.airbeletrina.si/index.php?option=com_content&task=view&id=1294&Itemid=1

„Na trgu je toliko knjig, da si lahko vesel, če se o tvoji sploh spregovori. Moj zadnji roman je bil letos jeseni (2007) pripravljen in potopljen med 700 romani, ki so izšli v istem času. Tako da je novembra nek novinar napisal zelo militanten tekst, ki je krožil tudi po internetu, z naslovom: *Rešite roman Brine Svit*. V istem času sem dobila dve nagradi: Folie d'encore (nagrado neodvisnih knjigarnarjev) in belgijsko nagrado Licorne, ki sta moj roman potegnili iz te strašne poplave.“

Pripombe

Francoski in slovenski časopisni odzivi so si enaki v tem, da oboji opisujejo najnovejši roman Brine Svit s podobnimi izrazi: očarljiv, poln domišljije, svež, nepričakovan; „Romantičen ne da bi bil sentimentalen daje vtis, kot da v čolnu potujemo po jezeru.“ ali „Lahkotno in predrzno pisanje. Prelepo ...“

7. 14. 6. Izbira jezika za književno ustvarjanje Brine Svit

Brina Svit je slovenska pisateljica, ki ustvarja v neslovenskem jeziku. Ni edina ali prva (leta 1987 je Jože Javoršek v francoščini napisal in izdal svoj roman *Les mémoires dangeureux*), je

pa najbolj plodovita. Zadnje tri romane je napisala najprej v francoščini, nato jih je prestavila v slovenščino. Romani so v obeh jezikih izšli skoraj istočasno ali z največ enoletnim razmikom.

Danes se uvršča med najpomembnejše sodobne frankofone pisatelje. To so pisatelji, katerih materni jeziki ni francoščina, vendar ustvarjajo v tem jeziku. Med znanimi ustvarjalci iz te skupine je med drugimi Milan Kundera.

Brina Švigelj-Mérat oziroma Brina Svit spada med t. i. „pisatelje, ki so zamenjali jezik“, saj je po štirih v slovenščini napisanih romanih zamenjala jezik svojega umetniškega izražanja in odslej namesto v slovenščini piše v francoščini. O zamenjavi je razmišljala dolgo časa, saj je svoje romaneskno pisanje doživljala v slovenščini, kot pravi, so se tudi meje njenega sveta razširile v slovenščini: „V slovenščini sem se naučila ljubiti, smejati, jokati, bati se.“ Ne deli pa izkušnje s svojim najljubšim filozofom Cioranom: „Z drugim jezikom se odtrgamo do svojega otroštva“, saj se s tem, da je začela pisati v francoščini, od slovenščine ni poslovila. Zamenjavo jezika doživlja kot neke vrste emancipacijo do domovine in vsega, kar je povezano z njo. V svojih intervjujih je pisateljica o razlikah med slovenščino in francoščino povedala naslednje:

„V francoščini sem se gotovo naučila drugih stvari. Biti disciplinirana, strukturirana ... Jasna. Jedrnata. Francozi mi rečejo, da imam celo humor, kar me zmeraj razveseli. Težko je imeti humor v tujem jeziku. Prevajanje v slovenščino pa je celo poglavje. O tem lahko prav tako govorim cele ure, kot o tangu. Vsakič odkrijem kaj novega. Že pri *Morenu* sem razumela, da slovenski stavek potrebuje malo več „maščobe“. Preprosto je treba nekaj dodati, da stavek ne zveni suho, ubogo. Medtem ko francoščina to suhost, neke vrste neliterarnost zelo dobro prenaša. To je gotovo eden od razlogov, da je Beckett začel pisati v francoščini. Pri *Odveč srcu* sem imela recimo probleme z erotiko. Vsi erotični pasusi, ki jih ni ravno veliko, so v francoščini bolj naravni, medtem ko zna biti slovenščina bolj intimna.“
(*Vesna Milek: Intervju z Brino Svit: Kot bi ti nekdo natočil liter in pol čiste emocije. Delo SP, 24. junij 2006*)

ali

„Francoščina je trd, nepatetičen jezik, slovenščina je bolj lirična, potrebuje malo maščobe. Ne prenaša banalnosti, takoj mora iti v višave. Je tudi bolj sintetična, zato ima v slovenščini roman (*Odveč srce*) celo 15 strani manj.“

Na vprašanje, ali s prevajanjem napiše nov roman ali je novo besedilo le prevod, odgovarja, da se nekaterih besednih iger preprosto ne da prevesti, zato to ni prevod.

O uporabi francoščine kot sredstva literarnega ustvarjanja pisateljica dvakrat uporabi primerjavo z oblaci. Najprej ko opisuje razmerje do svoje prevajalke: „Imela sem izjemno dobro prevajalko, a sem imela ves čas občutek, da obstajam skozi njo, kot da bi nosila obleke, ki niso moje. Nekega dne pa sem naredila velik korak. Moja prva knjiga v francoščini govori prav o tem.“¹⁶ po prestopu v ustvarjanje v tem jeziku opiše svoje počutje: „Tako je, kot da bi nosila popolnoma novo obleko. Prav mi je, a še še ni prilagodila mojemu telesu, na vseh koncih me veže in tišči, čeprav je ukrojena zame.“

V Sloveniji pogosto omenjamo njen prestop iz slovenskega v francoski jezik, pa tudi Francozi v zvezi z njo velikokrat govorijo o „la Slovène“ Brina Svit. Tudi zdaj, ko piše v francoščini, ostaja zanje še naprej Slovenka, istočasno pa jo berejo kot francosko avtorico, kar pomeni, da od nje ne pričakujejo slovanske eksotike. Je torej del francoske literature in hkrati frankofonske, kar zanjo pomeni izstop iz nacionalne literature. Sicer pa Brina Svit pravi, da se, kar zadeva pripadnost nekemu nacionalnemu programu, nima za slovensko, marveč za evropsko pisateljico, ki pač piše v slovenskem jeziku: „*Slovenka, ki piše v francoščini in je del velike frankofonske družine*“, se avtorica opredeli v Delovem intervjuju.¹⁷

Njeno mnenje o pisanju v francoščini:

„In vendar obstaja tudi poseben čar pri pisanju v tujem jeziku. Prisiljen si staviti na svojo ranljivost, pokazati svoje šibke točke, odstraniti blišč. Priznati: to je vse, kar lahko naredim. Nimam papirja za zavijanje daril, imam samo darila.“

in tudi

„Ko sem bila stara okrog 24 let, sem spregovorila jezik svojega moža in dežele, v kateri živim. Korak naprej sem naredila z Morenom, prvim romanom, ki sem ga napisala v francoščini, ker mi prevod ni več ustrezal: bil je preveč popoln za moj register jezika, ki je po mojem mnenju nižji. V francoščini sem bolj ranljiva in ravno to je zanimivo; izpostaviti se nevarnosti, delati s svojimi šibkimi točkami in jih premagati. Pogosto čutim za svojimi stavki slovensko strukturo. Moja francoščina je vplivala in disciplinirala mojo slovenščino, ki je mehkejši, slovanski jezik, v njem je več nereda, besede nimajo določenega mesta, sosledica časov ne obstaja. Čeprav so me vedno vznemirjali pisatelji, ki so zamenjali jezik svojega izražanja, sem dolgo mislila, da to ni zame. Sprememba je namreč težka; nič ni trdno, besede zvenijo drugače. Prevod v slovenščino romana *Odveč srce* je problematičen, ker ne uspem obnoviti erotičnih prizorov. Slovenski jezik ni imel de Sadea ali Bataillea, veliko bolj je sramežljiv kot francoščina; po drugi strani pa je prikladnejši za intimne izpovedi, ker ima dvojino ... Ves čas niham. V slovenščini je treba še vse ustvariti, v francoščini

¹⁶ Elle, 13. marec 2006.

¹⁷ Vesna Milek: Intervju z Brino Svit: Kot bi ti nekdo natočil liter in pol čiste emocije. Delo SP, 24. junij 2006.

me književno bogastvo sili v inventivnost, čeprav se tam bolj igram z obliko kot jezikom.“ *Brina Svit, brez sramu*

Brina Svit se od 2003, ko je izšel njen prvi v francoščini napisan roman, Moreno, pojavlja na dveh oddelkih: ‚slovenska književnost v francoskih prevodih‘ in ‚francoski romani‘.

7. 15. TOMAŽ ŠALAMUN

Šalamun je danes najbolj prevajani in najbrž tudi brani slovenski pesnik. Ima stalen krog bralcev in venomer preseneča s svojimi pomenskimi povezavami, neposrednostjo in obvladovanjem jezika.

7. 15. 1. Tomaž Šalamun: Poèmes choisis (Izbrane pesmi), MEET, 1995, 2001. Prevajalki: Mireille Robin in Zdenka Štimac

7. 15. 1. 1. Slovenski odmevi

1. Delo, 5. 4. 1995, Brina Švigelj-Mérat:

28. marca 1995 je imel Tomaž Šalamun v pariški knjigarni Le Divan, specializirani za poezijo, literarni večer. Pred tem je bil zadnji resnični pesniški dogodek slovenske književnosti v Franciji izid Kosovela pri Seghersu v prevodu Marca Alyna leta 1971. To dejstvo hkrati umešča Šalamuna tja, kamor spada: v vrh sodobne evropske poezije. In istočasno, kar ni zanemarljivo, navaja francoska ušesa tudi na zvok slovenske besede. Tomaž Šalamun je svoji publiki, v kateri so bili njegovi pesniški kolegi založniki, ena izmed urednic književnega Monda, urednik revije Evropa, Jean-Baptiste Para, prebral poleg francoskih prevodov nekaj pesmi tudi v slovenščini.

Poèmes choisis, izid pesniške zbirke v francoščini, navzočnost avtorja na knjižnem sejmu, intervjuji ter predstavitve na francoskem radiu France Culture ter Radio France Internationale – za tem stojijo urednik in založnik Georges Ferenczi, založba Est-Ouest Internationales, Editions Unesco, francoski Centre national du livre, Trubarjev sklad in predvsem prevajalki Robin Mireille in Zdenka Štimac, ki je znala začetnemu francoskemu prevodu vtisniti izgubljeno slovenskost in mu dati končno obliko, za katero se vsi strinjajo, da je na visoki ravni.

„Poseben sijaj pa daje tej Šalamunovi avanturi na francoskih tleh brv, ki mu jo je ponudil J. Ribaud, ki v Franciji velja za kralja ludizma in rigoroznosti in je poezijo opredelil za univerzalno matematiko. Brv je narejena iz pesmi namesto predgovora v knjigi in nosi naslov Tomaž Šalamun makes history. Brv, za katero si lahko želimo, da bo znala postati most za slovensko literaturo in prisotnost v Franciji in Evropi, most do predolgo zanemarjenih kultur, kot se je izrazil Jean-Baptiste Para.“

7. 15. 2. Tomaž Šalamun: Livre pour mon frère (Knjiga za mojega brata), MEET, 1998

Prevajalka: Zdenka Štimac

<http://www.regards.fr/article/?id=2399>

Tomaž Šalamun, Poèmes choisis. Predstavitev: Robert Hass. Spremna beseda: Jacques Roubaud. Prevajalci: Mireille Robin, Zdenka Štimac in pesnik.

Daleč od gozda

„Poezija je, ker človek ni Bog, in to dejstvo človek najslabše prenaša.“ Tako je Tomaž Šalamun mislil o poeziji pred 27 leti. To je tisto, ker človeka izenači z Bogom ... Čutna bližnjica med zemljo in nebom, ki so jo zasejali njegovi lastni pokroviteljski liki.

Roditi se leta 1941 med dvema svetovoma, odraščati na meji več jezikov, ekje med Trstom in Istro, v Kopru, doživeti vse te dogodivščine te „Srednje Evrope, groznih krajev, totalne katastrofe“... Biti Tomaž Šalamun. Abstraktni slikar, umetnostni zgodovinar v Jugoslaviji, ko je bila Slovenija njen del, gostujoči profesor v Iowa City – je vplivala nanj ta pesniška šola iz New Yorka, poetičnost jezika? – prevajalec, učitelj na podeželski šoli in prodajalec v svoji državi, kulturni ataše na veleposlaništvu v New Yorku ...

V čudovitem predgovoru Jacques Roubaud opiše Tomaža Šalamuna v 101 verzu. Vsak se začne z imenom pesnika in povzame sintagmo, del pomena več pesmi. Večno vračanje pesmi k sami sebi: je, kar je.

Tomaž Šalamun vsebuje ta skrivnostni pomen pesniškega sveta brez meja, čutnega in razumskega, naivnega in učenega, nejasnega in natančnega, vsakdanjega in slovesnega, naravnega in umetnega. V njem je vsa človeška kultura – majhne države imajo to prednost – in je istočasno svoboden. Sledimo mu v vseh kadečih topografijah, „daleč od gozda, na belih jelkah, na pisanih trakovih./Bele jelke so zasnežene, a nobenih sani“; držimo se njegovega

čarobnega živalskega kraljestva, rastlinja in skrivnostnih poti. „Tomaž Šalamun je pošast./Tomaž Šalamun je krogla, ki se kotali skozi zrak. Nihče ne pozna njene poti ...

V angele trkam z glavo / naravnost v polna usta, ubijem jih in jih rodim, ker pišem.“ Ostaja nedosegljiv, ker mu pripada beseda in se z njo igra, pijan od njenih ritmov, udari se, ubije se, zviška nas gleda s svojega prestola Pesnika, iz svojega „vertikalnega časa“. Upornik svojega plemena, ki je pozabilo, kakšen je okus svobode, a je stalno zaljubljen, ima občutek za delitev. Njegova beseda, ki je njegovo telo, njegovo življenje, nam ponuja dejanje milosti, velikodušnosti, ki daje tej knjigi dušo: „Upam, da bom zdržal,/ da bom lahko večno vračal vso to ljubezen.“

7. 16. Ivan Tavčar: La cronique de Vissoko (Visoška kronika), POF, 1975

Prevajalca Jean Durand-Monti et Viktor Jesenik

7. 16. 1. Slovenski odzivi:

Kritika Metke Zupančič, 1977, ZDSKP se osredotoča na način zapisa ali prevajanja lastnih in geografskih imen, nepotrebno transkripcijo in nedosledne prevajalčeve odločitve. Meni, da so se z (neustreznimi) prevodi pomeni imen izgubili in se zavzema za to, da bi francoski bralec širil svoje obzorje tudi tako, da bi lastna imena bral v izvirniku.

Odzivi na to objavo so natančneje opisani v mojem diplomskem delu.

7. 16. PRIMERJAVA ODZIVOV FRANCOSKIH IN SLOVENSkih MEDIJEV

Prevode, objavljene v tujini, poročevalci praviloma vidijo kot nov korak na poti k priznanju in poznavanju slovenske literature na mednarodni ravni. To pomeni, da se zavedamo, da je slovenska književnost v mednarodnem kulturnem prostoru zaenkrat slabo poznana. Funkcija književnosti je razumljena v uporabnostnem smislu – za promocijo države, za poglobljanje in izboljševanje stikov med državama ter za trdnejše mesto slovenske književnosti v svetovni.

Skoraj vsa slovenska leposlovna dela, ki so izšla v francoskem prevodu, so bila deležna v Sloveniji posebne pozornosti, ki je praviloma presegala zanimanje v Franciji. Manj opažene so bile knjige, ki so izšle pri majhnih založbah, skoraj brez odziva pa so ostale tiste knjige, ki

so v francoskem prevodu izšle v Sloveniji. Vzrok za to, da so prevodi večinoma bolj odmevni v slovenskem kot v francoskem prostoru, verjetno tiči v dejstvu, da literatura malih narodov težko prodre v kulturni prostor velikih in da je vsak izid že nekakšen uspeh.

8. ZAKLJUČEK

Vrednost nacionalne književnosti se meri tudi po številu prevodov v tuje jezike (J. Moder).

8. 1. O vplivih na uspeh prevodov

V iskanju prave poti za uvajanje slovenske književnosti v Franciji so potrebne nadaljnje raziskave kulturnega prostora, v katerem se pojavi prevod, neizolirano od okolice in druge istočasne knjižne ponudbe. Treba je upoštevati aktualna iskanja, potrebe in modo v Franciji, da bi pri tej publikii dosegli večjo odzivnost. Francoski kulturni prostor ne kaže posebne potrebe po literarni komunikaciji z malimi narodi, kot tipičen centralni knjižni sistem ostaja relativno zaprt. Hkrati skuša na francosko literarno sceno vstopiti zelo veliko frankofonih književnih ustvarjalcev z vsega sveta, zato je tamkajšnji knjižni trg zelo zapolnjen. Zdi se tudi, da se zanimanje za druge kulture in njihove posebnosti bolj živo poraja v neposrednem stiku z drugimi kulturami in pri tistih bralcih, ki se zavedajo možnosti drugačnosti kultur iz lastne izkušnje, kot pri bralcih, ki takih neposrednih stikov niso doživeli in se vse življenje gibljejo v eni sami kulturi. Pri posredovanju slovenske književnosti v tujini je treba upoštevati specifične lastnosti in usmerjenost ciljne kulture, zato naj izbor besedil ne temelji na istih kriterijih, kot veljajo za objavo v izhodiščni. S tega zornega kota pogoj, ki ga postavlja Trubarjev sklad za sofinanciranje objave v tujini (kar je verjetno ključnega pomena v več primerih, kot smo si pripravljene priznati), ni na mestu, saj uspeh na domačih tleh ni porok za uspeh na tujem. Vemo, da se nekatere literarne prvine s prevodom zakrijejo in iz odzivov francoskih bralcev smo razbrali, da v slovenskih umetniških besedilih večkrat cenijo druge elemente, kot se zdijo pomembni primarnim bralcem. Z natančnejšo raziskavo okusa, želja in

potreb tujih bralcev bomo bolje vedeli, kakšen tip književnosti se jim zdi zanimiv, in bi za bodoče prevode izbrali tak del slovenskega knjižnega ustvarjanja.

Zanimanje sodobne bralske publike v Franciji je večje za aktualistične, polliterarne zvrsti kot za čisto leposlovje. Literatura, ki zahteva poglobljeno branje, praviloma nima široke odmevnosti. Poskusi, da bi francoski bralci bolje poznali slovensko književnost, pa so usmerjeni prav v to: prednost pri izbiri za prevod imajo dela avtorjev, ki so pri slovenski publikii že doživela ugoden odziv. V resnici nihče ne more predvideti, kako bo neko v Sloveniji popularno delo sprejeto v drugem okolju, pri bralcih z drugačnimi pričakovanji in okusi. Na podlagi odzivov na že objavljene prevode bi lahko ocenili, katera dela so bila francoskim bralcem všeč. Za kanonizirana besedila (prevoda Visoške kronike ali Kaplana Martina Čedermaca) se je izkazalo, da so bila za neslovenske bralce pretuja, bolje so sprejeta dela Pahorja in Svitove, ki ju tuji bralec lahko vnese na ozadje svojega predhodnega znanja o sicer neznanem svetu in nanj pripenja nova odkritja.

Zavedati se je treba tudi različnih ravni pomembnosti literature pri enem ali drugem narodu. V zgodovini slovenskega naroda ima književnost poseben pomen, prevladuje miselnost, da so se Slovenci kot narod zahvaljujoč ohranili skupnemu jeziku. Poleg drugih funkcij ima pomembno mesto v hierarhiji nacionalnih vrednot in njegovi identifikaciji, marsikdaj se jo povezuje s slovensko samostojnostjo in se v njej vidi sredstvo za mednarodno afirmacijo. Za Francoze pa književnost nikoli ni imela narodno konstitutivne funkcije, temveč je vedno obstajala le na področju umetnosti.

Treba bi bilo preučiti **zunanje dejavnike**, ki vplivajo na oblikovanje prevajalske prakse: kritika prevoda, vpliv kulturne politike na prevajalski program, analiza prevajalskega programa s stališča knjižnega trga, sodelovanje urednika pri tvorbi besedila prevoda, delovanje prevajalskih institucij, usposabljanje prevajalcev. Kaj od naštetega vpliva na izbor prevedenih del v francoščino? Kritika prevoda je zelo redka; v obravnavanih časopisnih člankih sta prevajalski proces in končni izdelek kritično opisana samo v dveh. Večinoma gre le za informiranje o novem prevodu ter poročanje o odzivu tujih medijev. Drugačen je bil položaj v Zborniku Društva slovenskih književnih prevajalcev, kjer so se pogosto kritično pretresali različni prevodi istih besedil. Upamo, da bo ta pristop ohranil zbornikov naslednik, revija Hyeronimus. Kulturna politika se zaenkrat ne posveča bistveno prevajalskemu programu slovenskih književnih del v francoščino. Le pri založbi Beletrina so leta 2008

oblikovali svoj program za načrtno uvajanje slovenske književnosti v več evropskih držav. Francija je na vrsti za leto 2009/10. Slovenska prevajalska revija, ki v zadnjih tridesetih letih objavlja prevode slovenske književnosti v francoščino, je *Litterae Slovenicae* (Le Livre slovène) pri Društvu slovenskih pisateljev. Vendar pa tam objavljeni prevodi niso doživeli knjižne izdaje, s čimer bi postali dostopni večjemu številu bralcev, niti ni revija na voljo v tujini.

Osrednja slovenska ustanova za književno prevajanje je **Društvo slovenskih književnih prevajalcev**, ustanovljeno leta 1953 in spada med najstarejše v Evropi. Je strokovno združenje, ki skrbi za ohranjanje visoke ravni prevajalskega dela in uveljavitev stroke, za stike med prevajalci in njihovo seznanjanje s teoretičnimi, zgodovinskimi, socialnimi in praktičnimi vidiki prevajalstva. Svoje cilje uresničuje (med drugim) s prirejanjem literarnih in debatnih večerov, strokovnih srečanj, predavanj, posvetovanj ipd., s spodbujanjem mednarodne študijske izmenjave prevajalcev, s sodelovanjem z drugimi kulturnimi, izobraževalnimi in strokovnimi organizacijami in ustanovami v Sloveniji in tujini, z izdajanjem publikacij o prevajalstvu in sodelovanjem pri tovrstnih publikacijah drugih izdajateljev. Včlanjeno je v Evropski svet združenj književnih prevajalcev – CEATL (Conseil Européen des Associations de Traducteurs Littéraires). Zdi pa se, da je več izmenjav in strokovnih delavnic namenjenih angleščini in nemščini, za francoščino ostajajo prevodi odločitev oziroma vprašanje poznanstva med uredniki in posameznimi prevajalci. Tudi pri predmetu književno prevajanje, ki se poučuje na oddelku za prevajanje in tolmačenje na Filozofski fakulteti v Ljubljani, se zaenkrat obravnava le književne izmenjave iz in v angleščino.

8. 2. Kako izbrati delo za prevod

V repertoarju prevodov vidimo, da so večinoma prevedeni sodobni, še živeči pisatelji. Dela, ki so bila prevedena v najkrajšem časovnem zamiku po objavi v slovenščini, so naslednja:

	IZID V SLOVENŠČINI	IZID V FRANCOŠČINI	Časovna razlika med izidoma v Sloveniji in Franciji
<i>B. Svit: Smrt slovenske primadone</i>	2001	2001	-

<i>B. Svit: Moreno</i>	2003	2003	-
<i>B. Svit: Odveč srce</i>	2006	2006	-
<i>B. Mozetič: Obsedenost</i>	1991	1991	-
<i>T. Šalamun: Knjiga za mojega brata</i>	1997	1998	1 leto
<i>B. A. Novak: Mojster nespečnosti</i>	1995	1996	1 leto
<i>B. Svit: Con brio</i>	1998	1999	1 leto
<i>J. Hudeček: Golobar</i>	1997	1999	2 leti
<i>B. Pahor: Zibelka sveta</i>	1999	2002	3 leta
<i>D. Zajc: Otroka reke</i>	2000	2003	3 leta
<i>B. Pahor: Zgodba o reki, kripti in dvorljivem golobu</i>	2003	2007	4 leta
<i>A. Blatnik: Zakon želje</i>	2000	2005	5 let
<i>F. Rudolf: Odpiram mlin, zapiram mlin</i>	1990	1996	6 let
<i>K. Kovič: Profesor domišljije</i>	1996	2002	6 let
<i>A. Rebula: Jutri čez Jordan</i>	1988	1997	9 let

Vsi ti prevodi so izšli v letih po osamosvojitvi Slovenije, kar sovpada z leti po uspešni objavi *Alamuta*, a bolj verjetno je na porast števila prevodov vplivala nova slovenska kulturna politika, bolj zavzeta za prevode in objave književnih del v tujini.

Hiter prevod pa ni zagotovilo, da bo prevedeno delo uspelo. Uspeh Hudečkovega *Golobarja*, Kovičevega *Profesorja* in Blatnikovih novel je vprašljiv; odzivov v francoskih časopisih ali pri založbah nanje namreč ni najti, torej verjetno v medijih skoraj niso bili omenjeni. Neopažena sta ostala tudi Rudolfov in Rebulov roman, ki sta bila prevedena le šest oziroma devet let po izidu v Sloveniji. Nasprotno je *Alamut* v francoskem prevodu izšel petdeset let po izidu v izvirniku in odziv bralcev je bil izjemno dober. Zadnji romani Brine Svit in Borisa Pahorja so bili v Franciji dobro sprejeti predvsem zaradi svoje kakovosti in zato, ker sta pisatelja že znana, ne pa zaradi majhne časovne razlike med objavo v izvirniku in prevodu. V resnici nastajajo skoraj istočasno v obeh jezikih le literarna dela Svitove, Pahorjevi romani *Nekropola*, *Spopad s pomladjo*, *Zatemnitve*, *V labirintu* so v slovenščini izšli okrog trideset let pred prevodom v francoščino.

Na kakšen način se promovira književnost v Franciji, nas informira Brina Švigelj-Mérat v svojem članku iz rubrike *Svitanja v Delu*¹⁸:

„Kako bi (slovenski novinarji) v enem mesecu recenzirali ali drugače obeležili 663 različnih novih knjig? Številka je preverjena: v letošnji jesenski pošiljki (v Franciji) je – z besedo – šeststo triinšestdeset novih knjig. Kako si torej avtor enega izmed teh šeststo triinšestdesetih romanov izbori svoj prostor pod soncem? Nekaj kvadratnih centimetrov na knjigarniških policah in prav toliko v časopisju in specializiranih revijah? Odvisno, v kakšnih odnosih si z literarno prilogo *Le Monda* oziroma njeno urednico Josyane Savigneau in predvsem njeno sivo eminenco, ki je Philippe Sollers, je v tem začetku jeseni jasno in glasno sprožila ofenzivo skupina francoskih kritikov in pisateljev. Po njihovih pamfletih, esejih in intervjujih „*Le Monde des livres*“ – slavni *Le Mondovi* književni listi, absolutistično krojijo usodo francoske, a tudi tuje literature. Imeti kritiko v Mondovi književni prilogi, pa četudi je slaba, pomeni izstop iz anonimnosti, preboj, konsekracijo. Knjigarnarji postavijo knjigo v vitrino glede na odziv *Le Monda*. Ostali kritiki ponavadi kot ovce sledijo osnovni noti te recenzije. Če je dobra, so dobre tudi njihove. Mnogi pisci uspešnic bi bili pripravljeni razdeliti svojo prodajo na polovico v zameno za dobro kritiko v *Le Mondu*. *Le Mondova* književna priloga je postala v zadnjih desetih letih glavna in tako rekoč edina referenca in jamstvo kakovosti literarnega dela.“

Med 180 naslovi, od katerih je 84 novih, ki vsak teden izidejo v Franciji, morajo slovenska literarna dela pritegniti predvsem pozornost recenzentov in kritikov, saj bojda literarni novinarji recenzirajo le se tiste knjige, ki so jim všeč¹⁹. „O kakovosti slovenskih del ni dvoma, čeprav so zaradi kulturnih razlik morda nekoliko zahtevna za našega bralca, a brez literarnih ocen v časopisju, na radiu ali televiziji ne obstajajo,“ pravi prevajalka v francoščino Andrée Lück-Gaye. „Bolj kot kritike v dnevnikih, kot sta *Le Monde* in *La Libération*, jim pot med Francoze in (oziroma predvsem) Francozinje utirajo resne, intelektualistične ocene v ženskih revijah, kot sta *Elle* in *Marie Claire*. Znano je, da danes segajo po knjigah predvsem ženske. Njihov žanr je roman.“

Kakšni so kriteriji za objavo v francoskem prostoru? Do sedaj je večina prevodov izšla s pomočjo vztrajnega prizadevanja, naključnih srečanj ali prizadevanja za samouveljavitev posameznega ustvarjalca, skupine književnikov ali države. Večinoma ni šlo za odziv na zanimanje tujcev, temveč za samopromocijo. Nekaj prevodov so izdale celo slovenske založbe ali društva, ki nimajo pravih možnosti ali sredstev za uveljavljanje svojih del v francoskem kulturnem prostoru (DSP, Učiteljska tiskarna, Drama Ljubljana, Nova revija, Mohorjeva družba, veleposlaništvo BiH v Franciji). Dela nekaterih pisateljev pa že od začetka izhajajo pri velikih založbah, ki premorejo prodorno distribucijo (predvsem Borisa Pahorja in

¹⁸ Brina Svit: Promocija v Franciji. *Delo*, 14. sept. 2002

¹⁹ Vesna Milek: intervju z B. Svit, SP Dela, 2006

Brine Svit). V Franciji so se v konkurenci obdržale le štiri založbe oziroma združenja (Gallimard, Hachette, Presse de la Cité in Belles Lettres), ki zmorejo stroške učinkovitega oglaševanja. Če avtor podpiše pogodbo s katerokoli drugo založbo, je že vnaprej jasno, da ima za prodor na knjižnem trgu zelo majhne možnosti. Te okoliščine pojasnjujejo, zakaj se v francoskem prostoru niso uveljavili nekateri avtorji, za katere bi pričakovali, da bodo tamkajšnjo bralsko publiko zanimali (npr. Franček Rudolf). Postopek oglaševanja je delno vezan na oglase v revijah in spletnih straneh, delno pa na sam izdelek. Zelo pomembno je, kako je literarno delo predstavljeno distributerjem, ki ga neposredno dostavijo v knjigarne. Tam se knjigarnar glede na dobljene informacije odloči, kam bo knjigo postavil. 90 odstotkov novih izidov utrjuje le številčno moč svojih založb, kar pomeni, da jih obiskovalec ob vstopu v knjigarno niti ne opazi. Bralec bi torej moral vnaprej vedeti, kaj išče, ta predpostavka pa izključuje odkritja novih književnosti, ki jih še ne pozna (na vidnih mestih sta od Slovencev promovirana spet samo Pahor in Svit). Velike francoske založbe kažejo zanimanje za tiste slovenske pisatelje, s katerimi imajo že večletne stike: Gallimard za Brino Svit in Phébus za Borisa Pahorja. Izbira založbe je za uveljavljanje pomembna, ker imajo le velike založbe distribucijsko mrežo razširjeno po vsej Franciji in urejene dogovore o prej omenjeni postavitvi nove knjige v knjigarni. Od tega je odvisna dostopnost posameznega literarnega dela. Čeprav so to izvenliterarni pojavi, so bistvenega pomena za to, ali bo potencialni bralec sploh seznanjen s tem, da mu je določeno literarno delo na razpolago.

8. 3. Zamisli o načinih promoviranja slovenske književnosti v Franciji

Slovenska književnost zbuja pri naslovniki zanimanje, ki je proporcionalno z njenim pomenom in prispevkom v svetovno književnost. Popularnost ni v vzročno posledičnem razmerju s kvaliteto literarnega dela. Realno se pač zelo malo ljudi zanima za svetovno klasiko in jo želi spoznati v širšem obsegu. Dejstvo je, da se tudi Slovenci bolj zanimamo za književnosti velikih narodov, kot za majhne, čeprav se zavedamo, da to ne vpliva na kakovost samih del. Odkrivanje književnosti majhnih narodov je zanimivo le za ozke strokovne kroge in tisto publiko, ki se zavestno odloča za odkrivanje novega. Če bi vedeli, kako prevode umetniških besedil iz malih književnosti razumejo bralci velikih književnih sistemov, bi lahko iskali nove načine, kako take prevode ponuditi bolj učinkovito.

Do sedaj se še noben francoski založnik ni spontano odločil, da bo izdal slovenskega avtorja, saj ga ne pozna ali ga ni imel prilike odkriti. Tu je bistvena vloga posrednikov: George

Castagnou se je trudil 15 let, da je bil slednjič en od založnikov pripravljen izdati Alamuta. Tudi Antonia Bernard je nekaj let iskala založnika za Jančarjeve novele. Za izid Pahorjeve Nekropole je zaslužen Evgen Bavčar, ki je francoskemu založniku predstavil Pahorjev roman Nekropola v italijanščini, slednjič je bil izdan zaradi tematike koncentracijskega taborišča. Potem ko je avtor že znan, pa je lažje: Pahor je po Nekropoli v Franciji izdal še osem književnih del, po Alamutu je v Franciji do danes izšlo še 54 knjig slovenske književnosti.

Eden od slovenskih problemov pri uvajanju književnosti v Francijo je v tem, da ni dovolj ljudi, ki bi prevode znali posredovati založnikom. Prevajalec sam ni literarni agent, država pa raje financira nacionalno kot mednarodno uveljavljanje. Ljudje, ki se v Franciji ukvarjajo s posredovanjem slovenske književnosti, so Slovenci ali imajo prednike Slovence, sami pa so prevajalci, umetniki, profesorji. Čeprav založniki pravijo, da najraje presodijo vrednost dela v izvirnem jeziku, je to v primeru malih jezikov le redkokdaj mogoče. Zaupati morajo sodbi literarnih agentov, poklicnih bralcev ali prevajalcev. V tem položaju pomanjkanja znanja je delovanje posameznikov z dobrimi zvezami v izvirni in ciljni kulturi izjemnega pomena. Primer posrednika je **Evgen Bavčar**: filozof, konceptualni umetnik in znanstvenik na francoskem Centre National de la Recherche Scientifique. Po pravici ga imenujemo najbolj poznanega in najbolj zaslužnega ambasadorja slovenske kulture v svetu. V Franciji je bistveno pripomogel k večjemu uveljavljanju slovenske, še posebno zamejske in primorske književnosti. „In principio erat Bavčar,“ rad pove Boris Pahor, kadar pripoveduje o začetkih svojega pisateljskega uveljavljanja v Franciji. Zaslužen pa ni le za izdajo Pahorjevih romanov, temveč tudi Bartola, Rebule, Bevka, Kosmača in Lipuša. Leta je obiskoval založnike, objavljaj v literarnih revijah in deloval tudi kot predstavitelj in zagovornik prevedenih del.

V bivši kolonizatorski in svetovno znani državi se stekajo kulture z vsega sveta, in vsaka se želi čimbolje predstaviti. Zato obstaja več prireditev, namenjenih prav predstavitvam še neznanih kultur. Žal se slovenska književnost ne pojavlja na tistih, ki so osredotočene prav na književnosti: ena izmed takih se imenuje *Palabres* – cikel predstavitev v Parizu, ki jih pripravljajo veleposlaništva in kulturni centri različnih držav. Podobna prireditev je *Les belles étrangères*, ki se odvija po vsej državi in jo organizira Centre national du livre (francoska Agencija za knjigo). Gre za trimesečni niz konferenc, srečanj, branj in drugih literarnih dogodkov. Ta letna prireditev je zelo odmevna tudi v mednarodnem prostoru. Antonia Bernard in Brina Svit sta dvakrat poskušali na program uvrstiti slovensko književnost, a predlog obakrat ni bil sprejet z enakim razlogom: zaenkrat je iz slovenske književnosti v

francoščino prevedenih premalo del. Res je na seznamu prevodov 105 del, do konca leta 2008 jih bo morda 107. Nujno pa bi slovenska država v tako kulturnem mestu, kot je Pariz, potrebovala svoj kulturni center.

Da bi dobili večje število prevodov in s tem knjižnih izdaj, bi bilo smiselno razmisliti o posrednem prevajanju iz slovenskega jezika ali o soprevajanju. Prva možnost je dobrodošla, ker je količinsko več slovenske književnosti prevedene v angleščino ali nemščino, prevajalcev iz angleščine v francoščino pa ne manjka. Do sedaj so bili posredno – prek italijanščine, nemščine in srbohrvaščine – prevedeni trije slovenski romani (*Vila ob jezeru*, *Zmote dijaka Tjaža* in *Noč do jutra*). Druga možnost je neke vrste uvajanje novih prevajalcev, ki bi si pod mentorstvom soprevajalca pridobili potrebno znanje in izkušnje, da bi pozneje delovali samostojno.

Druga možnost, kako pridobiti večje število prevajalcev iz slovenščine v francoščino, bi bila ustanovitev specializirane institucije za prevodno književnost. Do sedaj so bili prevodi slovenskega leposlovja, ki so jih prispevali francoski prevajalci, narejeni ob posvetovanju z avtorjem izbranega besedila ali drugim svetovalcem slovenskega porekla, vse to pa temelji le na zasebnih prijateljskih zvezah. Dobrodošlo bi bilo, če bi potencialni prevajalci iz slovenščine v francoščino dobili več spodbude na državni ravni. Študenti slovenščine na inštitutu INALCO v Parizu imajo npr. možnost, da dobijo štipendijo za udeležbo na Seminarju SJLK. Primerno bi bilo tiste med njimi, ki jih zanima književno prevajanje, povabiti na prevajalske delavnice ali specializirane tečaje, organizirane v Sloveniji, in jim omogočiti stike s sodobnimi slovenskimi avtorji. Za primerjavo pogledjmo, kakšen je sistem usposabljanja za neknjiževne prevajalce institucij EU, ki prevajajo iz jezikov novih držav članic Evropske unije: delodajalec jih na svoje stroške pošlje v državo, katerega jezika se učijo, jim plača stroške bivanja in študija ter jim to šteje v delovni čas. Tako prevajalci nemalokrat svoje bivanje v državi gostiteljici še podaljšajo in se seznanjajo z njeno književnostjo.

Pomemben dogodek je tudi organizacija literarnega večera. Res so večeri s sodobnimi pisatelji z različnih koncev sveta v velemestu, kot je Pariz, nekaj vsakdanjega, pa vendar lahko srečanje z enim najboljših sodobnih slovenskih pisateljev prinese novo védenje in spremenjen pogled na svet in književnost. Odmeve na posamezne kulturne dogodke, kot so umetniški večeri, izidi novih knjig, gledališka predstava ali odprtje razstave slovenskega

umetnika, je treba obravnavati v kulturnem prostoru, v katerem je prišlo do njih. Če se v pariškem okolju takega dogodka udeleži od 20 do 100 ljudi, je to uspešen podvig. Obstaja nekaj ustanov, ki so specializirane za predstavljanje vzhodnih, majhnih ali neevropskih književnosti, ali pa so žanrsko opredeljene (samo za poezijo ali samo gledališče); ena od takih ustanov, v kateri bi lahko predstavljali slovensko književnost, je Maison d' Europe et d' Orient – knjigarna, založba, galerija in dvorana, ob ustanovitvi osredotočena na predstavljanje umetnikov „od Kavkaza do Balkana“. V njeni založbi sta izšli drami Jovanovića in Jančarja, pod njenim okriljem je leta 2001 potekala bralna uprizoritev Jovanovićeve drame *Osvoboditve Skopja*. Ustanova pokriva več vej umetnosti – oktobra 2007 je organizirala literarni večer z Dragom Jančarjem, maja 2008 je gostila razstavo del slovenskih fotografov. Lahko bi jo pogosteje uporabili za gledališke predstave ali kot založbo.

Od l. 1999 obstaja v Sloveniji specializirana ustanova za promocijo slovenske književnosti v tujini: **Center za slovensko književnost**, ki je zavod za literarno in založniško dejavnost in je nastal iz prizadevanj za nov člen v promociji slovenske književnosti v tujini. Njegova naloga je skrb za prevajanje slovenske literature in vzbujanje zanimanja zanjo pri tujih založnikih ter predstavljanje slovenske književnosti javnosti v drugih nacionalnih okoljih. Pri tem odgovarja na izzive, ki se jim druge obstoječe ustanove in dejavnosti na tem področju niso pripravljene ali sposobne odzvati, ter izkorišča lastno vpetost v mednarodne poti sodelovanja. Prednostna dejavnost Centra je naslavljanje javnosti v tujini, z njo pa je povezana tudi skrb za informiranje slovenske javnosti o aktualnem književnem dogajanju doma in v tujini, tako avtorjev kot širšega občinstva. V zvezi s prevodi v francoščino je pripravil izid dveh antologij (*Nouvelles slovènes*, 1994 in *Poésie slovène contemporaine*, 1996 obe sta izšli pri Ecris des Forges, Editions Autres temps v Marseilleu) ter organiziral dve bralni turneji sodobne slovenske književnosti v večjih francoskih in belgijskih mestih (Marseille, Bruselj, Pariz), sodeluje tudi v mednarodnem programu revije Transcript. Za to mednarodno sodelovanje je zaslužen dolgoletni promotor slovenske književnosti v tujini, pesnik Brane Mozetič.

Drugi vir možne finančne podpore za prevajanje in izdajanje v tujini je **Trubarjev sklad**: to je skupna akcija Društva slovenskih pisateljev, Slovenskega centra PEN in Centra za slovensko književnost. Sklad prejema sredstva za delovanje od Ministrstva za kulturo Republike Slovenije in iz drugih virov. Njegov namen je podpora izdajanja slovenske literature v prevodih. Tuji založnik lahko zaprosi za podporo za še neobjavljeno izdajo leposlovnega dela slovenskega avtorja v svojem jeziku. Prednost imajo knjige še živečih

avtorjev, ki so se že uveljavili v Sloveniji. Finančno pomoč pa prevajalec dobi le pod pogojem, da je že našel tujega založnika, da bo delo izšlo v naslednjih šestih mesecih in da ima do polovice krite stroške objave.

Knjižne objave, ki so do 2008 v Franciji izšle s pomočjo Trubarjevega sklada:

1. *Dušan Jovanović: La libération de Skopje*. Paris: L'espace d'un instant, 2003.
2. *Kajetan Kovič: Le Professeur des rêves*. Charlieu: La Bartavelle editeur, 2000.
3. *France Prešeren: L'ultime aimée*. Paris: Editions Kolja Mičević, 2001.
4. *Alojz Rebula: Demain le Jourdain*. Paris: Edition du Cerf, 1997.
5. *Tomaž Šalamun: Poèmes choisis*. Paris: Editions Est-Ouest International, 1995.
6. *Dane Zajc: Les enfants de la rivière*. Paris: Les Éditions de l'Amandier, 2003.

Tretja možna podpora je aprila 2008 ustanovljena **javna agencija za knjigo** na Ministrstvu za kulturo RS. Naloge te agencije so predvsem izboljšanje položaja ustvarjalcev, založnikov, knjigarn, glavno delovanje pa spodbujanje večje prepoznavnosti slovenskih avtorjev v tujini, posledično pa tudi slovenske kulture in slovenske države v svetu. Njen namen je zagotavljanje trajnejših pogojev na področju razvoja knjige ter omogočanje sistematičnega in dolgoročnega izvajanja podpornih nalog v skladu z javnim interesom.

Razlog, zakaj slovenska književnost v Franciji igra tako majhno vlogo, je verjetno tisti, ki se običajno navede glede prevodov iz malih jezikov v velike: „Ker so stroški prevajanja previsoki, enako stroški proizvodnje, ker ni mogoče prodati prevedenega romana v več kot 2000 izvodih in ker je pisateljevo ime neizgovorljivo“ (Markas, 1993, o Švedih). Zakaj se torej francoski založniki odločijo za objavo slovenskega dela kljub majhni možnosti za uspeh? Leta 2005 je nizozemska raziskovalka izvedla raziskavo o izdajah nizozemskih literarnih del v Španiji in Franciji v zadnjih 10 letih. Nizozemščina se v svetovnem merilu šteje med male jezike (skupaj s Flamci je 20 milijonov govorcev), zato menimo, da se v tem primeru lahko slovenščina primerja z njo oziroma uporabi rezultate raziskave kot relevantne indikatorje, v katero smer bi bilo treba okrepiti slovenska prizadevanja.

Pojasnila francoskih založb, zakaj sploh objavljajo dela iz „malih književnosti“, so naslednja: najprej visoka literarna kakovost. Če je ta pogoj izpolnjen, pa so odločilni naslednji dejavniki:

1. Ali je na voljo finančna podpora?

2. Je bilo delo že prej prevedeno v drug tuji jezik in bilo v drugem jezikovnem okolju uspešno?
3. Ali delo prinaša nekaj novega in se ne osredotoča izključno na domačo državo?
4. Se avtorji lahko v Franciji promovirajo sami (z intervjuji, prisotnostjo na knjižnih sejmih in drugih prireditvah, v medijih, na branjih)?
5. Ali je pisatelj v Franciji že znan? Je bil že kdaj predstavljen v francoskih medijih in v katerih?
6. Katere nagrade je prejelo prevedeno delo ali avtor?
7. Ali se izbrani prevod lahko uvrsti v zbirko, ki jo ravno izdajamo?

Slovenski odgovori bi bili naslednji:

1. Trubarjev sklad financira do 50 odstotkov vseh stroškov objave v tujini, vendar mora biti delo zaradi omejenih sredstev s slovenske strani izbrano za podporo.
2. Odgovori se razlikujejo: Bartol in Pahor sta po svetu zaslovela ravno prek francoskega prevoda, Jančar pa se je mednarodno uveljavil že prej.
3. To velja za vse slovenske uspešnice v Franciji.
4. Vprašanje je odvisno od založbe, ki je izdala prevod, in njenega oglaševalskega postopka, vendar velja, da so se pripravljene promovirati vsi književni ustvarjalci razen že umrlih. Vsak nastop na knjižnem sejmu ali drugih prireditvah krepi stik avtorja z občinstvom ter odnos med založniki in kritiki.
5. V Franciji so izoblikovani različni bralski krogi. Vsak znan slovenski književnik ima drugačen krog bralcev. Francoski novinarji usmerjajo največ pozornosti na v Franciji že uveljavljene pisatelje – Brino Svit in Borisa Pahorja, ki imata opravljenih več intervjujev in nastopov na televiziji in radiu (oba imata v francoščini tudi največ knjig, poleg preminulih Prešerna in Percijeve – vendar so njuna dela povečini izdana izven Francije). Ostali slovenski ustvarjalci so predstavljeni le opisno, občasno s fotografijo.
6. Francoski založniki menijo, da slovenske knjižne nagrade nimajo posebne teže; priznanje kakovosti v eni kulturi ne pomeni avtomatično priznanja tudi v drugi, vendar pa ima določen vpliv. Zato je priporočljivo, da se v pristopu ne osredotočamo samo na ciljno kulturo, temveč preučimo tudi status izvirnega dela v izvorni kulturi. Tudi to je mogoče uporabiti za oglaševanje, čeprav so mednarodna priznanja bolj cenjena. Zato je pri skoraj vsaki predstavitvi Pahorjevih del omenjena njegova kandidatura za Nobelovo nagrado, pri predstavljanju Brine Svit njen jezikovni prestop in osvojene francoske nagrade, pri Jančarju in Šalamunu pa njuna mednarodna slava.

7. Na to vprašanje si odgovori založnik sam. Ta dejavnik je na primer l. 1988 odločil o izdaji Alamuta.

Tuje delo ima v Franciji torej več možnosti za uspeh, če je bilo prej že prevedeno v drug tuji jezik in bilo v drugem jezikovnem okolju uspešno. Založniki ta podatek uporabijo za oglaševanje. Poleg tega mora delo prinašati nekaj novega in naj ne bo vezano na domačo državo. Založniki cenijo avtorje, ki so zanimive osebnosti in se lahko v Franciji promovirajo sami, na primer z intervjuji, na knjižnih sejmih in drugih prireditvah, v medijih. Skoraj vsi zgoraj naštetih dejavniki sovpadajo v primeru Draga Jančarja: literarno je priznan tako na državni kot na mednarodni ravni, preden je bil preveden v francoščino, je bilo več njegovih del objavljenih že v drugih jezikih, večkrat je prišel v Francijo za promocijo svojih del, vse njegove knjige, ki so izšle v Franciji, so bile sofinancirane s strani slovenskih ustanov (Trubarjev sklad, Ministrstvo za kulturo).

Zunajliterarni dejavniki torej močno vplivajo na tok prevodov in sprejemanje del iz malih jezikov v velikih literarnih sistemih. Kljub temu pa ostaja bistveni dejavnik za uspeh v tujini le – kakovostna literatura.

9. VIRI IN LITERATURA

O prevajanju:

Martina Ožbot: Problemi posredovanja slovenskih literarnih besedil v tuje kulture. *Prevajanje Prešerna* (26. ZDSKP). Ur. M. Ožbot. 388–394.

— — *Prevajalske strategije in vprašanja koherence ob slovenskih prevodih Machiavellijevega Vladarja*. Lj.: Slavistično društvo Slovenije, 2006.

— — *Besedilna koherenca in njena prevodoslovna relevantnost*. Revija za uporabno jezikoslovje, 2004.

Meta Grosman: *Književnost v medkulturnem položaju*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, 2004.

— — Književni prevod med preteklostjo in prihodnostjo. *Revija za uporabno jezikoslovje*, 2004.

Michel Pergnier: *Les fondements sociolinguistiques de la traduction*. Lille: Presses universitaires, 1993.

Majda Stanovnik: *Slovenski literarni prevod 1550 – 2000*. Lj. Založba ZRC, ZRC SAZU, 2005.

Zborniki DSKP št. 19 do 31.

Zoltan Jan: *Poznavanje slovenske književnosti v Italiji po letu 1945*. - Ljubljana: Rokus: Slavistično društvo Slovenije, 2001. (Slavistična knjižnica 4).

— — *Cankar, Kosovel, Zlobec in Ljubka Šorli pri Italijanih*; Bibliografski dodatek: [slovenska knjiž. pri Italijanih po drugi svetovni vojni]. - Ljubljana : Rokus : Slavistično društvo Slovenije, 2001. (Slavistična knjižnica 5).

Anton Ocvirk: Teorija primerjalne literarne zgodovine. Lj.: Znanstveno društvo v Lj., 1936.

M. Juvan: *Intertekstualnost*. Lj.: DZS, 2000. (Literarni leksikon 45) 31-37 in 68-85.

— — *Vprašanje o literarnosti – nekaj uvodnih opazanj*. Lj.: Zadravčev zbornik, Slavistična revija, 1997.

Drago Jančar: *Zakaj naj bi Francozi brali slovensko literaturo?* Lj.: Air Beletrina, Izbrani eseji, 2002.

B. Maltarić: *Predstavitev češke (in slovaške) teorije prevajanja*. Lj.: FF, Odd. za slovenistiko. Diplomski naloga, 1997.

O Bartolovem Alamutu:

- MARKIČ, Jasmina, 2007: Alamutova popotovanja po Iberskem polotoku. *Prevajanje besedil iz prve polovice 20. stoletja (31. ZDSKP)*. Ur. M. Ožbot. 124–137.
- DOLAR, Mladen, 2002: Zgodba o uspehu? *Delo*, 3. junij 2002.
- BERNIERE, Cecile, 1988: Lire Alamut. *Lutte ouvrière*, 6. 9. 1988.
- NAGLIČ, Miha, 2003: Sedemdeseterica svetovnih Slovencev. *Delo*, 18. januar 2003.
- NAGLIČ, Miha, 2003: Nič ni resnično, vse je dovoljeno? *Delo*, 22. februar 2003.
- MAISON, Olivier, 2001: Bin Laden a deja existé. *Marianne*, 12. november 2001.
- JAKLIČ, Tanja, 2003: Kako so avtorske pravice za Bartolov roman pristale pri francoskem založniku „za vse čase“. *Delo*, 9. april 2003.
- PASCAL, Dominique, 2006: Lu et conseillé. *Page des libraires*, marec 2006.
- HLADNIK, Miran: Alamut in slovenski nacionalni interes. *Filozofija na maturi IX/24 (2002)*, 42–49. Postavljeno na <http://www.ijs.si/lit/alamut2.html> 5. novembra 2002.

O Brini Svit:

- BRATOŽ, Igor, 2006: Naključja na različne načine. *Delo*, 2. avgust 2006.
- LEILER, Ženja, 2006: O razlogih srca. *Delo*, 23. junij 2006.
- TADEL, Boštjan, 2003: Prijetno popravljanje zamude. *Delo*, 19. junij 2003.
- MILEK, Vesna, 2006: Kot bi ti nekdo natočil liter in pol čiste emocije. *Delo*, Sobotna priloga, 24. junij 2006.
- JAKLIČ, Tanja, 2003: Iz idealnega kraja za vprašanja o sebi. *Delo*, 27. maj 2003.
- Vstopna stran knjigarne Fnac, predstavitev romana Brina Svit: La mort d'une prima donna slovene: <http://www4.fnac.com/Shelf/article.aspx?PRID=1154334>
 - Boštjan Tadel: Prijetno popravljanje zamude. *Delo* 19. junij 2003.
 - Igor Bratož: Potovanje v nič. *Delo* 16. junij 2004.
 - Institut français Charles Nodier: *Nouveau roman de Brina Svit: Un cœur de trop*, 22. junij: 2006: http://www.institutfrance.si/fr/manifestations_culturelles-archives.php?dogodekid=155
 - Taja Topolovec: *Brina Svit: „Z Zlatimi vrati sem ga ubila“*, 4. junij 2008: http://www.airbeletrina.si/index.php?option=com_content&task=view&id=1294&Itemid=1
 - Ti. B.: Jančar, Svitova in Mazzini uspešni tudi na tujem. Tuji kritiki hvalijo dela slovenskih pisateljev. *Delo*, 9. december 2005.

O Borisu Pahorju:

- SOBAN, Branko, 2007: Umetnost spominjanja, večina potežitve. *Delo, Sobotna priloga*, 10. marec 2007.
- ŠULIGOJ, Boris, 2008: Novele Borisa Pahorja v nemščini. *Delo*, 20. februar 2008.
- HORVAT, Jože, 1995: Pogovor s tržaškim pisateljem Borisom Pahorjem: Priznavanje raznovrstnosti – pogoj evropske enotnosti. *Delo*, 30. november 1995.
- ZLOBEC, Marijan, 2003: Pahorjevi prodori v svet. *Delo*, 22. november 2003.
- MAHNIČ, Joža, 2001: Nagrada za prevod Pahorjevega romana. *Delo* 12. december 2001.
- ZLOBEC, Marijan, 2008: Slovenija kot kulturna in razvita Švica. *Delo, Polet*, 27. marec 2008. 12–15.
- MAŠANOVIČ, Božo, 1995: Primerjava z velikimi imeni: Francozi odkrivajo Borisa Pahorja. *Delo* 16. september 1995.
- SVIT, Brina: Po turško in tržaško. *Delo* 2. marec 2002. 15.
- SOBAN, Branko: Vprašanje časti (intervju z Borisom Pahorjem) *Delo, Sobotna priloga* 10. marec 2007.
- STURMAN, Primož: Veliko trpljenja, ki so ga prestali drugi, mi je bilo prihranjenega. Intervju z Borisom Pahorjem. *Delo*, 28. marec 2007.

Razno:

- seznam prevodov slovenske književnosti na spletu:
http://www.toulangues.org/dossiers/dossiers.php?val=362_decouvrir+litterature+slovene
- Key: Slovenia – Contemporary Slovenian Literature in Translation. Lj., Študentska založba, 2002.
- vstopna stran založbe Editions du cerf, predstavitev Bevkovega romana:
http://www.editionsducerf.fr/html/fiche/fichelivre.asp?n_liv_cerf=4880
- Elza Jereb: Francoska slovnica po naše. Lj.: CZ, 1997.

Povzetek

Na začetku je podan seznam prevodov slovenske književnosti v francoščini. Kronološkemu pregledu sledi opis današnjega položaja slovenske književnosti v Franciji. Naštete so tudi pomembnejše revialne objave od l. 1900 do danes in spletni naslovi, kjer so dostopni knjižni prevodi. S prevajanjem slovenske književnosti v francoščino so začeli Lucien Tesnière, Ferdinand Kolednik in Sidonie Jeras. Sodobni najbolj dejavni prevajalki sta Andrée Lück-Gaye in Antonia Bernard, obširen prevajalski opus pa imajo tudi Zdenka Štimac, Marc Alyn, Viktor Jesenik, Claude Vincenot in Zlata Cognard. Kot posredniki si za poznavanje slovenske književnosti v Franciji prizadevajo zlasti kulturni ataše na slovenskem veleposlaništvu v Parizu Liza Japelj, slovenski filozof in fotograf v Parizu Evgen Bavčar; profesor Vladimir Pogačnik ter slovenski pesniki in pisatelji, ki živijo ali se redno predstavljajo v Franciji

Prvi zabeleženi knjižni prevod slovenske književnosti v francoščino je Cankarjeva črtica *Hlapec Jernej in njegova pravica* iz leta 1926. Danes obstaja 106 knjižnih prevodov. Najbolj znano slovensko književno delo v Franciji je Bartolov roman *Alamut*, doživljajski in filozofski roman o islamskem svetu 12. stoletja, ki je v francoščini izšel leta 1988. V letu izida je bil med desetimi najbolj prodajanimi knjigami leta, do danes dvakrat ponatisnjen in na podlagi odziva francoskih bralcev preveden še v 17 drugih tujih jezikov. Najbolj slaven še živeči slovenski književnik v Franciji je **Boris Pahor**. V francoščino ima prevedenih sedem romanov in dve zbirki novel. Kot nekdanji interniranec podrobno opisuje trpljenje v koncentracijskih taboriščih in težavno vračanje v življenje po tej izkušnji. Njegova druga tema je soobstajanje več narodov v kozmopolitskem Trstu. Večkrat je bil že predlagan za Nobelovega nagrajenca in leta 2007 sprejet v francoski red legije časti. Tretja najbolj znana slovenska književna ustvarjalka je pisateljica **Brina Svit** (pravo ime Brina Švigelj Mérat). Do danes je v Franciji izšlo pet njenih romanov, od tega je tri napisala neposredno v francoščini. Prejela je več knjižnih nagrad, dve tudi od francoske akademije. Bralce pritegnejo njena pretanjena analiza medčloveških odnosov, večplastnost likov in prefinjen humor.

V drugem delu sta prevod in prevajalska dejavnost opredeljena z zgodovinskega, sociolingvističnega in jezikovnega zornega kota. Posebna pozornost je namenjena vlogi prevajalca in prevajanju književnih besedil. Opisano je razmerje med francoskim literarnim sistemom, ki je centralen in zaprt, ter slovenskim sistemom, ki velja za obrobnega in zato odprtega. Sledi jezikovno-slogovna analiza vidnejših prevodov slovenske književnosti v

francoščino. Ugotovitve kažejo, da je največja razlika med starejšimi (Alamut, 1988 in Visoška kronika, 1975) in novejšimi prevodi (Poletje, ko je imela Marina telo, 2001 in Štirje slovenski pesniki, 1997) v tem, da so začetni prevajalci dopuščali več priredb, poznejši pa so zvesteje sledili izvirniku tako na besedni kot tudi besedilni ravni.

V naslednjem delu so povzeti slovenski in francoski časopisni članki, ki so poročali o izidu prevodov v Franciji, ter njihova primerjava. Slovenski članki ob kratki vsebini dela navajajo predvsem, kateri tuji mediji so opazili novi prevod, kakšna je bila promocija (na sejnih, televiziji, v katerih tujih časopisih) in koliko izvodov je bilo prodanih v prvih tednih. V francoskih člankih je več prostora namenjenega sami vsebini dela, predstavitvi pisatelja ter geografski in politični umestitvi Slovenije, lahko pa so le reklamne narave. V francoskih medijih izrazito manj opažene so bile knjige, ki so izšle pri majhnih založbah, kar potrjuje tezo o pomembnosti izbire založbe in s tem njenega načina oglaševanja.

V zaključku je navedenih nekaj zamisli o možnostih promoviranja slovenske književnosti v Franciji: *raziskava francoskega kulturnega prostora*, preučevanje razmer na francoskem knjižnem trgu, odzivanje na *sodobni* francoski bralski okus, povečanje števila prevajalcev in predvsem več pozornosti na zunajliterarne vplive na uspeh prevoda (prodorno oglaševanje, pojavljanje v medijih, knjižne nagrade). Promocijo pomembno podpirajo Center za slovensko književnost, Trubarjev sklad in Slovenska agencija za knjigo, zato je opisano njihovo delovanje, udejanjajo/promovirajo pa slovenski prevajalci, posredniki in v Franciji organizirani predstavitveni dogodki (*knjižni sejmi, Palabres, Les belles étrangères, Etonnant voyageur, Printemps des poètes ipd.*). Na koncu so povzeti odgovori francoskih založnikov, kaj so zanje odločilni pogoji za izdajo nekega književnega dela: bistveni dejavnik je še vedno zares kakovostna literatura.

Résumé

D'abord on énumère la liste de toutes les traductions de la littérature slovène en français. Le survol chronologique est suivi par la description de la situation contemporaine de la littérature slovène en France. On trouve également la liste des publications en revues d'une importance majeure depuis 1900 et les sites d'internet où on peut trouver les traductions littéraires slovènes. Les premiers traducteurs étaient Lucien Tesnière, Ferdinand Kolednik et Sidonie Jeras. Les traductrices contemporaines les plus actives sont Andrée Lück-Gayetin Antonia Bernard. Une longue liste des traductions ont aussi Zdenka Štimac, Marc Alyn, Viktor Jesenik, Claude Vincenot et Zlata Cognard. Autant que médiateurs de la culture slovène en France s'engagent surtout l'attaché culturel à l'ambassade slovène à Paris Liza Japelj, le philosophe et photographe slovène à Paris Evgen Bavčar, le professeur Vladimir Pogačnik et les écrivains slovènes qui habitent ou font leurs présentations régulières en France.

La première traduction de la littérature slovène, parue en livre en France, est la nouvelle de Ivan Cankar, *Le valet Barthélemy et son droit*. Aujourd'hui il y a 106 traductions en livres. L'œuvre slovène la plus connue en France est *Alamut* de Vladimir Bartol, roman aventurier et philosophique du monde islamique du 12e siècle, apparu en français en 1988. En cette année il figurait parmi les dix livres les plus vendus en France et jusqu'à aujourd'hui il était réimprimé deux fois. Suite à ce succès énorme auprès des lecteurs français il était ensuite traduit en 17 autres langues étrangères. Quant à l'écrivain slovène, le plus célèbre en France est **Boris Pahor**. Il a sept romans et deux recueils de nouvelles traduits en français. Étant l'ancien interné aux camps de concentration il décrit cette expérience pénible et le retour difficile dans la vie d'auparavant. Son deuxième thème est la coexistence des nations à la ville cosmopolite de Trieste. Pahor est nobélisable, en 2007 il a reçu la croix de l'ordre du mérite français. Le troisième écrivain slovène le plus connu en France s'appelle **Brina Svit** (Brina Švigelj-Mérat), femme écrivain francophone. Cinq de ses romans ont paru en France jusqu'à aujourd'hui, dont trois écrits directement en français. Elle a reçu plusieurs prix littéraires, deux de l'Académie française. Ses lecteurs sont attirés par son analyse de relations humaines, ses personnages complexes et son humour raffiné.

La partie suivante comprend la définition de la traduction et du processus de la traduction du point de vue historique, sociolinguistique et linguistique. Une attention particulière est

accordée au rôle de traducteur et à la traduction des oeuvres littéraires. On montre aussi la relation entre le système littéraire français étant central et fermé, et le système slovène, dit marginal et par conséquent plus ouvert. Il suit l'analyse stylistique et linguistique de quelques traductions de la littérature slovène en français. La différence entre les traductions anciennes (Alamut, 1988, La chronique de Vissoko, 1975) et les traductions récentes (L'été où Marine avait un corps, 2001, Quatre poètes slovènes, 1997) la plus visible est dans l'approche du traducteur envers le texte: les premiers traducteurs ont fait de nombreuses adaptations de l'original, tandis que les traducteurs récents ont suivi fidèlement le texte source autant au niveau lexical que textuel.

Quatrième partie propose les résumés des articles de presse français et slovènes, portant des informations sur des parutions des traductions en France. On compare leurs contenus et on constate que les articles slovènes parlent surtout des informations non-littéraires: quels médias étrangers avaient mentionné la nouvelle publication, quelle était la promotion, combien d'exemplaires étaient vendus en premières semaines. Dans les articles françaises l'attention principale est accordée à la présentation de l'oeuvre, l'écrivain et de son pays, ou les articles sont de nature purement publicitaire. Les médias français remarquent considérablement moins les livres, parus chez les petites maisons d'éditions, ce qui confirme l'importance de choix de la maison d'édition et de sa façon de faire la publicité.

En conclusion, on énumère les idées sur les possibilités de promotion de la littérature slovène en France: examiner l'espace culturel français, étudier les circonstances du marché littéraire français, réagir au goût du lecteur contemporain français, accroître le nombre des traducteurs, accorder plus d'attention aux facteurs non-littéraires qui influencent le succès de la traduction (la promotion dynamique, l'apparence régulier aux médias, les prix littéraires). La promotion est soutenue par le Centre pour la littérature slovène, le Fond de Trubar et l'agence nationale du livre, et réalisée par les traducteurs, médiateurs et événements organisés en France (les salons du livre, Palabres, Les belles étrangères, Etonnant voyageur, Printemps des poètes etc.). Les réponses des éditeurs français concernant leurs conditions décisives pour la publication d'une oeuvre littéraire sont récapitulés à la fin: le facteur essentiel reste la haute qualité littéraire.